Седакъет Керимова

«Самур»

30

Баку-2022

Редактор: Муьзеффер Меликмамедов

Седакъет Керимова

«Самур» - 30

Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2022, - 208 səh.

Гзаф йисара халкьдин мефт, адан мез хьана хайи чIалан михьивал хуьн, ам вилик тухун патал женг чIугур, чи тарихдин, меденият дин, эдебиятдин халкьдиз тийижир чинар винел акъудай, кIелдайбуруз датIана даях хьайи «Самурдин» 30 йисан юбилейдиз талукьарнавай и ктабда газетди фейи баркаллу рекьикай гегьеншдиз ихтилатзава.

Эхиримжи 25 йисуз кьилин редакторди хьиз гзаф метлеблу ва иер кIалубдин газет акъудуналди ам халкьдиз кIанарай, вири дуьньядин лезгийрин газетдиз элкъуьрай тIвар-ван авай къелемэгьли Седакъет Керимовади и кIватIалда «Самур» газетди лезгийрин ва Азербайжандин журналистикадик кутунвай пай кьетIен делилралди къелемдиз къачунва.

Uzun illər xalqın düşünən beyni, danışan dili kimi doğma dilin təmizliyini qoruyub saxlamaq, onu inkişaf etdirmək uğrunda mübarizə aparan, tariximizin, mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın qaranlıq səhifələrini üzə çıxaran, oxucuların dayağına çevrilən “Samur” qəzetinin 30 illik yubileyinə həsr olunmuş bu kitabda qəzetin keçdiyi şərəfli yoldan söhbət açılır.

Son 25 ildə baş redaktor kimi məzmunlu və nəfis qəzet çıxarmaqla onu xalqa daha da sevdirən, bütün dünya ləzgilərinin sevimli qəzetinə çevirən tanınmış qələm sahibi Sədaqət Kərimova bu kitabda “Samur” qəzetinin ləzgi və Azərbaycan jurnalistikasına verdiyi töhfəni tutarlı dəlillərlə qələmə alıb.

“Samur” qəzeti redaksiyasının kollektivi bu kitabın nəşrinə yardım göstərdiyinə görə tanınmış iş adamı Sabir Fərzəliyevə minnətdarlığını bildirir.

4603000000-98
K ---------- qrifli nəşr
N-098-2022

© “Седакъет Керимова”, 2022

Аваз хьурай!

“Самур”, “Самур”, зи кIаниди!
Зи багьади, зи къениди!
Зи хайиди, зи верцIиди,
Гапур хьтин гаф хциди!
Йифиз-юкъуз алахъзавай,
Кьулан вацI хьиз алахьзавай,
Чи руьгьдик дад кутазвайди,
Кьегьалрин рак гатазвайди.
Дидедин чIал хуьзвайди зи,
Ватандихъ рикI кузвайди зи!

“Самур”, “Самур”, зи барка тахт!
Зи геж хьайи кьисметни бахт!
Шагьдагъ хьтин такабурлуд!
Зи абурлуд, зи сабурлуд!
Чи мецера ава ви тIвар,
Вун акъатай гьар югъ сувар.
Бахтар юзаз гара хьурай,
Чахъ суварар пара хьурай!

“Самур”, “Самур", зи азизди!
Чирна на заз пар ялизди.
Эй къайгъудиз муьгьтеж велед,
Аллагьди чаз гурай нуьсрет!
Такьатар чи хьурай чIехид,
Акъатдайвал агъзур тилит.

Гьат тийирвал гьич кIевера,
Хайи халкьдиз на эвера!

“Самур”, “Самур”, зи викIегь шив,
Ви гьунарар гекъигин нив?
КьунватIани шумуд тIалди,
Женг чIугвазвай эл паталди,
Вуч лугьун ваз, кесибди зи,
ГузватIани руьгьдиз рузи,
Вахъ кудайбур тIимил я, агь,
И кар завай эх женни, лагь?!

“Самур”, “Самур”, зи чIехи ашкъ!
Зи вил ацIайд, чидачирд каш!
Четинвилер, залан крар
Кваз такьуна гун за къарар:
Къадирсузри галудайтIа,
Вун рикIелай алудайтIа,
За датIана агудда вун,
“Самур” газет, Акъудда вун!
Аваз хьурай, аваз, “Самур”!
Халкьдин верцIи аваз “Самур”!

Седакъет Керимова,
«Самур»,
2000-йисан 30-март

Bizim mənəvi ustadımız

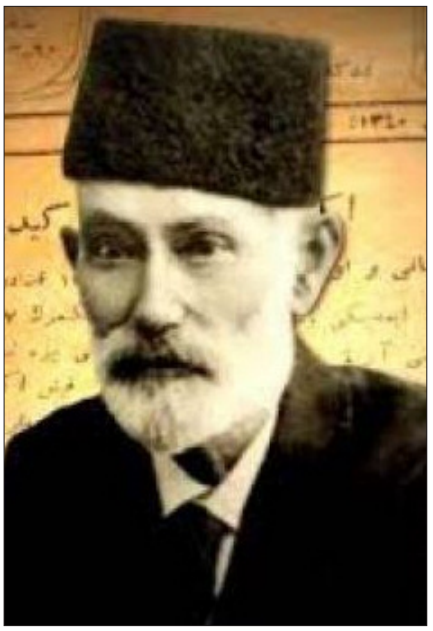

Həsən bəy Zərdabi

"Samur"un jurnalistləri 1875-ci ildə "Əkinçi" qəzetini nəşr edərək Azərbaycan milli mətbuatının əsasını qoymuş böyük ədib, təbiətşünas və insanşünas, Zaqafqaziya müsəlmanları ziyalılarının mənəvi atası Həsən bəy Zərdabini həmişə özlərinə ustad hesab etmiş, qəzetdə onun həyat və yaradıcılığını geniş işıqlandırmış, "Əkinçi-125" və "Əkinçi" qəzeti və Dağıstan" mövzusunda elmi konfranslar keçirmiş, "Əkinçi" qəzetinin bir sıra materiallarını oxuculara çatdırmışlar.

Hər dəfə çətinə düşəndə Həsən bəyə müraciət edir, onun sözlərini xatırlayır və oxuculara çatdırırıq. Böyük ədib demişdir: "Qəzetə dərviş kimi nağıl deyə bilməz. Onun borcudur ki, işlərin yaxşı və yamanlığını ayna kimi xalqa göstərsin, ta xalq öz nik-bədindən xəbərdar olub onun əlacının dalınca olsun".

Ustadın göstərdiyi yolla gedən "Samur" 2000-ci ildə çətinə düşəndə onu xatırlayıb "Allah sənə rəhmət eləsin, Həsən bəy! 125 il bundan əqdəm "Əkinçi"dən yazdıqların "Samur"a da şamildir" sərlövhəli məqalə dərc etmişdik. O vaxt ustad belə yazmışdı: "Fikrim budur ki, bizim Zərdab kəndində, Qarabağın sərhəddində bir daş qoydurub onun üstünə zikr edilən həcv qazdırım ki, gələcəkdə bizim övladlar bu yadigara baxıb bilsinlər, mən zəhmət ilə milləti-islamı qəflətdən ayıltmaq istəyən bir vəqtdə necə nadanlara rast gəlmişəm..."

Biz də Həsən bəyin sözlərinə rəğmən yazmışdıq: "Bəs biz "Samur"u almayanlardan, ləzgilərin anlayan və pişrov kəslərindən nə iltimas edək və çəkdiyimiz zəhmətə binaən nə yazaq, ustad?!"

Nə qədər biz avamıq, bizi aldadacaqlar.

* * *

Hər bir vilayətin qəzetəsi gərək o vilayətin aynası olsun. Yəni o vilayətin sakinlərinin elədiyi işlər, onlara lazım olan şeylər, xülasə onların hər bir dərdi və xahişi o qəzetədə çap olunsun ki, o qəzetəyə baxan, xalqı aynada görən kimi görsün.

* * *

Qəzetənin ümdə muradı mübahisədir ki, aqil kəslər bir böylə mübahisə edib işləri xəlqə bəyan etsinlər.

Həsən bəy Zərdabi

Чи руьгьдиз экв гайиди

Гьажибег Гьажибегов

Лезги халкьдин зурба камалэгьли, филологиядин илимрин рекьяй Дагъустандин сад лагьай алим, маарифчи, публицист, драматург Гьажибег Гьажибегова чи журналистика, эдебият, илим ва меденият вилик тухун патал чIугур зегьметар гьакIанбур хьанач. Ада гъиле кьур крари цуьк акъудна. Алимдин вишералди давамчияр арадиз атана.

Гьажибег Гьажибегова 1928-йисуз сифте яз лезги чIалал «ЦIийи дуьнья» тIвар ганвай республикадин газет акъуднай ва адаз редакторвал авунай. Газет халкьдин арада гзаф машгьур хьанай. Адахъ 4 агъзурдав агакьна тираж ва 60-дав агакьна штатдик квачир мухбирар авай. «ЦIийи дуьнья» газетди халкьдиз кIел-кхьин чирунин рекьяй зурба кIвалах тухванай. А йисара муаллимри газетдикай мектебра ва ликбезра тарсар тухун патал гегьеншдиз менфят къачунай.

Гъ.Гьажибегова газетдикай икI кхьенай: «КIелзавайбуру «ЦIийи дуьнья» газет чаз якIалайни, недай фалайни герек я лугьузва. И кардал гзаф шад хьана, чна газет даим авун тIалабни ийизва. Гзаф хъсан фикир я. Ингье и кар кьилиз акъудун, газетдин кIвалах хъсанарунин карда вирида активдаказ иштирак авун, газетдиз макъалаяр, хабарар, шиирар ракъурун, чпин фикирар лугьун герек я. Газет халкьдинди хьана кIанзава, ам халкьди хвена кIанзава».

Алатай 30 йисуз чIехи камалэгьлидин фикирар асасдиз къачуна, «Самур» ада къалурай рекьяй тIуз фена. Гьа са вахтунда «Самурди» адан уьмуьрдинни яратмишунрин рекьикай макъалаяр, чинар гана. ДатIана зурба камалэгьли рикIел хкана ва мадни хкизва.

Лезгидин сад лагьай ва виридалайни чIехи къуват адан чIал я. Агъзур йисар алатнатIани, гьикьван кIевера гьатнатIани, чи чIал квахьнач. Вучиз лагьайтIа ам дегьзаманайрин гзаф къудратлу чIаларикай я.

* * *

Чи газетди (ЦIийи дуьнья – ред.) халкьдиз кIел-кхьин чирна кIанзава. Газетдин чинар тарс гудай ктабдиз элкъуьрна кIанда хьи, муаллимри мектебра ва ликбезра тарсар тухун патал адакай менфят къачурай. Чна гьар са хуьре мектеб авуна, халкьдиз илми-эдеб чирун хивез къачуна кIанзава.

Гьажибег Гьажибегов

Гьажибег Гьажибегова Алибег Фетягьован, Зияудин Эфендиеван, Абдул Къадир Алкьвадарвидин, Гьажи Аликперован, Назир Агьмедован, Мегьамед Гьажиеван, Мемей Эфендиеван, Исмаил Вагьабован, Абдул Муталибован куьмекдалди пуд йисуз – 1931-йисан эхирдалди «ЦIийи дуьнья» газет гьафтеда пудра, 6 агъзур тираждалди акъуднай.

«Самур» газетди саки хайи чIалан патахъай вири къайгъуяр вичин хивез къачунва. Ада датIана лезги чIал авай гьал ахтармишзава, ам вилик тухуз алахъзава. Гьавиляй газетдин вичин чIал, вири лезгияр гъавурда гьатдай михьи лезги чIал арадиз атанва.

«Самурди» эдебият чIал кIвачел акьалдарунин, ам девлетлу ва хци авунин карда лайихлу роль къугъвазва. Газетдихъ кьилди гафарган хьанва. ЧIалакай макъалаяр кхьизвай журналистри Къуба нугъатра чи эдебият чIалан фондуна гьат тавунвай, адак кухтун чарасуз тир вижевай гафарни, терминарни, ибараярни авайди субутзава. Газетди нугъатдин гафарикай дуьздаказ менфят къачуна чи эдебият чIал гегьеншарзава, девлетлу ийизва. Са гафуналди, газет датIана лезги чIал вилик тухуз алахъзава.

Заз чиз, газетдикай халкьдин мефт, халкьдин мез хьанва. Къуй ада Самур вацI хьиз яргъалди яшамишрай. Къуй «Самур» вичин халкьдиз вафалу, гьамиша герек даях хьурай.

Агьмедулагь Гуьлмегьамедов,
филологиядин илимрин доктор, профессор,
Россиядин ТIебии Илимрин Академиядин академик

“Samur”u izlədiyim illər ərzində qəzetə və onun yazarlarına rəğbətim yaranıb. Nəyə görə? Ona görə ki, bu qəzetdə ləzgi, rus və Azərbaycan dillərində çox maraqlı, zəngin məzmunlu, həm də yeni, orijinal materiallar yer tutur. Burada xalqların bir-birinin milli-mədəni sərvətlərini tanımaq imkanı vardır. Qəzet sanki bir öyrədən, müəllim, məktəb təsiri bağışlayır. Nəinki ləzgi dilini, həm də Azərbaycan ədəbi dilini öyrənmək mümkündür bu qəzetdən. Çünki məqalələr təkcə məzmununa görə deyil, həm də yazı tərzinə, üslubuna, dil zənginliyinə görə təsiredicidir.

“Samur” sözün həqiqi mənasında ləzgi milli mərkəzi, milli-mədəni-mənəvi sərvətidir. O, bu funksiyanı çox böyük məharətlə yerinə yetirir.

Əjdər Ağayev,
pedaqoji elmlər doktoru, professor,
Rusiya Təbii Elmlər Akademiyasının akademiki

«Самур» интересная газета. Эта газета действительно стала мостом дружбы между народами Азербайджана и Дагестана. Я не раз читал вашу газету, даже бывало, просил перевести для меня некоторые материалы. Признаюсь, я нашел ее очень интересной и содержательной. Так и продолжайте. Желаю процветания вашей газете.

Рамазан Абдулатипов,
российский государственный и политический деятель, дипломат, доктор философских наук, профессор, действительный член РАЕН

«Самурдикай»

■ «Самур» газетдихъ 24 къецепатан уьлкведа – Россияда (и уьлкьведин 34 регионда), Туьркияда, Германияда, Норвегияда, Уьзбекистанда, Кыргъизистанда, Къазахстанда, Украинада, Беларусда, Американ Садхьанвай Штатра, Францияда, Голландияда ва маса уьлквейра кIелдайбур ава.

■ Алатай 30 йисуз «Самурдин» виридалайни чIехи агалкьун хайи чIал хуьн ва вилик тухун хьана. Газетди 4000-далай гзаф къадим ва чIалан куьгьне къатарик акатзавай гафар арадал хкана.

■ 1993-йисуз «Самур»ди икьван гагьди малум тушир, 50 чиникай туькIуьрнавай, VIII виш йисаз талукь, албан гьарфаралди лезги чIалал кхьенвай, машгьур алим Ярали Яралиева ачухарай «Алупандин улуб» ктабдин вири чинар кIелзавайбурув агакьарна.

■ 1997-2011-йисара «Самур» газетдин чIалан экспедицияди Къуба, КцIар, Хачмаз, Къебеле, Исмаиллы районрин ва гьакIни Туьркиядин лезги хуьрерин агьалийривай 2000 кьван манияр (бендер, бядар), 1400-ев агакьна бубайрин мисалар, 30-далай гзаф махар ва риваятар кIватIна. Газетдин журналистри 50-далай гзаф баядрин устадар, гьакIни юкьван виш йисарин ва XVII-XIX асиррин икьван гагьди халкьдиз малум тушир 40-далай гзаф шаирар винел акъудна, абурукай малуматар гана.

■ Газетди сифте яз икьван гагьди винел акъуднавачир XVII-XIX виш йисарин 60-далай гзаф халкьдин къагьриманрикай, гьакIни 20-далай гзаф лезги генералдикайни 3 адмиралдикай макъалаяр чапна.

■ «Самурдин» журналистри 2015-йисуз «Лезги чIалалнни азербайжан чIалан гафарган», 2020-йисуз «Азербайжан чIалалнни лезги чIалан гафарган» туькIуьрна чапдай акъудна.

“Samur” haqqında

■ “Samur” qəzetinin 24 ölkədə – Rusiyada (bu ökənin 34 regionunda), Türkiyədə, Almaniyada, Norveçdə, Özbəkistanda, Qırğızıstanda, Qazaxıstanda, Ukraynada, Belarusda, ABŞ-da, Fransada, Hollandiyada və başqa ölkələrdə oxucuları var.

■ Ötən 30 il ərzində “Samur”un ən böyük nailiyyəti ana dilini qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək olub. Qəzet 4000-dən çox qədim ləzgi sölərini toplayıb xalqa qaytarıb.

■ 1993-cü ildə “Samur” xalqa məlum olmayan, VIII əsrdə alban əlifbası ilə, ləzgicə yazılmış, məşhur alim Yarəli Yarəliyevin açıqladığı 50 səhifəlik “Alban kitabı”nın bütün mətnini oxuculara çatdırıb.

■ 1997-2011-ci illərdə “Samur” qəzetinin folklor ekspedisiyası Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ və İsmayıllı rayonlarının, eləcə də Türkiyənin ləzgi kəndlərinin əhalisindən 2000-dən çox bayatı, 1400-dək atalar sözləri, 30-dan çox nağıl və rəvayət toplayıb. Qəzetin jurnalistləri oxuculara 50-dən çox bayatı ustadları, həmçinin XVII-XIX əsrlərin indiyədək məlum olmayan 40-dan çox şairi haqqında məlumatlar çatdırıblar.

■ Qəzetdə ilk dəfə olaraq XVII-XIX əsrlərin 60-dan çox xalq qəhrəmanı, həmçinin 20-dən çox ləzgi generalı və 3 admiralı haqqında məqalələr dərc olunub.

■ “Samur”un jurnalistləri 2015-ci ildə “Ləzgicə-azərbaycanca lüğət”, 2020-ci ildə “Azərbaycanca-ləzgicə lüğət” kitablarını hazırlayıb çapdan çıxarıb.

«Самур» газетдин коллектив «Азербайжан» чапханадин вилик. 2022-йис

«Самур» газетдин коллектив редакцияда. 2022-йис

КIелдайди!

И ктаб дуьшуьшдай къелемдиз къачунвайди туш. 30 йисуз лезги халкьдин уьмуьрда чIехи роль къугъвай, дидед чIалан къенивал хвейи, ам вилик тухвай, чи тарихдикай, медениятдикай, ацукьун-къарагъуникай, сейли ксарикай, чахъ къалабулух кутазвай месэлайрикай кхьей, хайи халкьдин руьгь хвейи, вичин рикIиз таъсирдай макъалайралди адан гележегдихъ гелкъвей, лезги чIалан женгчидиз, дуьньядин вири лезгийрин газетдиз элкъвей «Самурдин» четин, амма гьар са лезгидик дамах кутазвай баркаллу рекьикай ихтилат я им.

Алатай йисара санхъайни куьмек авачиз газет гьикI акъуднатIа, югъ-йиф талгьана гьикI кIвалахнатIа, чал гьихьтин четинвилерни манийвилер дуьшуьш хьанатIа вири халкьдиз чир хьурай лагьана чна. Девирдин икьван залан уламра аваз газет вучиз акъудна лугьузва жеди бязибуру. Вучиз лагьайтIа, романтикар я журналистар. Жуван халкьдал рикI алай, пешедал кьару, рикIин хцивили чпихъ ругь кутазвай романтикар.

Халкьди тIалабзавай са месэладикай макъала кхьена газетдиз акъудун, ада ван авурла чIугур кьван зегьметар рикIелай алудун, дуьньяяр кьван хвеши хьун вуч ятIа чидани ваз, кIелдайди? Йифен ахвар атIана, къелемдиз гуж гана газет патал са очерк кхьейла журналистдин гуьгьуьлар гьикьван кIубан жедатIа чидани? Ва я акси яз, тIал алай месэлайрикай, халкьдин проблемайрикай кхьидайла къелем гъиле зурзаз, вилериз нагъв хъиткьинда адан...

Кьуланфериз газет акъудун, хьрай чими фу акъатдайвал ам сифте яз гъиле кьун журналист патал бахтлувал я. Чапдай акъатай цIийи нумра кутугайди хьайила адан хвешивилин и кьил, а кьил жедач. Адан вилериз вичи чIугур кьван четинвилерни зегьметар ахквадач. Гьа ихьтин кIанивилив 25 йисуз цIийи хьанвай «Самур» акъудна чи журналистри. Гьавиляй газет агъзурралди кIелзавайбур патал чирвилерин мектеб, чIал лигимардай кIавузар я.

КIелдайди, рикI алаз, цIарни тутуна кIела и ктаб. Анай ваз уьмуьрдин гзаф йисар кьилди чпиз са менфятни авачиз, халкь патал газет акъудиз серф авур, ам уяхриз алахъай, къелем женгинин яракьдиз элкъуьрна адан мурадарни дердияр вириниз чукIурай, чи агьвалдин заланвилер кьезилардай рекьерихъ гелкъвей къелемэгьлийрин фагьумар, руьгьдин гьараяр, рикIин сузаяр аквада. Ибур датIана чи лезгивал, чи жуввал гуьнгуьна хутаз, хайи халкь лайихлу чкадал хкиз алахъай, ихьтин залан гьалара ва жавабдарвилин вахтара чна гьикьван эвер ганатIани, чеб вилик-кьилик хьанвай, ихтиярарни мумкинвилер гъилевай жуванбуру куьмекдин гъил яргъи тавур, Азербайжандин авай-авачир са лезги газет тир «Самурдин» чарасузвал акваз чалай алахьзавай цIугъар я. Им жувакай, жуван халкьдикай, адан газетдикай фикир авуна кIанзавай девир тирди рикIел хкизвай ктаб я.

С.К.

30 ЙИСАН РЕХЪ

Алатай 30 йисан къене чи ватанэгьлийрик руьгь кутур, абуруз дидед чIал ва жуввал хуьз, лезги тIвар вине кьаз чирай, халкьдин тарихдикай, адан кьилел атай мусибатрикай, лезгияр авай гьаларикай, чи агалкьунрикайни татугайвилерикай, чна гьялна кIанзавай месэлайрикай кхьей, вичин рикIиз таъсирдай макъалайралди датIана халкьдин гележегдихъ гелкъвей, адан мефт ва мез хьайи «Самур» газет девирдин уламрай кьегьалвилелди акъатна. Ингье дидед чIалан женгчидиз, халкьдин даяхдиз элкъвей адан 30 йисан рехъ къекъвез-къекъвез фейи цIарцIиз ухшар хьана. ХъуьтIуьн цикIиз, 1992-йисан январдиз, саврухрин къаю кьур йикъара халкьдиз гатфар бахш ийиз кIан хьайивиляй газетдин кьисмет заланди, рехъ лекъвер-синер, къекъуьнар авайди хьана жеди.

Газетдин сад лагьай редактор

Газетдиз сифте яз тIвар-ван авай журналист, гзаф йисара Азербайжандин КП-дин ЦК-дин «Совет кенди» газетда кIвалахай Фейруз Беделова (Беделахтулди) редакторвал авуна. Дидед чIалал гзафни-гзаф рикI алай и чIехи ватанпересдилай ва савадлу къелемэгьлидилай газет кIелдайбуруз кIанариз алакьна. А вахтунда гьам аслу туширвал къазанмишай Азербайжан гьукуматди, гьамни суверенвилин гьава галукьна руьгь ктканвай инсанри газетдиз куьмек гузвай. Садлагьана вилералди лезги чIалал акъатзавай газет акурла гзафбур хвешила газетдив агатнай. Газетди редакциядиз куьмек гайи ксарин ва идарайрин сиягьар чапзавай. И куьмекри «Самур» вацра кьудра акъуддай мумкинвал арадиз гъанвай. И хвешивал са шумуд вацра давам хьана ва Ф.Беделова газетдин 24 нумра чапдай акъудна. Ингье са йис тамам тахьанмаз Самур Лезги Милли Меркезди газетдиз цIийи редактор тайинарна ва Фейруз аслу тушир «Алпан» газет акъудиз эгечIна.

«Самур» газетдин сад лагьай редактор Фейруз Беделов

1994-йисалай Кьиблепатан Дагъустандин институтра муаллимвал авур Ф.Беделова лезгийрин къадим эдебиятдин са хел тир политеиствилин руьгьдин ирс илимдин рекьяй чирна. Тарихдин илимрин кандитатвилин дережа къачур ам «Лезги халкьдин ва гьукуматдин тарих: чи эрадал къведалди V виш – чи эрадин X виш йис», «Лезгийрин гъуцарин дин», «Лезгийрин гъетерин дин. I ктаб», «Лезгийрин гъетерин дин. II ктаб» хьтин кьуд монографиядин, «Миф» романдин, гьакIни «Яру стIалрин марф» ктабдин автор я. Ф.Беделован «Филиал», «Часпар», «Цаварилай хтай лезги» комедияр, «Аламаз» пьеса, «Пачагьдин паб ва каталикос» тарихдин драма лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай гьукуматдин театрди сегьнедал эцигна. Чи журналистикадик, эдебиятдик ва тарихдик лайихлу пай кутур Фейруз Беделова 2021-йисуз вичин дуьнья дегишарна.

Газетдин кьвед лагьай редактор

1992-йисан эхирра Самур Лезги Милли Меркезди искусствойрин илимрин доктор Нуреддин Гьабибов газетдин редакторвиле тайинарна ва гьа чIавалай «Самурдин» дережа виликандалай агъуз аватна.

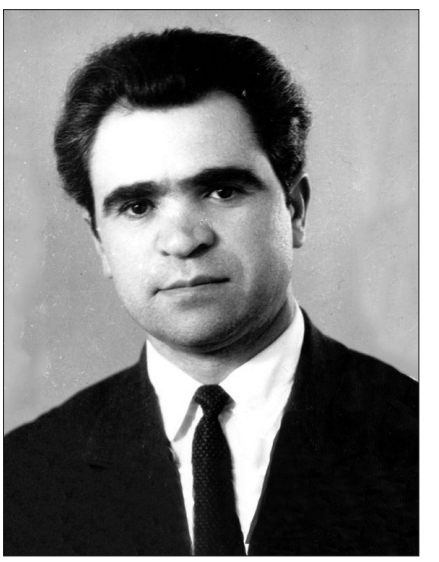

«Самур» газетдин кьвед лагьай редактор Нуреддин Гьебибов

Са гафни авачиз, Нуреддин муаллим Азербайжандин тIвар-ван авай алим тир. Ватандин ЧIехи дяведа хьайи, са шумуд орден ва медаль къачур, дяведилай кьулухъ Ленинграддин Гьукуматдин Университетдин искусствойрин тарих факультет акьалтIарай, Азербайжандин КП-дин ЦК-да ва республикадин меденият дин министерствода жавабдар къуллугъар кьилиз акъудай, «Азербайжандин харусенят», «Микеланджело», «Фуьзулидин дуьнья шикилра», «Микаил Абдуллаев», «Искусство Советского Азербайджана», «Изобразительное искусство Азербайджанской ССР» хьтин ктабрин, 200-елай гзаф илимдин кIвалахарин автор тир Нуреддин Гьабибов журналист тушир ва газет акъуддайла четинвилер арадиз къвезвай. «Самурдиз» такьатралди куьмек гузвай тIани газет кьериз-цIаруз акъатзавай. Гьавиляй 1992-1997-йисара алимди «Самурдин» анжах 21 нумра акъуднай. «Самурдив» кIелдайбур агатзамачир. Виш агъзурралди лезгияр яшамиш жезвай республикада са касдини газет кхьенвачир. «Самурдихъ» хцивални махсусвал кумачир. Адавай кIелдайбурув вичин гаф агакьариз жезвачир. Вучиз лагьайтIа къуьруь хьанвай. Кхьидайбурни къакъатнавай, кIелдайбурни. Гьар гьикI ятIани, 2006-йисуз 83 яшда аваз рагьметдиз фейи чи сейли алимди вичелай алакьдайвал кIвалахнай.

* * *

Са береда агъзурралди инсанрик руьгь кутур газет виляй аватнаваз акурла Самур Лезги Милли Меркезди ам цIийи кьилелай кIвачел ахкьалдарун кьетIна. 1997-йисан 10-сентябрдиз «Азербайжан» чапханадин кьвед лагьай мертебеда авай «Самур» газетдин редакцияда зун «Самур» Лезги Милли Меркездин кьил Али Мусаева гуьзлемишзавай. Ада зун акур кумазни лагьана:

– Ваз чизва хьи, «Самур» газет фадлай акъатзавач. Нуреддин муаллим яшлу я, адаз газетдихъ галаз машгъул хьун регьят туш. Чна меркезда и кардикай са шумудра веревирдер авунва. ИкI фейитIа, газет агал жеда. ЧIехи са халкьдивай са газетдиз иесивал ийиз хьанач лугьуда. Газетдин редакторвиле виридаз вун акваз кIан я, и кар хиве кьуртIа, чна ваз куьмекни гуда. Вун и газетдиз кутугай инсан я, «Самурда» ви гзафни-гзаф макъалаяр чап хьанва.

Азербайжандин парламентдин орган тир «Азербайжан» газетда виридалайни чIехи са отделдиз регьбервал гузвай, хъсан мажиб къачузвай, тIвар-ван авай са журналист хьиз и

«Совет кенди» газетдин пуд журналистдин – Фейруз Беделован, Муьзеффер Меликмамедован ва Седакъет Керимовадин кьисметда «Самур» газет акъудун авай кьван. 1988-йис

теклиф зи рикIяй хьанач. Гьукуматдин газет кIватIалдин газетдихъ галаз гьикI дегишарда? Гьавиляй за лагьана:

– Куьне вуч лугьузва? Зун «Азербайжан» газетдин бине кутурбурукай сад я. Инаг заз хайи кIвал хьиз я.

Али муаллимди вичин саягъда, хъуьтуьлдаказ хълагьна:

– Ваъ лугьуз тади къачумир. И йикъара чна газет чап тавуртIа, лицензия чи гъиляй акъатда. Лезги чIалал газет акъудун чаз мадни мус несиб жеда? Вун пуд чIалал – лезги, азербайжан ва урус чIаларал кхьизвай журналистни я, хъсан тешкилатчини.

Жуван рикI алай, вердиш хьанвай кIвалахдин чка са мус ятIани дегишариз жедайди зи акьулдиз къвезвачир. Гьавиляй за жуван атIай гаф лагьана:

– Заз авур теклифдай пара кьван сагърай. Амма завай разивал гуз жедач. Куьне квез маса кадр жагъурайтIа хъсан я.

Муькуь юкъуз зи кьилив Али Мусаев вичин заместитель Мурадагъа Мурадагъаевни галаз атана. Али муаллимди накьанан ихтилат цIийи хъувурла за адан гаф атIана:

– За квез жуван фикир лагьана эхир. И ихтилат цIийи хъувун куьз герек я?

Али муаллим секиндаказ рахана:

– Газет агал хьайитIа, чи виридан кьил агъуз жеда.

Мурадагъа муаллимди адан гафариз къуват гана:

– «Самурдин» тIвар вири халкьдихъ, чи чIалахъ галаз алакъалу я. Адан таъсиб чIугван чи буржи я. Вуна и кар хиве кьуртIа, чун ваз арха жеда, гъил-гъиле гана халкь патал газет акъудда чна.

И гафари зи рикIел Фейруз Беделова вич 1992-йисуз «Самур» газетдин редакторвиле тайин хьайила зи кьилив атана лагьай гафар хкана:

– Заз чизва, ваз кIвалах пара ава. Анжах заз кIандай хьи, «Самурда» датIана ви макъалаяр чап хьурай. Вуна заз куьмек гудани?

За адаз хвешила разивал ганай:

– Гьелбетда. И газетдал лезги тIвар ала.

За жуван гаф кьилиз акъуднай. Газетдин гьар нумрада зи 90-йисарин четин девирдив кьадай макъалаяр чап хьанай. Ингье гила завай тIалабзавай кар гзафни-гзаф четинди тир.

Кьве тIвар-ван авай алимди, лезги интеллигенциядин векилри зи жаваб гузлемишзавайди акурла заз абурувай са шумуд йикъан рухсат кIан хьана. Абур рази хьана.

За датIана и теклифдикай веревирдер ийизвай. Са пата регьят ва пул авай кIвалахдин чка, муькуь пата бегьем кьил акъат тийир, гележег гьикI жедатIа тийижир, анжах чIехи жавабдарвал тIалабзавай четин кIвалах. Вучда, гьикIда? ГьикI хкягъда? Етим аял хьиз юкьвал аламай хайи газет гьик1 негьда? Зал уьмуьрда ихьтин четин имтигьан гьалтначир. Лезги алимрин гафар зи рикIелай алатзавачир: «Вуна газетдиз регьбервал хиве кьун тавуртIа, ам агал хьун мумкин я». Им рикIивай эхиз тежер кар тир. Азербайжандин лезгийриз сад лагьай гъилера кьисмет хьайи газет ахкъуд тавун инсафсузвал жедай. Эхирни лезги чIалаз авай чIехи муьгьуьббатди, жув халкьдиз буржлувили зав «Самур» хкягъиз туна.

САМУР

РЕСПУБЛИКАДИН ЛЕЗГИ ГАЗЕТ

ЦIИЙИ ЙИС МУБАРАК Я, ВАТАН!

2 РАГЪ АТУЙ!

3 ИМЗАМЫЗ ВАР ИМЗАЛАР ИЧИНДӘ

4 УСТАВ ЦЕНТРА ЛЕЗГИНСКОЙ КУЛЬТУРЫ «САМУР»

ЛЕЗГИ ЧIАЛ: кIела! рахух! рикIе хуьх!

5

Чи хуьрер: УЬНУЬГЪ

6

СтIур Далагь

7

«Самур» газетдин сад лагьай нумра

Гьа юкъуз жуван кIвалахдивай къерех хьана зун. «Берекат» тIвар алай газетдин редакциядиз фена ана к1валахзавай Муьзеффер Меликмамедоваз замредакторвал теклиф авуна. Им дуьшуьшдин кар тушир. Чна пуд журналистди – за, Муьзеффер Меликмамедова ва Фейруз Беделова гзаф йисара республикадин кьилин газетрикай сад тир «Совет кендида» санал кIвалахнай. Зи къелемдин юлдашди гьасятда лагьана:

– Вуна гзаф залан пар хиве кьазва. Четин жеда, пара четин! «Самур» исятда акьван пис гьалда ава хьи, ам газет хьиз гуьнгуьна хтун патал са шумуд йисар герек я.

Савадлу ва хци къелемдин иеси, республикадин тIвар-ван журналист тир и касдин лезги ва азербайжан чIалар хъсандаказ чир хьунухьи заз кьетIивал гъанвай:

– Кар тавунмаз, рехъ тефенмаз куьтягь жедач. Хилер къакъажна кIвалахна кIанзава, - лагьана за.

ГьакIни авуна чна. Фадлай акъатзавачир «Самурдин» цIийи нумра акъудун патал план ч1угуна къелемдиз къилав гана.

1997-йисан 1-октябрдиз «Самурдин» цIийи нумра чапдай акъатайла чи хвешивилин и кьил, а кьил авачир. Чна сифте яз газет муьжуьд чин аваз акъудна. А нумра акьван марагълуз, акьван иер кIалубда аваз акъатнай хьи, гьасятда неинки лезгийрин, гьакIни маса газетрин кIвалахдаррин фикир желбнай. Ада жуванбурук руьгь кутазвай, милливал хьиз, дуствални теблигъзавай. Пуд чIалал – лезги, азербайжан, урус чIаларал акъуднавай «Самурди» вирибуруз гзаф чешнелу органди хьиз таъсирнавай. Гьа и карди бязи газетрин кIвалахдаррик къалабулух кутунай. Садбур лагьайтIа, чал буьгьтенар вегьиз алахънай.

1997 -йисан 1 октябрь № 4(46) Мас 1000 манат

РЕСПУБЛИКАДИН ЦIИЙИВИЛЕР

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Хинелугъ

ВАЗ КIАНДАЙ ГАФ

КIЕПА!

ЦIийи хьанвай «Самур» газетдин сад лагьай нумра

Са мисал гьин. «Аврасия» газетдин мухбир Элчин Алыогълуди и газетдин 1997-йисан 2- октябрдин нумрада «Самурдикай» ягьанатдай, чал буьгьтен вегьидай макъала чапнай. Чи макъалайра къалурнавай тIварарни делилар вичиз кIандайвал дегишарна чун тахсиркар авунай. Ингье ада кхьенвайбур таб тир ва идалди адаз «Самур» виляй вегьиз кIанзавай. За «Аврасиядин» кьилин редактордиз жуван наразивал телефондай малумарайдалай гуьгъуьниз гьа журналист чи редакциядиз атанай ва вичи дуьз кхьенвач лагьана хиве кьунай. ГьакIни за лагьай гафар, яни чи газетди вичин вилик гьихьтин макьсад эцигнаватIа ачухарзавай суьгьбетни чапнай. Чнани «Самурда» адан чIуру къаст русвагьнай. Э.Алыогълуди чавай вичин тахсирдалай гьил къачун тIалабнатIани ада чи кIелдайбурувай уьзуьр тIалабдай жуьрэт авуначир.

Ихьтин буьгьтенчийрин акси яз, гзаф газетри, республикадин гьукуматдин органар тир «Азербайжан», «Бакинский рабочий», «Халкь газети», «Вышка» хьтин газетри, «Панорама», «Шаркь», «Супер-маркет», «Гьаят» ва маса органри, Дагьустандин «Лезги газет», «Дагестанская правда», «Куьредин ярар» газетри, «Самур» журналди ва масабуру чун рикIин сидкьидай тебрикнай ва чи коллективдиз агалкьунар тIалабнай.

Са шумуд йикъалай чи кьилел акьулдиз текъвер хьтин кар атана. «Азербайжан» чапханадин комендантди чун утагъдай акъудна ракIариз куьлег ягьана. На лугьумир, редакциядин куьгьне буржар кIватI хьанвай кьван. Чара атIай чаз «Кирпи» журналдин редактор, чи дуст Полад Кьасимовавай куьмек кIан хьана. Ада вичин редакциядин са утагъ чи ихтиярда вугана. Ана чна мад са нумра чапдай акъудна. Чи кьил кхьинрик акI акахьнавай хьи, вилик мадни гьихьтин четинвилер галатIа фагьумзавачир. Чапханадин бухгалтериядай редакциядин чапдихъ ва арендадихъ галаз алакъалу куьгьне буржарин отчет атайла чун пагь атIана амукьна. Гьа юкъуз чаз мад са залан хабар атана: гьукуматди кьадардиз тIимил халкьарин медениятдин меркезриз пулунин такьатар чара хъийизмач. Им газетдин раж атIанва лагьай чIал тир.

«Самур» Лезги Милли Меркездивай чи дердиниз чара тежедайдан гъавурда акьунвай чун. Печатдилайни буржарилай гъейри чахъ са затIни авачир. Ихьтин чарасуз чIавуз за жува жув секинарна: «Кьулухъ элкъведай рехъ амач. И кар вуна жува хиве кьунва, вун садани мажбурнавач. Шел-хвал авуналди крар туькIуьдач. Галайвал авуна, пулар кIватIна буржар вахкана кIанзава».

Гьа юкъуз зун жуван уьмуьрдин юлдаш Муьбаризахъ галаз санал КцIариз рекье гьатна. 1995-йисан парламентдин сечкийра гъалибвал къазанмишнатIани зун депутатвиле хкягъ тахьун кцIарвийрин рикIелай алатнавачир. Гьавиляй куьгьне электоратди зун виринра гьуьрметдив кьабулзавай. Са гьафтедин къене 24 хуьруьн мектебдиз илифна, муаллимрихъ галаз галай-галайвал ихтилат авур за, газет авай четин гьаларикай абуруз малумат гана. Са кьадар подпискадин пулар кIватIна Бакудиз хтана. Ингье идалди крар туьк1уьзвачир. Буржар бегьемдиз вахкун патал зун жуван къизилдин безекар маса гуз мажбур хьана. Буржар вахкана нубатдин газет акъудиз эгечIна.

«Самур» газетдин кьилин редактор Седакъет Керимова

Са шумуд йикъалай цIийи газет гваз гьа хуьреriз хъфейла, кIелдайбурун хвешивал акур зак лувар акатна. Газет кхьиз тун ам акъудун патал авайни-авачир са рехъ тирдан гъавурда акьуна зун. Спонсорар, чIехи къуллугърал алай ксар зун акурла цIукай хьиз катзавай. Гьавиляй зун Къуба, Хачмаз, Къебеле, Исмаиллы ва маса районра кIелдайбур газетдив агудунин кардив мукьувай машгъул хьана.

Газетдин кьилин редактордин заместитель Муьзеффер Меликмамедов ва мухбир Анна Гьасанбегова

Са шумуд вацра чара-чара редакцийра идан-адан пурчук хьайидалай кьулухъ, эхирни жуван пулунин такьатралди за кьве утагъ кирида кьуна, абур туьхк1уьрна, мебелдив таъминарна, жуван к1вале авай ктабханадин са пай редакциядиз куьчарна. Гуьгъуьнлай ина къадим майишатдин зат1арин са гъвеч1и музей арадиз гъана. «Атайбруз инаг лезги газетдин редакция тирди чир хьурай», – лагьана.

Зун анжах редактор тушир, гьакIни мухбир, корректор, таржумачи, фотомухбир, шофер ва почтальон тир. Идалай гъейри за Бакуда сятралди лезгийрин кIвалериз зенгер ийиз, абуруз газет кхьин теклифзавай. Им зи хиве гьатай крарин виридалайни заланди тир. Садбур зи гъавурда акьазвачир, садбуру кичIеразавай, садбуру заз миллетчивилин тIамгъа ягъазвай. Ингье хвешила газет кхьизвайбурни авай. Ихьтин ксар тIимил тир. Гьар гъилера телефондин зенгерилай кьулухъ зун рикIин тIалди кьазвай. Садра Муьзеффера лагьана: «Икьван четин девирда на жуван пулунив гьикьван гагьди газет акъудда? Чи гьалар югъ-

къандивай четин жезва». Адаз яб гана за къагьардив жаваб гана: «Ваз хъсан чизва хьи, «Самурни» «Сувар» зи веледар я. Завай абур гадариз жедач».

Газет хиве кьур сад лагьай йикъалай чна кьведани сад хьиз фикирзавай: цIийи хьанвай «Самур» акъудна кIанзава.

ЦIийи хьанвай «Самур»

ЦIийи хьанвай «Самур» лагьайла чна вуч фикирда кьунвай?

Сад лагьайди, «Самурдикай» лезги чIалан къенивал хуьдай, чи тарихдикай, медениятдикай, ацукьун-къарагъуникай, сейли ксарикай, алай аямда халкьдихъ къалабулух кутазвай месэлайрикай кхьидай газет авун.

Кьвед лагьайди, газет вацра кьведра, 8 чин аваз акъудун.

Пуд лагьайди, кIелдайбуруз жезмай кьван гзаф информация гун.

Кьуд лагьайди, газет халкьдиз мукьва хьун патал датIана жуьреба-жуьре мярекатар кьиле тухун, газетдиз гзафни-гзаф кIелдайбур желб авун.

Вад лагьайди, «Самурда» Азербайжандин лезгийрикай хьиз, Дагъустандин лезгийрикайни кхьин.

Ругуд лагьайди, «Самур» вири дуьньядин лезгийрин газетдиз элкъуьрун.

И фикирар кьилиз акъудун регьят кар тушир. Чаз шегьердин телефон авачиз акурла вич СтIурай тир карчи Фикрет Керимова чи редакциядиз телефон чIугваз тунай. А чIавуз гъилин телефонар гьеле акъатнавачир, компьютерар цIийиз кардик кутунвай, абурай кьил акъуддай кадрияр тIимил тир. Чахъ я компьютер, я адал материалар кхьидайди, яни газетдин чинар кIалубда твадайди авачир. А вахтунда газетдин текстер пленкайрал акъудзавай ва гьабурни кьит тир. Чапханадин кIвалахдаррилай аслу тирвиляй чун гзаф чIавуз геждалди, гагь-гагь кьуланфералди редакцияда амукьна кIанзавай. Нубатдин нумраяр акъудун патал такьатар жагъурун гьикьван четин тиртIа, кIелзавайбур желбдай хъсан макъалаяр кхьинни са гьакьван четин тир. Газетдиз куьмек гун патал са касни агатзавачир. Виш агъзурралди лезгияр яшамиш жезвай республикада «Самурдик» къуьн кутадай вад кас майдандиз акъат тавун аламатдин кар тир. Са гафуналди, рикI ахъайдай са карни авачир.

ЯтIани чна къвердавай сад-садалай марагълу нумраяр акъудзавай. КIелзавайбуру редакциядин кIвалахдаррин тIварцIихъ баркаллаяр ракъурзавай, теклифар гузвай. Садбуру редакциядиз къвез «квез чан аламаз гуьмбетар эцигна кIанзавайди я» лугьузвай. Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин журналистикадин факультетда кIелдайла газет тартиб авунай чаз тарс гайи доцент Алиш Небилиди вичин нубатдин ктабда маса газетриз «Самур» чешне яз къалурнай.

Журналист Несиман Якъублуди вичин «Азербайжандин кьадардиз тIимил халкьарин газетар» ктабда «Самур» газетдай са кьадар макъалаяр чапнай ва газетдин акунрин иервал, темайрин марагълувал къалурдай чинрин шикилар ганай. «Самур» вичин акунрални мет-

леблувилел гьалтайла республикадин лап хъсан газетрикай тирди кьилди къейд авунай. Са гафуналди, авторди вичин ктабдин 22 чин «Самурдиз» бахшнай.

Хачмаз районди Ялама хуьруьн юкьван мектебдин муаллимри газет кхьейдалай кьулухъ. 1999-йис

Гьа ихьтин крари чак руьгь кутазвай. А чIавуз чаз вири халкь чи далудихъ галай хьиз жезвай. Чаз авай кьван гьевес вуч тир?! Галатун тийижиз кIвалахзавай чна. Редакция руьгьдин къулаз элкъуьрун патал датIана зегьмет чIугуна кIанзавай. Экуьн яралай кIвалахал атана, столдихъ ацукьна, къелемдиз гуж гана, цIар-цIарцIив гьидайла чалай бахтлу ксар авачир. Чун паталди «Самур» акъудун сувар тир.

Сувариз элкъвей пуд йис

1998-2000-йисара метлеблувилелни тартибдал гьалтайла «Самур» хъсанвилихъ акьван дегиш хьанвай хьи, республикадин бязи газетри адалай чешне къачузвай. «Самурдикай» ихьтин газет хьун патал чна гьихьтин камар вегьенай? 1997-йисан 1-октябрдиз акъудай нумрада чна «Ваз кIандай гаф» тIвар алай макъала чапнай. А макъалада кIелдайбуруз ихьтин суал ганай: «Ваз «Самур» гьикI акваз кIанзава?» И суалдихъ авсиятда редакцияди цIудралди чарар къачунай. Садбуру кхьенай: «ЦIийик1а акъатзавай «Самурда» кIелдайбуруз кIандай гаф авайди ашкара я. Адакай кIелдайбуруз кIандай газетни хьанайтIа хъсан тир». И кар фикирда кьуна чна нубатдин нумрада «Ваз кIандай газет» тIвар алай макъала чапнай. КIелдайбуруз кIандай газет акъудун патал вири жуьредин алахъунар ийида лагьана гаф ганай. Газет халкьдихъ галаз кам-камуна фин патал адан чинриз лезгийрин тIалквал авай вири месэлайрикай ихтилатзавай макъалаяр акъудда лагьанай. Чап ийизвай вири материалриз метлебдин деринвал, жанрайрин жуьреба-жуьревал кIанзавайдан гъавурда чун хъсандиз акьазвай. Гьавиляй чна газетдиз цIийи рубрикаяр ва темаяр акъуднай.

Мектебдин аялар патал кардик кутур «Самурдин мектеб» чиникай виридаз хуш атанай. Ана чна аялриз «Чи халкь», «Чи чIал», «Чи тарих» хьтин пуд темадай тарсар гузвай. Кьве вацран къене редакцияди вишелай гзаф чар къачунай. Чна газетда пуд чIалал кьилди чарарин чин, «Чаз кхьизва», «Редакциядиз чар», «ТIалабунар», «Ветеранрин рикIин гафар», «КIелзавайбурун веревирдер, «КIелзавайда месэла къарагъарзава», «Гьар хуьряй са ихтилат», «Ким», «Лагьана кIанзавай гаф», “Redaksiyaya məktub”, “Oxucu məsələ qaldırır”,

“Oxucu gözü – oxucu sözü”, “Oxucu kömək istəyir”, “Oxucu ilə üz-üzə”, “Oxucunun təkidi ilə dərc edirik”, “Oxucularımızın ürək sözləri”, «Письмо в редакцию», «Точка зрения», «Слово читателя», «Тема для размышления», «Интервью по просьбе читателей», «Мысли вслух», «Письма – отклики» хьтин рубрикаяр кардик кутунай.

КIелзавайбурун чарарал кIвалахна абур газетдиз акъудуни инсанрик руьгь кутунай. 1998-йисан вад вацра редакцияди чара-чара районрай кьве вишелай гзаф чарар къачунай. Кьве виш лагьай чар Бакудин Искусствойрин Университетдин Къубадин филиалдин муаллим Къелемшагь Идрисова ракъурнавай. Ада кхьенвай: «Куьне газетдиз акъудзавай макъалайрай чна гзаф шейэр чирзава. «Самурдикай» чак дамах кутадай газет жезва».

«Самур» цIийикIа акъатзавайди 1998-йисан апрелдиз Магьачкъалада «Лезги газетдин» кьилин редактор Агъариза Саидова чи газетдиз интервью гудай вахтундани лагьанай: «Бакуда ихьтин зурба газет акъудун чIехи гьунар я. Заз ван хьайивал, и газет тек кьве касди – Седакъет Керимовади ва Муьзеффер Меликмамедова акъудзава. Куьн кьведни жегьил журналистар ятIани, квез газет акъуддай чIехи тежриба ава. Чка атунивай чна куь агалкьунрилай чешне къачурвал я».

Ингье ихьтин гафари чак такабур кутазвачир. Чун газет генани хъсанариз, гьар нумрадив жавабдарвилелди эгечIиз, кIелзавайбурун рикIяй хабар гудай макъалаяр кхьиз алахъзавай. Муьзеффера редактордин заместителди хьиз вичин кIвалах лайихлудаказ кьиле тухузвай. Амай вири кIвалахар зи хиве авай. Гьар гъилера «Самур» акъатайла газет жуван машинда аваз Бакуда, Хачмаза, Худата, Лечет хуьре, Яламада, СДК-да, КцIара, Къубада авай чи мухбир постарив агакьарзавай за. Рекьера жувни галатзавай, машинни кукIвар жезвай. «Самур» паталди за чIугвазвай женг акурла зун газетдивай яргъалариз кIанз заз къуллугъар теклифзавайбур, кичIерар гузвайбур, буьгьтен вегьизвайбурни пайда жезвай. Ингье хайи халкьдиз, дидед чIалаз авай кIанивили зун къуьруь жез тазвачир.

Гьар гъилера кIевера акIайла зи вилерикай 1875-йисуз сифте яз азербайжан чIалал «Экинчи» тIвар алай газет акъудай чIехи камалэгьли Гьасан бег Зердаби карагдай. Гьада чIугур хьтин зегьметарни азиятар чIугвазвай за. ГьакI ятIани за Муьзеффераз лугьузвай: «Чна руьгьдай ават тавуна газет акъудна кIанзава. Чаз руьгьдай аватдай ихтияр авач». Къелемдин дуст зи гъавурда хъсандиз акьазвай ва ада рикIин сидкьидай заз куьмек гузвай.

Газет хъсанарун, генани метлеблу авун патал кьилиз акъудна кIанзавай мад са кар авай. Чал къведалди газетди Дагъустандин лезгийрикай кхьизвачир. А патан газетрини Азербайжандин лезгияр рикIелай ракъурнавай. Чи машгьур алим ва кхьираг Агьед Агъаева 1997-йисан 8-августдиз «Лезги газетдиз» акъудай вичин макъалада гьахълу яз кхьенай: «Дагъустандин лезгийриз исятдани Азербайжандин лезгийрин тарихар чизвач. Лезгийрикай рахадамаз ва кхьидамаз Азербайжандин лезгияр кваз такьуна анжах Дагъустандин лезгийрикай фикирда. Гьа икI, Азербайжандин лезгийризни Дагъустандин лезгийрин тарихар пис чида. Амма лезгияр са халкь я. Ада сифтени-сифте Къуба пата мягькем пун кутунвайди я».

Са гафни авачиз, чи ният кьве патан лезгийрикайни сад хьиз кхьин тир. Гьавиляй Азербайжандинни Дагъустандин арада цIийи муьгъ туьк1уьрна кIанзавай. Чна и ниятдалди «Дагъустандин лезги районра», «Дагъустандай чарар», «Ахцегь ва ахцегьвияр», «Да-

гъустандин цIийивилер», «Дагъустандай кхьизва», «СтIал Сулейманан районда», «Дагъустандин юкьван мектебра», «Лезги газетдин мухбирри хабар гузва», «Дагестан и дагестанцы», «Дружба на века», «Дербентдин хабарар», «Языки народов Дагестана» хьтин рубрикаяр, «Дагъустанда», «Дагъустандин цIийивилер» тIвар алай чинар кардик кутунай. Чна «Дагъустан цIунни-вацIун арада» тIвар гана акъудзавай чинар гъиляй гъилиз физвай.

Гьа ихьтин алахъунар себеб яз «Самур» къвердавай Дагъустандиз сейли жезвай. Ина кIелзавайбурун кьадар гзаф хьунивай чав шумудни са мухбирар агатна. СтIал Сулейманан райондай шаир Сажидин Саидгьасанова, Мегьамед Османова, Эсмер Мурадовади, Ахцегь райондай тIвар-ван авай къелемэгьли Нариман Гьажиева, Давуд Гьасанова, Мегьерамдхуьруьн райондай Гьасан Агьмедахтула, Гьажи Мегьамедова, Докъузпара райондай Жафер Агьмедова, Кьурагь райондай Магьмуд Мегьамедова, Хасавюртдай Малека Къарибовади, Дербентдай Селим Гьасанова, Келби Агьмедова, Мегьамед Гьасанова, Магьачкъаладай алим-шаир Фейзудин Нагъиева, Заира Хановади, Умалат Керимханова, Даир Межвединова чаз генани фад-фад кхьизвай. Гуьгъуьнлай чи Дагъустандай тир мухбиррин жергедиз Магьачкъаладай Педуниверситетдин профессор Шайдабег Мирзоев, журналист Куругъли Ферзалиев, Дербентдай профессор Ярали Яралиев, шаир-алим Азиз Мирзебегов, муаллимар Тамилла Бекерова, Букар Амиралиев, Каспийск шегьердай Гьасан Мегьамедов, СтIал Сулейманан райондай тIвар-ван авай муаллим Гуьзел Межидова хьтин ватанперес лезгиярни атана.

Чна газетдин 1999-йисан 1-нумрадиз акъудай макъалади редакциядин гьалар хъсандиз ачухарзавай: «Играми кIелзавайбур! 1999-йисан октябрдилай кьил кутуна чна «Самур» датIана вацра кьведра акъудзава. Чи гъавурда акьадай, хъсан кардиз къимет гудай гзаф ксар арадал атанва. Дуьз я, пул гвайбур садни агатзавач. Анжах жибин ичIи, рикI ацIанвай, чи газетдалди дамахзавай кIелзавайбурун кьадар къвердавай мадни гзаф жедайдан чIалахъ я чун. Вучиз лагьайтIа чна «Самур» рикI алаз, кIанариз-кIанариз акъудзава, рикI цIурурна, чан эцигна арадал гъизва. «Самур» акъудун чун паталди сувар я».

Эхь, гьар са цIийи нумра чун паталди сувар тир. Газетдив гзаф жегьилар агудун чи виридалайни чIехи мурад тир. Гьавиляй сифте яз чна хайи хуьрер гадарна яргъариз физвай жегьилар патал «Къул ичIи тамир, кьегьалар» лагьана эвер гун чапна. Ахпа и рубрикадихъ галаз санал «ЦIугъ» тIвар ганвай чин кардик кутуна. ИчIиз амукьзавай хуьрерикай, хайи чилер туна къецепатан уьлквейриз физвайбурукай кхьена. Гзаф четин вахтарани хайи хуьрел кьару яз ам абад ийиз алахъзавай инсанрикай ихтилатна.

КIелзавайбурун тIалабуналди газетди КцIарин тарихдикай, сейли кцIарвийрикай, 1800-1842-йисара Къуба аялатда кьиле фейи вакъиайрикай кхьена. Гуьгъуьнлай и материалрин бинедаллаз за «КцIар, кцIарвияр» тIвар ганвай энциклопедиядин кIватIал, Муьзеффера «Къубадин гъулгъула» ктабар чапдай акъудна.

Газетдиз сифте яз машгьур шаир Билисан Гуьлгеракай, Мискискави Лейли ханумдикай, алатай асирдин 20-йисара лезги манияр Дагъустандай яргъара машгьур авур Саяд Аскеровадикай, чи сад лагьай киноактриса Сафият Аскеровадикай, сад лагьай балерина, Москвадин ЧIехи Театрда кIвалахай Алла Жалиловадикай, Сириядин машгьур къелемэгьли,

лезги Эльфат Эделбидикай чап авур макъалайри газетдив вишералди кIелзавайбур агудна. Гуьгъуьнлай «Самурдиз» Надир шагьдин кьушунрин хура акъвазай Кьурагь Тамчудикай, урус пачагьдин аскеррихъ галаз женг чIугур КIири Бубадин уьмуьрдин юлдаш КIири Шагъадикай гзаф марагълу макъалаяр акъудна.

1999-йисан октябрдиз газетдин кьве йисан кIвалах тупIалай авур Низамидин тIварунихъ галай Эдебиятдин Институтдин диссертант, Бакудин 150-нумрадин мектебдин чIалан ва эдебиятдин муаллим Сами Айдемирова вичин «Самурдиз» акъудай макъалада кхьенай: «Эхиримжи кьве йисан къене редакциядин виридалайни чIехи агалкьун ам я хьи, газетди кIелзавайбурун патай чIехи гьуьрмет къазанмишнава. 1200 касди газет кхьенва, адахъ гьа са икьван таъсиб чIугвадайбур хьанва. Газет неинки Азербайжанда, гьакIни Дагъустанда, Урусатда, Къиргъизистанда, Къазахыстанда, Украинада, Беларусда, Туьркияда, Германияда, Америкадин Садхьанвай Штатра ва маса уьлквейра кIелзава. «Самурдин» цIудралди материалар маса уьлквейрин газетра чап хьанва. Чи республикадин ва Дагъустандин 30-далай гзаф газет ва журналри, радио ва телевидениди «Самурдикай» агъзурралди инсанриз малумат гана.

Газетдин чинра 100-елай гзаф рубрикаяр кардик ква. Абурукай 50 рубрика лезги чIалал, 30 рубрика азербайжан чIалал, 20 рубрика урус чIалал гузвай материалриз талукьбур я».

1999-йисуз лезги чIалахъ галаз марагълу яз чи редакциядиз къвезвай къецепатан уьлквейрин алимрин кьадар пара хьана. Гьа йисан гатуз АСШ-дин Виридуьньядин Лингвистикадин Гатун Институтдай Джон Клифтон, Дебора Клифтон, Лаура Лукт, Келвин Тиссен ва Габриэлла Деккинга хьтин вад чIалан пешекар атанай. Абуру гьам чи халкьдиз ва чIалаз, гьамни «Самурдиз» лайихлу къимет ганай. Абурун суьгьбетри чаз гзаф таъсирнай ва чна ч1алан женг генани гегьеншарун кьет1най. Вучиз лагьайтIа гьам адетдин, гьамни къуллугърал алай, алимвилин дережаяр къачунвай са кьадар лезгийри хайи чIал кваз такьаз, адак рехне кутазвай. И карди зи рикIел чи тIвар-ван авай шаир Лезги Няметан цIарар хкизвай:

Кьил акъатдач гьикI ятIани,
Хьана, мум хьиз, буш лезгияр.
Чпин хайи дидед чIалаз
Гуз гьазур я тIуш лезгияр.

Газетди чIалакай «Профессордиз жаваб», «Дидед чIалан ширинвал», «ЧIалан михьивал хуьн», «ЧIал вилик тухун, чIур тийин», «Куьгьне гафариз цIийи уьмуьр хгун» хьтин макъалаяр чап авурла редакцияди цIудралди чарар къачуна. КIелзавайбуру чавай и тема давамарун тIалабзавай. Чна гьакIни авуна. 2000-йисуз газетди чIалаз талукьарнавай цIудралди макъалаяр чапна. «Самурдин» 100 лагьай нумра 16 чин аваз, лацу кагъаздал акъудна. 30-мартдиз басма авур а нумрада къалурнавайвал, 1997-йисан октябрдилай инихъ чна «Самурдин» гафалаг» рубрикадик кваз халкьди рикIелай ракъурнавай, чи чIалан куьгьне къатарик акатзавай 4000 гаф цIийи кьилелай чIалаз хкана, газетдиз а гафарин сиягь акъудна.

Пуд йисан къене къазанмишай агалкьунрай халкьди чи редакциядиз вичин разивал къалурна. 1999-йисан июндиз КцІарин тІвар-ван авай духтур Низами Руьстемова ва маса чи кІелзавайбуру иштиракзавай экспедицияди сифте яз «Самур» газет Шагь дагъдин гьуьлуьвай 4243 метр кьакьанвиле авай кукІушдал акъудна. Гуьгъуьнлай за жувани гьа кукІуш рамна. 2004-йисан 16-июндиз Илкъар ва Азима Исрафиловри, Низами Руьстемова, Зейнал Агъакишиева ва Телман Давидова иштиракзавай экспедициядик зунни квай. Шагь дагъдал хкаж хьайи чна дидед чІал гьакъисагъвилелди хуьзвай «Самур» газет кьвед лагьай гьилера кукІвал акъудна.

1999-йисан декабрдиз Дагъустан Республикадин гьукуматдин орган тир «Лезги газетди» Магьачкъалада «Самурдиз» талукьарнавай «Элкъвей стол» кьиле тухвана. Газетдин журналистри «Самурдикай» чпин фикирар ачухарна. «Лезги газетдин» кьилин редактор Агъариза Саидова лагьана: «Лезги газетдин» коллективди «Самурдалди» дамахзава. Чна «Самурдин» журналистривай пешекарвал чирзава. Абуру гьакъикъатдани са куьнихъни гекъигиз тежедай, иер кІалубдин, гзаф метлеблу газет акъудзава, чпин алакьунар къалурзава».

Машгьур шаир-публицист Мердали Жалилова газетдиз ихьтин къимет гана: «Са гафни авачиз, «Самур» гзаф метлеблу газет я. Ада гьар са лезгидин руьгьдик вичин виртІедин дад кутазва. За ам чІехи ашкъидивди кІелзава. Адан макъалаяр гзаф таъсирлубур я. «Самур» чи куьмекчи, чи меслятчи хьанва».

Гзаф гурлуз кьиле фейи и мярекатди зак руьгь кутуна. Гьавиляй за чи бязи чІалан алимрихъ галаз гуьруьшмиш хьун къарардиз къачуна. А.А.Тахо-Годидин тІварунихъ галай Дагъустандин Педагогикадин Илимринни Ахтармишунрин Институтдиз фена адан директор, академик Гьамидулагь Мегьамедовахъ галаз суь-

«Самур» редакцияда кІвалахдайла чна чапдай акъудай ктабар

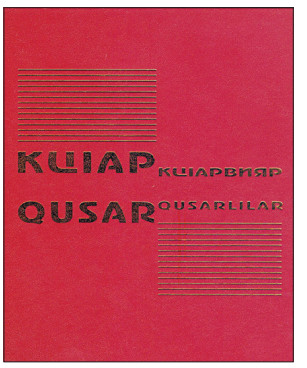

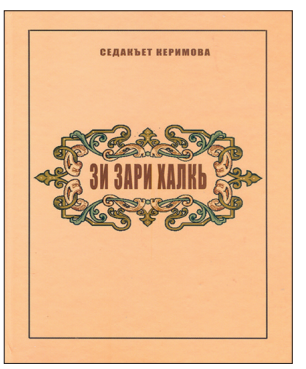

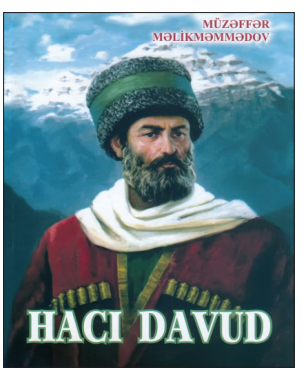

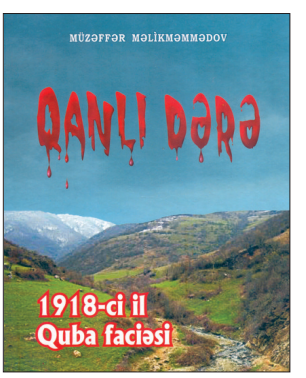

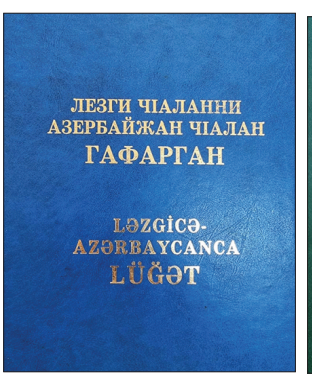

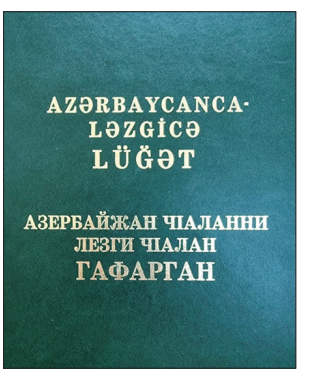

гьбетна. Гьамидуллагь муаллимди «Самурдикай» икI лагьана: «Лап хъсан газет я. ЧIал михьи, кхьизвай макъалаяр метлеблу. Им вири лезгийри дамахна кIанзавай газет я. Вучиз лагьайтIа бязи суалар куьне чалайни векъиз эцигзава».

Ахпа за филологиядин илимрин доктор, и мукьвара Дагъустандин халкьдин писатель гьуьрметдин тIвар къачур Гьаким Къурбанахъ галаз суьгьбетна. Адан са фикир зи рикIяй хьана: «Самурди» алаз-алачиз патан гафар кардик кутазвайбур, чIал кьацIурзавайбур гьахъ-луз русвагьзава. Гьакъикъатда куьне абуруз ихьтин крар тавурай лугьуз тербия гузва, чIал михьиз хуьн паталди женг чIугвазва. Эхирдалди икI давамарун герек я».

И мярекатдилай, газетдикай лагьай хуш гафарилай кьулухъ чIалан женгинив мадни кIевелай эгечIна кIанзавай. Жуван фикир за Бакудиз хтайла редакциядин кIвалахдарризни ачухарна: «Ша чун дидед чIал чIурзавайбурухъ галаз женгиниз экъечIин». Лезги чIалахъ вуч гележег ава, лезги чIал Белиждал кьван я лугьузвайбурукай ам хуьн, кIелзавайбур патал редакциядикай чIал лигимардай кIавузар авун герек тир.

ЧIалан женгина

Лезги чIалан михьивал хуьзвай, ам датIана вилик тухузвай «Самур» халисан чIалан женгчи я.
Къурбан Акимов,
Дагъустандин халкьдин писатель,
филологиядин илимрин доктор, профессор

Са кардикай талгьана жедач. Дидед чIалан къадир авачир, чпивай лезги чIалал кIелиз-кхьиз жезвач лугьузвайбур акурла зи иви ргада. Дидед чIал чин тийидай кас, гьихьтин чIехи къуллугъдал хьайитIани, адахъ гьихьтин дерин чирвилер аватIани, завай ам халис лезги яз гьисабиз жедач. Гьа икI, садра са мярекатда са профессордал дуьшуьш хьана зун. Адаз лезги чIалан хайивални иервал сакIани хиве кьаз кIанзавачир. ДатIана ам агъузариз алахъзавай. Лезги чIал кесиб я лугьузвай и кас, хайи чIалак патан гафар кутаз рахазвай. Лезги чIалал лайихлу эдебият туькIуьриз жедач лугьузвай адаз «Шарвили» эпосдикай, Етим Эминакай, Расим Гьажидикай хабар авачир. А юкъуз зи рикI тIар хьана. Хайи чIалан тIям кьатIуз тежезвай, вич дуьньядиз гьайи дидедин чIалаз гьуьрмет тийизвай а кас зи виляй аватна. Адаз газетда жаваб гун кьетIна за. «Самурдин» 1999-йисан пуд нумрадиз «Лезги чIалакай ихтилатар» рубрикадик квез «Профессордиз жаваб» тIвар ганвай макъала акъудна. Макъалади кIелзавайбуруз акьван кIевелай тасирнай хьи, абуру редакциядиз цIудралди чарар ракъурнай.

Винидихъ къалурай профессорди хьиз чи бязи алимрини лезги чIал квез такьаз, ам агъузардай макъалаяр ва ктабар чапзавай. 2001-йисуз Муьзеффер Меликмамедова «Гафар чIалан девлет я» тIвар алаз газетдин кьве чиниз акъудай макъала абуруз вижевай жаваб хьанай. И макъалади ван авунай ва редакцияди цIудралди чарар къачунай. Гуьгъуьнлай М.Меликмамедова газетдиз «Лезги. Чи халкьдин тIвар тир и гафунин этимон гьикI тайинарзава?» макъала акъудна ва гьадани ван авуна.

2002-йисуз чна сифте яз газетда урус чIалал кьадардиз тIимил халкьарин «ЧIалан ихтиярар» тIвар гана дуьньядин халкьариз талукь тир документар ва абурай кIусар чапна.

Чи редакциядин мугьманар

Лезги чIалан алимар –швейцарияви Марианна Беерле-Моор ва москвави Михаил Егорович Алексеев. 2000-йис

Туьркиядай тир чи мугьманар Шагьабеддин Уьзден, Яшар Сабри Дуьндер, Рамазан Кор, Абдулла Къубалы. 2016-йис

Алвия Гьасанова Твердай «Самур» лагьана атанва. 2022-йис

Генерал-лейтенант Яшар Айдемировахъ галаз санал

КцIарви аялрин рикI алай машгъулат.

Эстониядин «Лезгияр» жемиятдин кьил Октай Достиев вичин хизанни галаз чи редакцияда. 2013-йис

Чи редакциядин дуст Тат Къуьдрет вичин цIийи ктаб гваз атанва

Уфадай тир лезги духтур Офелия Мамедова

Вич лезги тир американ шаир Александр Салимов. 2019-йис

Газетдин тартибчи, гила Дубайда яшамишзавай Рашид Алимурадов вичин хизандихъ галаз

Жегьил шаир Айнел Айдаевади вичин цIийи шиирар кIелзава. 2019-йис

Къебеледа чи мухбир постунин кьил Шагьисмаил Исмаилов вичин уьмуьрдин юлдаш Гуьлейфедихъ галаз

Гьа инал лугьун хьи, гзаф йисара Дагъустан Республикадин Азербайжанда авай векилханадин регьберрихъ галаз санал чна авур алахъунар себеб яз, Бакуда Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филиал кардик кутунай. Заз Дагъустандин филологиядин факультетда лезги чIалан ва эдебиятдин тарсар гун теклифнай. За хвешила жуван къелемдин юлдаш Муьзефферни гьаниз тухванай. Чна гьана гзаф йисара санал кIвалахнай. Лезги жегьилриз хайи чIал ва эдебият кIанарнай, абурук руьгь кутунай. Гьа чIавалай газетдин са чин чна студентар патал чара авунай. «Самурдиз» фад-фад абурун макъалаяр акъудзавай.

2003-йисуз «Самурди» сифте яз чIала реформаяр тухун патал месэла къарагъарнай. «Къуба нугъатрикай вучиз менфят къачузвач?» макъалада чна кхьенай: «ЧIалан месэлаяр гьялдайла, чи бязи алимри хайи чIалан нугъатар кваз кьазвач. Нугъатдин гафарин чкадал маса чIаларин гафарикай менфят къачузва. И гьалда авай эдебият чIала са кьадар кIелзавайбур ва чIалав машгъул жез кIанзавайбур вичивай къерехзава. Гьавиляй кхьинра са бязи реформаяр кьиле тухун, ч1алан нормайрив кьадайвал цIийи гафар туькIуьрун чарасуз я». *(«Самур», 2003-йисан 31-март, № 3).*

Чи гзаф чIалан алимриз и месэладикай хуш атана. Сифте яз академик Агьмедулагь Гуьлмегьамедова редакциядиз разивал къалурна. Гуьгъуьнлай, 2012-йисуз ада чапдай акъудай вичин пуд жилдинин «Лезги чIалан словарь» ктабда гьатнавай текстера «Самурдин», гьакIни зи ва Муьзфферан материалрикай гегьеншдиз менфят къачуна.

Гьа са вахтунда чна Европадин Советди 1992-йисан 5-ноябрдиз кьабулай «Регионрин чIалариз ва кьадардиз тIимил халкьарин чIалариз талукь Европадин хартия» тIвар ганвай документдин принциприз республикада гьикI амал ийизватIа, Азербайжандин Конституцияди милли чIалар чирун патал ганвай ихтияррикай гьикI менфят къачузватIа гуьзчивал авуна. Юкьван мектебра лезги чIалан тарсар гьикI гузватIа чирна. 2003-йисан малуматрай малум хьайивал, а чIавуз Азербайжандин Къуба, КцIар, Хачмаз, Исмаиллы, Къебеле ва Огъуз районрин 126 мектебда 24760 аялди лезги чIал чирзавай, лезги чIалал тарсар XI синифдалди гузвай. М.А.Сабиран тIварунихъ галай педтехникумдин КцIарин филиалда «Лезги чIал» ва «Лезги чIалан тарсар гунин методика» предметар кардик кутунвай ва ина сифтегьан синифар патал лезги чIалан муаллимар гьазурзавай. Чи редакцияди Шеки, Исмаиллы, Агъсу ва маса районрин бязи лезги хуьрерин мектебра лезги чIалан тарсар гузвачирди винел акъудна ва республикадин талукь тешкилатрин вилик месэла къарагъарна. Абурувай гьам и, гьамни тарсарин ктабрин месэла гьялун тIалабна.

А вахтунда мектебра дидед чIалан тарсар гузвай цIудралди муаллимри редакциядиз чарар ракъурна чпихъ V-IX синифра лезги чIал чирун патал программа авачирди малумарна. Абурун тIалабун фикирда кьуна чна са шумуд нумрада гьукуматдин стандартрив кьадай программа чапна. И программа Дагъустандин А.А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай Педагогикадин Илимринни Ахтармишунрин Институтди туькIуьрнай ва Дагъустандин талукь министерстводи тестикьарнай.

2004-йисан февралдин вацра редакциядиз Россиядин ЧIаларин Институтдин директордин заместитель Михаил Алексеев ва Англиядай атай профессор Дэвид Клерк илифнай. Абуру чи коллективдихъ галаз лезги эдебият чIал авай гьалдикай, ам вилик тухунин рекьерикай веревирдер авуна. Алимри «Самур» газетди лезги чIал вилик тухуник чIехи пай кутазвайди къейд авуна.

«Самур» газет Эльбрус дагъдин кукIушдал. 2016-йис

2004-йисуз чна газетда «ЧIал хуьн – руьгь хуьн» чин кардик кутуна. Чаз чIалаз талукьарнавай конференцияр, «элкъвей столар» ва маса мярекатар кьиле тухуз кIанзавайди малумарна. КIелзавайбурувай и кардик къуьн кутун, редакциядиз куьмек гун тIалабна. Дидед чIалан женгчийрикай, чи гафарганрикай гайи макъалаяр «Самурдал» рикI алайбуру гзаф хушдаказ кьабулна.

2004-йисан 21-октябрдиз Дагъустандин Педагогикадин Университетдин профессор Джонрид Агьмедован чи машгьур чIалан алим Гьажибег Гьажибеговакай «Самурдиз» акъудай «Какой светильник разума угас» тарихдин очеркди чIалан женгиниз экъечIнавайбурук руьгь кутуна. Гьа и нумрада чап хьайи вичин «Лезги чIалар» макъалада Муьзеффера тарих тирвал лезги чIалан кьилел гьихьтин мусибатар атанатIа къалурдай делилар гьана.

Йисан эхирда зани Муьзеффера «Кьадардиз тIимил халкьар хуьнин гьакъиндай сергьятра авай Конвенция» лезги чIалаз элкъуьрна. 1000 тираждин и ктаб чапдай акъудун патал Европадин Советди куьмек гана. Европадин Советди 1994-йисан 10-ноябрдиз кьабулна 1998-йисан 1-февралдиз кардик кутур Конвенция кьадардиз тIимил халкьар хуьн патал арадиз гъанвайди, инсандин ихтиярар хуьнин галудиз тежер пай тирди вири патарихъай малумарзавай документ хьиз халкьдиз чирна кIанзавай ва чна чирни авуна.

2005-йисуз 21-февраль сифте яз дидед чIалан югъ хьиз малумарайла «Самурдин» редакцияди газетдин чинриз марагълу макъалаяр акъудна. Идалай кьулухъ а югъ гьар йисуз хъсандиз къейд ийидай деб кутуна. И йикъахъ авсиятда Кичибег Мусаеван «Лезгивилин гьиссни жавабдарвал хкажин» ва Келентер Келентерлидин азербайжан чIалал кхьенвай «Лезги чIалан тарсарин ктабар агакьзавач» макъалаяр кIелзавайбуру разивилелди кьабулна.

2005-йисуз Бакуда, Сумгаитда, Къубада, КцIара, Хачмаза, Къебеледа, Исмаиллыда ва маса районра «Самур» кхьенвайбурун кьадар 400 кас кьван пара хьана. Гьавиляй газет 2400 тираждалди акъатна. Къецепатан уьлквейрани цIудралди инсанри газет кхьена. КIелзавайбуру 2005-йисуз «Самурдиз» 946 чар ракъурна. А чарарай лезги чIал чирзавай мектебра ктабар агакьзавачирди чир хьайила чна рикIик къалабулух кваз газетда «SOS!!!» гана: «Мектебра лезги чIал чирун патал ктабар вучиз агакьзавач?» Республикадин талукь министерстводинни идарайрин вилик и месэла къарагъарна, и кар гуьнгуьна хутаз алахъна. Газетдин чинриз шумудни са макъалаяр акъудна. И рекьяй герек тир агалкьунар гьилик ийиз хьаначтIани, лезги чIалан тарсарин ктабар арадал гъун «Самурдин» кьилин месэладиз элкъвена.

Чна 2006-йисан мартдин вацра республикадин образованидин министрдал ва Милли Межлисдин КцIар райондай тир депутат Халилбег Гуьнешовал ракъурай чарара, гьакIни газетдиз акъудай макъалада «Азербайжан» газетдин 1992-йисан 31-октябрдин нумрада чап хьанвай документ рикIел хкана. А документда лезги, авар, цIахур ва тат чIаларал тарсарин ктабар чапдай акъудун патал Азербайжандини Дагъустанди талукь икьрар кутIуннавайди къалурнавай. Ингье вучиз ятIани а икьрар кьилиз акъудначир. Чна а чарара татугайвилер

арадай акъудун патал кьилди ругуд месэла гьялна кIанзавайди къалурнавай. Эхиримжи 40 йисан къене республикада лезгидалди анжах тарсарин 2 ктаб чапдай акъуднавайди, 2005-йисуз министерстводи рецензия паталди «Самурдин» редакциядиз ракъурнавай III синиф патал «Лезги чIал» ктаб гзаф гьалатIар квайди тирди малумарнай.

«Лезги газетдин» редакцияда. Газетдин кьилин редактор Агъариза Саидовахъ, машгьур шаирар Мердали Жалиловахъ ва Фейзудин Нагьиевахъ галаз санал.

Чна чIал чIурзавайбурун аксина женг йисан эхирдалди давамар хъувуна. Мегьди Къулиев лугьудай са касди хайи чIал хъсандиз тийижиз Къебеле райондин лезги чIалан тарсар гузвай мектебар патал «Азербайжан-лезги-урус чIалан гафарган» чапдай акъудайла Муьзеффера азербайжан чIалал «ЧIал тийижирда гафарган туькIуьрнава» тIвар гана кхьей макъалада а кIватIалдин автордин савадсузвал русвагьнай. За урус чIалал кхьей жуван «Лезги словарь» ктабдин автор Анеля Ордуханаз ачух чар» макъалада бязи лезги гафарин этимология чIурукIа къелемдиз ганвай автордин гьалатIар ачухарнай.

Германиядин Бонн шегьердай «Самурдиз» марагълу макъалаяр кхьизвай Илгьам Гьажимурадов

Чи сейли художник ва публицист Дарвин Велибегован лезги чIалан къадимвал субутзавай «Истоки лезгинского языка» очеркдин, Илгьам Гьажимурадова Германиядин Бонн шегьердай ракъурай «Была ли у дагестаноязычных народов в древности своя письменность?» макъалади, гьакIни В.Бигуаадин «Судьбу языка решает народ» тIвар алай къейдери чи кIелдайбурун рикIяй хабар гана.

Гьа са вахтунда чна Азербайжандин Телевиденидин ва Радиодин Гунугрин Жемиятдин кьил Ариф Алшановал чарар ракъурна, лезгидалди гунугар эфирдиз акъудун таIалабна. Гьа чарар чна газетдани чапна. И месэла редакцияди сифте яз 2004-йисуз къарагъарнай. Ингье талукь идарадин чIехибуру чи тIалабун кваз кьуначир ва къени кваз кьазвач.

Мектебра аялриз дидед чIал чирун тIалабзавай лезги хуьрерин кьадар кьвердавай пара жезвай. 2007-йисан октябрдиз Исмаиллы райондин лезги хуьр тир Къурбанэфендидай 20 касди редакциядиз чар ракъурнай. Абуру и чар газетдиз акъудна республикадин талукь министерстводив агакьара лугьузвай. Чна гьакIни авуна. Азербайжан чIалал кхьенвай «Чаз дидед чIал чириз кIанзава» макъала акъуднавай газет ва редакциядин чар талукь министрдив агакьарна. Гьайиф хьи, чIехи са хуьруьн агьалийрин тIалабун министерстводи кваз кьунач. Кьвед лагьай гъилера кхьей чарарикайни файда хьанач.

Октябрдин эхирра ОБСЕ-дин кьадардиз тIимил халкьарин месэлайрихъ галаз машгъул тир кьилин комиссардин кьилин советник Михай Грибинча Азербайжандиз атана. Ада чи

уьлкведин этносар, гьабурукай яз лезгияр авай гьалар, абурук къалабулух кутазвай месэлаяр мукьувай чирун патал гьа халкьарин векилрихъ галаз, гьакIни «Самурдин» кьилин редактордихъ галаз гуьруьшар кьиле тухвана. За лезгийрихъ авсиятда адан суалриз жаваб гана. Республикада эхиримжи йисара демократиядин тIалабун яз рикIел аламукьдай хьтин крар кьиле физвайдакай мугьмандиз малумат гана ва ахпа татугайвилерикайни ихтилатна. Лезгияр сигъдаказ яшамиш жезвай районрин юкьван мектебра лезги чIалан тарсар гун патал муаллимар ва тарсарин ктабар агакьзавачирдакай рахана. Къедалди анжах I, II, III синифар патал ктаб чапдай акъуднавайди, амма абур пешекарри ваъ, акатай авторри гьазурнавайвиляй гзаф гъалатIриз рехъ ганвайди лагьана. Чиновникрин гъалатI яз агалнавай КцIарин телевидение цIийи кьилелай кардик кутунин важиблувиликай рахана. «Самур» газетдиз гьукуматдин патай са куьмекни авачирвиляй ам гзаф четинвилелди вацра садра акъатзавайди советникдив агакьарна.

Михай Грибинчади и малуматар ОБСЕ-дин кьилин комиссардив агакьарда лагьана гаф гана. Аквазвайвал, чIалан женгина чун гьам республикадин, гьамни дуьньядин тешкилатривай куьмек къачуз алахъзавай. Чи женг анжах лезгияр патал тушир, лезги чIалан группадик акатзавай вири халкьар паталди тир. Чна а халкьарин чIаларикай газетдиз акъудай макъалайрикайни этнографиядин очеркрикай гзаф газетри менфят къачузвай. «Чи чIалар хуьн» рубрикадик кваз къирицI, будугъ, хиналугъ, гьапут, агъул, арчи, цIахур, табасаран чIаларикай газетдиз акъудай макъалаяр чна Дагъустандин ЧIалан, Эдебиятдин ва Искусстводин Институтдин тIалабуналди гьаниз ракъурнай. Гуьгъуьнлай, яни 2017-2021-йисара за лезги чIалан группадик акатзавай халкьарикай азербайжан чIалал кхьей этнографиядин очеркрик галаз чи республикадин ахтармишунрин институтар марагълу хьанай. Дувул сад тирди фадлай субут хьанватIани, садбур лезги чIалар сад-садавай къакъудиз алахъзавай. М.Меликмамедован «Лезги чIалар» макъала арада чаравални тахайвал тваз кIанзавай ксариз вижевай жаваб тир.

Газетдик рикI кузвай жегьилрихъ галаз редакциядин элкъвей стол. 2015-йис

2010-йисан 21-февралдиз «Хайи чIалан къадир хьухь!» тIвар алаз кьиле тухвай «Самурдин» «элкъвей столдихъ» лезги студентри чIалан месэлайрикай веревирдер авуна. Абуру Азербайжандин вири лезги жегьилриз дидед чIал хъсандиз чирун патал эвер гана. Гьа са вахтунда чна редакцияди арадиз гъайи лезги чIалан курсарин кIвалахни хъсанарна. И курсариз къвезвай жегьилри хайи чIал рикI алаз чирзавай.

2011-йисуз за газетдиз «Диде гьарай, чIал гьарай!» тIвар алай кьилин макъала акъудун дуьшуьшдин кар тушир. Хайи чIалаз кьецI гузвай, ам агъузарзавай лезгияр акурла зи рикIел чи тIвар-ван авай алим, филологиядин илимрин доктор, рагьметлу Шемседдин Саадиева

«Самурдин» 20 йисан юбилейдин мярекат

лагьай гафар хкведай. Шумудни са мярекатра чIал зуракI, къилихар зуракI, руьгь зуракI тир инсанрал дуьшуьш хьайила зун гъавурда акьуна хьи, чIалан женг гьар юкъуз, Ш.Саадиева хьиз «диде гьарай, чIал гьарай» лагьана тухвана кIанзава. Чна гьакIни авуна.

2012-йисуз «Самурдиз» чна «Лезги чIалал гунугар вучиз авач?», «Лезги чIалан тарсарин ктабар агакьзавач», «ЧIал такIандаз ватанни кIандач», «Хайи чIал агъузарун усалвал я» хьтин макъалаяр акъудна. КIелзавайбуру цIийиз кардик кутур «Ша лезги чIалал рахан» рубрика ва «ЧIалан меле» чин хъсандиз кьабулна.

2012-йис чун паталди рикIелай алат тийир йис хьана. Чна 18-мартдиз Бакудин Музыкадин Академиядин чIехи залда газетдин 20 йисан юбилей гзаф гурлудаказ къейд авуна. Мярекатдиз 400 кас атанвай. Азербайжандин ва Дагъустандин газет ва журналри и мярекатдикай материалар чапна, телеканалри сюжетар къалурна. Бязи журналистри чи республикада са газетдин юбилейни икьван гурлудаказ кьиле фейиди туш лагьана хиве кьуна.

Газетдин юбилейдин нумра чна 3000 тираждалди 16 чин аваз, лацу кагъаздал, ранглуз акъуднай. А нумрада кIелзавайбуруз «Самурди» эхиримжи 15 йисан къене чара-чара хилерай, гьакIни чIал хуьнин ва вилик тухунин рекьяй гьихьтин агалкьунар гъилик авунатIа делилралди гегьеншдиз малумат ганай.

15 йисуз чIал хуьнин делилрикай

«Юбилейдин нумрада «Самурди» вуч авуна?» суалдиз чна кьилди вад жаваб ганай:

1) ЧIал хвена, вилик тухвана; 2) Тарихар винел акъудна; 3) Чи эдебиятдик пай кутуна; 4) Этнографиядихъ гелкъвена; 5) Меселаяр къарагъарна. Гьар жаваб патал газетдин са чин чара авуна. ЧIалаз талукьарнавай чина кIелзавайбуруз ихьтин малумат гана: «Алатай 15 йисан къене чи виридалайни чIехи агалкьун хайи чIал хуьн ва вилик тухун хьана. Газетди и кар патал датIана женг чIугуна. Гьавиляй кIелзавайбуру «Самурдиз» чIалан женгчи лагьана. Газетди 4000-дав агакьна кадим ва чIалан куьгьне къатарик акатзавай гафар арадал хкана. Гзаф лезги топонимриз илимдин рекьелди баянар гана. Сифте яз «Самурди» лезги чIалан группадик акатзавай чIаларин са бязи месэлаяр чараз ваъ, санал ахтармишна.

Чун кIелзавайбуруз лезги чIал дуьньядин къадим ва чIехи чIаларикай тирди гьавурда тваз, ам кIанариз алахъна. «Чи чIал, чи тIал», «Гафарни хуьн, абурун иервални», «Лезги чIалакай ихтилатар», «ЧидачтIа – чира!», «ЧIалан михьивал хуьн», «Акатайвал кхьимир», «АкI лугьумир, икI лагь», «Чир хьухь», «Известные лезгиноведы» рубрикайрик кваз сад-садалай марагълу макъалаяр гана. Делилрай аквазвайвал, чIал «Самурдин» кьилин тема хьана ва газетдивай хайи чIал кIанариз, адан михьивал хуьз, вилик тухуз алакьна.

Чна чIугур кьван зегьметар гарал фенач. Инсанрик чIал хуьн патал руьгь акатнавай. Жегьилри иллаки гъалаб къачунвай. 2013-йисуз абуру чIал хуьн патал вири халкьдиз эвер гана ва и рекье гзафбуруз чешне къалурна.

Жегьилрин эвер гун

Сумгаитдин Гьукуматдин Университет акьалтIарна Къебеледа кIвалахзавай Мансур Месимова кхьенай: «Играми редакция! Са месэлади зак къалабулух кутазва. Вучиз ятIани бязи лезгийри хайи чIал кваз кьазвач... Зун патал лезги чIалан гьар са гаф тай авачир инжи я. ЧIалай са гаф квахьайтIа, ам рикIел хкун тавуртIа эхиз женни халисан лезгидивай? Гьавиляй за «Хайи чIалан къадир хьухь!» лагьана вири лезгийриз эвер гузва. Абурухъ элкъвена лугьузва: «Чан лезги стхаярни вахар, хайи чIалав мукьувай эгечI, ам вилин нинеяр хьиз хуьх. Чан лезги дидеяр, жуван аялриз хайи чIал чира. Чан лезгияр, жуван кIвале, жуван хуьрени шегьерда хайи чIалал рахух. ИкI авуртIа, чи чIални яргъалди яшамиш жеда, чи тарихарни».

И эвер гун жегьилрин рикIяй тир. Вирида сад хьиз чIал хвена кIанзава, и женгинив эгечIнавай «Самурдик» къуьн кутун чарасуз я лугьузай.

Гуьлнара Къарахановади «Мад гъилера чи чIалакай» макъалада кхьенай: «За филологиядин факультет акьалтIарнавач ва зун лингвистикадин пешекар туш. Ингье лезгидалди ктабар кIелдайла заз чи чIала жуван гафар аваз кутунвай гзаф патан гафар акуна. Гьавиляй за лугьузва: ша чна хайи чIал игьтияж авачиз къачунвай маса чIаларин гафарикай михьин. Лезги чIал кесиб чIал туш, адахъ жуван гафар гзафни-гзаф ава».

Мансур Месимов

Гуьлнара Къараханова

Нуреддин Алхасов

Мирвари Шихова

Азербайжандин Гьукуматдин НафтIадин Академиядин студент Нуреддин Алхасова 2013-йисан 29-октябрдиз урус чIалал газетдиз акъудай «Хайи чIал гьикI хуьн?» макъалада кхьенай: «Халкьдиз рехъ къалурдай маса информациядин такьатар авачирди, лезги чIалал хъсан еридин ктабар акъудиз алакьдайбур лап тIимил тирди фикирда кьуртIа, «Самурди» чIугвазвай зегьметар са куьнивни гекъигиз тежерди я. Гьар жуьредин четинвилеризни манийвилериз килиг тавуна «Самурди» и рекьяй вичин кIвалах акъвазарзавач. Газетдин кIвалахдарри нин паталди и крар кьиле тухузва? Икьван залан пар ялун абурун куьз герек я?... Абуру и крар чун паталди, лезги чIал къвезмай несилрал агакьарна кIанзавай жегьилар паталди ийизва. Абуруз жегьилар дидед чIалал рахана кIанзава».

Эвер гуни къецепатан уьлквейрин лезги жегьилризни эсернавай. Абуру датIана редакциядиз чарар ракъурзавай. Чарарин тIварарилай жегьилрик къалабулух акатнавайди чир жезвай: «Вуна дидед чIал вучиз кваз кьазвач?», «ЧIал такIандаз ватанни кIан жеч», «Чун гьихьтин лезгияр я?», «Маса чIалар чирзава, лезги чIал ваъ» ва икI мад. Литвадай Марат Гуьлиева, Украинадай Гьасан Мегьамедова, Россиядин Ярославль шегьердай Балакерим Мегьамедова, Ростов вилаятдай Вадим Адилова, Узбекистандин Ташкент шегьердай Полад Мирзеханова ва масабуру ракъурай чарар рикIиз эсердайбур тир. Туьркменистандин Небитдагъ шегьердай тир Мирвари Шиховадин «Самурдин» 2013-йисан 27-февралдин нумрадиз акъудай «Захъ галаз лезгидалди рахух» макъалада кхьенай: «Ватандивай яргъара, Туьркменистада яшамиш жезвай, ина дидедиз хьанвай зун хьтин жегьилриз аял чIавуз бадедин лезги махар, манияр ван хьанач. Чи хизанар яргъариз акъатна. Яргъара, ви чIалал рахазвайбур авачир чкада патриотвал чируниз игьтияж авач. Жувалай аслу тушиз вуна хайи чIалан, хайи ватандин таъсиб хуьда. Сагъ хьурай чи дидебубаяр, абуру гъурбатда чав хайи чIал агакьарна. ГьакI хьайила чнани жуван веледрив дидед чIал агакьарна кIанзава».

Чарар кхьизвайбурун арада чIал чIурзавайбур русвагьзавай жегьилар генани гзаф авай. Абуру и месэладихъ авсиятда чавай чIалан алимриз гаф гун тIалабзавай. Чна гьакIни авуна. Чи тIалабуналди Дагъустандай филологиядин илимрин докторар тир Агьмедулагь Гуьлмегьамедова, Фаида Гъаниевади, Гьаким Къурбана, Фейзудин Нагъиева санал редакциядиз

Дагъустандин СтIал Сулейманан районда

Дагъустандин СтIал Сулейманан районда «Самурдин» кIвалахдаррихъ галаз гуьруьш. 2016-йис

«КУЬРЕДИН ЯРАР» КУЛЬТУРАДИН ЦЕНТРДИН ВА ЛЕЗГИ ПИСАТЕЛРИН СОЮЗДИН РАЙОТДЕЛЕНИДИН САНАЛ ТИР ЗАСЕДАНИДИН
КЪАРАР
Седакъет Керимовадиз
Лезги халкьдиз намуслувилелди къуллугъ авунай, илим, милли эдебият, меденият вилик тухунин кардик кьетIен пай кутунай ва «Куьредин ярар» культурадин центрдин 25 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз
"ЛЕЗГИ ХАЛКЬДИН КЪАГЬРИМАН РУШ" ГЬУЬРМЕТДИН ТIВАР ГУЗВА
«Куьредин ярар» культурадин центрдин комитетдин председателя А.АХМЕДПАШАЕВ
С.-Стальский районный ЛПО Союздин райотделенидин председателя А.КАМИЛОВ
«20 марта 2016 г.

«КУЬРЕДИН ЯРАР» КУЛЬТУРАДИН ЦЕНТРДИН ВА ЛЕЗГИ ПИСАТЕЛРИН СОЮЗДИН РАЙОТДЕЛЕНИДИН САНАЛ ТИР ЗАСЕДАНИДИН
КЪАРАР
Музеффер Меликмамедоваз
Лезги халкьдиз намуслувилелди къуллугъ авунай, илим, милли эдебият, меденият вилик тухунин кардик кьетIен пай кутунай ва «Куьредин ярар» культурадин центрдин 25 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз
"ЛЕЗГИ ХАЛКЬДИН КЪАГЬРИМАН ХВА" ГЬУЬРМЕТДИН ТIВАР ГУЗВА
«Куьредин ярар» культурадин центрдин комитетдин председателя А.АХМЕДПАШАЕВ
С.-Стальский районный ЛПО Союздин райотделенидин председателя А.КАМИЛОВ
Къасумхуьр. 2016 йисан мартдин 20

СтIал Сулейманан райондин «Куьредин ярар» медениятдин маканди гайи гьуьрметдин тIварар. 2016-йис

«ЧIалав акатайвал эгечI тийин, ам чIурзавайбурун вилик пад кьан» тIвар ганвай макъала ракъурна. 2014-йисан 25-июлдиз газетдиз акъудай а макъалада чи алимри кхьенай: «Гьуьрметлу редакция! Къе чIал михьиз хуьн халкьдин гегьенш къатари тIалабзава. Гьавиляй чна квевай ийир са тIалабун ава. Чка атунивай лезги чIалак рехне кутазвай инсанрикай, ктабрикай, печатдин органрикайни кхьихь. ЧIалав акатайвал эгечIзавай, ам чIурзавайбурун вилик пад вахтунда кьун тавуртIа, ахпа геж жеда».

2015-йисан 18-сентябрдиз «Самурдин» нубатдин «элкъвей столдихъ» кIватI хьайи 40 кьван жегьилрини чIал чIурзавайбурухъ галаз женг чIугвадай рекьерикай веревирдер авуна, гзаф суалриз жавабар жагъуриз алахъна.

2015-йисуз за ва М.Меликмамедова санал гьазурна чапдай акъудай «Лезги чIаланни азербайжан чIалан гафарганди» кIелдайбурук руьгь кутуна. 800 чарчин гафаргандин презентациядиз Азербайжан Республикадин Президентдин аппаратдин, институтрин, газетрин, радио ва телевиденидин векилар, алимар, шаирар, чIалан пешекарар атанай. Абуру гафаргандиз лайихлу къимет ганай, адан авторри текдиз са институтдин кIвалах кьилиз акъуднавайди къейд авунай.

Дагъустандин са кьадар районра ва шегьерра кIелзавайбурухъ галаз чна тухвай са кьадар гуьруьшри газетдив цIийи кIелдайбур агудна. Са гуьруьшдикай кьилди лугьуз кIанзава.

2016-йисан 7-майдиз СтIал Сулейманан райондин кьил Нариман Абдулму-

Самур

№ 6 (300) 2016-йисан 20-июль

1992-йисан январдилай акъатзава

ЦIийивилер

www.samurpress.net

300 ЛАГЬАЙ ТИЛИТ

Крар хъсанарунин йис

Рекьер гуьнгуьна хутада

Туристар патадди

Чакай кхьенай...

Алакъ тийир кар хиве кьамир, хиве кьурди кьилиз акъуд.

Лезги халкьдин мисал

талибован теклифдалди райондин медениятдин кIвале «Самур» газетдин кIвалахдаррихъ галаз гуьруьш кьиле фена. ««Самур» чаз мугьманвиле» тIвар алаз арадиз гъайи и мярекат гзаф гурлуди хьана. Редакциядин кIвалахдарри газет акъудуникай, дидед чIал хуьн ва вилик тухун патал кьиле тухузвай крарикай малумат гана. Ахпа райондин хуьрерай, къунши районрай, гьакIни Дербентдай атанвай поэзиядал рикI алай инсанрин тIалабуналди зани М.Меликмамедова ц1ийиз кхьенвай шиирар кIелна. Роза Гьажимурадовади сегьнедилай акапелладив лагьай халкьдин манийри залдиз кIватI хьанвайбурун рикIер хъуьтуьларна. Эхирдай райондин кьил Н.Абдулмуталибова «Самурдин» кIвалахдарриз разивал къалурна ва гележегда ихьтин гуьруьшар мадни тухун чпин эрзиман тирди малумарна. «Куьредин ярар» медениятдин меркезди С.Керимовадиз «Лезги халкьдин къагьриман руш», М.Меликмамедоваз «Лезги халкьдин къагьриман хва» гьуьрметдин тIварар гана. Халкьдин патай ихьтин къайгьударвал акурла чак руьгь акатна.

А мярекатдилай кьулухъ «Самурдин» чинра Дагъустандин темади генани чIехи чка кьуна. Районда хъсан патаз кьиле фенвай дегишвилерихъ галаз таниш хьайи редакциядин кIвалахдарри са шумуд нумрада и агалкьунриз талукьарнавай макъалаяр чапна.

2017-йисуз чна «ЧIалаз икрам ийин» чин арадал гъана. И тIвар алай сад лагьай чина за кхьенай: «Са береда чи чIала цуьк акъуднай. Анжах чун ваъ, Дагъустандин гзаф халкьарни лезгидалди рахазвай. Манидин, шииратдин чIал я лугьуз инсанри адалди дамахдай. Гила вуч хьана? Ни дегишарна чун? Агъзур йисарин эменни вара-зара жедай гьалдиз гьикI гъана чна? КIелзавайди, зи веревирдер мадни чIалакай я. Чи хайи чIалакай. Чи халкьдин тIвар алай дидед чIалакай. Лезги чIалакай. Адаз икрам авун чи буржи тирдакай!»

2016-йисан августдин вацра КцIарин тIвар-ван авай духтур тир Низами Руьстемова «Самур» газетдиз талукьарнавай экспедиция туькIуьрна, «Самурдин» эхиримжи нумра Эльбрус дагъдин чиливай 5642 метр кьван кьакьанда авай кукIушдал акъудна.

Июлдин вацра «Самурдин» 300 лагьай нумра чапдай акъатна. Ана «Самурдин» виридалайни чIехи агалкьун хайи чIал хуьн ва вилик тухун тирди къейд авуна. Адакай халкьдин милли кьетIенвилер, чи руьгьдин ивирар хуьдай, лезгияр хъсан крарихъ ялдай газет хьана. Кьегьал лезги рухвайрини «Самурдиз» чпин кIанивал къалурна.

«Самурдин» 25 йис тамам жезвай 2017-йисан мартдин вацра редакцияди юбилейдихъ галаз алакъалу яз «Ахъа ракIаррин йикъар» тухузвайди малумарна. И кар кIелзавайбурун рикIяй хьана. Са шумуд йикъан къене редакция халисан мугьманрин тавханадиз элкъвена.

Гьар юкъуз чи кьилив 15-20, бязи йикъара 30-40 кас къвезвай. Абурун арада алимар, муаллимар, шаирар авай. Чна атайбур садни гъил ичIиз рекье твазвачир. Абуруз лезги къелемэгьлийрин ктабар савкьват яз вугузвай.

Гьа мярекатдал юкьван мектебра лезги чIалан тарсарин сятар тIимиларнавайди винел акъатна. Им Къуба, КцIар, Хачмаз, Къебеле ва Исмаиллы районрай атай кIелзавайбуру вирида сад хьиз тестикьарна. Редакцияди гьасятда республикадин талукь министертводин вилик месэла къарагъарна, газетдиз макъалаяр акъудна. Лезги чIалан тарсар авайвал арадай акъудиз кIанзавайбурун ниятди кьил кьунач.

Редакцияди Самурдин 2017-йисан 29-декабрдин нумрада 2018-йис дидед чIалан йис хьиз малумарна.

Дидед чIалан йис

ЦIийи йисан сифте йикъара чна кIелзавайбурулай цIудралди чарар къачуна. Абуру чIал хуьн гьар са лезгидин буржи я, и рекье датIана женг чIугуна кIанзава лугьузвай. Санлай дуьньядин вири лезгийри дидед чIалан йис малумарунай редакциядиз разивал къалурзавай. Магьачкъаладай профессор Фаида Гъаниевади кхьенай: «Куьн пара кьван сагърай, «Самур» газетдин кIвалахдарар! Куь рикIер датIана чи чIалахъ кузва. Зунни куь женгиник экечIда чIал хуьн патал. Куьне садрани и кар рикIелай ракъурзавач. Зун квехъ галаз рази я, им виридалайни вилик гьялна кIанзавай месэла я. ЧIал амачирла халкьни квахьда гьадахъ галаз».

Ленинград вилаятдин Гатчина шегьердай шаир Гуьзеля Гьасановади кхьенай: «Самурдинди» гзаф хъсан эверун я. Куь ихтиярдалди, зунни за регьбервал гузвай «Булах» поэзиядин кIватIални куь жергеда жеда... Дидед чIал чна некIедихъ галаз кужумнавай багьа, кьетIен пай я. Гьар лезгиди и рекье вичивай жедай са гъвечIи кар кьванни авуртIа, а кар дагъдиз элкъведа».

Гьолландиядин Уьтрехт шегьердай шаир Гуьлжагьан Мисриханова дин газетдиз акъудай чарче ихьтин гафар авай: «Чи тIвар-ван авай къелемэгьлийри «Самур» газетда къарагъарнавай месэлаяр, ийизвай ихтилатар акурла гьикьван хвеши жеда рикIиз! Жуван пайни кутаз кIан жеда. 2018-йис дидед чIалан йис яз гьисабин! Идалай хъсан вуч ава? «Самурдин» ятар гужлу ийиз, чи къуватар эцигиз гьазур я чун».

«Дидед чIалан йис» чин кардик кутурла кIелзавайбуру чаз генани гзаф чарар ракъурна. Садбуру чпин чарар шиирдалди кхьенвай. КцIар шегьердай зегьметдин ветеран Заиддин Агъабегова вичин шиирда ихьтин цIарар теснифнай:

Алай йис чи чIалан йис хьиз
Сейли хьурай лагьай «Самур».
Алахъзавай хайи чIал хуьз,
Рази я чун валай «Самур».

Рахана чав лезгидалди,
Чирда вуна чаз кар, эдеб.
Дамахзава чна валди,
Эй зи халкьдин лезги мектеб!

Ингье гзафбуруз дидед чIалахъ гьикI гелкъведатIа чизвачир. Гьавиляй 2018-йисан 27-январдин нумрадиз акъудай «Дидед чIалахъ гьикI гелкъвен?» макъалада чна са шумуд месэла къарагъарнавай: 1) Къвердавай чна цIудралди лезги гафар квадарзава. Гьавиляй халкьди тербиядинни чирвилерин дережа ачухарзавай гзаф лезги гафарикай менфят къачузвач. Гзаф жегьилризни аялриз са кьадар гафарин мана чизвач. И кар гуьнгуьниз хкана кIанзава. 2) Жуван гафар аваз маса чIаларай къачунвай гафарикай менфят къачун тийин. 3) Чи чара-чара нугъатра авай, вири халкьдин мецe гьатнавай гафар эдебият чIалаз гъун чарасуз я. 4) Чан алай чIал санал акъваздач. Ам датIана гьерекатда жеда, ада цIийи гафар кьабулда. ЦIийи гафар – неологизмаяр чIалан цIийи нефес я, абур галачиз чIал вилик фин мумкин туш. 5) Лезгидиз дидед чIал Ватан я. Гьавиляй чIални ватан сад хьиз хвена кIанзава.

«Самурдин» жегьил мухбиррикай тир Азизрин Севдади чIал хуьнин женгина дидейриз эвер ганай: «Лезги дидейри хразвай гамар иерда кьван вуч я! Чи чIални чи дидейри хранвай гам тушни бес? Гьавиляй адаз дидед чIал лугьузвачни? И гамунин гиширар чи сад-садалай иер гафарни ибараяр я... Заз лугьуз кIанзава: Дидеяр, куьн я ихьтин иер чIал хуьзвайбур. Куьн гьа куьне храй чIалал рахайтIа, жуван веледриз ам чирайтIа, чи чIехи чIал, чи верцIи чIал рекьидач. Алай вахтунда им виридалайни кар алай шартI я... Дидеяр! Давамара чи чIалан гамар хран. Им куь веледрин рикIин эвер я. Куьне гьа виликан хьиз абур храйтIа, мадни виш йисар яргъи жеда чи гафарин уьмуьрар. Аваз жеда датIана чи чIал. ХупI хъсандиз лагьанва са шаирди: ЧIал храйтIа дидейри, хайи гафар жеч кьери».

Севдадин макъалади цIудралди кIелдайбурук руьгь кутунай. Дишегьлийри редакциядиз ракъурай чарара марагълу месэлаяр къарагъарзавай. Мисал яз Гуьлхар Гуьлиевадин «Лезги чIал хьаначиртIа...», Айтекин Бабаевадин «Хъсандиз чирин», Магьи Султановадин «Бадейрин эменни», Тамилла Бекеровадин «Гьар гафунин къадир жен», Ульяна Межидовадин «ЧIалакай муг ийин» хьтин макъалаяр къалуриз жеда.

2018-йисан 21-февралдиз Къебеле райондин Камарван хуьруьн юкьван мектебда кьиле фейи дидед чIалаз талукьарнавай мярекат гзаф руьгь кутадайди хьана. Аниз «Самур» газетдин кIвалахдарризни теклифнавай. Ина хайи чIалакай фейи ихтилатри, дидед чIалакай хуралай кIелай шиирри, лагьай манийри мярекат гурлу авунвай. Эхирдай чна аялриз «Самурдин» кIвалахдаррин ктабар савкьват яз вугана.

2018-йисан ноябрдиз чаз талукь министерстводи лезги чIал чирзавай мектебрин сад лагьай синифар патал латин графикадалди «Алфавит» чапдай акъудзава лагьана ван хьана. Эвел чун и кардин чIалахъ хьанач. Лезгийрихъ 1938-йисуз кирилл графикадин бинедаллаз туькIуьрнавай чпин кьилди алфавит ава эхир. Са пай Дагъустанда, муькуь пай Азербайжанда яшамиш жезвай лезги халкьдин и алфавит Совет гьукуматдин вахтунда туькIуьрнавайди я. Гила акI акъатзавай хьи, лезгийри Дагъустанда кирилл, Азербайжанда латин

Дидед чIалан йис гурлудаказ кьиле фена

графикадалди кхьена кIанзава. Гьавиляй чна газетда «SOS!!!» рубрикадик кваз лезги ва азербайжан чIаларал «Са халкьдиз кьве алфавит?» тIвар ганвай макъала чапна. Гьа са вахтунда чIалан пешекарар тушир пуд авторди гьазурна 2017-йисан эхирра чапдай акъуднавай «Лезги чIал 3» методикадин ктабдин гзафни-гзаф гъалатIар винел акъудна «Методикадикай къерех ктаб» тIвар гана азербайжан чIалал газетдиз макъала акъудна. И кьве макъаладихъ авсиятда редакцияди кIелзавайбурулай цIудралди чарар къачуна. Абуру ачухдиз кхьизвай: «Чи гьарфарал гъил яргъи ийимир!»

И фикирар талукь идарайрин чиновникрив агакьарун патал чна газетдин кьве чиниз азербайжан

«Самурди» лезги чIалал диктант кьиле тухвана. 2019-йисан 10-октябрь

чIалал зани Муьзеффера санал кхьенвай «Лезги алфавитдин тарихдай» макъала акъудна. Ана чна чIалан ва тарихдин делилралди субутна хьи, латин графикади лезги чIалав са акь-

Жегьилар элкъвей столдихъ. 2008-йис

ван кьазвач, ада чи 14 фонем арадай акъудзава.

«Самурдиз» акъудай цIудралди макъалаяр, Интернетда авай вишералди инсанрин фикирар, алфавит дегишармир лагьай тIалабунар талукь идарайри кваз кьунач. Министерстводи редакциядиз ракъурай жавабни бегьемди тушиз акурла зун, Муьзеффер ва «Самур» Лезги Милли Меркездин кьил Имран Рзаев 2019-йисан 10-январдиз Республикадин Образованидин Министерстводиз фена. Ина чна министрдин заместителдихъ галаз ва талукь отделрин чIехибурухъ галаз яргъалди суьгьбетна. Аквадай гьаларай, абуруз чпин ниятдилай гъил къачудай фикир авачир. Гьавиляй чна газетдиз «Гуьруьш кьиле фена, ингье ягъай тIвал ахъа хьанач» тIвар ганвай макъала акъудна.

Гуьгъуьнлай чун Азербайжандин Милли Илимрин Академиядин алимрихъ ва республикадин Милли Межлисдин талукь комиссиядин кьил Али Гьуьсейнлидихъ галаз гуьруьшмуьш хьана. Абурувайни и месэла гьялиз хьанач ва чна газетдиз «Хуькуьрмир чи алфавитдик!» тIвар алаз цIудралди инсанрин чарар акъудна.

Чи тIалабуналди Президентдин аппаратдин талукь отделдин кьиле авайбуру чун кьабулна. Ина яргъалди кьиле фейи суьгьбетдилай кьулухъ абуру чун гьахълу тирди, лезги алфавит дегишаруниз игьтияж авачирди кьатIана. Чна абурувай чи фикирар Президентдив агакьарун тIалабна. Гьа икI, алфавит дегишарунин месэла акъваз хьана.

Чна чIалан женг чIугвазвай вахтунда гьикьван четинвилера аватIани халкьдикай, хайи чIалакай фикирзавай, чахъ рикI кузвайбур гзаф хьуни чун шадарзавай. Дагъустан Республикадин СтIал Сулейманан райондин депутатрин собранидал ижтимаи тешкилатри, Лезги ЧIалан Муаллимрин Ассоциацияди, Дагъустандин Писателрин КIватIалдин чкадин отделди, «Куьредин ярар» медениятдин меркезди райондин администрациядиз гьар йисуз «Лезги чIалан югъ» тIвар алай сувар тайинарун патал теклиф гана. Сессиядал депутатри вирида сад хьиз сес гана цIийи сувар – Лезги ЧIалан Югъ тайинарна. И сувар гьар йисан

С.Керимовадин ва М.Меликмамедован азербайжан, урус ва ингилис чIаларал чапдай акъатнавай «Лезгияр» ктаб.2013-йис

10-октябрдиз кьиле тухун къарардиз къачуна. Им гзафни-гзаф рикI шадардай кар, чIехи агалкьун тир. Гьа чIавуз за газетдиз «Дидед чIал – Ватан я» тIвар алаз са шумуд чин акъудна. Им дуьшуьшдин кар тушир. Эхиримжи йисара Азербайжанда лезги чIал квердавай шегьредиз акъатуни, адалди кхьизвайбурун кьадар генани пара хьуни чун гзафни-гзаф шадарзавай. Республикада эхиримжи йисара и чIалалди кхьизвай къелемэгьлийрин кьадар гзаф хьунухьи, абуру чпин ктабар чапдай акъудуни дидед чIал хуьз куьмек гузва. Бакуда, чара-чара районра, хуьрера мукьвал-мукьвал кьиле тухузвай лезги чIалаз, эдебиятдиз, медениятдиз талукьарнавай мярекатри, концертри, нянийри инсанрик руьгь кутазва.

Къе рикI ахъайдай крарикай сад ам я хьи, Интернетдин чинра лезги кхьинрал гзафни-гзаф дуьшуьш жезва. Инсанри дуьньядикай, хьайи крарикай, чи ацукьун-къарагъуникай, халкьдин адетрикай чпин фикирар дидед чIалалди кхьизва. Чаз хвеши хьана кIанда хьи, дуьньядин чара-чара пипIера дидед чIалалди кхьизвайбурун кьадар квердавай пара жезва. Икьван гагьди лезгидал кхьин тавурбуруни алахъна чпиз кIел-кхьин чирзава.

Са гафни авачиз, хайи чIал хуьн ва вилик тухун патал «Самур» газетди чIугур женгини бегьер гузва.

Эдебиятдик кутур пай

Лезги фольклордин ва литературадин икьван гагьди чаз тийижир чинар винел акъудзавай «Самур» газетди чахъ дамах кутазва.

Гьажи Гашаров,
Дагъустандин Гьукуматдин
Университетдин Дагъустандин
халкьарин литературайрин
кафедрадин профессор

«Самурди» 30 йисан къене хайи чIалак хьиз, лезги эдебиятдикни пай кутуна. Икьван гагьди халкьдин малум тушир мецин эсерар кIватIна. Абурун арада кьисаяр, хкетар, манияр (бендер, баядар), махар ава. Сифте яз Шабрандикай VIII виш йисаз талукь риваят, къадим лезги пачагьрихъ галаз алакъалу тир «Аризан кьвал» ва «Арбисан хьел» риваятар, Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтдин фондунай гьатай лезгидалди кхьенвай «ЧIехи Александракай хкет», «Корогълу» дастандин лезги вариантдикай малумат, Гьажи Давудакайни КIири бубадикай халкьди туькIуьрай къагьриманвилин манияр, Кас Бубадин цIийи хкетар газетдиз акъудна.

Газетди шумудни са халкьдин шаиррин яратмишунрикай кIелзавайбуруз малумат гана. Сифте яз Етим Эминан икьван гагьди малум тушир «Жедач», «Муьршуьд», «Валлагьи-биллагьи» шиирар, Мавлуд Ярагьмедоваз Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтдин фондунай жагъай шаирдин шикил, СтIал Саядан 12 шиир, Эмираслан Гьанидин садазни малум тушир шиирар чапна. Газетдин чинриз Саид Агьмедакай, Ихрек Режебакай, Миграгъ Мердалидикай риваятар, Ашукь Суьйгуьнакай, Кьурагь Афизатакай, Мирзе Али ал-Ахтыдикай, Кесиб Абдуллагьакай, ТIигьиржалви Эмиралидикай цIийи малуматар акъудна.

Чи классикрикай Етим Эминан ва СтІал Сулейманан чІалар чІурна масакІа къелемдиз гузвай ксар русвагьна.

Эдебиятдин тема чна са шумуд хилез пайнай: 1) Халкьдин мецин эсерар ва халкьдин шаирар; 2) Классикрин уьмуьрдин рехъ ва яратмишунар; 3) Икьван гагьди винел акъуднавачир шаирар; 4) Алай аямдин шаиррин ва кхьирагрин яратмишунар; 5) Жегьил шаиррин яратмишунар; 6) Къелемэгьлийрин цІийи ктабар; 7) Азербайжан, урус ва маса чІаларай лезги чІалаз таржумаяр; 8) Азербайжан ва урус шаиррин лезгийриз талукьарнавай шиирар; 9) Фольклордин ва яратмишунрин нянияр, юбилеяр.

Газет акъудиз эгечІай сифте йикъалай чун баядрихъ генани мукьувай гелкъвена. Абур халкьдивай кІватІна «Чи руьгьдин ивирар», «Халкьдин манияр», «Чи дегьнейрин кьуд цІарар», «Чи руьгь хуьзвай баядар», «Къубадин баядар», «КцІарин баядар», «Са мани лагь, чан баде» рубрикайрик кваз газетдин чинриз акъудна. Манияр ва бубайрин мисалар кІватІун патал редакцияди кьилди экспедиция туькІуьрна. 1997-2011-йисара и экспедицияди Азербайжандин КцІар, Къуба, Хачмаз, Къебеле, Исмаиллы районрин хуьрерай агъзурдав агакьна баядар кІватІнай. Абурукай икьван гагьди санани чап тахьанвай 624 баяд газетдин чинриз акъудна. Экспедицияди гьакІни 1400-ев агакьна бубайрин мисалар кІватІна. Абурукай гзафбур газетда чапна.

Гуьгъуьнин йисарани КцІар райондин хуьрера къекъвена халкьдин шаирар винел акъудай за абурукай макъалаяр кхьена. Яргунай тир Селей, ТІигьиржалдай тир Седеф, Ханумагъа, Мучугъай тир Гуьзел, ГадацІийихуьряй тир Бедирнисе, Сусанханум, Уьнуьгъай тир Гьафиза, Кьилагьай тир Ана, Манкъулидхуьряй тир Медина, Зинданмуругъай тир Мейрам, Аварандай тир Гуьлжейран, Шагьнигар ва масадбурун гьакъиндай малуматар гана. И материалрин бинедаллаз 2017-йисуз за Бакуда жуван «Зи зари халкь» тІвар ганвай ктаб чапдай акъудна. Гуьгъуьнлай Азербайжандин Милли Илимрин Академиядин Фольклордин Институтдин тІалабуналди за кьилди жуван фольклордин ктаб туькІуьрнай ва 500 баяд азербайжан чІалаз элкъуьрнай. Институтди вичи гьа ктаб баядарни галаз чап авунай.

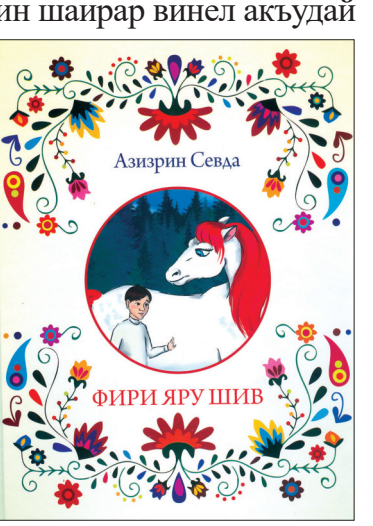

Азизрин Севдадин махарин китаб

Гьа инал лугьун хьи, чна лезги халкьдин икьван гагьди чап тахьанвай са шумуд махни газетдиз акъудна. Гуьгъуьнлай и кІвалах вичихъ гзаф алакьунар авай жегьил къелемэгьли Азизрин Севдади давамарна. Газетдин гьар нумрадин «Самурдин мектеб» чиниз адан сад-садалай марагълу махар акъатна. КІелзавайбуру а махар гзаф хушдаказ кьабулзавай. 2019-йисуз Севдади вичин махарикай туьк1уьрнавай «Фири яру шив» ктаб басма авуна. Махарин чІал цІалцІамди, иерди, чеб гзаф метлеб авайди тирвиляй кІелдайбуру ктаб хъсандиз кьабулна.

«Самур» газетдин редакцияди сифте яз Бакуда «Лезги фольклордин няни» тІвар гана мярекатар арадиз гъана. Абурукай сад 2017-йисан 23 декабрдиз Бакудин Россиядин Инфомациядинни Меденiятдин Меркезда кьиле фена. Мярекатдиз Азербайжандин районрай

«Самурдин» фольклордин няни. 2017-йис

ва Дагъустандай гзаф инсанар атанвай. Вирибуру рикI алаз хуралай лезги баядар кIелзавай, халкьдин манияр лугьузвай.

Эдебиятдин рекьяй чна кьилиз акъудай кIвалахрикай сад кIелдайбуруз «Самурдин мектеб» чина чи классикар чирун хьана. Чна 70 кьван классикрикай кхьена. Идалай гъейри 23 классикдин икьван гагьди халкьдиз тийижир шиирар чапна.

Газетди шаир Теймур Алихановакайни гегьеншдиз малуматар гана. Халкьдиз кьегьалвилелди къуллугъ авур, алатай асирдин 50-йисарин эхирра Забит Ризвановахъ, Лезги Няметахъ, Байрам Салимовахъ, Ядуллагь Шейдаевахъ, Иззет Шерифовахъ галаз санал «РикIин гаф» кIватIал туькIуьрай и касди халкьдин ихтиярар хуьн патал дат1ана женг чугунай. Ада 60-йисарин юкьвара са куьмекни авачиз текдиз Къубада лезгидалди газет акъуднай. Репрессиядик акатна 39 йиса аваз рагьметдиз фейи Т.Алиханов гьамни хъсан шаир тир. «Самур» газетди сифте яз адан шиирарни чапнай.

1997-йисан 1-октябрдиз филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедован чи газетда чап хьайи «Кьурагьви Шейх Маруф» макъалади неинки кIелзавайбурун, гьакIни гзаф алимрин фикирар желбнай. XIV-XV виш йисара яшамиш хьайи лезги Шейх Маруф РагъэкъечIдай патан къудратлу шаиррикай тир. Вишералди инсанри адан рубаияр хуралай кIелдай.

Филологиядин илимрин доктор, шаир Фейзудин Нагъиева СтIал Назлудикай кхьей макъалани сифте яз «Самур» газетди чапнай, адан шиирар кIелзавайбурув агакьарнай.

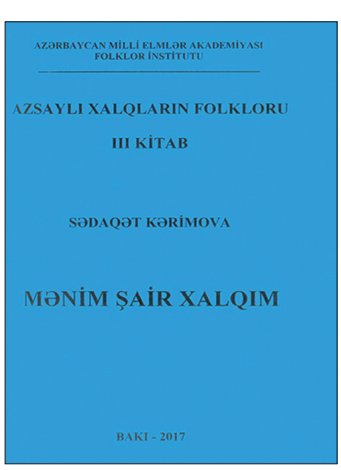

1882-йисуз Куьре округдин Агъа СтIал хуьре дидедиз хьайи Назлу акьван чIехи алакьунар авай шаир тир хьи, вичиз акур вакъиайрикай гьасятда чIалар кутIундай.

Газетди XVIII виш йисан юкьвара КцIарин Яргун хуьре дидедиз хьайи Селея теснифай шиирарни баядар газетдиз акъуднай.

Халкьдин шаирар винел акъудун патал Муьзеффера чIехи зегьметар чIугуна. VII-XIX виш йисара яшамиш хьайи Гуьлгер Билисанвидикай, Гьакьим ал-Лезгидикай, Абдулрашид ибн Салигь Лезгидикай, XVII-XX виш йисарин шаирар тир Ибрагьим эфендидикай, Муьшкуьр Серфинатакай, Яргунви Исгьакь эфендидикай ва маса къелемэгьлийрикай газетдиз марагълу материалар акъудна абур халкьдив агакьарнай.

Алатай йисара «Самурдин» виридалайни кар алай кIвалахрикай сад ада жегьил шаирриз гайи куьмек я. 86 жегьилдин шиирар сифте яз чи газетда чап хьана. 2000-йисуз чна «Акъата шегьредиз» тIвар гана чи редакциядин такьатралди альманах басма авуна, ана 6 шаирдикай малуматар ва абурун шиирар гана.Чавай чирвилер къачур 14 жегьилдин кьилди ктабар басма хьана. Чна газетда шиириз генани гзаф чка гана, «Поэзиядин пIипI», «Ширрин кIунчI», «ЦIийи тIварар», «ЦIийи шиирар», «Чи классикар», «КIелзавайбурун тIалабуналди», «Хуралай чирна кIанзавай чIалар», «Архивдай акъуднавайди я», «Первые стихи» хьтин рубрикаяр кардик кутуна. «Самурдин» кIвалахдарри 20-дав агакьна жегьил ва яшлу шаиррин ктабриз редакторвал авуна.

Газетда гьам Азербайжандин, гьамни Дагъустандин къелемэгьлийрин шиирарни гьикаяяр чапна. Азербайжан ч1алай са кьадар эсерар лезги чIалаз, гьакIни лезги шаиррин шиирар азербайжан чIалаз элкъуьрна. Лезги чIалаз авур таржумаяр чна гьам газетдиз, гьамни Азербайжандин ЦIийиз Кхьизвайбурун ва Сенятчийрин КIватIалдин 2007 ва 2008-йисара «Чун са гамунин рангар я» тIвар гана басма авур антологиядиз акъудна.

Муьзеффера сифте яз Низамидин, Пушкинан, Лермонтован, Мамед Аразан, Фикрет Къожадин шиирар, гьакIни Къурбан Саидан «Али ва Нино» роман лезги чIалаз элкъуьрна. За лагьайтIа Азербайжандин шаиррикай Гуьсейн Жавидан, Агьмед Жавадан, Самед Вургъунан, Гьуьсейн Арифан, Гьидаят Оружован, Вакъиф Бегьменлидин, Рамиз Къусарчайлыдин, Руьзгар Эфендиевадин, Хураман Вефадин, гьакIни Дагъустандин авар шаир Баху-Меседу Расуловадин шиирар лезги чIалаз элкъуьрна.

Редакцияди Бакуда, Сумгаитда, Хачмаза, Къебеледа поэзиядин няниярни кьиле тухвана. Чи газетди лезги эдебиятдик гьихьтин пай кутазватIа чи машгьур алим Мавлуд Ярагьмедова икI кхьенай: «Къадим девиррин ва XVII-XIX виш йисарин икьван гагьди чаз тийижир цIудралди шаирар винел акъуднавай «Самур» газетди чи эдебиятдик са институтдивай гзаф йисара кутаз тежедай хьтин пай кутуна. Лезги эдебиятдин тарихдив гьикI эгечIдатIа «Самурдивай» чирна кIанзава».

Алимри чна халкьдин тарихар винел акъудна адав агакьарунизни лайихлу къимет ганай.

Тарихар гьикI чирна?

Газетди лезгийрин тарихдикай винел акъуднавай материалар фикирда кьурт1а, «Самур» халкьдин институтдиз ухшар я.

Амри Шихсаидов,
Тарихдин илимрин доктор,профессор,
РФ-дин ва Дагъустан Республикадин
илимдин лайихлу деятель

Чун халкьдин тарихар винел акъудиз мажбурзавай гзаф себебар авай. Бязи алимри лезги тарихар чIурукIа къелемдиз къачузвай, газетриз, журналриз, гьатта тарихдин ктабриз чакай таб ва къалп делилар акъудзавай. VII-XIX виш йисара кьиле фейи вакъиайрикай рахадайла

лезгийрин тIвар кьазвачир. Бязи газетри чи халкь агъузарзавай макъалаяр чапзавай. Садбуру чи халкьдин къагьриманар чапхунчияр хьиз къелемдиз гузвай. Шумудни са чешмейра лезгийрин чIехи сердер Гьажи Давуд Азербайжандайни Дагъустандай Ирандин чапхунчияр чукурай, чи халкьар азад авур къагьриман хьиз ваъ, агьалийриз зулум авур тарашчи хьиз къелемдиз ганвай. Кесиб халкьдин ихтиярар хуьн патал женгиниз экъечIай лезги къачагъар виляй вегьизвайбурни авай. Чи къадим хуьрерин тарихар ва тIварар масакIа кхелемдиз гузвайбур тIимил тушир.

Ихьтин гьаларин вилик пад кьун паталди Муьзеффер Меликмамедова тарихдин материалар са шумуд рекьяй гьазурун теклифна: 1) Лезгийрин тарихдик къалпвилер кутазвайбуруз жаваб гудай макъалаяр кхьин; 2) Чи хуьрерин тарихар къелемдиз къачун, абурун гьуьжетар алай тIварариз баянар гун; 3) Халкьдин къагьриманрикай материалар гьазурун; 4) Лезгийриз чпин тарихар хъсандиз чизвачирвиляй, гьакIни республикадин маса халкьариз и рекьяй гегьенш малуматар авачирди фикирда кьуна газетдиз тарихчийрин макъалаяр гун. Вири гъавурда акьурай лугьуз чна азербайжан ва урус чIаларал генани гзаф кхьизвай. Тарихдин чешмейрикай ва архивдин материалрикай жезмай кьван пара менфят къачузвай.

Тарихдин темадихъ галаз алакъалу яз чна агъадихъ галай рубрикаяр кардик кутунай: «Квез чидани?», «Тарих авайвал», «Чи тарихдин тIимил чирнавай чинар», «Чакай кхьенай», «Чи хуьрер», «Чи хуьрерин тарихдай», «Архиврин геле аваз», «Винел акъуднавачир делилар», «Чи къагьриманар», “Tarix olduğu kimi”, “Kəndlərimizin tarixindən”, “Məşhur ləzgilər haqqında bilmədiklərimiz”, «Экскурс в прошлое», «Высказывания о лезгинах», «О нас писали» ва мсб.

Алупандин (Къафкъаздин Албаниядин) вахтунда хайи чилер хуьн патал 25 йисуз хазаррихъ галаз женг чIугур къагьриман Тавришанакай делилар сифте яз «Самурди» винел акъудна. Идалай гъейри хазаррихъ галаз женг чIугур лезги пачагь Арбисакай ва яргунви Тагъан пагьливандикай, Алупандин пачагь Шаргиракай макъалаяр акъудна. Гуьгъуьнлай газетди VII-VIII виш йисара лезгийри араб чапхунчийрихъ галаз тухвай женгерикай кхьена. Гьа инал лугьун хьи, араб чешмейра лезгийрин тарихдиз талукь делилрихъ гелкъведайла юкьван виш йисарин араб тарихчийрикай ал-Масудидин, ал-Истахридин, ат-Табаридин, ал-Якъубидин, ал-Балазуридин, ал-Гарнатидин, Закария ал-Къазвинидин эсеррикай менфят къачун патал чи журналистриз машгьур тарихчи ва арабист Амри Шихсаидова мукьувай куьмек ганай.

Эвелни-эвел чна чи тарихдал шак гъизвайбуруз жавабар гана кIанзавай. Ихьтин ксар лагьайтIа, садни кьвед тушир. Республикадин тарихдин ктабра чакай са малуматни гузвачир. Кьериз-цIаруз малумат гайила лезгийрикай ягьанатиз рахазвай. Чакай авай делилар дуьздаказ къелемдиз къачузвачир. Мисал яз лугьун хьи, V синифар патал акъуднавай, авторар педагогикадин илимрин кандитат, доцент Муьбариз Амиров ва тарихдин илимрин доктор, профессор Сулейман Мамедов тир “Ata yurdu” ктабда Жавад хандиз талукьарнавай темада ихьтин баян ганва: «Пакамахъ мискIинда 500 кьван инсанар кIватI хьанвай. Эрменийри урус генералриз абурун арада са шумуд лезгини ава лагьана. Урусри чпи нифретзавай лезгийрин тIвар ван хьайи кумазни мискIинда авайбур рекьин патал гьукум гана. Урусри мискIинда кIватI хьанвайбур вири къирмишна».

2006-йисуз чапдай акъуднавай и ктабда къалурнавай фактар са чешмедани авач. Абуру и гафар гьинай къачунва? Гьа инал зи рикIел Азербайжандин халкьдин шаир Мирварид Дилбазиди телефондай заз авур зенг ва ам редакциядиз атун хтана. Шаирди заз Жавад хандихъ галаз урус чапхунчийрин аксина женг чIугур цIувад кьегьал лезгидикай рикI юзурдай са ихтилат авунай. Вичин чIехи буба тир, Жавад хандин дуст хьайи шаир Абдуррагьман Агъайи Дилбоза винидихъ вичихъай ихтилатзавай вакъиадиз бахшнавай мухаммас ада зав агакьарнай. Мухаммас кIелайла зи вилерал нагъв акьалтнай. Вучиз лагьайтIа ана лезгийрин кьегьалвал чIехи муьгьуьббатдалди теснифнавай. Ихтилат ва мухаммас чна «Самур» газетдин 1999-йисан 14-январь нумрадиз акъуднай. Ингье а мухаммасдин лезги ч1алаз элкъуьрнавай са бенд:

Югъ ахъа хьайи кумазни кьуна майдан лезгийри,
Чуьнуьх тахьана женг чIугуна, хуьн патал хан, лезгийри.
ЧIурна душмандин жергеяр, авуна абур пашман, лезгийри.
Къирмишна урусрин гьар жерге, ина къагьриман лезгийри.

Генжедиз базарлух ийиз атанвай 15 лезгидивай Сисянова басрух гайи вахтунда инай акъатна хъфизни жедай, ингье абуру чпин дуствал, вафалувал гьар са куьнилай вине кьуна генжевийриз куьмек гана. Им лезгийринни азербайжанвийрин дуствилин хъсан чешне я. Гьавиляй тарихчийри ктабар кхьидайла и кьве халкьдин веледри чпин бубайрин гьунарлувилелди дамахдайвал кхьена кIанзава.

XVIII виш йисарин вакъиайрикай кхьидайла тарихчийри а девирда лезгийри тарихда къугъвай роль рикIел хкизвачир. Иллаки Надир шагьдихъ галаз кьегьалвилелди женг чIугур чи халкьдин тIвар кьазвачир. Гьавиляй «Самурди» икьван гагьди халкьдиз малум тушир делилар винел акъудна. Архивар тупIалай авур чи журналистриз чир хьана хьи, 1740-йисуз Надир шагьди вичин сердерриз ихьтин эмир ганай: «МуьтIуьгъ тежез чахъ галаз женг чIугвазвай магьалрин лезгияр вири кьиляй-кьилиз терг ая!» Гьа йисуз шагьди лезгийрал 100 агъзурдин, 1741-йисан августдиз лагьайтIа 200 агъзурдин кьушунар ракъурнай.

Муьзеффер Меликмамедова чIехи шанкьунивди чи тарихдин XIX асирдиз талукь 40 йисни гегьеншдиз тупIалай авуна. 1810-1850 йисара урус чапхунчийрихъ галаз кьиле фейи Къафкъаздин дяведа лезгийри чIехи роль къугъвайди, 1837-йисан Къубадин гъулгъула Къафкъаздин тарихда чIехи вакъиа тирди кутугай делилралди субутна. Къубадин гъулгъуладиз регьбервал гайи Гьажи Мегьамед Хуьлухъвидикайни Хьиливи Яралидикай цIийи делилар жагъурна кIелзавайбурув агакьарна. Юкьван виш йисарин тарихрихъ хьиз гьа и тарихрихъни гелкъвей Муьзеффер Меликмамедова 2004-йисуз вичин «Къубадин гъулгъула» ктаб чапдай акъудна. М.Меликмамедова XVIII виш йисарин машгьур лезги къагьриман Гьажи Давудакай «Самурдин» 2009-йисан 30-сентябрдин нумрадилай гатIунна газетдин чинриз акъудай тарихдин очеркар кIелдайбуру вилив хвена. Адан эвел азербайжан чIалал, гуьгъуьнлай урус чIалал «Гьажи Давуд» ктаб чап хьун «Самурдин» чIехи агалкьунрикай сад я.

Бакудин 1169-йисан Лезги мискIин

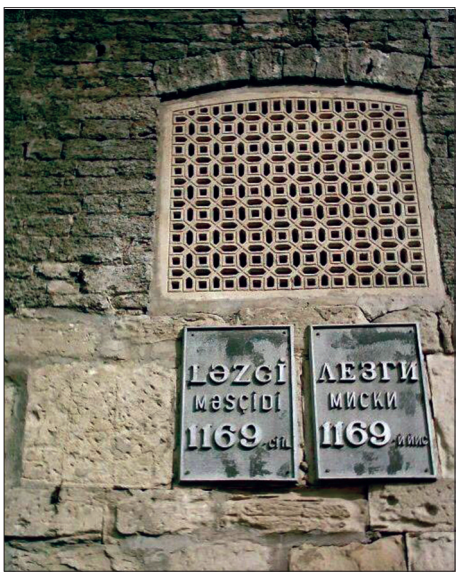

1995-йис

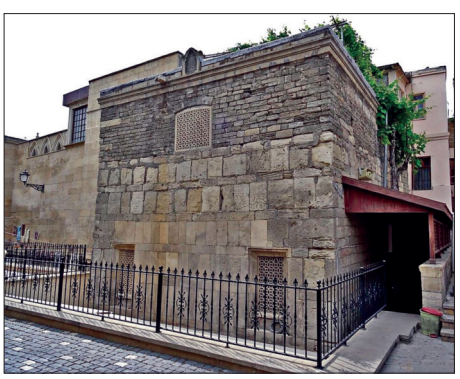

2020-йис

Санлай къачурла, «Самурди» сифте яз чи 60-далай гзаф халкьдин къагьриманар винел акъудна. Икьван гагьди садазни тийижир 40 кьван лезги алимрикайни шаиррикай халкьдив малуматар агакьарна. Чи 50-далай гзаф халкьдин шаирар сифте яз кIелзавайбуруз чирна. Къафкъазда муьридизмдин бине кутур, машгьур имамар тир Къази Мегьамедан ва Шамилан муаллим хьайи зурба философ, Дагъустандин азадвал патал датIана женг чIугур Шейх Мегьамед Ярагъвидикай «Самурдин» чинриз акъудай макъалаяр, гьакIни адан машгьур 20 веси кIелзавайбуру гзаф хушдаказ кьабулна.

«Самурди» 20-далай гзаф лезги генералдикай, 3 адмиралдикай, Ленинахъ галаз санал кIвалахай армиядин генерал Мегьамед Гьуьсейновакай (Михаил Лезгинцевакай) кIелзавайбурув агакьарай материалри ван авунай.

Бязи ксар чи халкьдик хьиз чи хуьрерин тIварарик ва тарихрикни рехне кутаз алахъзавай. Гьавиляй абуруз жаваб яз газетдин чинра и месэладиз чна гегьеншдиз чка ганай. КцIар райондин Яргун, Уьнуьгъ, ЭчIехуьр ва маса хуьрерикай кхьидайла чаз гзаф марагълу тарихдин делилар гьатнай. Чун кьве тIвар алай хуьрерин тIвараризни тарихдин делилралди баянар гуз алахъзавай. Ихьтин материалар чна гьакIни археологрин материалар асасдиз къачуна гьазурзавай. Санлай къачурла, за газетдиз КцIар райондин 22 хуьруькай макъалаяр акъуднай. А макъалаяр зи «КцIар, кцIарвияр» энциклопедиядин кIватIалдани гьатнай. За гьакIни Къуба райондин Хиналугъ, Будугъ, Жек, Гьапут, Хъимил, Къебеле райондин Камарван, Исмаиллы райондин Смугъул, Къалажугъ, Къах райондин Илису, Дагъустандин ЦIахур, Рутул, Арчи, Хучни, Агъул, Туьркиядин Яйла хуьрерикайни макъалаяр кхьена чапнай. Муьзеффера Къубадин Дигагь, Балакендин Катех, Дагъустандин Къуруш, АрхитI, Къара-Куьре, Курхуьр, Макьа, Бутхуьр, Гияр, Мамрач, Гилияр ва маса хуьрерикай, гьакIни лезгийрин квахьнавай хуьрерикай, Сейфудин Шагьбазова Дагъустандин Гелхен, Ребия Къарибовади Къара-Куьре, Сабир Эфендиева Штул, Къелемшагь Идрисова Къубадин Къечреш хуьрерикай кхьей макъалаярни рикIел аламукьдайбур хьана. Гуьгъуьнлай Муьзеффера КцIарин Аваран хуьруькай кьилди «Аваран – кьегьалрин макан» тIвар ганвай ктабни чапдай акъудна.

Гьа са вахтунда чна чIулав къуватри лезгийрин тарихдин гуьмбетриз гузвай басрухрикайни кхьизвай. Виридалайни чIехи басрухрикай сад Бакуда авай лезги мискIиндихъ галаз

Редакцияди «Уьфукъ-S» тешкилатда кьиле тухвай «элкъвей стол». 2013-йис

алакъалу тир. Азербайжан ва лезги чIаларал «Лезги мискIин» гафар кхьенвай кьул алудна, ам «XII виш йисан мискIин», «Ашуран мискIин» хьиз къелемдиз ганвай. Чиновникри халкьдин тIварунихъ мискIинар хьунухь мумкин туш лагьана тарихдин делилар негьзавай. Чна и фикирдиз акси цIудралди делилар гьана ихьтин мискIинар гьеле VIII виш йисалай эцигиз гатIунайди субутнай, вичихъ 860 йис кьван тарихар авай «Лезги мискIиндин» тIвар элкъуьр хъия лагьана тIалабнай. Авайвал лагьайтIа, «Лезги мискIиндин» тIвар цIудралди чешмейра, гьакIни Азербайжандин тарихдин гуьмбетар хуьнихъ галаз алакъалу документра гьатнава. Идалай гъейри чаз ва чун хьтин гзафни-гзаф лезгийриз 1987-йисал къведалди мискIиндин цлакай куьрсарнавай кьулунал Азербайжан ва урус чIаларал кхьенвай «Лезги мискIин. 1169 йис. Гьукуматди медениятдин гуьмбет хьиз хуьзва. Инвентарь № 14» гафар чи вилералди акунвай. Гьайиф хьи, за ва Муьзеффера санал азербайжан чIалал кхьена газетдиз акъудай «Тарихдиз талукь тIвар эхцигна кIанзава» макъаладилай кьулухъни чиновникри гьахъсузвилелай гъил къачунач.

Тарихдихъ галаз алакъалу мад са месэла. 1918-йисуз эрмени дашнакри ва большевикри Къуба уездда чIехи къиргъинар кьиле тухванай. Муьгьуьбали эфенди Кузунви, Гьатем агъа ЧIакIарви ва Али бег Зизикски кьиле аваз лезгийри эрмениярни большевикар Къубадай чукурнай. И вакъиайрин 80 йис тамам жезвай 1998-йисуз чна газетда месэла къарагъарнай ва КцIар, Къуба, Хачмаз шегьерра куьчейриз къагьриманрин тIварар гун, Къубадин Дигагь хуьруьн «Къанлу дере» лугьузвай чкада рикIел хкунин комплекс эцигун тIалабнай. Гьайиф хьи, къедалди чи мурад кьилиз акъатнавач.

Чи тарихрал шак гъизвайбуруз жаваб гун патал зани Муьзеффера газетдин са шумуд нумрадиз «Лезгияр» тIвар ганвай тарихдин очерк акъудна. Чун и очерк кхьиз мажбурайди бязи ксари Азербайжандин «Неделя» ва «Новая время» газетриз акъуднавай макъалаяр тир. А макъалайра лезгияр Азербайжандин абориген халкь туш лагьана кхьенвай. Вишералди кIелзавайбуру чавай ихьтин авторриз жаваб гун тIалабзавай. 2013-йисан сентябрь ва октябрь варцара чна «Самурдиз» акъудай очеркди ван авуна. Республикадин са тарихчидивайни и материалдихъ авсиятда наразивал къалуриз хьанач. Акси яз, бязи тарихчийри чаз разивал къалурна. Гуьгъуьнлай Üfüq-S MMC тешкилатди и очерк «Лезгияр» тIвар алаз азербайжан, урус ва ингилис чIаларал кьилди пуд энциклопедиядин кIватIал хьиз чапдай акъудна.

С.Керимовадин лезги чIалал «Зи хайи эл» тIвар ганвай кьве фильм

Алатай йисара «Самурди» халкьдин тарихар винел акъудна адав агакьарун патал гьихьтин кIвалахар кьиле тухванатIа са шумудра «Самурдиз» интервью гайи машгьур арабист алим Амри Шихсаидова икI лагьанай: «Самур» кIелдайла, на лугьуди, икьван тарихар винел акъудзавайди гзаф йисара зегьмет чIугвазвай са илимдин меркез я. Газетди тарихдин чешмейрай гузвай малуматар, кIелзавайбурув агакьарзавай архивдин материалар лугьуз тежедай кьван къиметлубур, гзафбуруз тийижирбур я. Ихьтин агалкьунар фикирда кьуртIа, «Самур» халкьдин тарихдин институтдиз ухшар я».

Алимдиз чна и рекье гьикьван зегьметар, азиятар чIугвазватIа хъсандиз чизвай. Ингье гзафбуруз газет акъуддайла чна чIугвазвай четинвилерикай хабар авачир. Я талукь тешкилатри, яни чпихъ мумкинвилер авай лезгийри садра кьванни газет гьикI акъудзаватIа жузазвачир.

Газет гьикI акъудзавай?

1997-йисан октябрдилай кьил кутуна 8 нумра чапдай акъудайдалай кьулухъ чун санхъайни куьмек авачиз газет арадиз гъун гьикьван четин ятIа хъсандиз гъавурда акьуна. Гьавиляй 1998-йисан 17-февралдиз акъудай нумрада «КIелзавайдахъ галаз ачух суьгьбет» тIвар ганвай макъала чапна. Республикада яшамиш жезвай лезгийрин кьадардив гекъигайтIа, 30-40 агъзур касдивай газет кхьиз жеда лагьана. Редакциядиз куьмек патал гьелелиг гьич тахьайтIа 3-4 агъзур касди газет кхьена кIанзавайди малумарна.

Гьа са вахтунда чна Бакуда яшамиш жезвай лезгийрин кIвалериз зенгер ийиз, абуруз газет кхьин теклифзавай. Им лугьуз тежедай кьван залан, рикIиз эсердай кIвалах тир. Гьар 7-8 касдилай сада газет кхьиз разивал гузвай. Чна авур зенгерилай кьулухъ газет 340 касди кхьена. Ингье идакай редакциядиз са акьван куьмек жезвачир, гьакI ятIани чна газет акъудун давамарна.

Мадни 17 нумра акъудайдалай кьулухъ 1998-йисан 30-декабрдин нумрада чна кхьена: «Чна квевай ийир са тIалабун ава: гьар са кIелзавайда мад са кIелзавайди жагъура. Адав газет кхьиз тур. ИкI хьайитIа, чи газетдин тираж 4 агъзурдив агакьда, адан дережани хкаж жеда. «Вичихъ кьве агъзур кIелзавайдини авачир, им гьихьтин халкь я?» хьтин туьнбуьгьдикайни хкатда чун. Хайи халкьдинни хайи чIалан къадир тийижирдаз маса халкьарин ва абурун чIаларин къадир чир жеч.

Уьмуьр кьиляй-кьилиз буржарикай ибарат я лугьуда бубайри. Ватандин, халкьдин, хизандин, диде-бубадинни веледрин вилик буржарикай. Ингье мадни са чIехи бурж ава. Хайи

чIал хуьнин ва вилик тухунин бурж. И буржуникай хкатун патал чун «Самур» акъудиз, куьнни ам кхьиз алахъна кIанзава».

2000-йис чна «Самурдин» йис хьиз малумарна ва халкьдивай «Самур» кхьин тIалабна. Гьа йисан 27-июлдин нумрада за рикI къагьардив ацIанваз кхьенай: «2000-йисан 22-июлдиз Азербайжандин милли журналистикадин сувар кьиле фена. Чахъ лагьайтIа, суварин агьвал авачир. Редакциядин буржарикай веревирдер ийиз, рикI гъамари чуькьуьз-чуькьуьз цIийи нумрадин материалар гьазурзавай чна. Етим аял хьиз вичин гьалдикай садани хабар кьазвачир, я Самур Лезги Милли Меркездин, яни гьукуматдин патай са куьмекни авачиз акъатзавай газетдин проблемаяр садни кьвед я кьван? И газет гьикI арадиз къвезватIа, ам басма жедалди гьихьтин четинвилерал дуьшуьш жезватIа, чи кIвалахдарри гьихьтин дарвилер чIугвазватIа хабар кьадай са кас авани?

Чна датIана газетдиз куьмек гун тIалабнай

АГАТА ЧАВ, ХАЙИБУР!

Редактордин гаф

ЧНА КВЕЗ ЭВЕР ГУЗВА

«Самур» газетдал рикI алайбуруз, вири ватанэгьлийриз

КIЕЛУН ВАЪ, КЬУЬЛУН КIАНЗАВА!

ЧIАЛ ГЬИЛЯЙ ФИЗВА

ХВЕНА ЧНА "САМУР"!

РЕДАКТОРДИН ГАФ

Чпихъ мумкинвилер авай ксариз газетдив эгечIиз кичIезва. ЧIехи къуллугърал алай, газетдиз куьмек гун чпин буржи тир ксар гъуьлягъдикай хьиз катзава чакай. Гзаф-буру лагьайтIа, газет кхьизвач. Бес чна газет вучиз ва нин паталди акъудзавайди я? Газет агал хьайитIа, чакай инжиклу жемир, кIелзавайбур. Чи халкьди газет хвенач лагьана ахмурарни ийимир. Чна хизандин сивикайни тандикай атIана газет акъудна. Вирида кIвализ ялдайла, чна кIваляй ялна. Гила ялдай затIни амач. Баянлухдин ялгъуз тар хьиз ава «Самур». Яд тагайтIа, кьурада ам».

2001-йисуз чна четинвилер генани кIевелай гьисс авуна. Багьавал себеб яз Азербайжанда анжах 2000-йисуз 31 газет арадай акъатнай. Адал къведалди лагьайтIа, 250 газет агал хьанвай. Гьа ихьтин шартIара за «Самурдин» 2001-йисан сад лагьай нумрада кхьенай: «Эхиримжи пуд йисан къене я Самур Лезги Милли Меркездин, яни гьукуматдин патай куьмек ганачтIани редакцияди вацра кьведра газет акъудна кIелдайбурув агакьарна... Кьегьал халкьдин кьегьал рухваяр! «Самурдив» агат, «Самур» кхьиз куьмек це».

Къуйдиз къван вегьей хьиз, садайни ван акъатнач. Чакай хабар кьадай са касни къажгъанач. ГьакI ятIани за жуван пулуналди газет акъудун давамарна. Са йисан къене газетдин 16 нумра чапдай акъудна.

2002-йисан январдиз «Самурдин» 10 йис тамам хьайила за газетдин кьилин макъалада кхьена: ««Самур» мад кIеве гьатнава, гила амма вацра кьведра ваъ, садра акъатзава. Гзаф ксариз и карди эсер ийизвач жеди, амма чи рикI тIарзава. Мад чна квевай газетдиз куьмек гун тIалаб хъийидач, лезгияр!»

Ингье и гьилерани «жуванбур» кисна акъвазна. Чна мад садрани са касдизни куьмек це хълагьнач.

Авайвал лагьайтIа, идалай кьулухъ са шумуд касди чпин такьатралди, 10, 20, 30 газет кхьена са вахтуналди кIелдайбурув агакьарна. Анжах идалди чи хер сагъарун мумкин тушир. Чна Ватандин ЧIехи дяведин ва зегьметдин 50 ветерандиз газет гьавайда гузвай. Газетдин къазанжиди редакциядин игьтияжрин анжах 15 процент таминарзавай. Амай такьатар гьар вацра за жуван жибиндай харжзавай.

2003-йисан 31-январдиз акъудай нумрада чна редакциядин четинвилер рикIел хкана кхьенай: «Чна кIелзавайбуруз «мад чна квевай газетдиз куьмек гун тIалаб хъийидач» лагьанай. Амма чи бубайрин саягъда «ВацIу чил атIуда, гафуни – итим», «Гафуни гапурдилай залан херда», «ЯкIу атIудач, гафуни атIуда» лугьузва чна. Ингье вацIари чилер атIана, гафари итимар атIанач. Чи гапурди садални хер авунач, чи гафари садни атIанач. Гьавиляй кIанивал тахьуй, жеривал хьуй лагьана чнани. КIанивал тахьайвиляй кIелзавайбурув 12 вацра анжах 10 нумра агакьна. Гьа икI, залан пар ялзавай кьуьзуь кас хьиз, ацукьиз-къарагъиз физва чун вилик. Гена чахъ чи лезги рикI, хци рикI авайди. ТахьайтIа фадлай галатна парцик кумукьиз тир. Гена чахъ 2 агъзур кIелзавайди авайди. Гьабур паталди эхирдал кьван акъудна кIанзава газет».

Четинвал арадиз гьизвай себебар тIимил тушир. Абурукай сада тIагъ илисзавай чал. Почтальонвални шофервал жуван хивез къачуна КцIарин, Къубадин, Хачмазин хуьрерин мектебриз газетар за жува тухузвай. Амма садбуру газет маса гайи пулар вахкузвачир. Шумудни са хуьруьн мектеб йисаралди чаз буржлу яз амукьна ва къедалди чпел алай буржар вахканач.

И арада газетдиз куьмек гудай чкадал адак рехне кутазвайбурни арадиз къвезвай. Чун газетдивай яргъалариз, руьгьдай вегьиз кIанзавай «жуванбур» садни кьвед тушир. Абур «Самур» агализ кIанзавайбурун гьилибанар тирди чизвайвиляй чна чи кIвалах давамарзавай.

Чна кIелзавайбурухъ галаз тухвай кIвалахдин, гуьруьшрин, «элкъвей столрин», бязи ксари газет кхьиз тур куьмекрин нетижа яз 2005-йис «Самур» паталди кутугайди хьана. Газет кхьейбурун кьадар 400 кас кьван пара хьана ва чна газет 2400 тираждалди акъудна.

2007-йисуз газетдин 200 лагьай нумра чапдай акъудайла чна кьилин макъаладиз ихьтин тIвар ганай: «Акъатзава «Самур»! Им акI лагьай чIал тир хьи, гьикьван кIевера гьатнатIани, акъатдай мумкинвилер михьиз атIай чIавар хьанатIани, «Самурдин» тIвар хвена чна. 2000-йисуз чаз са ахцегьви кIелзавайда «Самурдиз ятар атуй! Газетдиз бахтар атуй!» лагьана алхишарнай. Алатай ирид йисуз Самурдиз ятар пара атана, газетдиз бахтар тIимил. Ирид йис вилик «Самур» 3000 тираждалди акъатзавайтIа, гила ам 2000 касди кхьенвай.

Гьукуматдин патай пулунин такьатралди республикадин газетриз куьмек гудайла талукь органри чун рикIелай алудзавай. Азербайжандин прессадин 130 йисан юбилей къейд ийидайла гьукуматдин патай шумудни са газетриз куьмекар гайилани «Самур» рикIелай алуднай. Гьавиляй 2008-йисуз республикадин печатдин органриз нубатдин куьмекар гайи вахтунда чна 23-августдин нумрада «Самур» мадни рикIелай алудна» лагьана кхьенай. Гьа инал лугьун хьи, 2008-йисан 31-июлдиз Президентди къул чIугур Азербайжан Республикадин СМИ-йриз финансралди куьмек гунин гьакъиндай фармандив кьадайвал, газетриз

пулар чара авуна кIанзавай. Ингье и кар кьилиз акъудзавай талукь идаради гьар гъилера са багьна гъиз «Самур» къерехарзавай. Са шумудра за а идарадиз фена куьмек т1алабнай, чарар кхьенай. Ингье и т1алабунар кваз кьуначир.

Гьа и крар фикирда кьуна чун газет четинвилерай анжах тираж артухарунин рекьелди акъудиз жедайдан гъавурда акьуна. 2010-йисан 30-сентябрдиз чна кIелзавайбурук умуд кутуна кхьена: «Чи авай-авачир умуд куьн я – 18 йисуз чахъ галаз санал хьайибур, чи газет кIелзавайбур, чахъ рикI кузвайбур! Гила куь куьмек чаз виликандалай генани гзаф бакара къведа. Гила чун гьар патахъай кIевера гьатнава. Газет акъуддай харжар лугьуз тежедай кьван пара хьанва.

И нумрадилай чна мад гъилера газет кхьинин крарихъ кьил кутазва. Чун гьар са райондиз, гьар са хуьруьз илифиз гьазур я. Акван чаз лезги чIалахъ рикI кузвай, адан таъсиб чIугвазвай са агъзур кас мад къажгъидатIа».

Идалай кьулухъ зун Исмаиллы райондин Смугъул, Къалажугъ, Ивановка хуьрера хьана. Инин жемятрихъ галаз тухвай гуьруьшар себеб яз 155 касди газет кхьена.

Чка атанваз лугьун хьи, чи виридалайни чIехи мурад «Самур» газет 5000 тираждалди акъудун тир. Газетдин 20 йисан юбилейдиз гьазур жедай йикъара чна и мурад кIелдайбурув агакьарнай: «Гьам чи, гьамни куь патай газетдин юбилейдиз виридалайни хъсан савкьват «Самурдин» тираж 5000-дав агакьарун я, играмибур! Ша гъил-гъиле гана, галатун тийижиз кIвалахин чна, мураддив агакьдайвал!»

Чи эвер гун жавабсуз амукьнач. Чи редакциядин дуст ва виридалайни хъсан теблигъатчи, кIвенкIве 20, гуьгъуьнлай 60 касдив «Самур» кхьиз тур, газет Къуба райондин Хъимил ва Хъимил Къазма, Хачмаз райондин Хъимил Къишлах хуьрерин агьалийрив агакьарзавай, вич почтальон яз гьар гъилера жибиндай пул гана 10 газет вичи къачуна кесиб инсанриз пайзавай Тагьир Агъарегьимова «Самур» гьар хизандиз» лагьана кIелзавайбуруз эвер гана кхьенай: «Заз Бакуда са шумуд агьваллу лезги чида. Абурукай бязибуруз за лугьунни авуна: «Я стхаяр, куьн лезгияр тушни? Лезгияр ятIа бес вучиз газетдиз куьмекдин гъил яргъи ийизвач? Куьн гьарад са хуьряй я. Жечни куьне гьарада вацра 20-30 газет къачуна жуван хуьруьнбурал рахкурайтIа? «Самурдал» рикI алай, амма къачуз тежезвайбуруни квез алхишардайвал».

Са гафни авачиз, Тагьиран эвер гун газетдиз акъудайдалай кьулухъ 40 кьван касди ам кхьена. Редакциядиз зенгер ийиз чун авай гьалар хабар кьурбурни хьана. Ингье гзаф жегьилрин зенгер «Самурдихъ» галаз алакъалуди тушир. Абуру гьа са вахтунда за «Сувар» ансамблда арадал гъайи кьуьлунин мектеб хабар кьазвай. Кьуьлериз кIанзавай жегьилриз. Гьавиляй за жуван «КIелун ваъ, кьуьлун кIанзава!» макъалада кхьенай: «Чи редакциядиз

ДИДЕ ГЬАРАЙ, ЧIАЛ ГЬАРАЙ!

Са бязи ватанэгьлийрин гафарихъ яб акалайла, заз кIвачерикай чил хкатайди хьиз жеда. Са шумуд чIалан гафар какадариз, абурухъ дарман паталди са кьве лезги гафни гилитIиз рахада бязи лезгияр. Садбуру урус, муькуьбуру туьрк чIалан гьава гьида чIалаз. Гафарин са пай нез, муькуь пай акатайвал лугьуз, ихьтин чIуру рахунрикай кфет хкудиз, падкьерех ягьиз, къвалал алай маса инсанрин фикир чпихъ ялиз къариба жуьредин гафар храда чи бязи хванахвайри. Садбуру и кар чиз-чиз, цIийи деб кутаз кIанз ийида. Гьа идалди «Аквазвани квез, заз шумуд чIал чизватIа?» лугьуз кIан я абуруз. Ингье чпин дидедин чIал кIвачерик вегьизвайди, ам тахтунилай авудзавайди кьатIудач абуру.

Лезги чIалан тIям квадариз, адан рангар аладариз алахъзавай ихьтин инсанар гзаф дакIанда заз. Чи чIалаз гзаф кьецI гузва абуру. Ихьтинбурал дуьшуьш хьайила, зи рикIел чи сейли алим, филологиядин илимрин доктор рагьметлу Шемседдин Саадиеван гафар хкведа: «Диде гьарай, чIал гьарай!» Гьикьван эсерлудиз лагьанва ада, рикIин цIугъ я и гафар. Ахпа заз чIал чIурзавайбуруз чи бубайрин гафаралди лугьуз кIан жеда: «Я чIал течир чIагъ! Аллагьди ви ял атIана чIал къахчурай!»

Хайи чIал квадарна, маса чалал рахазвай инсанар дуьньяда гзаф ава. Анжах са кар ава хьи, абурукай са бязибуру и кар гьунар ваъ, гьалатI тирди хиве кьада. За чпикай ихтилатзавай лезгияр лагьайтIа, садавни къведачирбур я. Абуру чпиз дидедин чIал хъсандиз чир тахьуналди акI дамахда хьи. Лезги газет кхьихъ лагьайла, чи хванахвайри адет яз атIай жаваб гана лугьуда: «Заз лезги чIалалди кIелиз чизвайди туш эй!» И гафар акI тикрарда хьи, саки «Заз лезги чIалалди кIел-кхьин чириз гьевес авач», яни «Заз лезги чIалалди кIелун хуш туш» лагьайди хьиз жеда ваз.

Авайвал лагьайтIа, и гафари зун хияллу ийизва. Садбуру жуван дидедин чIал икI агъузарунин, ам кваз такьунин себеб вуч ятIа лугьуз фикир-фагьумда за. Абуру дуьньядин сур чIаларикай тир, вичихъ дегь тарихар авай, са шумуд агъзур йисарихъ пун вегьенвай лезги чIалалди дамах тавунин себеб вуч ятIа? И дуьньяда Аллагьдин патай тир кьве затI аватIа, абурукай сад чIал я, бес жуван ивиррин лишан тир ам кваз такьуна женни?

Лезги чIал. Дидедин чIал. Фагьумзавани куьне? ЧIалаз дидедин тIвар ганва. Ам веледрив аманат яз гузвайди, ам кIанарзавайди диде я. ЧIалан верцIивални тIям, адан миже дидедиз хьиз низ чида? Дидеди и кIанивал вичин некIедихъ галаз санал гуда веледриз. Эхь, са береда икI тир. Са береда дидейри хайи чIалалди лайлаяр лугьудай, лезги чIалалди чан-рикI ийидай. Са береда дидейри чпин веледрин рикIе хайи халкь, адан кьегьал рухваяр кIанарунин цIелхемар кутадай. Ингье ихьтин дидеяр къвердавай тIимил жезва... Гьавиляй чIал зуракI, къилихар зуракI, руьгь зуракI тир лезгияр пайда жезва. Гьавиляй хайи чIалалди дамахзавай, ам вине кьазвай, вилин нини хьиз хуьзвай, шегьредиз акъудиз алахъзавай ксарин кьадар тIимил жезва.

«Самур» газетдин редакцияди тешкилзавай курсара цIудралди жегьилри дидед чIал чирзава. Чпин хизанри, диде-бубайри чIал чирунай рехъ гайи татугайвилер арадай акъудиз алахъзава абур. Садбуру акьван кIанивилелди, рикI алаз чирда хьи, хайи чIал. Са шумуд тарсунилай кьулухъ регьятдиз кIелиз-кхьиз чир жеда абуруз. Ихьтин жегьилри луварар кутада чахъ. Ингье лезги чIал кваз кьазвачир, адан нервални верцIивал квадариз алахъзавай, ам гуьтIуь кIалубра тваз кIанзавайбурни тIимил гьалтзавач чал. Ихьтинбур акурла мад гьилера чи зурба алимдин гафар рикIел хкведа зи. «Диде гьарай, чIал гьарай!» лагьана гьарайиз кIанда заз. Виридуьньядиз ван жедайвал! Вири халкьдиз хабар жедайвал! ЧIал негьзавайбуруз эсердайвал!

датIана зенгер ийида жегьилри. Гила мехъеррик виридаз иер кьуьлуналди вири чпихъ ялиз кIанзава. Лап хъсан! Кьуьлунал рикI хьун чи халкьдин кьетIенвилерикай я. «Лезгинкадин» ван атайла руьгь юза хьун, кIвачерик звер акатун чи хасвилерикай я. Хъсан кьуьлдай лезги жегьилар гьикьван пара хьайитIа, гьакьван хъсан я. Анжах суалри регьятвал къакъудзава чи: Вучиз бязи жегьилриз газет кIелиз кIанзавач? Вучиз дидед чIалал са акьван рикI алач абурун? Абуру чи руьгьдин ивирар кваз такьунин себеб вуч я? ИкI фейитIа чи эхир гьикI хьурай? Жаваб жагъизвач чаз суалрин».

Суалриз бегьемдиз жавабар жагъуриз хьаначтIани, «Самур» хуьн патал йиф-югъ талгьана вири четинвилеризни дарвилериз таб гана кIвалахна чна. ТIвар-ван паталди ваъ, рикIин тIалабуналди авуна чна вири крар. Са куьнизни килиг тавуна хвена «Самур». Азербайжандин кьадардиз тIимил халкьарин векилривай хуьз хьанач чпин милли газетар, чна лагьайтIа, неинки ам хвена, гьакIни газет халкьдин руьгьдин чешмедиз элкъуьрна. Газетдин тираж са акьван чIехиди туштIани, са газет 10-12 касди кIелзавайди, гзафбуру «Самурдин» нумраяр кIватIна вилин нинеяр хьиз хуьзвайди, редакциядиз чIалан Кябедиз хьиз икрам ийизвайди фикирда кьурла чахъ агъзурралди таъсиб чIугвазвайбур авай.

Чна газетдин тираж артухарун патал чIугур кьван зегьметарни гарал фенач. 2012-йисан гатфарилай «Самур» 3000 тираждалди акъатна. Юбилейдиз гьазурвилер аквазвай са вацран къене Азербайжандин, Россиядин ва къецепатан уьлквейрин 400-елай гзаф кIелзавайбуру чаз юбилей тебрикна.

2012-йисан 18-мартдиз Бакудин Музыкадин Академиядин залда чна «Самурдин» 20 йисан юбилей къейд авуна. Юбилейдиз талукьарнавай, 16 чина аваз лацу чарчел, ранглуз акъуднавай нумра кIелзавайбурув агакьарна. Мярекатдиз 400 кьван инсанар атанвай. Абуру лагьайвал, им анжах газетдин ваъ, вири лезги халкьдин сувар тир. Азербайжандин 16 райондай, гьакIни Дагъустандай ва Россиядин чара-чара вилаятрай атанвай мугьманри мярекат гурлу авунай. Сегьнеда куьрсарнавай чIехи экранди Интернетдин куьмекдалди къецепатан уьлквейрин лезгийринни залда ацукьнавайбурун арада муьгъ тькIуьрнай. Газетдин кIвалахдарар, атай мугьманар «Самурди» фейи рекьикай рахайдалай кьулухъ мярекатдин кьвед лагьай пай за регьбервал гузвай «Сувар» ансамблдин ихтиярда вуганай. Лезги таватри «Перизадаяр» лугьуз-лугьуз суварин хунчайрай яран ширинлухар пайнай. «Самурдал» рикI алайбуру сегьне цуькверин гьуьлуьз элкъуьрнай. Мугьманри ва яшлу журналистри лагьайвал, Бакуда икьван гагьди са газетдин юбилейни икьван гурлудаказ кьиле фейиди туш.

Юбилейдилай кьулухъ руьгь акатнавай чна «Самур» анжах лацу чарчел ва ранглуз акъудун кьетIна ва акъудни авуна. Газетдиз генани марагълу темаяр ва рубрикаяр гъана.

Гьа инал лугьун хьи, гьикьван алахъунар авунатIани, гзафбур эхирдалди «Самурдив» агатнач. Акси яз газет акъатуникай, адал рикI алайбурун кьадар квердавай пара хьуникай, редакциядин агалкьунрикай хуш авачир бязи ксари чав чукIурзавай: гуя гьукуматди чи газетдиз пулунин такьатралди куьмек гузва кьван. ДекIени и гафар гьакъикъат хьана кIандай. Ингье садазни сир тушир хьи, 1997-йисалай инихъ «Самурдиз» я гьукуматди, яни грантар

гудай тешкилатри куьмекдин гьил яргъи авурди туш. Чи куьмекни даях кIелзавайбур, хайи чIалал рикI алай, чкайрал газет кхьиз тазвай кьегьал лезгияр тир.

Чав чукIурзавайбуруз чна лагьана: «Гьукуматди куьмек ганайтIа, коллективди газет вацра садра ваъ, кьведра акъуддай. Чна датIана гьукуматдивай куьмекар тIалабна. Ингье чиновникри республикадин гзаф газетриз галайвал авуна, «Самурдиз» ваъ. Идакай чна са шумудра газетдани кхьенай. Тек чна ваъ, Дагъустандин «Лезги газетди», Москвада акъатзавай «Лезгинские известия» газетди, маса печатдин органри, гьакIни Интернетдин цIудралди сайтари гьукуматди «Самурдиз» куьмек гузвачирди къейд авунай».

2014-йисуз газетдин кьилин редакторди ва адан заместителди Президентин милли месэлайрихъ галаз машгъул тир советникдихъ галаз гуьруьшра иштиракна ва мярекатрин вахтунда и месэла мад гьилера хцидаказ къарагъарна. Ингье абуру куьмек гуда лагьай жаваб ганач. Гьакъикъат гьа ихьтинди я.

Гьа ихьтин рикI тIардай крариз ва четинвилериз килиг тавуна чун газет кхьиз тун патал лезгияр ахварай авудиз алахъзавай. Вири дуьньядиз сейли композитор ва камалэгьли Узейир Гьажибегова 1906-йисан 3-декабрдиз «Иршад» газетдиз акъудай гафар садрани чи рикIелай алатзавачир. Ада лагьанай: «Эй миллетдин къадир авайбур! Ксанвай миллетдин яхадикай кьуна юзура хьи, ахварай аватрай. Эгер и миллетдиз вичин усалвилелай гьил къачуз кIанзавачтIа, куьне адалай гьил къачумир. Гьа куь гафарив кьадайвал гьерекат ийиз мажбур ая, эхирдай ада вичи квез разивал къалурда».

ДИДЕД ЧIАЛ ВАТАН Я

ЧIАЛ ХУЬНИН ЖЕНГИНА

ЛЕЗГИ ЧIАЛ

КIелзавайбурулай, газетди халкьдин уьмуьрда къугъвазвай ролдин гъавурда акьазвачирбурулай гьил къачун тийин патал чна сад-садан гуьгъуьна аваз жуьреба-жуьре мярекатар кьиле тухузвай. 2015-йисан 24-сентябрдиз редакцияда кьиле тухвай «элкъвей стол», Къебеледин ва Исмаиллыдин лезги хуьрера, Дербент шегьердин 2-нумрадин мектеб-интернатда кIелзавайбурухъ галаз тухвай гуьруьшар рикIел аламукьдайбур тир.

Чна гьикьван алахъунар авунатIани, «Самурдин» таъсиб хуьзвайбурун чарар, эвер гунар чап авунатIани, крар са акьван вилик фенач. Гьавиляй за газетдин 2016-йисан 28-январдин нумрадиз акъудай «Жуввал хуьн!» тIвар ганвай кьилин макъалада кхьенай: «Республикада кьиле физвай вакъиаяр, пул къиметдай аватун, чапдин харжияр багьа хьун себеб яз Бакуда цIудралди газетар акъатзамач. Ингье Азербайжандин авай-авачир са лезги газетдиз чна санал аявал тавуртIа, агал жеда ам. Чи руьгьдин ивирар хуьзвай, дидед чIалан таъсиб чIугвазвай «Самур» газет чап авуниз куьмек гун алай девирда чи халкьдин намусдин месэладиз элкъвенва. Гьайиф хьи, къе чи халкьдин арада лезги чIал негьзавайбур, дидед чIалал акъатзавай газетар, журналар, ктабар кваз кьазвачирбурни гзаф ава. Халкь паталди

алахъзавай, адан рикIе экв куькIуьриз кIанзавай женгчийрал къимет эцигиз гьелени чир хьанвач садбуруз. Четинвилери инсанар кIевера туртIани рекьерни къалурда. Ада къенятдиз вердишарда. Ингье гьар вуч къенят авуртIани, руьгьдин каш алудзавай затIар хуьн. Гьар са халкьдин дамах адан чIалал акъатзавай газет тирди рикIелай ракъур тийин».

Газетдин 25-йисан юбилейдин вилик гьиссерал звал къвезвай зи. Авур кьван крариз «25 йисан женг» лагьана тIвар гана за. Са патахъай хвеши жезвай. Вучиз лагьайтIа чи гзафни-гзаф ватанэгьлияр патал бубадин кIвал, дидедин нек хьиз хайи тир халкьдин газетдиз элкъуьриз алакьнай чалай «Самур». Муькуь патахъай, ам хуьн патал чи коллективди чIугур кьван азиятар, далу чилиз ягъун тавуна женг давамарун вилерикай карагзавай зи. Эхь, женг я милли газет акъудун. Гьукуматдин патай куьмек авачиз, халкьдин пул гвай ксар агат тийиз, грант гудай тешкилатри кваз такьаз яцIара авайтIани, лезги намусда гьатна хуьзвай чна ам. Вучиз лагьайтIа Азербайжанда лезги къул, лезги диге, лезги чIал лагьайла инсанрин рикIел гьасятда «Самур» газет къвезвай.

Газет хуьн патал гзаф залан парар ялна чна. Чи сабурлувилел, къастунин кIевивилел мягьтел хьайибурни хьана, чалди дамахдайбурни, чакай ягьанат авурбурни. Са куьнизни килиг тавуна, чна жуван рехъ давамарна. Лезги тIварцIи, хайи чIала, квахь тийидай тарихри хуьз туна чав чи руьгь.

Гьа икI, газетдин 30-йисан юбилейни алукьна. Им акI лагьай чIал я хьи, чи республикадин лезги хизанри, дидед чIалалди дамахзавай чи ватанэгьлийри 30 йис я лезги чIалан верцIи дад, адан мили гьава и газетдин куьмекдалди чпин руьгьдиз кужумиз. Им чи халкьдин уьмуьрда чIехи вакъиа, квахь тийидай тарих я. Чна – четинвилери лигимарнавай, уьмуьрдин гзаф йисар лезги газет акъудиз серфнавай коллективди гележегдик чIехи умудар кутазва. Умудри кьил кьуртIа, чна хьиз къвезмай несилрини газетдин баркаллу рехъ давамардайдан, «Самурдин» цIийи тарихар, адан 50 йисан, 100 йисан юбилеяр къейд ийидайдан чIалахъ я чун.

Дагъустан Республикадин СтIал Сулейманан районда чIалан конференцияда. 2018-йис

30 İL OXUCULARLA GÖRÜŞDƏ

Müstəqil Azərbaycanın yetirməsi kimi meydana gələn, üç dildə – ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində çıxan, məzmunu və nəfis tərtibatı ilə seçilən, respublikamızın nüfuzlu mətbu orqanlarından biri olan "Samur" qəzetinin ilk sayı 1992-ci ilin yanvarında işıq üzü görüb. O vaxt ölkənin ictimai-siyasi durumu elə idi ki, insanlar yenicə müstəqillik qazanmış Azərbaycanın suveren dövlət kimi tərəqqisi üçün əllərindən gələni edirdilər. Güzəranın ağırlığına, dövrün çətinliklərinə baxmayaraq, onlarda böyük ruh yüksəkliyi var idi. Belə bir vaxtda Azərbaycanda ilk dəfə olaraq ləzgi dilində respublika qəzetinin çapdan çıxması həmvətənlərimizi hədsiz dərəcədə ruhlandırmışdı. Ayrı-ayrı vətəndaşlar, müəssisələr, təşkilatlar qəzetə yardım göstərirdilər. Bu yardım qəzeti 5 min nüsxə tirajla çap etməyə imkan verirdi.

Qəzetin keçdiyi 30 illik yola nəzər salmazdan əvvəl onun ilk redaktorları haqqında məlumat vermək yerinə düşər. Əvvəllər "Samur"a, sonralar müstəqil "Alpan" qəzetinə rəhbərlik etmiş, əslən Qusar rayonunun Düztahir kəndindən olan Feyruz Abumüslüm oğlu Bədəlov 1977-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. Azərbaycan KP MK-nın "Sovet kəndi" qəzetində şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. 1994-cü ildən Dağıstanın institutlarında müəllimlik edib.

Tarix elmləri namizədi F.Bədəlov rus dilində yazılmış "Ləzgi xalqının və dövlətinin tarixi: eramızdan əvvəl V-eramızın X yüzilliyi" (Dərbənd, 1998) və "Ləzgilərin bütpərəstliyi" (Dərbənd, 2000) monoqrafiyalarının, "Ləzgilərin ulduzlarla bağlı dini" adlı iki kitabın müəllifidir.

2021-ci ildə dünyasını dəyişmiş F.Bədəlovun qələmindən ləzgicə "Mif" romanı, "Filial", "Sərhəd" komediyaları, "Padşahın arvadı və katalikos" tarixi dramı, "Qırmızı yağış" kitabı və başqa əsərlər də çıxmışdır.

1992-1997-ci illərdə "Samur" qəzetinin redaktoru vəzifəsində sənətşünaslıq elmləri doktoru Nurəddin Davud oğlu Həbibov çalışmışdır.

1923-cü ildə Qusar rayonunun Həzrə kəndində anadan olmuş Nurəddin Həbibov Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmiş, göstərdiyi şücaətlərə görə orden və medallara layiq görülmüşdü. O, Leninqrad Dövlət Universitetinin incəsənət tarixi fakültəsini bitirmişdi. Azərbaycan Milli EA Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda çalışmışdı. Sənətşünaslıq elminin tarixi və nəzəri problemlərinin tədqiqinə, Azərbaycan incəsənətinə və estetika məsələlərinə həsr olunmuş kitabları, monoqrafiyaları, məqalələri Bakıda və Moskvada nəşr olunmuşdu.

Sovet dövründə N.Həbibov Azərbaycan KP MK-da təlimatçı və respublika mədəniyyət nazirliyində şöbə müdiri kimi fəaliyyət göstərib. 2006-cı ildə dünyasını dəyişən professor N.Həbibov ömrünün sonuna kimi Azərbaycan Milli EA İncəsənət İnstitutunda baş elmi işçi vəzifəsində çalışıb.

Nurəddin müəllim respublikamızın tanınmış alimlərindən idi. Amma ahıl yaşda qəzetçilik etmək onun üçün o qədər də asan deyildi. Ona görə də əvvəllər təcrübəli jurnalist Feyruz Bədəlovun buraxdığı qəzetlə müqayisədə "Samur"un səviyyəsi xeyli aşağı düşdü. Qəzetin öz əvvəlki nüfuzunu itirməsi, məzmunca yeknəsəq olması, nadir hallarda çıxması, bu mətbu orqanın

yenidən dirçəldilməsi zəruriyyətini meydana çıxardı. Oxuculara dövrün tələblərinə uyğun kəsərli, oxunaqlı, məzmunu və tərtibatı ilə seçilən yeni qəzet lazım idi.

Yeniləşmiş “Samur”

Шейх Шамилан чар 7 ч.
Сечме бадедин сас 4 ч.
Цавай атай Лац 8 ч.
1997 -йисан 15 октябрь № 5(47) Мас 1000 манат
ЦИЙИВИЛЕР
ВИЛИК ФИДАЙ РЕХЬ
“Avrasiya” гәзетинин симасы
КАЬ ЕЛӘ...
КАЬ БЕЛӘ...
ӘВВӘЛЧӘ “САМУР” ГӘЗЕТИНӘ ГАРА ЈАХДЫ
СОНРА СӘЗҮНҮ КЕРИ КӨТҮРДҮ
2 октјабр 1997-чи ил.
3 октјабр 1997-чи ил.
...АММА ҮЗР ИСТӘМӘДИ
“САМУР”

Yeniləşmiş “Samur”un ikinci sayı

1997-ci ilin sentyabrın 10-da “Azərbaycan” nəşriyyatının ikinci mərtəbəsində yerləşən “Samur” qəzeti redaksiyasında məni “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi idarə heyətinin sədri professor Əli Musayev gözləyirdi. Əli müəllim məni görəndə dərhal sözə başladı:

– Sən bilirsən ki, “Samur” qəzeti çoxdan çıxmır. Nurəddin müəllim yaşlıdır, həm də qəzetçiliklə məşğul olmaq onun üçün çox çətindir. İdarə heyətində bu məsələni dəfələrlə müzakirə etmişik. Belə getsə, qəzet bağlanacaq. Deyəcəklər ki, bu boyda xalq bir qəzet nəşr edə bilmədi. Qəzetin redaktorluğuna hamı sənin namizədliyini göstərir. Bu işi boynuna götürsən, sənə əlimizdən gələn köməyi göstərərik. Bu qəzet üçün doğma adamsan, “Samur”da ən çox sənin yazıların dərc olunub.

Respublikanın aparıcı qəzetində şöbə müdiri vəzifəsində çalışan, yaxşı maaş alan nüfuzlu jurnalist kimi bu təklif məni açmadı. Dövlət qəzetini cəmiyyət qəzetinə necə dəyişəsən? Ona görə də dedim:

– Nə danışırsız! Mən “Azərbaycan” qəzetinin təməlini qoyanlardan biriyəm, bura mənim doğma evimdir.

– “Yox” deməyə tələsmə. Bu günlərdə qəzetimizin taleyi həll olunur. Əgər o, nəşrini davam etdirməsə, lisenziyamızı əlimizdən alacaqlar. Ləzgi dilində qəzet nəşr etmək bizə bir də haçan nəsib olacaq? Sən üç dildə – ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində yazırsan, özün də yaxşı təşkilatçısan.

Təsəvvür edə bilmirdim ki, sevdiyim, öyrəşdiyim iş yerini dəyişə bilərəm. Ona görə də fikrimi qəti bildirdim:

– Mənə göstərdiyiniz etimada görə çox sağ olun. Amma buna razı ola bilməyəcəyəm. Yaxşısı budur, özünüzə kadr axtarın.

Növbəti gün iş yerimə Əli Musayev müavini Muradağa Muradağayevlə birgə gəldi. Əli müəllim dünənki söhbəti təzələyəndə dedim:

– Sizə fikrimi bildirdim axı. Söhbəti təzələməyin nə mənası var?

Əli müəllim təmkinini pozmadan dilləndi:

– Qəzetimiz bağlansa, bu hamımız üçün başıaşağılıq olar.

Muradağa müəllim onun sözlərinə qüvvət verdi:

– "Samur"un adı ləzgilərlə, ana dilimizlə bağlıdır. Onun təəssübünü çəkmək bizim hər birimizin borcudur. Bu işi öhdənə götürsən, biz də sənə arxa olarıq. Əl-ələ verib xalqımız üçün qəzet buraxarıq.

Bu sözlər Feyruz Bədəlovun 1992-ci ildə "Samur" qəzetinə ilk redaktor təyin olunanda iş yerimə gəlib dediklərini yadıma saldı:

– Bilirəm ki, işin çoxdur. Amma çox istəyirəm ki, "Samur"da müntəzəm məqalələrin dərc olunsun. Mənə kömək edərsənmi?

Mən ona sevinclə razılıq vermişdim:

– Əlbəttə, kömək edərəm. Bu qəzetin üstündə ləzgi adı var.

Sözümə əməl də etmişdim. Qəzetin demək olar ki, hər sayında məqalələrim dərc olunurdu. İndi məndən tələb olunan iş daha çətin idi. İki tanınmış alimin, adlı-sanlı ləzgi ziyalısının məndən cavab gözlədiklərini görəndə onlardan bir neçə gün vaxt istədim. Razı oldular.

Bakının Artyom adasında qəzetə abunə yazılışından sonra. 1999-cu il

Elə hey həmin təklifi götür-qoy edirdim. Bir yanda rahat və təminatlı iş, o biri tərəfdə qeyri-müəyyənlik və böyük məsuliyyət tələb edən çətin iş. Hansını seçməli? Həyatım boyu bu qədər çətin imtahan qarşısında qalmamışdım. Nəhayət, ləzgi dilinə olan böyük məhəbbətim, xalqım qarşısında mənəvi borcum məndən "Samur"u seçməyi tələb etdi.

İşdən çıxmaq haqqında ərizə yazdım. 17 il "Sovet kəndi" qəzetində eyni şöbədə çalışdığımız Müzəffər Məlikməmmədovu redaktor müavini vəsifəsinə dəvət edəndə, o, təklifimi qəbul etdi, amma xəbərdarlıq da etdi:

– Çox ağır bir yükü boynuna götürmüsən. Çətin olacaq, çox çətin!

Savadlı və məsuliyyətli jurnalist kimi respublikada tanınan həmkarımın ləzgi və Azərbaycan dillərini mükəmməl bilməsini, kəsərli qələmi olduğunu bildiyimə görə ona dedim:

– İş görülməsə, yol gedilməsə qurtarmaz. Qollarımızı çırmalayıb işə başlamalıyıq.

Elə də etdik. "Samur"un uzun fasilədən sonra işıq üzü görəcək sayını necə çıxarmaq barədə məsləhətləşəndən sonra plan tutub, qələmimizi işə saldıq.

1997-ci ilin oktyabrın 1-də "Samur"un uzun fasilədən sonra ilk sayı çapdan çıxanda sevincimizin həddi-hüdudu yox idi.

Növbəti gün gözlənilmədən nəşriyyatın komendantı bizi otaqdan çıxarıb qapımızı qıfılladı. Sən demə, redaksiyanın köhnə icarə borcları üst-üstə qalanıbmış. Çarəsiz qalıb "Kirpi" jurnalının

Məktəblərdə görüşlər

İsmayıllı rayonunun Qurbanəfəndi kənd məktəbinin müəllimləri ilə. 2010-cu il

İsmayıllı rayonunun Sumağallı kənd orta məktəbinin müəllimləri ilə. 2012-ci il

Qusar rayonu Zeyxur kənd orta məktəbinin müəllimləri ilə. 2019-cu il

baş redaktoru, həmkarımız Polad Qasımovdan müvəqqəti sığınacaq istədik. Həmin redaksiyanın bir otağında qəzetin növbəti sayını hazırlayıb çap etdik.

Yazı-pozuya başımız qarışdığından ağlımıza da gəlmirdi ki, qarşıda bizi nə cür çətinliklər gözləyir.

Nəşriyyatın mühasibatlığından bizə redaksiyanın çap və icarə ilə bağlı köhnə borclarını ödəmək barədə xəbərdarlıq gələndə çaşıb qaldıq. Həmin gün daha bir ağır xəbər aldıq: dövlət milli azlıqların mədəniyyət mərkəzlərinə yardımı dayandırıb. Bu, o demək idi ki, qəzet daha maliyyələşdirilməyəcək.

"Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi bizə kömək etmək iqtidarında deyildi. Biz acınacaqlı durumda qalmışdıq. Möhürdən və ödənməli borclardan başqa heç nəyimiz yox idi. Belə bir çıxılmaz vəziyyətdə öz-özümə qərar verdim: "Geriyə yol yoxdur. Özün bu işi boynuna götürmüsən. Ağlayıb-sızlamaqdan heç nə çıxmaz. Hərəkət etmək, abunəçilər toplamaq, borcları ödəmək lazımdır."

Elə həmin gün həyat yoldaşım Mübarizlə Qusara yola düşdüm. 1995-ci il parlament seçkilərində qazandığım parlaq qələbəyə baxmayaraq, deputat seçilməməyim qusarlı seçicilərin yadından çıxmamışdı. Köhnə elektoratım məni hər yerdə bö-

yük hörmətlə qarşılayırdı. Bir həftə ərzində 24 kənd məktəbində olub müəllimlərlə ətraflı söhbət elədim, ləzgi milli qəzetinin nə cür çətinliklərlə üzləşdiyini dedim. Yarımillik abunə pullarını toplayıb Bakıya qayıtdım. Yığdığımız qəpik-quruşla borcları bağlaya bilməyəcəyimi anlayanda zinət əşyalarımı satmaq məcburiyyətində qaldım. Borcları ödəyib növbəti qəzeti nəşr etməyə girişdik. Qəzetin yeni sayının tirajını maşına yığıb yenidən həmin məktəblərə yollandım. Qəzeti görən abunəçilərin sevinci yerə-göyə sığmırdı. Bu dəfə daha 20 məktəbdə görüşlər keçirib abunə ilə məşğul oldum. Beləcə, hər dəfə qəzeti özüm yerlərə çatdırmağa və yeni abunəçilər cəlb etməyə başladım. Bunun qəzeti yaşatmağın yeganə yolu olduğunu artıq başa düşmüşdüm. Sponsorlar, vəzifəli şəxslər məndən oddan qorxan kimi qaçırdılar. Bunu başa düşəndə tədricən qəzetin yayım coğrafiyasını genişləndirməyə başladım. Quba, Xaçmaz, Qəbələ, İsmayıllı və başqa rayonlarda yayım məntəqələri yaratmağa müvəffəq oldum.

Bir neçə ay həmkarlarımızın çalışdıqları redaksiyalara sığınmaq məcburiyyətində qaldıqdan sonra nəhayət, "Azərbaycan" nəşriyyatında iki otaq icarəyə götürüb onları öz vəsaitimlə təmir etdirib orada səliqə-sah-

Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının Dağıstan filologiyası fakültəsinin tələbələri redaksiyada təcrübə keçərkən. 1999-cu il

S.Kərimova Dağıstan Dövlət Universitetinin Bakı filialının tələbələti ilə. 2002-ci il

Xaçmaz rayonu Xudat şəhər orta məktəbində oxucularla görüşdə. 1999-cu il

Dağıstan Respublikasının dövlət orqanı olan "Lezgi qazet"in redaksiyasında. 2018-ci il

man, yaradıcılıq ab-havası yaratdım. İri şkaflar sifariş verib evimin kitabxanasının böyük hissəsini buraya köçürdüm. Sonralar qədim məişət əşyalarından ibarət kiçik muzey də ərsəyə gətirdim. "Qoy gələnlər buranın ləzgi qəzeti redaksiyası olduğunu hiss etsinlər", – dedim.

Təkcə redaktorluq etmirdim, həm də müxbirlik, korrektorluq, tərcüməçilik, fotomüxbirlik, qəzeti yerlərə çatdırmaq üçün sürücülük və poçtalyonluq da edirdim. Eyni zamanda həmkarım Müzəffər Məlikməmmədovla birlikdə Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının Dağıstan filologiyası fakültəsində dərs deyirdim. Bundan başqa Bakıda bir-bir ləzgilərin evlərinə zəng çalır, onlara qəzetə abunə yazılmağı təklif edirdim. Bu, gördüyüm işlərin ən ağırı idi. Telefon dəstəyindən ən müxtəlif reaksiyaları hiss etmək qədər mənəvi əzab nə ola bilərdi? Bəzən məni anlamır, bəzən hədə-qorxu gəlir, bəzən də millətçilikdə günahlandırırdılar. Lakin zənglərimə sevinib məmnuniyyətlə abunə yazılanlar da tapılırdı. Etiraf edim ki, belələri çox az idi. Hər 4-5 zəngdən biri müsbət nəticə verirdi. Hər belə telefon zənglərindən sonra sarsılıb bir xeyli özümə gələ bilmirdim.

Dağıstan Dövlət Universitetinin professoru Hacı Gaşarov "Samur"la bağlı fikirlərini bildirir. 2017-ci il

Bir gün çəkdiyim əziyyətləri görəndə Müzəffər dedi: "Bu qədər çətin dövrdə nə vaxta kimi öz vəsaitinlə qəzet çıxaracaqsan? Vəziyyət gündən-günə ağırlaşır". Onu dinləyib qəhərlə dedim: "Sən ki, yaxşı bilirsən, "Samur" qəzeti və "Suvar" ansamblı mənim övladlarımdır. Mən onları yaşatmağa məcburam".

Məqsədim "Samur"u nəinki Azərbaycanda və Dağıstanda, həmçinin dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan ləzgilərin sevimli qəzetinə çevirmək idi. Ona görə də həmkarıma fikirlərimi açıqladım: "İlk növbədə "Samur"u ləzgi dilinin təmizliyini qoruyan, tariximiz, mədəniyyətimiz, adət-ənənələrimiz, məşhur qəhrəmanlarımız haqqında yazan, müasir dövrdə xalqı narahat edən məsələləri qələmə alan qəzetə çevirməliyik. İkincisi, qəzet əvvəllər olduğu kimi, 4 səhifədən deyil, 8 səhifədən ibarət olmalıdır. Üçüncüsü, qəzetin oxucularla əlaqəsini möhkəmləndirmək üçün yerlərdə müxtəlif kütləvi tədbirlər həyata keçirməli, oxucularla görüşlər təşkil etməli, "Samur"a daha çox abunəçi cəlb etməliyik. Nəhayət, qəzet Azərbaycan və Dağıstan arasında

xalqlar dostluğu körpüsü rolunu oynamalıdır”. Bu sahədə mənə ən böyük mənəvi dəstəyi qələm dostum, həmkarım Müzəffər Məlikməmmədov göstərdi. Ömür yoldaşım Mübariz Əzizov isə sözün əsl mənasında “Samur” qəzetinin bel sütununa çevrildi. Onun qayğısını və köməyini biz hər gün, hər saat hiss edirdik. Qəzeti nəşr etdiyimiz bütün illər ərzində biz üç nəfər bu ideyalara sadiq qaldıq və bir sıra uğurlar əldə etdik.

“Samur” Şahdağın zirvəsində. 2004-cü il

Yeniləşmiş “Samur”un keçdiyi iki illik yolu tədqiq edən Bakının 150 saylı məktəbinin müəllimi, Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun dissertantı Sami Aydəmiroğlu qəzetimizin 14 oktyabr 1999-cu il tarixli sayında yazmışdı: “Samur”un xeyli fasilələrdən sonra, yəni 1997-ci ilin oktyabrından müntəzəm çıxması oxuculara sevinclə yanaşı, həm də yeni duyğular, yeni ovqat bəxş edib. Bəzən aylarla işıq üzü görməyən “Samur” qəzeti həmin dövrdən peşəkar jurnalistlər tərəfindən buraxılır. Yeni yaradıcı kollektiv qəzetə yeni nəfəs, yeni məzmun və forma, yeni dəst-xətt gətirib. Ona görə də oxucular onu yeniləşmiş “Samur” adlandırırlar.

Son iki ildə qəzetin ən böyük nailiyyəti qısa müddətdə geniş oxucu rəğbəti qazanmasıdır. “Samur” 1200-dən çox daimi abunəçi və bir o qədər də təəssübkeş qazanıb. Qəzet nəinki respublikamızda oxunur, onun sorağı həm də Dağıstandan, Rusiyanın vilayətlərindən, həmçinin Qırğızıstandan, Ukraynadan, Qazaxıstandan, Türkiyədən, Almaniyadan, ABŞ-dan və başqa ölkələrdən gəlir. “Samur”un materialları bir sıra ölkələrin mətbuat orqanlarında təkrar dərc olunur. Təkcə Azərbaycanın və Dağıstanın 30-dan çox qəzet və jurnalı, radio və televiziyası yeniləşmiş “Samur” haqqında xoş, ürəkaçan fikirlər söyləmiş, süjetlər göstərmişdir. Onların əksəriyyəti “Samur”u xalqlar arasında dostluq körpüsü adlandırmış, bu sahədə onun fəaliyyətindən ətraflı söz açmışdır.

Üç dildə – ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində oxucuların qəlbinə yol tapan, respublikanın həyatı, xalqlar dostluğu, insan mənəviyyatı kimi məsələlərdən, bir çox mətbuat orqanlarının unutduğu problemlərdən oxunaqlı, sadə dillə söhbət açan “Samur”un səhifələrində 100-dən çox rubrika açılıb, onun mövzuları geniş və rəngarəngdir”.

1999-cu ilin dekabrında Dağıstan Respublikasının dövlət orqanı olan “Lezgi qazet”i redaksiyası “Samur”a dəyirmi stol həsr etdi. Əməkdaşlarımızın iştirakı ilə keçirilən həmin tədbirdə baş redaktor Ağariza Səidov, jurnalistlər Şixmurad Şixmuradov, Mərd Əli Cəlilov, Nəriman İbrahimov və başqaları “Samur”un fəaliyyətinə yüksək qiymət verərək, onun əsl xalq qəzeti, çox gərəkli mətbu orqan olduğunu, ondan peşəkarlıq öyrəndiklərini bildirdilər. Çıxış edənlər səmimi etiraf etdilər ki, qəzetin ana dilinin təmizliyi uğrunda apardığı mübarizə təqdirəlayiqdir və digər qəzetlər bu sahədə onun təcrübəsindən istifadə etməlidir.

Магомедсалих ГУСАЕВ,
министр по национальной политике, информации и внешним связям Республики Дагестан

— Сердечно поздравляю руководство, членов редакционного совета, сотрудников, а также всех читателей газеты "Самур" с выходом юбилейного 100-го номера. Желаю вам крепкого здоровья, творческого вдохновения, дальнейших успехов в работе.

Выход юбилейного номера газеты символизирует высокий творческий потенциал сотрудников газеты, восстребованность печатного слова со стороны читательской аудитории, и, несомненно, свидетельствует о благородных перспективах вашего издания в деле укрепления мира и взаимопонимания между народами, достижения согласия в обществе.

Выражаю надежду на то, что газета "Самур" и впредь будет служить идеалам дружбы и сотрудничества, являясь проводником высокой нравственности, идей добра и созидания.

Qədirbilən oxucularımız da qəzetin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirlər.. 1999-cu ilin iyun ayında Qusarın tanınmış həkimi Nizami Rüstəmovun iştirak etdiyi ekspedisiyanın alpinistləri "Samur" qəzetini Şahdağın dəniz səviyyəsindən 4243 metr hündürlükdə olan zirvəsinə qaldırdılar. Bu, qürurverici fakt idi. Beş il sonra, 2004-cü il iyulun 16-da həmin zirvəni fəth etmək mənə də nəsib oldu. İlqar və Əzimə İsrafilovların, Nizami Rüstəmovun, Zeynal Ağakişiyevin və Telman Davidovun iştirak etdiyi ekspedisiya ilə birlikdə həmin zirvəyə ikinci dəfə "Samur" qəzetini mən qaldırdım.

Xalqlar dostluğuna həsr etdiyimiz "Azərbaycan-Dağıstan" səhifələri, "Dağıstandan məktublar", "Dərbənd xəbərləri", "Dostluğumuz əbədidir", "Dağıstandan yazırlar", "Dağıstan və Azərbaycan yenilikləri" kimi rubrikalar oxucuların rəğbətini qazanmışdı. Ümumiyyətlə, qəzetdə ləzgi dilində materiallar 50, Azərbaycan dilində məqalələr 40, rus dilində yazılar 20 rubrika altında verilirdi. 1999-cu ilin sonundan başlayaraq "Samur" 2500 və 2700 nüsxə, sonralar 3000 nüsxə tirajla çıxmağa başladı. Ləzgicə və azərbaycanca açdığımız "Bura doğma vətəndir", "Samur"un qonaqları", "Kəndlərimiz", "Samur"un lüğəti", "Samur"un məktəbi", "Bilirsinizmi?", "Bizim məşhurlar", "Ləzgi dili haqqında söhbətlər", "Adamlar və talelər", "Redaktor sözü", "Məşhur ləzgilər haqqında bilmədiklərimiz", "Ləzgilər dünyanın hər yerində" rubrikaları qəzetə daha çox oxucu cəlb etdi.

2000-ci ildə redaksiyanın kollektivi və yüzlərlə oxucu «Samur»un 100-cü sayının çapdan çıxmasını Bakının R.Behbudov adına Mahnı Teatrında təntənə ilə qeyd etdi. Azərbaycan Respublikasının milli siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri Hidayət Orucov həmin tədbirdə çıxış edərək, qəzetin fəaliyyətinə yüksək qiymət verdi. Dağıstan Respublikasının milli məsələlər, informasiya və xarici əlaqələr naziri Maqomedsalih Qusayev qəzeti təbrik etdi. Azərbaycanın və Dağıstanın 10-dan çox hökumət orqanının rəhbərləri, məşhur alimlər və jurnalistlər, 40-a yaxın mətbuat orqanının redaktorları, 11 xarici ölkədə yaşayan oxucular redaksiyaya təbrik məktubları və teleqramları göndərdilər. Azərbaycanın və Dağıstanın 30-dan çox qəzet və jurnalı, 6 telekanal «Samur»un səmərəli fəaliyyəti ilə bağlı məlumatlar verdi.

"Samur"un 30 illik fəaliyyətində ən yaddaqalan səhifələr qəzetin ləzgi dilçiliyi, ədəbiyyatı, tarixi ilə bağlı apardığı araşdırmalardır. Bu üç istiqamətdə apardığımız gərgin iş gözəl bəhrəsini verdi.

Dil uğrunda mübarizə

Ləzgi dilinin təmizliyini qoruyan, onu inkişaf etdirən "Samur" dil uğrunda böyük mübarizdir.
Qurban Akimov,
Dağıstanın xalq yazıçısı,
filiologiya elmləri doktoru, professor

Dilin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsindən ardıcıl yazdığımıza, onu ehtiyac olmadan başqa dillərdən alınmış sözlərdən təmizlədiyimizə, qəzeti aydın və səlis ləzgi dilində çıxardığımıza görə oxucular "Samur"u dil uğrunda böyük mübariz adlandırdılar. Azərbaycanın və Dağıstanın bir sıra dilçi alimləri və mətbuat orqanları da bizə belə ad verdi. Məşhur ləzgi dilçi alimi, filologiya elmləri doktoru, akademik Əhmədulla Gülməhəmmədov "Samur"un 30 iyul 2011-ci il tarixli sayında dərc olunmuş "Doğma dili inkişaf etdirirlər" sərlövhəli məqaləsində yazırdı: "Samur" sanki doğma dillə bağlı bir çox məsələləri həll etməyi öz öhdəsinə götürüb. O, daim müasir ləzgi dilini tədqiq edir, onu inkişaf etdirməyə çalışır. Elə ona görə də qəzetin öz dili, bütün xalqın başa düşdüyü təmiz ləzgi dili meydana gəlib. Qəzetin özünəməxsus lüğəti var. O, ləzgi dilinin Quba dialektində ədəbi dilimizə daxil olmamış yüzlərlə xalis ləzgi sözlərinin, ibarələrin, terminlərin olduğunu sübut edir. Dilçiliyimizə, ədəbiyyatımıza, tariximizə verdiyi töhfələrə nəzər yetirdikdə demək olar ki, "Samur" xalqın düşünən beyninə, danışan dilinə çevrilib".

Azərbaycanın tanınmış alimi, pedaqoji elmlər doktoru, professor, Rusiya Təbii Elmlər Akademiyasının akademiki Əjdər Ağayev 2003-cü ildə qələmə aldığı bir məqalədə öz fikrini belə bildirmişdi: "Samur" qəzetində ləzgi, rus və Azərbaycan dillərində çox maraqlı, zəngin məzmunlu, həm də yeni, orijinal materiallar yer tutur. Burada xalqların bir-birinin milli-mədəni sərvətlərini tanımaq imkanı vardır. Qəzet sanki bir öyrədən, müəllim, məktəb təsiri bağışlayır. Xüsusilə "Samur"un məktəbi" səhifəsi həm uşaqlar, həm də böyüklər üçün maraqlıdır. Bu qəzetdən nəinki ləzgi dilini, həm də Azərbaycan ədəbi dilini öyrənmək mümkündür. Çünki məqalələr təkcə məzmununa görə deyil, yazı tərzinə, üslubuna, dil zənginliyinə görə təsiredicidir".

Ləzgi dili ilə bağlı bir sıra elmi əsərlərin müəllifi, bir neçə il Bibliyanın ləzgi dilinə tərcümələrinə birgə redaktorluq etdiyim, dəfələrlə redaksiyamızın qonağı olmuş Rusiya Dilçilik İnstitutunun direktor müavini, filologiya elmləri doktoru Mixail Alekseyev yazırdı: "Ləzgi dili gözəl gələcəyi olan dildir. Bu dildə danışan, onu sevən insanlar olduqca çoxdur. Onlar heç vaxt doğma dillərini yaddan çıxarmazlar... Sevindiricidir ki, ləzgi dilçi alimlərinin sayı getdikcə artır... Ləzgi ədəbi dili zəngin, bütün fikirləri dolğun ifadə edə bilən çox vəznli dildir. Son illər bu dilə, dilçilik elminə "Samur" qəzeti böyük töhfələr verir. Onun dilin təmizliyi uğrunda apardığı mübarizə dünyanın bir çox mətbu orqanlarına nümunə ola bilər. Qəzet minlərlə qədim ləzgi sözlərini xalqa qaytarıb. Onların bir qismi artıq ədəbi dilə daxil olub" *("Samur", 20 iyul 2016-cı il).*

Qəbələ rayonunun Qəməran kəndində oxucularla görüşlər. 2018-ci il

Oxuculara ana dilinin qorunub saxlanmasının və onun təmizliyi uğrunda mübarizənin vacibliyini başa salmaqdan ötrü ilk növbədə qəzet səhifələrində onları azsaylı xalqların dil və söz azadlığına dair beynəlxalq sənədlərlə tanış etməyi qərara aldıq. 2002-ci ildə bu sənədlərin birini, 1993-cü ilin iyunun 25-də Venada keçirilmiş beynəlxalq konfransın azsaylı xalqların dil və hüquqları ilə bağlı qəbul etdiyi bəyannamədən bəzi maddələri çap etdikdən sonra oxucular həvəslə dilin təmizliyi uğrunda mübarizəyə qoşuldular.

Bundan sonra redaksiya ləzgilərin yığcam yaşadıqları rayonların orta məktəblərində ləzgi dili və ədəbiyyatı dərslərinin keçirilməsini nəzarətə götürdü. 2003-cü ildə apardığımız araşdırmalardan məlum oldu ki, respublikamızın Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ və Oğuz rayonlarının 126 məktəbində ləzgi dili dərsləri keçirilir və bu dərslərdə 24760 ləzgi uşağı iştirak edir. "Samur" eyni zamanda Şəki, İsmayıllı, Ağsu və başqa rayonların bəzi ləzgi kəndlərində ana dilində dərslərin keçirilmədiyini aşkar etdi və bununla əlaqədar Respublika Təhsil Nazirliyinə müraciətlər ünvanladı. Bundan başqa ləzgi dilinin öyrənildiyi məktəblərdə dərsliklərin və ixtisaslı müəllim kadrlarının çatışmaması ilə bağlı dəfələrlə nazirlik qarşısında məsələ qaldırdı.

Dil mövzusu ilə əlaqədar qəzetdə "Dilimiz-sərvətimiz", "Samur"un məktəbi", "Dilimizi qoruyaq - ruhumuzu qoruyaq", "Ana dili"

səhifələrindən, “Dil haqqında söhbətlər”, “Hər sözün qədrini bilək”, “Sözləri də qoruyaq, onların gözəlliyini də”, “Ana dili vətəndir”, “Gəlin, ləzgicə danışaq”, “Dilini sevməyən vətənini də sevməz”, “Dilini sev, elini sev”, “Babalardan əmanətdir dilimiz”, “Öyrən, yadda saxla!”, “Elə yazma, belə yaz”, “Qədim sözlərimiz”, “Samur”un lüğəti” və başqa rubrikalardan istifadə olunur.

Nəsiman Yaqublu öz kitabında “Samur”un fəaliyyətinə geniş yer ayırıb

Dil uğrunda mübarizəmizin əsas istiqamətlərindən biri ana dilinə xor baxan, onu dərindən öyrənmək istəməyən, doğma sözləri heç bir ehtiyac olmadan yad dillərin sözləri ilə əvəz edənləri tənqid etməyə yönəlmişdi. Bu məsələdə oxucular da bizi yaxından dəstəkləyirdilər. 1999-cu ilin 14 yanvar, 28 yanvar, 11 fevral saylarında dərc etdiyim “Professora cavab” sərlövhəli məqaləmdə ana dilini bəyənməyən, ləzgicə qəzet kimə lazımdır, ləzgi dili kasıbdır, bu dildə səviyyəli ədəbi əsərlər yazmaq mümkün deyil deyən bir alimin fikirlərini alt-üst edir, konkret misallarla ləzgi dilinin dünyanın qədim dillərindən olduğunu, bu dildə birhecalı sözlərin çoxluq təşkil etdiyini, əksər sözlərin qafiyəli yaradıldığını, onun əsl şeir dili olduğunu professora başa salır, ləzgi ədəbiyyatına bələd olmayan bu insana əsərləri dünyanın 40-dan çox dillərinə tərcümə olunmuş yazıçı Rasim Hacı kimi qələm sahiblərimizi misal gətirirdim.

Məqalə ilə bağlı redaksiya oxuculardan xeyli məktub aldı. Təəssüf ki, o vaxt ləzgi dilini aşağılayan məqalələr yazan alimlər də var idi. 2001-ci ildə Müzəffər Məlikməmmədovun “Sözlər dilin xəzinəsidir, onları necə gəldi şərh etmək olmaz” sərlövhəli məqaləsi belələrinə kəsərli cavab oldu.

2005-ci ildə ilk dəfə olaraq hər il fevralın 21-inin ana dili günü kimi qeyd olunması elan ediləndə redaksiya bunu böyük sevinclə qarşıladı və sonrakı illərdə də bu ənənəyə sadiq qaldı.

2010-cu il fevralın 21-də “Ana dilinin qədrini bil!” adı altında keçirdiyimiz dəyirmi stolda ləzgi tələbələr iştirak etdilər. Onlar respublikamızın bütün ləzgi gənclərinə ana dilini qorumaq və dərindən öyrənməklə bağlı müraciət qəbul etdilər. “Samur”un səhifələrində “Samur” ana dilidir”, “Samur” dil uğrunda mübarizədə”, “Ana dilinə səcdə edək”, “Başlıca vəzifəmiz ana dilini qoruyub saxlamaqdır”, “Dili qorumaq mübarizədir”, “Mənim ləzgi dilim - sevimli dilim” başlıqları ilə ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində onlarca oxucu məktubu dərc olundu.

Doğma dili qəlbən sevən insanlarla yanaşı, ona laqeyd münasibət bəsləyən, kəc baxanlara da rast gəldiyimizə görə “Ana haray, dil haray” adlı məqaləmlə doğma dilin qədrini bilməyənləri, yad sözlərlə dili korlayanları tənqidə keçdik. 2011-ci ildə qəzetdə “Ana dilinin vəziyyəti necədir?” başlıqlı səhifəni işə saldıq.

2012-ci ilin martın 18-də Bakı Musiqi Akademiyasının böyük zalında qəzetin 20 illik yubileyini təntənə ilə qeyd etdik. Tədbirə Dağıstandan, Rusiyanın bir neçə vilayətindən, Azərbaycanın müxtəlif guşələrindən 400-dən çox qonaq gəlmişdi. Burada respublikanın mədəniyyət mərkəzlərinin rəhbərləri, 18 mətbuat orqanının, informasiya agentliklərinin, televiziya kanallarının müxbirləri iştirak edirdi.

Tanınmış gənc ləzgi ziyalıları redaksiyada. 2002-ci il

Çıxış edənlər qəzetin fəaliyyətinə yüksək qiymət verdilər. Texnika elmləri doktoru, akademik Kamal Abdullayev dedi: "Mən müntəzəm olaraq "Samur"un məqalələrindən bəhrələnir, çox şey öyrənirəm. O, bütün xalqın, bütün dünya ləzgilərinin sevimli qəzetinə çevrilib. Hər dəfə "Samur" qəzetini əlimə alanda elə bilirəm ki, onu böyük bir institutun kollektivi hazırlayır. Çünki burada dilimiz, mədəniyyətimiz, tariximiz, adət-ənənələrimizlə bağlı o qədər zəngin materiallar dərc olunur ki, onun kiçik bir kollektivin məhsulu olduğuna inanmaq çətindir. Fəxr edirəm ki, xalqımızın üç dildə çıxan belə maraqlı və məzmunlu mətbu orqanı var".

"İzvestiya" qəzetinin şöbə müdiri Leyla Əmirova internetin köməyilə tədbirin iştirakçıları ilə xarici ölkələrdə yaşayan həmvətənlərimiz arasında canlı körpü yaratdı. Onlar "Samur"un kollektivini və oxucuları ürəkdən təbrik etdilər.

Gecədə rəhbərlik etdiyim "Suvar" mahnı və rəqs ansamblı üzvlərinin ifa etdikləri ləzgi mahnı və rəqsləri hamını heyran etdi. Bayram libaslı ləzgi gözəlləri "Pərizada" xalq mahnısını oxuya-oxuya xonçalardan tədbir iştirakçılarına Novruz şirniyyatı payladılar. Respublikamızın müxtəlif mətbuat orqanlarında çalışan həmkarlarımızın dediyinə görə bu, son dərəcə maraqlı məclis idi və indiyədək heç bir qəzetin yubileyi belə yaddaqalan olmamışdı.

Qəzetin rəngli və nəfis tərtibatla hazırladığımız 16 səhifəlik yubiley sayında yeniləşmiş "Samur"un 15 illik fəaliyyətinə yekun vurarkən «"Samur" nə edib?"» sualına belə cavab vermişdik:

1) Dilin təmizliyi uğrunda ardıcıl mübarizə aparıb.

2) Tariximizin qaranlıq səhifələrini üzə çıxarıb.

3) Ədəbiyyatımıza töhfələr verib. İndiyədək xalqa məlum olmayan neçə-neçə ləzgi şairini üzə çıxarıb, onların həyat və yaradıcılığı haqqında oxuculara məlumat verib.

4) Etnoqrafiyaya dair maraqlı məqalə və oçerklər dərc edib.

5) Xalqı narahat edən məsələlərdən yazıb və əlaqədar təşkilatlar qarşısında məsələ qaldırıb.

Hər cavabdan ötrü ayrıca səhifə ayrılmışdı. Dil ilə bağlı səhifədə yazmışdıq: "Ötən 15 il ərzində ən böyük uğurumuz ləzgi dilini qoruyub saxlamaq, inkişaf etdirmək, onun təmizliyi uğrunda mübarizə aparmaq olub. Ona görə də oxucular "Samur"u dil uğrunda yorulmaz mübariz adlandırıb. Qəzet 3000-dək unudulmuş qədim ləzgi sözlərini üzə çıxarıb xalqa çatdırıb.

Yüzlərlə ləzgi toponiminin elmi cəhətdən şərhini verib. Ləzgi dil qrupuna daxil olan digər dillər haqqında elmi məqalələr dərc edib. Son 15 il ərzində qəzetdə dilə aid 100-dən çox məqalə və oçerk işıq üzü görüb.

Ana dili mövzusuna geniş yer ayırmağımız gənclərin də diqqətini çəkdi. 2013-2015-ci illərdə redaksiyaya dilçiliyə aid məktublar göndərən gənclərimiz "Doğma dilin qədrini bilək!" çağırışı ilə xalqa müraciət etdilər. Sumqayıt Dövlət Universitetinin məzunu Mansur Məsimov Qəbələdən redaksiyaya ünvanladığı məktubda oxuculara müraciətlə yazmışdı: "Əziz ləzgi qardaşlar və bacılar, ana dilini ananız kimi sevin, göz bəbəyi kimi qoruyun. Əziz ləzgi analar, uşaqlarınıza doğma dilimizi öyrədin. Əziz ləzgilər, evinizdə, kəndinizdə, şəhərinizdə doğma dilinizdə danışın. Belə etsəniz, dilimiz də əsrlər boyu yaşayar" *("Samur", 30 yanvar 2013-cü il).*

M.Məsimovun məqaləsi qəzetdə dərc olunandan sonra redaksiya gənclərdən xeyli məktub aldı. Gülnarə Qaraxanova "Yenə dilimiz haqqında" məqaləsində yazırdı: "Mən filologiya fakültəsini bitirməmişəm və dilçilik elminə bələd deyiləm. Amma ləzgi dilində kitabları oxuyanda, doğma sözlərimiz ola-ola xeyli yad sözlərdən istifadə olunduğunu gördüm. Ona görə də qəzet vasitəsilə hamıya müraciət edərək deyirəm: Gəlin dilimizi ehtiyac olmadan alınmış yad sözlərdən təmizləyək. Ləzgi dili kasıb dil deyil, o, bütün fikirləri ifadə edə bilən zəngin dildir" *("Samur", 21 iyun 2013-cü il).*

Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının tələbəsi Nurəddin Alxasovun "Ana dilini necə qoruyaq?" sərlövhəli məqaləsini həyəcansız oxumaq mümkün deyildi: "Nə yaxşı ki, indiki dövrdə ləzgilər arasında doğma dilin təmizliyi uğrunda mübarizə aparan əzmkar insanlar var. Belə mübariz qüvvələrdən biri "Samur" qəzetinin kollektividir. Xalqa bu sahədə yol göstərən digər kütləvi informasiya vasitələrinin olmadığını, ləzgi dilində keyfiyyətli kitab hazırlayan müəlliflərin az olduğunu nəzərə alsaq, "Samur"un bu sahədə fəaliyyəti müqayisəedilməzdir. Maddi çətinliklərə və çoxlu maneələrə baxmayaraq qəzet öz işini əzmlə davam etdirir. "Samur"un əməkdaşları bu işləri kimdən ötrü görür? Bu cür ağır yükü çəkmək onların nəyinə lazımdır? Xalq yolunda bu qədər əziyyətə qatlaşmaq əvəzinə onlar qiymətli vaxtlarını öz kitablarını yazmağa sərf edə bilərdilər. Onlar bu işləri biz gənclərdən ötrü, doğma dilimizi gələcək nəsillərə çatdırmaqdan ötrü görürlər. Təəssüf ki, belə oxunaqlı qəzet heç bir kömək olmadığına görə ayda bir dəfə çıxır. Gənclər də qəzetə lazımınca dəstək vermir. Halbuki, bütün xalqlarda gənclər doğma dili qoruyan başlıca qüvvədir. Bunu heç vaxt unutmayaq. Gəlin, biz gənclər hamılıqla dil uğrunda mübarizəyə qoşulaq" *("Samur", 29 oktyabr 2013-cü il).*

Nurəddinin müraciəti xaricdə yaşayan gənclərimiz arasında da əks-səda doğurdu. Bunu onların redaksiyaya göndərdikləri məktubların başlıqları da sübut edir: "Ana dilinə qarşı laqeyd olma", "Ana dilini sevməyən vətəni də sevməz", "Biz necə ləzgilərik?", "Özgə dilləri öyrənir, ana dilini yox", "Ləzgicə danışmayan ləzgi kimə lazımdır?", "Dil ölsə, el də ölər" və s. Litvadan Marat Güliyevin, Ukraynadan Həsən Məhəmmədovun, Rusiyanın Yaroslavl şəhərindən Balakərim Məhəmmədovun, Rostov vilayətindən Vadim Adilovun, Özbəkistanın Daşkənd şəhərindən Polad Mirzəxanovun göndərdikləri məktublar hamımızı riqqətə gətirdi.

Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzində

Türkmənistanın Nebitdağ şəhərindən Mirvari Şixova "Mənimlə ləzgicə danış" məqaləsində yazmışdı: "Vətəndən uzaqlarda, Türkmənistanda anadan olmuş mənim kimi gənclər uşaq vaxtı nənələrin ləzgicə danışdığı nağılları, zümzümə etdikləri laylaları, oxuduqları mahnıları eşitməyib. Həyat neçə-neçə ləzgi ailələrini qürbətdə yaşamağa məhkum edib. Doğma dilinin işlənmədiyi uzaq ellərdə insana vətənpərvərliyi öyrətməyə ehtiyac yoxdur. Burada özündən asılı olmayaraq vətən təəssübünü çəkirsən. Sağ olsun ata-analarımız, onlar qürbətdə bizə doğma dildə danışmağı, onu yaşatmağı öyrətdilər. Ona görə biz də övladlarımıza ana dilimizi öyrətməliyik". Həmin məqalə əks-səda doğurdu və gənclərin xahişi ilə redaksiyada dəyirmi stol keçirdik. Qəzetin səhifələrində "Gənclər və ana dili" guşəsini işə saldıq.

Müzəffər Məlikməmmədovla birgə 7 il ərzində hazırladığımız 800 səhifəlik "Ləzgicə-azərbaycanca lüğət"in 2015-ci ildə işıq üzü görməsi oxucularımızın böyük sevincinə səbəb oldu. Həmin ilin mayın 6-da Bakı Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində kitabın təqdimatı keçirildi. Azərbaycan Respublikası Prezident Aparatının, Bakı Multikulturalizm Mərkəzinin, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Folklor İnstitutunun məsul işçilərinin, çoxlu sayda mətbuat nümayəndələrinin, dilçi alimlərin, universitet və institut müəllimlərinin, fəal oxucuların iştirak etdiyi bu tədbirdə çıxış edənlər əməyimizi yüksək qiymətləndirib bizim bir institutun işini gördüyümüzü diqqətə çatdırdılar.

2016-cı il mayın 7-də Dağıstan Respublikasının Stal Süleyman rayonunun başçısı, dilçi alim Nəriman Abdulmütəllibov "Samur"un əməkdaşlarının oxucularla görüşünü təşkil etdi. Rayon mədəniyyət sarayının böyük zalında keçirilən həmin tədbirdə onlara qəzetin dilin təmizliyi uğrunda apardığı mübarizədən, tariximizin indiyədək açılmamış səhifələrini üzə çıxarmasından, mədəniyyətimizi, adət-ənələrimizi necə təbliğ etməsindən, ədəbiyyata verdiyimiz töhfələrdən ətraflı söhbət açdıq. Tədbirin olduqca maraqlı keçməsi, oxucularımızın "Samur"a olan sevgisinin şahidi olmağımız bizi daha da ruhlandırdı.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, bu rayonda Dağıstanın dövlət dillərindən biri olan ləzgi dilində təbliğat və təşviqat işlərinə xüsusi qayğı göstərilir. Dilin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı elmi konfranslar, müsabiqələr, alim və şairlərlə, jurnalistlərlə görüşlər keçirilir. Ləzgi dilində rayon qəzeti və televiziya kanalı fəaliyyət göstərir. İdarə və müəssisələrdə ləzgi dilindən geniş istifadə olunur. Ləzgi dilində kitabların çapına, şüarların, transparantların, lövhələrin hazırlanmasına xüsusi diqqət yetirilir. Hər addımda buranın ləzgi rayonu olduğu hiss olunur və insan bundan qürur hissi duyur. Bütün bunları nəzərə alaraq, tədbirdən sonra qəzetdə həmin rayondan materiallara geniş yer ayırdıq.

2016-cı ilin iyulunda qəzetin 300-cü sayı çapdan çıxanda əksər oxucularımızın "Samur"a mənəvi dəstəyini yaxından hiss etdik. Qəzetə sevgisini hərə bir cür nümayiş etdirirdi. 1999-cu ildə "Samur" qəzetini Şahdağın ən yüksək zirvəsinə qaldırmış tanınmış həkim Nizami Rüstəmovun həmkarı Çingiz Abdullayevlə birlikdə Elbrus dağının dəniz səviyyəsindən 5642 metr hündürlükdə yerləşən zirvəsini fəth edərək, "Samur" qəzetini oraya qaldırması ürəyimizi qürur hissi ilə doldurdu. Bu, kollektivimizə verilən böyük qiymət idi.

Qəzetin 25 illik yubileyinin keçirildiyi 2017-ci ilin mart ayında redaksiyada "Açıq qapı günləri" təşkil etdik. Bir neçə gün davam edən həmin tədbir oxucuların ürəyincə oldu. Onlar hər gün saat 14-dən saat 18-ə kimi redaksiyaya gəlir, qəzetlə bağlı müzakirələr aparır, ləzgi dili dərslərində iştirak edərək öz biliklərini artırırdılar. Gün ərzində 15-20, bəzən 30-40 adam redaksiyanın qonağı olurdu. "Açıq qapı günləri"nə gələnlərə hədiyyə olaraq ləzgi şair və yazıçılarının kitablarını, "Samur"un son saylarını, həmçinin öz əsərlərimizi bağışlayırdıq.

2017-ci ilin dekabrında "Samur" qəzeti qarşıdan gələn 2018-ci ili "Ana dili ili" elan etdi. Bu, böyük əks-səda doğurdu. Dağıstanın Mahaçqala şəhərindən filologiya elmləri doktoru Faida Qəniyeva, Rusiyanın Leninqrad vilayətinin Qatçina şəhərindən şairə Güzelya Həsənova, Hollandiyanın Utrext şəhərindən şairə Gülcahan Misrixanova və başqaları redaksiyaya göndərdikləri məktublarda təşəbbüsü

Redaksiyanın əməkdaşları beynəlxalq kitab sərgisində. 2013-cü il

Azərbaycan Dövlət Milli Kitabxanasında ləzgi dilində nəşr olunmuş kitabların sərgisində. 2016-cı il

Redaksiyada "kitab günü". 2019-cu il

“Azərbaycan Nəşriyyatı” MMC-də “Samur”un çap olunmasında böyük əməyi olanlar

“Azərbaycan” nəşriyyatı iqtisadiyyat şöbəsinin müdiri Afik Vəlimətov

Ofset çap sexinin müdiri Telman Rəhimov

Cild və hazırlanma sexinin rəisi Samir İlişayev

alqışladıqlarını, yaşadıqları yerlərdə yüzlərlə insanı bu işə cəlb edəcəklərini, ləzgi dili kursları yaradacaqlarını bildirdilər. Bu məsələ ilə əlaqədar təkcə 2018-ci ilin yanvar ayında 16 xarici ölkədən məktublar aldıq. Onların əksəriyyətini “Ana dili ili” səhifəsində dərc etdik.

Həmin il yüzlərlə oxucu dilin təmizliyi uğrunda mübarizəyə qoşulmağa hazır olduğunu bildirdi. Ancaq onların əksəriyyəti ana dilinin qayğısını necə çəkmək lazım olduğunu bilmirdi. Ona görə də qəzetin 2018-ci il 27 yanvar tarixli sayında “Ana dilinin qayğısını necə çəkək?” sərlövhəli məqalə ilə çıxış etdik. Məqalədə bir neçə məsələ qaldırmışdıq:

1) Zaman ötdükcə onlarca ləzgi sözlərini itiririk. Ona görə də əhali həmin sözlərdən istifadə edə bilmir. Uşaqlar və gənclər bir çox sözlərin mənasını ümumiyyətlə bilmirlər. Bu çatışmazlıqları aradan qaldırmalıyıq.

2) Öz sözlərimiz olduğu halda, başqa dillərdən alınmış sözlərdən istifadə etməməliyik.

3) Ayrı-ayrı ləhcələrdə eyni mənada işlənən, artıq bütün xalqın dilinə keçmiş sözləri ədəbi dilə gətirməliyik.

4) Dil daim hərəkətdədir, yeni sözlər əmələ gəlir. Bu sözlərdən düzgün və müntəzəm istifadə olunmalıdır.

5) Ana dili hər bir ləzgidən ötrü vətəndir. Ona görə dili də vətən kimi qorumaq lazımdır.

Məqalə geniş əks-səda doğurdu. Bəzi məktublarda “Samur” qəzetinin dil uğrunda mübarizəsinin təsiri altında Rusiyanın bir sıra şəhərlərində ləzgi mədəniyyət mərkəzlərinin əmələ gəldiyi, ləzgi dili kurslarının yaradıldığı göstərilirdi.

2018-ci il fevralın 21-də Qəbələ rayonunun Qəmərvan kənd orta məktəbində ana dilinə həsr olunmuş möhtəşəm tədbir keçirildi. Burada ana dilinə məhəbbət aşılayan söhbətlərin keçirilməsi, ləzgicə əzbərdən şeirlərin söylənməsi, mahnıların səslənməsi, ləzgi şairlərinin şeirlərinin ifadəli oxunması ilə bağlı müsabiqənin təşkil olunması diqqət çəkdi.

Qəzetin ilk tərtibçilərindən Nüsrət Quliyev

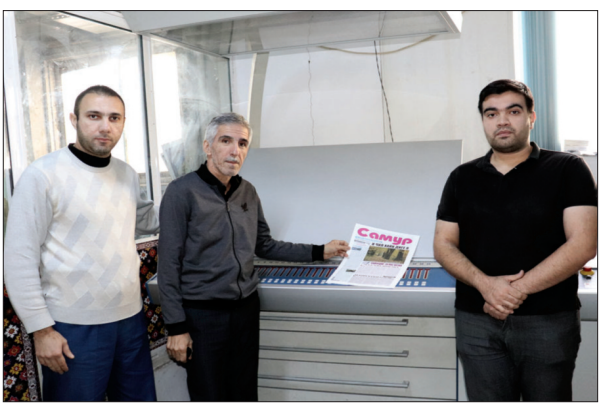

Çap sexinin işçiləri
(soldan sağa) Ramil Məlikqasımov,
Vidadı Bayramov (baş usta)
Tofiq Babayev

Cild və hazırlanma sexinin vərəqlərin qatlayıcısı
Natiq Rəşidov

Tədbir zamanı öz kitablarımızı da məktəbə hədiyyə verdik.

Həmin tədbirdən ruh yüksəkliyi ilə qayıtdıq. Təəssüf ki, həmişə belə olmurdu. Bəzən ana dilinin qorunub saxlanması üçün mücadilə etməli olurduq. 2018-ci ilin noyabrında Respublika Təhsil Nazirliyinin ləzgi dili dərsləri keçirilən məktəblərin 1-ci sinifləri üçün latın əlifbası ilə "Əlifba" kitabı çap etməyə hazırlaşdığını eşitdik. Əvvəlcə buna inanmadıq. Çünki tarix boyu beş əlifbadan istifadə etmiş ləzgilərin 1938-ci ildə kiril qrafikası əsasında yaradılmış öz əlifbası var. Digər tərəfdən, iki ölkədə yaşayan xalqın bir hissəsi kiril, digər hissəsi latın qrafikalı əlifbadan istifadə edə bilməz. Ləzgi dili Dağıstanın dövlət dillərindən biridir və hazırkı əlifba da dövlətin qərarı ilə yaradılıb. Nəhayət, latın qrafikası ləzgi dilinə uyğun gəlmir. Ötən əsrin əvvəllərində ləzgilər 10 il latın əlifbasından istifadə ediblər. Lakin bu zaman 14 ləzgi fonemi itdiyinə, səsləri olduğu kimi vermək mümkün olmadığına görə bu qrafika əsasında hazırlanmış əlifba yararsız hesab edilərək dəyişdirilib.

Əlifbanı dəyişmək fikrinə düşmüş məmurları bu fikirdən daşındırmaqdan ötrü qəzetin 2018-ci il 18 dekabr tarixli sayında Müzəffər Məlikməmmədovla birgə Azərbaycan dilində yazdığımız "Ləzgi əlifbası tarixindən" sərlövhəli məqaləni yerləşdirdik. Eyni zamanda "SOS!" rubrikası altında ləzgi və Azərbaycan dillərində "Bir xalqın iki əlifbası?" adlı məqaləni oxuculara çatdırdıq. Bundan sonra oxuculardan çoxlu sayda məktub aldıq. "Əlifbamıza dəyməyin!" başlığı altında onlarca oxucu məktubunu dərc etdik. Respublika Təhsil Nazirliyinə rəsmi müraciət edərək, məsələyə aydınlıq gətirilməsini xahiş etdik. Lakin nazirlikdən aldığımız cavab qənaətbəxş olmadı. Ona görə də qəzetin baş redaktoru kimi mən, redaktor müavini kimi Müzəffər Məlikməmmədov və "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi İctimai Birliyi idarə heyətinin

Cild və hazırlanma sexinin rəngli çap məhsullarının kəsicisi Cavanşir Əlizadə

sədri kimi İmran Rzayev nazirliyə getdik. Təhsil nazirinin müavini və əlaqədar şöbələrin müdirləri ilə söhbətdən sonra Milli Məclisdə, həmçinin Prezident aparatının müvafiq şöbəsində olduq və əlifbanın dəyişdirilməsinin düzgün qərar olmadığını izah etdik. Bu görüşlərdən sonra əlifbanın dəyişdirilməsi məsələsi aradan qalxdı.

Sevindirici haldır ki, ana dilinin qorunub saxlanması ilə bağlı illər boyu apardığımız mübarizə öz bəhrələrini verir. Doğma dildə yazıb-oxuyan gənclərimizin sayı getdikcə artır. Respublikamızda ləzgi dilində kitabların çap olunması, internetdə ləzgilərin ana dilində yazışması, beləliklə dilimizin həm də internet dilinə çevrilməsi sevindiricidir. Son 25 il ərzində topladığımız və "Samur"un lüğəti" rubrikası altında dərc etdiyimiz 4 minədək qədim və unudulmuş ləzgi sözlərinin bir qismi artıq ədəbi dilə daxil olub.

Ləzgi dilçiliyinin ayrı-ayrı sahələrinə dair M.Məlikməmmədovun ilk dəfə "Samur"da işıq üzü görmüş elmi məqalələri əsasında hazırladığı irihəcmli "Ləzgi dilləri" monoqrafiyası, həmçinin onunla birgə hazırladığımız "Ləzgicə-azərbaycanca lüğət" və "Azərbaycanca-ləzgicə lüğət" kitabları uzun illər çəkdiyimiz zəhmətin bəhrəsidir. Ümumilikdə bütün bunlar ləzgi dilçiliyinə "Samur"un töhfəsidir.

Qəzet eyni zamanda ədəbiyyatımıza və tariximizə də sanballı töhfələr verib.

Redaksiya əməkdaşlarının hazırladıqları lüğətlərin təqdimatı. 2017-ci il

Ədəbiyyatımızın yeni səhifələri

Ləzgi folklorunun və ədəbiyyatının indiyədək bizə məlum olmayan səhifələrini üzə çıxarmaqla "Samur" qəzeti bizə qürur gətirir.

Hacı Qaşarov,
Dağıstan Dövlət Universitetinin Dağıstan xalqlarının ədəbiyyatı kafedrasının professoru

Ləzgi ədəbiyyatının yeni səhifələrinin üzə çıxarılmasında "Samur"un xidmətləri əvəzsizdir. 30 il ərzində qəzetdə indiyədək məlum olmayan yüzlərlə şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri - nağıllar, əfsanələr, dastanlar, rəvayətlər, bayatılar, zərbi-məsəllər, atalar sözləri, lətifələr, tapmacalar dərc olunub. Şabranla bağlı VIII əsrə aid rəvayət, həmçinin qədim ləzgi çarlarının müdrikliyindən və igidliklərindən bəhs edən "Ariz qayası" və "Arbisin oxu" rəvayətləri, filologiya elmləri doktoru Mövlud Yarəhmədovun Azərbaycan Əlyazmaları İnstitutunun arxivində aşkar etdiyi, makedoniyalı İskəndər haqqında ləzgicə yazılmış "Böyük İskəndər haqqında rəvayət", XVIII əsrin görkəmli ləzgi sərkərdəsi Hacı Davud Müşkürvi, XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində yaşamış, rus çarının əsgərləri və yerli hakimlərlə vuruşaraq xalqın azadlığı uğrunda mübarizə aparmış ləzgi qaçağı Kiri Buba, 1837-ci il Quba üsyanının rəhbərləri olmuş Hacı Məhəmməd Xuluxvi, hilli Yarəli, tahircallı Əmirəli haqqında qəhrəmanlıq mahnıları ilk dəfə "Samur"da işıq üzü görüb.

Qəzet həmçinin ilk dəfə olaraq Respublika Əlyazmaları İnstitutunun arxivində "Koroğlu" dastanının ləzgi variantının saxlandığı haqqında məlumat verib. Hələ 1929-cu ildə "Koroğlu" dastanının ləzgicə çap olunması nəzərdə tutulmuşdu. Ləzgi əhalisindən toplanmış həmin variantda "Koroğlu"nun Azərbaycan variantındakı qolları ilə yanaşı, başqa qollar da vardır. Dastandakı qoşmaların çoxu ləzgi qadın müəllifləri tərəfindən yaradılıb.

Redaksiyamızla yaxından əməkdaşlıq edən məşhur alim Mövlud Yarəhmədov ləzgi klassiki Yetim Eminin Azərbaycan Əlyazmaları İnstitutunun arxivindən tapılmış naməlum şeirlərini və şairin şəklini, iki min ilə yaxın tarixi olan "Şarvili" eposunun İskəndər Qazıyev tərəfindən toplanmış variantının bəzi boylarını "Samur" vasitəsilə oxuculara çatdırmışdı. Qəzetdə klassiklərimizdən Stal Sayadın və Əmiraslan Qanidinin indiyədək ədəbiyyatşünaslara və xalqa məlum olmayan şeirlərinin işıq üzü görməsi, Səid Əhməd, İxrek Rəcəb, Migrağ Mərdəli, Mirzə Əli al-Axtı haqqında rəvayətlərin dərc olunması, Aşıq Süygünün, Qurah Afizatın, Həsən Alqadarinin, Mirzə Əli al-Axtının, Kasıb Abdullanın, Əmirəli Tahirçalvinin, Nurəddin Şərifovun, Teymur Əlixanovun həyat və yaradıcılığı haqqında yeni məlumatların verilməsi oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılandı.

Ədəbiyyat mövzusunda materialları hazırlayarkən aşağıdakı məsələlərə daha çox diqqət yetirdik:

1) Şifahi xalq yaradıcılığı və el şairləri.
2) Klassiklərin həyat yolu və yaradıcılığı.
3) Ədəbiyyatımızın qaranlıq səhifələrini və indiyədək məlum olmayan şairlərimizi üzə çıxarmaq.
4) Müasir şair və yazıçıların ömür yolu və yaradıcılığı.

Teymur Əlixanov

5) Gənc qələm sahiblərinə qayğı.
6) Yazarlarımızın yeni kitabları.
7) Azərbaycan, rus və başqa dillərdən ləzgi dilinə tərcümələr.
8) Azərbaycan və rus müəlliflərinin ləzgilərə həsr etdikləri əsərlər haqqında məlumatlar.
9) Folklor və yaradıcılıq gecələrinin keçirilməsi, ləzgi, Azərbaycan və rus yazıçıları ilə görüşlər.

Folklor nümunələrinin, xüsusən də bayatıların toplanmasına və qəzetə çıxarılmasına xüsusi önəm verdik. Bununla əlaqədar qəzetdə "Ulularımızın əmanəti", "Xalq mahnıları", "Əsrlərdən yadigar dördlüklər", "Ruhumuzu oxşayan bayatılar", "Quba bayatıları", "Qusar bayatıları", "Bir bayatı söylə, nənə can" kimi rubrikaları işə saldıq.

Bayatıları, nağılları və atalar sözlərini toplamaqdan ötrü ayrıca ekspedisiya yaratdıq. Təkcə 1997-2011-ci illərdə Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ, İsmayıllı, Oğuz rayonlarının ləzgi kəndlərinin əhalisindən 2 mindən çox bayatı topladıq. Onlardan ilk dəfə üzə çıxarılmış 624 bayatı qəzetdə dərc olundu. Ləzgilərin yaşadıqları rayonlardan 28 nəfər ekspedisiyaya kömək etdi. 1400-dən çox atalar sözündən 600-ü və bir neçə nağıl oxuculara çatdırıldı.

Redaksiyamızın yaxın məsləhətçisi, Azərbaycan Milli Kitabxanası biblioqrafiya şöbəsinin müdiri Hərifət Həmidova

Mən özüm Azərbaycanın Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ, İsmayıllı, Oğuz, Şəki, Ağdaş rayonlarının və Türkiyənin ləzgi kəndlərinin əhalisindən minlərlə bayatı topladım, indiyədək dərc olunmamış yüzlərlə bayatını oxuculara çatdırdım. 2017-ci ildə topladığım materiallar əsasında ləzgicə "Mənim şair xalqım" adlı kitab çap etdirdim. Həmin kitabda minlərlə bayatı və 50 bayatı ustadı haqqında ətraflı məlumat verdim. Kitab Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutunun diqqətini cəlb etdi. İnstitut topladığım materiallardan ibarət kitabımı Azərbaycan dilində çapdan buraxdı. Həmin kitaba Azərbaycan dilinə çevirdiyim 500 ləzgi bayatısını da daxil etdim.

Qəzetdə dərc olunan ləzgi xalq nağıllarını oxucular razılıqla qarşılayırdılar. Sonralar bu işi "Samur"un fəal müxbiri Azizrin Sevda davam etdirdi. Qəzetin hər sayının "Samur"un məktəbi" səhifəsində onun uşaqlar üçün yazdığı maraqlı nağıllar dərc olundu. 2019-cu ildə Sevdanın "Yalı qırmızı at" nağıllar kitabı çapdan çıxdı.

Redaksiyanın keçirdiyi "Ləzgi folkloru" gecələrinin xoş sorağı hər yana yayıldı. 2017-ci ilin dekabrın 23-də Bakının Rusiya İnformasiya və Mədəniyyət Mərkəzində keçirdiyimiz gecə xü-

susilə yadda qaldı. Buraya Azərbaycanın rayon və şəhərlərindən, Dağıstandan çoxlu qonaq gəlmişdi.

Fəaliyyətimizin əsas istiqamətlərindən birini ədəbiyyatımızın qaranlıq səhifələrinin və indiyədək məlum olmayan şairlərimizin üzə çıxarılması təşkil edirdi. 1997-ci il oktyabrın 1-də filologiya elmləri doktoru Mövlud Yarəhmədovun qəzetdə dərc olunmuş "Qurahlı Şeyx Maruf" məqaləsi nəinki oxucuların, həm də ədəbiyyatşünas alimlərin və ədəbi tənqidçilərin diqqətini çəkdi. Alim bu şairi Azərbaycan Əlyazmaları İnstitutunun fondunda saxlanan, 1640-cı ildə tərtib olunmuş topludan üzə çıxarmışdı. Topluda Şərqin fars dilində yazıb-yaratmış 90 qüdrətli şairi haqqında məlumat verilib. Onlardan birinin ləzgi Şeyx Maruf olduğu göstərilib *("Samur", 10 oktyabr 1997-ci il).*

Xalqa məlum olmayan şairlərdən biri də 1882-ci ildə anadan olmuş Stal Nazlu idi. Dağıstan Dövlət Universitetinin müəllimi, filologiya elmləri doktoru, şair Feyzudin Nağıyevin onun həyat və yaradıcılığına həsr etdiyi məqalə və Nazlunun şeirləri ilk dəfə "Samur"da işıq üzü gördü.

Orta əsrlərdə yaşamış ləzgi şairlərinin üzə çıxarılmasında Müzəffər Məlikməmmədovun əməyi çoxdur. O, xalqa məlum

Türkiyədə görüşlər. 2017-ci il

Balıkesir şəhərinin ləzgi diasporu ilə.

Bursa şəhərində S.Kərimovanın "Ləzgiyə" kitabının təqdimatından sonra.

Bursa şəhərinin baş teatrında çıxış.

Türkiyənin Balıkesir vilayətinin Kirnə kəndində xalq bayramında. 2009-cu il.

olmayan 40-dək ləzgi şairi haqqında məlumat toplayıb. VII-XIV əsrlərdə yaşamış Bilisan Gülgər, Hakim al-Ləzgi, Ləzgi Həmdi, Abdulrəşid ibn Salih Ləzgi, XVII-XX əsrlərdə yazıb-yaratmış Müşkür Sərfinat, Abdulkərim əfəndi, İshaq əfəndi Yargunvi, Sayad Pəri, Məlki Nəcəfova və başqa şairlər haqqında maraqlı yazılarla qəzetdə çıxış edib.

XVIII əsrin ortalarında yaşamış el sənətkarı Seley haqqında da indiyədək məlumat yox idi. Qusarın Yargun (Həzrə) kəndində həyata göz açmış Seleyin qoşduğu şeirlər və bayatılar dillərdə gəzirdi. 2005-ci il iyunun 22-də "Seley deyib gəlsin ellər" oçerkimi "Samur" qəzetində dərc etdirdim.

Gənc qələm sahiblərinə qayğı göstərmək "Samur"un daim diqqət mərkəzində olub. İlk dəfə olaraq 86 gənc şairin şeirləri "Samur" qəzetində dərc edilib.

2000-ci ildə redaksiyanın hesabına bir neçə istedadlı gəncin şeirlərindən ibarət "Böyük yola doğru" kitabını nəşr etdirdik. Artıq "Samur"un köməyi ilə poeziya aləminə gəlmiş 14 gənc müəllifin ayrıca kitabları işıq üzü görüb. Ümumiyyətlə, "Samur"da ilk dəfə olaraq 97 qələm sahibinin şeir və hekayələri dərc olunub.

Redaksiyamızla respublikanın tanınmış şair və yazıçıları da əlaqə saxlayırdı. 1999-cu ilin yanvarında Azərbaycanın xalq şairi Mirvarid Dilbazi Cavad xanın dostu, "şair" təxəllüslü Əbdürrəhman ağayi Dilboz oğlunun xanın qəhrəmanlığına və ölümünə həsr etdiyi müxəmməsdə ləzgilərə həsr etdiyi parçanı redaksiyamıza göndərmişdi. Gəncəyə ticarət etmək üçün gəlmiş 15 ləzgi general Sisyanovla Cavad xanın döyüşü başlananda öz vətəninə qayıtmamış, dosta sədaqəti ölümdən üstün tutaraq, rus işğalçıları ilə qəhrəmancasına vuruşmuşdu. Müxəmməsdə deyilir:

Sübh açıldı, bir tamaşa qıldı meydan ləzgilər,
Etmədi hərgiz özün meydanda pünhan, ləzgilər,
Pozdu küffar dəstəsin, etdi pərişan ləzgilər,
Qırdı rusun bər-səfin, xak ilə yeksan ləzgilər.

Ləzgilər topxanaya kim girdi, tufan etdilər,
Xəncəri xunriz ilə küffarı bican etdilər.
Eylə san kim, ol zaman bir qana yüz qan etdilər,
Durdu məscid qapısında sanasan bir şiri-nər,
İçdilər, şəhdi-şəhadət vəhy olan izharidən.

Müxəmməs qəzetdə dərc olunandan sonra oxucular indiyədək üzə çıxarılmamış belə materialları dərc etdiyinə görə redaksiyaya minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Redaksiya Azərbaycan-Dağıstan ədəbi əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi sahəsində də səmərəli fəaliyyət göstərib. Qəzetdə hər iki respublikanın və Rusiyanın yazarlarının əsərləri dərc olunub. Onların əsərlərini ləzgi dilinə, ləzgi müəlliflərinin şeir və hekayələrini isə Azərbaycan dilinə tərcümə edirdik. Qəzetdə dərc etdiyimiz tərcümələri Yeni Yazarlar və Sənətçilər Qurumunun 2007-2008-ci illərdə çapdan çıxardığı respublikada yaşayan xalqların "Bir xalçanın ilmələri" adlı ədəbiyyat antologiyasına da saldırdıq.

Azərbaycanın xalq şairi Mirvarid Dilbazi

Tərcümə sahəsində də səmərəli fəaliyyət göstərdik. Müzəffər Məlikməmmədov ilk dəfə olaraq Azərbaycan dilindən Nizaminin, Məmməd Arazın, Fikrət Qocanın şeirlərini, Qurban Səidin "Əli və Nino" romanını, rus şairlərindən A.S.Puşkinin "Qızıl xoruzun nağılı" əsərini, "Qafqaz" şeirini, M.Y.Lermontovun bir neçə şeirini və "Qaçaq Hacı" poemasını, A.Osinin şeirlərini ləzgi dilinə tərcümə etdi.

Mən isə ilk dəfə olaraq "Kitabi-Dədə Qorqud"dan "Basatın Təpəgözü öldürməsi" boyunu, Azərbaycan şairlərindən Hüseyn Cavidin, Əhməd Cavadın, Səməd Vurğunun, Hüseyn Arifin, Hidayət Orucovun, Vaqif Bəhmənlinin, Ramiz Qusarçaylının, Rüzgar Əfəndiyevanın, Xuraman Vəfanın, Dağıstanın avar şairi Baxu-Mesedi Rasulovanın şeirlərini, həmçinin Azərbaycanın dövlət himnini ləzgi dilinə tərcümə etdim.

"Kitabi-Dədə Qorqud"dan ləzgicəyə tərcümə olunmuş boy

Biz təkcə ləzgi yazarlarının deyil, həm də mətbuatda çıxış etmək imkanı olmayan Azərbaycan, rus, avar, xınalıq, haput, tat müəlliflərinin əsərlərini də qəzetə çıxarırdıq. Bakının Çilov adası şairlərinin, Qubanın "Gülüstan" ədəbi məclisi üzvlərinin şeirləri ilk dəfə "Samur"da işıq üzü görüb.

Redaksiyanın ləzgi poeziyası ilə bağlı Bakıda, Sumqayıtda, Qusarda, Xaçmazda, Qəbələdə və digər yerlərdə ədəbi-bədii gecələr keçirməsi, həmçinin Bakının müxtəlif mədəniyyət saraylarında Küçxür Səidin, Yetim Eminin, Süleyman Stalskinin, Əlibəy Fəttahovun, Rəsul Həmzətovun, Asəf Mehmanın, Feyzudin Nağıyevin, Müzəffər Məlikməmmədovun, Sədaqət Kərimovanın yubileylərini qeyd etməsi oxucular tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılandı.

Xalq qəhrəmanı Şarvili haqqında bir çox rəvayətlər, XVIII əsrin görkəmli ləzgi sərkərdəsi Hacı Davudun silahdaşı Novruz Çepivinin həmin dövrdə onun haqqında yazdığı poema, Qusarın Hil kəndində dünyaya göz açan, 1837-ci il Quba üsyanının rəhbərlərindən biri sayılan Yarəli

Türkiyəli publisist Abdulla Qubalı redaksiyanın qonağıdır. 2015-ci il.

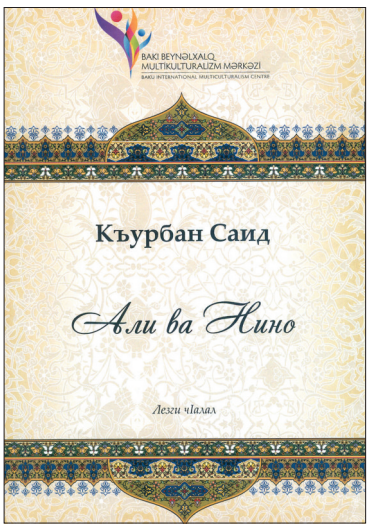

«Əli və Nino» ləzgi dilində

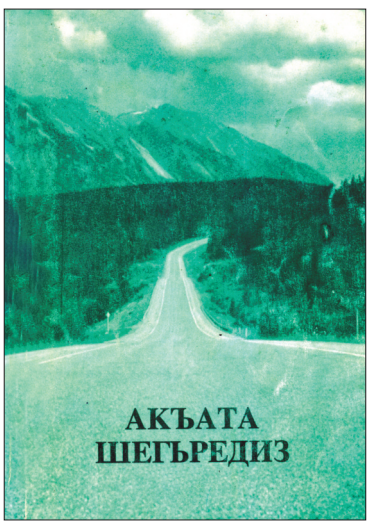

Redaksiyanın çap etdirdiyi gənc ləzgi şairlərinin şeirlərindən ibarət kitab

haqqında qəhrəmanlıq mahnıları, Dağıstanın 30-dan çox tanınmış ləzgi şairinin və yazıçısının bir sıra əsərləri ilk dəfə oxuculara "Samur" qəzeti vasitəsi ilə çatdırılıb.

Ədəbiyyat tariximizin yeni səhifələrini yazan, ləzgi ədəbiyyatına sanballı töhfələr verən "Samur"un bu sahədə fəaliyyətinə tanınmış alim, filologiya elmləri doktoru Mövlud Yarəhmədov 2001-ci ildə şair Feyzudin Nağıyevin yubileyi keçirilərkən belə qiymət verib: "Qədim dövrlərin və XVII-XIX əsrlərin indiyədək xalqa məlum olmayan şairlərini üzə çıxaran "Samur" qəzeti ədəbiyyatımıza bir institutun uzun illər verə bilmədiyi töhfələri verib. Ləzgi ədəbiyyatı tarixini necə araşdırmaq lazım olduğunu "Samur"dan öyrənmək lazımdır".

Alim qəzetin başqa sahələrdəki fəaliyyətini də yüksək qiymətləndirmişdi. Xüsusən də tariximizin qaranlıq səhifələrini üzə çıxarıb xalqa çatdırmağımızı. Tarixi qəhrəmanlarımızın həyatı və fəaliyyəti ilə bağlı maraqlı materiallar dərc etməyimizi. Mübahisəli tarixi hadisələrə aydınlıq gətirməyimizi. Aqillər yaxşı deyiblər: "Tarixə yaxşı nəzər salsan, kimliyini dərk edərsən". Qəzetdə tarixi materiallara geniş yer ayırmaqla xalqa kimliyini dərk etdirmək, onu ruhlandırmaq istəyirdik. "Samur"un tarixə səyahəti uğurlu idi və xalqı çox mətləblərdən agah edirdi.

Tarixə səyahət

Ləzgilərin tarixi ilə bağlı qəzetin üzə çıxardığı indiyədək məlum olmayan materialları nəzərə alsaq, "Samur" xalqın tarix institutuna bənzəyir.

Amri Şixsaidov,
Tarix elmləri doktoru, professor,
Rusiya Federasiyasının və
Dağıstan Respublikasının əməkdar elm xadimi.

Tarixə səyahət etməyimizin bir çox səbəbləri var idi. Bəzi alimlər saxtakarlıq edərək ləzgilərin tarixini düzgün qələmə almırdılar. Qəzet və jurnal səhifələrində, kitablarda ləzgilərin tarixdə oynadığı rolu inkar edən, onları aşağılayan məqalələr verirdilər. VII-XIX əsrlərdə baş vermiş hadisələrdən yazanda bir qayda olaraq ləzgilərin adını çəkmirdilər. Respublikanın "Hürriyyət", "Gündəm", "Nedelya", "Novoye vremya" kimi qəzetləri ləzgi xalqının heysiyyətinə toxunan materiallar dərc edirdilər.

Bu cür halların qarşısını almaq, üzdəniraq alimlərə kəsərli cavab verməkdən ötrü tarixi materialları bir neçə istiqamətdə hazırlamağı qərara aldıq:

1) Ləzgilərin tarixini təhrif edən saxtakar müəlliflərə cavab vermək.
2) Kəndlərimizin tarixini qələmə almaq, onların adlarını düzgün şərh etmək.
3) Xalq qəhrəmanları haqqında materiallar hazırlamaq.
4) Ləzgilərin əksəriyyətinin öz tarixini dərindən bilmədiyini, həmçinin azərbaycanlıların və respublikamızın digər xalqlarının ləzgilərin keçmişi və bu günü haqqında yetərincə məlumatı olmadığını nəzərə alaraq, qəzetdə tarixçilərin çıxışlarına geniş yer ayırmaq.

Respublikanın əksər əhalisinin oxuya bilməsi üçün Azərbaycan və rus dillərində tarixi materiallara geniş yer verirdik. Qəzetdə üç dildə əsas yeri aşağıdakı rubrikalar tuturdu: "Квез чидани?", "Тарих авайвал", "Чи тарихдин тIимил чирнавай чинар", "Чир хьухь, рикIел хуьх!", "Тарихдин чинрай", "Чи хуьрер", "Чи хуьрерин тарихдай", "Архиврин геле аваз", "Чи къагьриманар", "Tarix olduğu kimi", "Kəndlərimizin tarixindən", "Məşhur ləzgilər haqqında bilmədiklərimiz", "Tariximizin qaranlıq səhifələri", "Tarixin yaddaşından", "Экскурс в прошлое", "Высказывания о лезгинах", "О нас писали», "Страницы истории", "История лезгин", "Борьба лезгин против иноземных завоевателей".

25 il xəzərlərlə döyüşmüş ləzgi çarı və sərkərdəsi Tivrişan haqqında materiallar Müzəffər Məlikməmmədovun imzası ilə ilk dəfə "Samur" qəzetində dərc olundu. Oxucular eyni zamanda ondan xəzərlərlə döyüşmüş daha bir ləzgi çarı - Arbis və ləzgi sərkərdəsi - Tağan Yargunvi haqqında məlumat aldılar. Qafqaz Albaniyasının ləzgi çarı, tarixə adı "İgid Şargir" kimi düşmüş qəhrəman haqqında tarixi dəlillər də oxuculara "Samur"un səhifələrindən məlum oldu.

"Samur"un ən böyük xidmətlərindən biri tariximizin VII-VIII əsrlərə aid bəzi qaranlıq səhifələrini üzə çıxarması oldu. Bunlar ərəb işğalı və xalqın azadlıq uğrunda mübarizəsi ilə bağlı səhifələrdir.

Orta əsrlər tarixini öyrənərkən həmin dövrün məşhur ərəb tarixçiləri əl-Məsudinin, əl-İstahrinin, əl-Təbarinin, əl-Yaqubinin, əl-Bəlazurinin, əl-Qarnatinin, ibn əl-Asirin, Zəkəriyyə əl-

Qəzvininin əsərlərini araşdırmaqda Müzəffər Məlikməmmədova məşhur ərəbşünas alim, tarix elmləri doktoru, professor Amri Şixsaidov kömək göstərirdi.

Tarixçilər XVIII əsrin hadisələrindən yazanda ləzgiləri tamamilə unudur, bu xalqın Nadir şah kimi işğalçıya qarşı mübarizəsini dillərinə belə gətirmirdilər. Ona görə də qəzetdə bu məsələyə aydınlıq gətirməyi qərara aldıq və indiyə kimi xalqa məlum olmayan bir çox faktları üzə çıxardıq. Bu sahədə Müzəffər Məlikməmmədovun müstəsna əməyini qeyd etmək lazımdır.

"Samur"un jurnalistləri eyni zamanda XIX əsrin 40 ilini geniş tədqiq etdilər. 1810-1850-ci illərdə ləzgilərin rus işğalçılarına qarşı apardığı mübarizəni, 1837-ci il Quba üsyanının qaranlıq səhifələrini əks etdirən arxiv sənədlərini toplayıb qəzetə çıxardılar. "Samur" həmin mübarizəyə rəhbərlik etmiş Qusar nahiyəsinin Xulux kəndinin sakini Hacı Məhəmməd, Hil kəndinin sakini Yarəli, hələ onlardan neçə il əvvəl döyüşlərdə ad-san çıxarmış Xanbutay bəy Yargunvi, Hacı Əli Əsgər, Haqverdi Mahmudan, Zuxullu Məlki, axtılı Şeyx Mulla, kuzunlu Ağa bəy, imamqulukəndli Əbdürrəhman, qubalı Usman əfəndi kimi qəhrəmanlar haqqında məqalələr dərc edərək, onları xalqa tanıtdırdı. Qəzetin əməkdaşları ilk dəfə olaraq Şeyx Şamilin 1848-ci ilin sentyabrın 13-də Quba ləzgilərinə göndərdiyi məktubu aşkar edərək, qəzetə çıxardı. Bu hadisələri dərindən araşdıran Müzəffər Məlikməmmədov 2004-cü ildə ləzgi dilində özünün "Quba iğtişaşı" adlı kitabını oxuculara çatdırdı.

"Samur" XVIII əsrin məşhur ləzgi sərkərdəsi Hacı Davudu talançı və işğalçı kimi qələmə verən tarixçiləri də cavabsız qoymadı. Bu sərkərdə haqqında qəzetin 2009-cu ilin sentyabrın 30-dan 2010-cu ilin aprelin 30-dək, yəni 8 ay ərzində dərc etdiyi tarixi materiallar oxucular tərəfindən böyük maraqla qarşılandı.

M.Məlikməmmədovun Azərbaycan dilində Bakıda və rus dilində Mahaçqalada "Hacı Davud" kitabının işıq üzü görməsi "Samur" qəzetinin uzun illər bu sahədə apardığı səmərəli axtarışların nəticəsi idi.

"Samur"un 20-dən çox ləzgi generalı, 3 ləzgi admiralı, həmçinin 37 yaşında ordu generalı kimi yüksək hərbi rütbəyə layiq görülmüş, 1917-ci ilin iyulunda Stalini ölümdən qurtarmış, Leninlə birgə işləmiş, SSRİ-nin ilk hərbi maliyyə naziri olmuş Məhəmməd Hüseynov (Mixail Lezgintsev) haqqında dərc etdiyi materiallar qəzetə marağı daha da artırmışdır.

"Samur"un oxucularını narahat edən məsələlərdən biri də kəndlərimizin tarixi və adları ilə bağlı idi. Bu mövzuda verdiyimiz materiallarda ayrı-ayrı kəndlərin tarixindən, adlarından söhbət açılırdı.

Qusar rayonunun Əcəxür kəndi haqqında hazırladığımız material buranı "Hacılar kəndi" adlandıranlara, adı VII-VIII əsrlərin tarixi məxəzlərinə düşmüş bu kəndin qədimliyinə şübhə edənlərə kəskin cavab oldu. Sonralar rayonun qədim yaşayış məskənlərindən biri olan Əniğ kəndi haqqında məqalə hazırladıq. Əsası IV əsrdə qoyulmuş bu kənddə IX əsrə aid qalanın dağılmış divarları bu gün də qalır. Ayrı-ayrı tarixçilər kəndin adını öz dillərinə uyğun qələmə almışlar: Enıx, Qanex, Aniq, Eniğ, Anıx, Anığ. Əslində bu toponim ləzgilərin "ünüg" ("halqa") sözündən əmələ gəlib. Kəndi hər tərəfdən dağlar, çaylar, qayalar, halqa kimi əhatəyə alıb. Ona görə də qədimdə yerli əhali ona "Ünüg" adını verib. Sonralar bu ləzgi sözündəki "g" səsi "ğ" səsinə çevrilib və kəndin adı Уьнуьгъ (Ünüğ) olub. Azərbaycan tarixi ədəbiyyatına bu ad "Əniğ" kimi düşüb.

Kəndlərin tarixini qələmə almaqla yanaşı, iki cür yazılan kənd adlarını da elmi cəhətdən şərh etməyə çalışırdıq. Məsələn, Qusarın böyük və qədim yaşayış məskənlərindən biri olan Yargun kəndi haqqında yazanda onun ikinci adının Həzrə deyil, Həzər olduğunu sübut etdik.

Müzəffər Məlikməmmədovun Qusarın İkinci Həzrə, Sudur, Avaran, Qubanın Digah, Balakənin Katex, Dağıstanın Quruş, Arxit, Kara-Küre, Kurxür, Maqa, Butxür, Giyar, Mamraç, Giliyar və başqa kəndləri, Qələmşah İdrisovun Qubanın Qəçrəş, Seyfəddin Şahbazovun Dağıstanın Gelxen, Repiya Qəribovanın Kara-Küre, Sabir Əfəndiyevin Ştul kəndləri haqqında yazdıqları məqalələr də əkssəda doğurdu.

Kəndlərimizlə bağlı araşdırmalar aparmaq bizim ən çox sevdiyimiz məşğuliyyət idi. Belə məqalələri tarixi məxəzlərə və arxeoloji materiallara istinad edərək qələmə alırdıq. Qusar rayonunun Tahircal, Zuxul, Əcəxür, Yargun, Əniğ, Hil, İmamqulukənd, Kuzun, Gədəzeyxür, Çətkün, Sudur, Kuzun, Çipir, Avaran, Piral, Mucuğ, Xulux, Xuray, Laza, Köhnə Xudat, Aşağı Ləgər, Zindanmuruğ, Zeyxur, Böyük Muruğ, Kalunxur, Quxur kəndləri haqqında yazdığım məqalələri sonralar 2011-ci ildə işıq üzü görmüş "Qusar və qusarlılar" adlı kitabıma daxil etdim.

Sonralar Quba rayonunun Xınalıq, Buduq, Cek, Haput, Qımıl, Qəbələ rayonunun Qəmərvan, İsmayıllı rayonunun Sumağallı, Qalacıq, Qax rayonunun İlisu, Dağıstan Respublikasının Saxur, Rutul, Arçi, Xuçni, Ağul kəndləri haqqında yazdığım məqalələri "Samur" vasitəsilə oxuculara çatdırdım. Türkiyədə səfərdə olarkən bu ölkənin ləzgi kəndləri haqqında hazırladığım məqalələri Dağıstanın bir sıra mətbuat orqanları "Samur" qəzetindən götürərək təkrar çap etdi.

Ümumiyyətlə, son 25 il ərzində qəzetdə Azərbaycanın, Dağıstanın və Türkiyənin 86 ləzgi kəndi haqqında tarixi-etnoqrafik məqalələr və oçerklər dərc olunub.

"Samur" eyni zamanda tarixi abidələrimizə qarşı edilən haqsızlıqlara qarşı öz etirazını bildirirdi. Belə haqsızlıqlardan biri Bakıdakı XII əsrin ləzgi məscidi ilə bağlı idi. Azərbaycan və ləzgi dillərində "Ləzgi məscidi" cözləri yazılmış lövhəni çıxarıb onu "XII əsrin məscidi", "Aşur məscidi" kimi qələmə verirdilər. "Ləzgi məscidi" sözlərindən xoşu gəlməyən məmurlar xalqın adına məscid ola bilməz deyib qədim tariximizi inkar edirdilər.

Lövhələrdə məscidin 1169-cu ildə tikildiyi göstərilsə də, biz tarixi məxəzlərdən onun 1162-ci ildə tikildiyini üzə çıxardıq. Bundan əlavə Ləzgi məscidi haqqında məlumat verilən bir çox məxəzləri, tarixi kitabları aşkar etdik. Sonuncu məxəzlərdən birində, SSRİ Nazirlər Soveti yanında Geodeziya və Kartoqrafiya Baş İdarəsinin 1979-cu ildə Moskvada çap etdirdiyi "Azərbaycan SSR-in atlası"nda verilmiş İçərişəhərin planında dövlət tərəfindən qorunan tarixi abidələrdən birinin Ləzgi məscidi olduğu qeyd edilib. 1987-ci ilədək Azərbaycan və rus dillərində binaya vurulmuş lövhədə yazılmışdı: "Ləzgi məscidi. 1169 il. Mədəniyyət abidəsi kimi dövlət tərəfindən qorunur. İnv. № 14".

Sonralar lövhənin çıxarılması ləzgi ictimaiyyətində böyük narazılıq doğurmuş, tanınmış ləzgi şairi və publisisti İzzət Şərifov başda olmaqla bir sıra ziyalılar SSRİ-nin və Azərbaycan SSR-in dövlət orqanlarına müraciət etmişlər. Həmin məsələyə yalnız Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra baxılmış və 1994-cü ildə məscidin adı bərpa edilərək, qədim abidənin divarına Azərbaycan və ləzgi dillərində lövhələr vurulmuşdu. Lakin bir neçə ildən sonra həmin lövhələr yenidən çıxarılmış, 860 il "Ləzgi məscidi" adını daşıyan qədim abidənin adı dəyişdirilmişdir.

Bu məsələ ilə əlaqədar "Samur"un 25 iyul 2014-cü il tarixli sayında Müzəffər Məlikməmmədovla birgə yazdığımız "Tarixi ad bərpa edilməlidir" sərlövhəli məqalə ilə çıxış etdik. Bizim çıxışımızdan sonra söz verdilər ki, məscid təmir olunandan sonra ad bərpa ediləcək. İki il gözlədik. Heç bir dəyişiklik olmadığını görəndə qəzetin 30 avqust 2016-cı il tarixli sayında "Təmir olunacaq, yoxsa bağlanacaq?" sərlövhəli məqalə ilə təkrar çıxış etdik. Təəssüf ki, bütün səylərim-

Uzun illər "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi dini icmasının sədri olmuş Qabil Səmədov

izə baxmayaraq, qədim abidənin tarixi adı hələ də bərpa olunmayıb.

Tarixlə bağlı daha bir məsələ. 1918-ci ildə erməni daşnaklarının və bolşeviklərin Quba qəzasında törətdikləri soyqırım haqqında respublikada ilk dəfə "Samur" qəzeti oxuculara məlumat verib. Qəzetin 5 noyabr 1997-ci il tarixli sayından başlayaraq Müzəffər Məlikməmmədovun "Qanlı dərə. 1918-ci il Quba faciəsi" sərlövhəli tarixi sənədli povesti oxuculara çatdırıldı.

2009-cu ildə Müzəffərin "Qanlı dərə" kitabının birinci nəşri, 2019-cu ildə ikinci nəşri işıq üzü gördü. Bu kitabları müəllif uzun illər Azərbaycanın, Dağıstanın, Moskvanın arxivlərindən yüzlərlə sənəd topladıqdan, 1918-ci ildə erməni daşnaklarına və bolşeviklərə qarşı döyüşlərdə iştirak etmiş çoxlu sayda Azərbaycan və Dağıstan vətəndaşı ilə görüşüb onların xatirələrini qələmə aldıqdan və bu mövzuda respublika mətbuatında onlarca məqalə dərc etdirdikdən sonra yazmışdı və ona görə də həmin kitablar respublikada böyük əks-səda doğurdu.

Qəzetin çıxışlarından sonra redaksiyamız ilk dəfə olaraq respublikanın əlaqədar təşkilatları qarşısında məsələ qaldırdı: Quba rayonunun Digah kəndi ərazisində "Qanlı dərə" adlanan yerdə düşmənə qəhrəmancasına müqavimət göstərmiş insanların xatirəsi əbədiləşdirilsin. "Samur"un çıxışları ilə əlaqədar ictimailəşən bu məsələ nəticəsiz qalmadı. 2009-cu ildə Qusar şəhərində 1918-ci il qəhrəmanlarının şərəfinə abidə ucaldıldı. Quba şəhərində o dövrün soyqırımı ilə əlaqədar kompleks yaradıldı. Bu sahədə bir məsələ indiyədək həllini tapmayıb. "Qanlı dərə"də xatirə kompleksinin yaradılması. Ümid edirik ki, gələcəkdə bu məsələyə də qayğı ilə yanaşılacaq.

Minlərlə oxucunu narahat edən daha bir məsələyə "Samur" vaxtında öz münasibətini bildirdi. Respublika mətbuatında Azərbaycanın aborigen və sayca ikinci xalqı olan ləzgilərin tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri, onların azərbaycanlılarla və digər xalqlarla dostluq əlaqələri ilə bağlı bir sıra yaddaqalan məqalələr dərc edilsə də, bəzi məqalələr ləzgi xalqının tarixinə bələd olmayan müəlliflər tərəfindən yazıldığına görə bir çox təhriflərə yol verilirdi. Hətta "Nedelya" və "Novoye vremya" qəzetlərinin 2013-cü ildə çıxmış bəzi saylarındakı məqalələrdə ləzgilərin Azərbaycanın aborigen xalqı olmadığı iddia edilirdi. Həmin məsələni araşdırdıqdan, lazımi materialları əldə etdikdən sonra Müzəffərlə birlikdə "Ləzgilər" adlı

Ləzgi məscidinin yenidən açılışında. 17 mart 1994-cü il

tarixi oçerki qələmə alaraq, qəzetin 30 sentyabr və 29 oktyabr 2013-cü il tarixli saylarında dərc etdik. Oçerk böyük əks-səda doğurdu və respublikanın tarixçi alimləri tərəfindən bəyənildi. 2014-cü ildə isə Müzəffərlə birgə hazırladığımız "Ləzgilər" adlı ensiklopedik məlumat kitabı "Qanun" nəşriyyatında Azərbaycan, rus və ingilis dillərində işıq üzü gördü.

Ötən illər ərzində ləzgi xalqının tarixinin qaranlıq səhifələrini üzə çıxarmaqdan və ona çatdırmaqdan ötrü Müzəffər Məlikməmmədov başda olmaqla "Samur"un əməkdaşlarının gördüyü işlərə yüksək qiymət verən məşhur ləzgi ərəbşünası, tarix elmləri doktoru, professor, Dağıstanın və Rusiyanın əməkdar elm xadimi Amri Şixsaidov demişdi: "Samur"u oxuyanda elə bilirsən ki, bu qədər tarixləri üzə çıxaran uzun illər zəhmət çəkən bir elm mərkəzidir. Qəzetin tarixi məxəzlərdən oxuculara çatdırdığı məlumatlar, onlarca arxiv sənədi çox qiymətli materiallardır. Bu sahədə qəzetin fəaliyyətini qiymətləndirsək, "Samur" xalqın tarix institutuna bənzəyir".

Görkəmli alim bizim gərgin əməyimizdən, qarşımıza çıxan çətinliklərdən, maneələrdən yaxşı xəbərdar idi. Təəssüf ki, çoxları nələr çəkdiyimizi bilmirdi. Dəfələrlə müraciət etməyimizə baxmayaraq, əlaqədar təşkilatlar və imkanlı həmvətənlərimiz "Samur" qəzeti ilə maraqlanmırdı. Qəzetin necə çıxdığını soruşan da yox idi.

Qəzet necə çıxırdı?

1997-ci ilin oktyabrından başlayaraq "Samur"un 8 nömrəsini çap edəndən sonra heç yerdən yardım almadan qəzet çıxarmağın çox çətin olduğunu bütün dərinliyi ilə başa düşdük. Ona görə də "Samur"un 17 fevral 1998-ci il tarixli sayında oxuculara bu barədə məlumat verdik və çətinliyi aradan qaldırmaq üçün onları qəzetə abunə yazılmağa dəvət etdik. Fəal oxucularımızla söhbətlərdən və saysız-hesabsız telefon zənglərindən sonra 340 nəfər qəzetə abunə yazıldı. Beləliklə, "Samur" qəzetinin tirajı bir qədər artdı. Lakin bu, az idi və redaksiyanın maliyyə vəziyyətinə bir o qədər də təsir etmirdi.

İki il sonra qəzetin abunəçilərinin sayı 1200, təəssübkeşlərinin sayı isə 2000 oldu. Qəzet məzmun və tərtibat baxımından diqqət çəksə də, onun maliyyə vəziyyəti ağır olmaqda davam edirdi. Ona görə də "Samur"un 27 iyul 2000-ci il tarixli sayında oxuculara etdiyimiz müraciət əhval-ruhiyyəmizi aydın əks etdirirdi.

2000-ci ildə bahalıq və maliyyə çətinlikləri üzündən respublikada 31 qəzet fəaliyyətini dayandırmışdı. O vaxta kimi isə 250 qəzet bağlanmışdı. 2001-ci ilin ilk nömrəsində çətinlikləri nəzərdə tutub yazmışdım: "Son üç il ərzində "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi və hökumət tərəfindən heç bir yardım göstərilməsə də, ayda iki dəfə qəzeti çıxarıb oxuculara çatdırdıq. İgid xalqın igid oğulları, "Samur"u yaşatmağa kömək edin".

Lakin səsimizə hay vermədilər. Əvvəllər "sizə canlı ikən heykəl qoyulmalıdır" deyənlər də bir daha redaksiyaya gəlmədilər. "Qəzeti necə çıxaracaqsınız?" - deyən də tapılmadı. Ona görə də yenə şəxsi vəsaitimlə qəzet çapını davam etdirdim və il ərzində oxuculara "Samur"un 16 sayını çatdırdım.

2002-ci ilin yanvarında "Samur"un çapdan çıxmasının 10 ili tamam olanda baş məqalədə yazdım: "Son bir neçə il ərzində xeyli zəhmətə qatlaşaraq sizin sevdiyiniz qəzeti çap etdik. Eyni zamanda yeri gəldikcə oxuculara üzləşdiyimiz maneələrdən, maliyyə çətinliklərindən söhbət açıb kömək istədik. Heyf ki, çox insanlar dediklərimizə və yazdıqlarımıza əhəmiyyət vermədi. Sözlərimiz onlara

təsir etmədi. Amma bizim ürəyimiz ağrıyır. Daha biz sizdən kömək istəməyəcəyik. Babalarımız demişkən, ləzgiyə sözü bir dəfə deyərlər".

Bu müraciət də çoxlarına təsir etmədi. Cəmi bir neçə adam 10-15 qəzetə abunə yazılaraq, imkansız adamlara və yaxud öz həmkəndlilərinə payladı. Qəzetin gəliri redaksiyanın ehtiyaclarının ancaq 20 faizini ödəyirdi. Qalan 80 faizi yenə öz cibimdən xərcləyirdim. Kitablarımı, mahnılarımın və sənədli filmlərimin disklərini satıb pulunu qəzetə sərf edirdim. Vəziyyəti yaxşılaşdırmağa çalışaraq, tez-tez oxucularla görüşlər keçirir, dəyirmi stollar təşkil edirdik. Yığıncaqlar hər dəfə gur keçir, abunəçilərin sayı az da olsa artırdı. Əməkdaşlarımızın gərgin əməyi sayəsində 2005-ci il "Samur" qəzeti üçün bir qədər uğurlu oldu. Bakıda və Sumqayıtda, həmçinin Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ, İsmayıllı rayonlarında 400 nəfər qəzetə abunə yazıldı və "Samur" qəzeti 2400 nüsxə tirajla çıxmağa başladı. Əslində bu, elə bir önəmli irəliləyiş deyildi. Çünki 2000-ci ildə qəzeti 3000 nüsxə tirajla nəşr etmişdik.

Maddi çətinliklər sıxanda. 1998-ci il

2007-ci ildə maliyyə çətinlikləri nəticəsində qəzetin tirajı 2000 nüsxəyə düşdü. Bir il sonra respublikanın onlarca qəzetinə dövlət tərəfindən yardım göstəriləndə bu işlə məşğul olan məmurlar və Mətbuat Fondu əvvəlki kimi yenə də "Samur"u yaddan çıxardı. Dəfələrlə müraciət etməyimizə baxmayaraq, onlar Azərbaycan həqiqətlərini bütün dünyaya yayan, xalqlar arasında dostluq körpüsü rolunu oynayan bir qəzetə yardım göstərmədilər.

Çətin vəziyyətdən yeganə çıxış yolu abunəçilərin sayını artırmaq idi. Bu məqsədlə oxucularla görüşlərin sayını artırdıq. 2010-cu ildə İsmayıllı rayonunun Sumağallı, Qalacıq, Qurbanəfəndi, İvanovka kəndlərinin əhalisi ilə keçirdiyimiz görüşlərdən sonra abunəçilərimizin sayı 155 nəfər artdı. Həmin il daha 50 oxucu qəzetə abunə yazıldı.

"Samur"un 20 illik yubileyi ərəfəsində bir daha oxuculara müraciət etdik. Bu müraciətdən sonra daimi abunəçilərimizin sayı 130 nəfər artdı. Bəzi oxucularımız qəzet vasitəsilə həmkarlarına səsləndi. "Samur"un dostu və fəal təbliğatçısı, ilk gündən redaksiya ilə yaxından əlaqə saxlayan, əvvəl 20, sonra 60 nəfəri qəzetə abunə yazdıran, imkansız olmasına baxmayaraq, öz hesabına qəzet alıb Qubanın Qımıl və Qımıl qazma, Xaçmazın Qımıl qışlaq kəndlərinə çatdıran Tahir Ağarəhimov "Samur"u hər ailəyə!" çağırışı ilə oxuculara müraciət edərək yazdı: "Müasir dövrdə "Samur" ləzgi qəzet və jurnalları arasında dilin təmizliyi uğrunda mübarizə aparan ən bariz mətbu orqandır. Müəllim və tərbiyəçi rolunu oynayan qəzet tariximizin, mədəniyyətimizin indiyədək aşkar olunmamış səhifələrini üzə çıxararaq bizə çatdırır. Biz isə ona lazımınca kömək etmirik. Bakıda yaşayan neçə-neçə imkanlı ləzgi tanıyıram. Onlardan bəzilərinə demişəm: Qardaşlar, məgər siz ləzgi deyilsiniz? Əgər ləzgisinizsə, bəs niyə qəzetə kömək etmirsiniz? Hərəniz 20-30 qəzet alıb öz kəndlərinizin "Samur"u oxumaq istəyən imkansız insanlarına göndərə bilməzsinizmi?".

Tahirin müraciətindən sonra 40 nəfər qəzetə abunə yazıldı. Redaksiyaya zəng çalanlar da olurdu. Daha çox gənclər zəng çalırdı. Amma onların zəngləri qəzetlə bağlı deyildi. Onlar mənim "Suvar"

ansamblının nəzdində yaratdığım rəqs məktəbini xəbər alır, rəqs etmək istədiklərini bildirirdilər. Ona görə də "Oxumaq yox, rəqs etmək istəyirlər" sərlövhəli məqaləmdə yazmışdım: "Gənclər redaksiyamıza müntəzəm zəng çalırlar. İndi hamı toylarda yaxşı rəqs etməklə diqqəti çəkmək istəyir. Bu, çox yaxşıdır. Rəqsə vurğunluq xalqımızın başlıca xüsusiyyətlərindəndir. "Ləzginka"nın səsini eşidəndə onun coşğun ritmi iliyimizə işləyir. Yaxşı rəqs edən ləzgi gəncləri nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşıdır. Amma bəzi suallar mənə dinclik vermir: Niyə bəzi gənclər qəzet oxumaq istəmirlər? Niyə ana dilini bir o qədər sevmirlər? Nədən babalarımızın əmanətinə bu qədər laqeyddirlər? Belə getsə, axırımız necə olacaq? Suallara cavab tapa bilmirəm".

Ləzgi ziyalılarının nümayəndələri çətinliyə məruz qalmış "Samur" qəzetinə kömək etmək məsələsini müzakirə edərkən. 2010-cu il

Suallara cavab tapa bilməsək də, "Samur"u yaşatmaq üçün bütün çətinliklərə, hər cür əzab-əziyyətə qatlaşaraq qəzetin çapını davam etdirdik. Şöhrət naminə yox, təəssübkeşlik naminə. Biz "Samur"u nəinki saxladıq, onu xalqın tribunasına, dünyanın 24 ölkəsində oxunan, dünya ləzgilərinin sevimli qəzetinə çevirdik.

2012-ci ildən etibarən "Samur" qəzetini ancaq ağ kağızda və rəngli çıxarmağımız oxucuların ürəyincə oldu və onlar qəzeti incə naxışlı gözəl xalçaya bənzətdilər. Qəzetə yeni mövzular və rubrikalar gətirdik. Respublikamızın və Dağıstanın mətbu orqanları ilə əlaqələri daha da möhkəmləndirdik. Qəzet daha maraqlı çıxdıqca, abunəçilərin sayı artdıqca sapı özümüzdən olan baltalar hərəkətə keçdi. Onlar şayiə yaydılar ki, guya "Samur"a dövlət tərəfindən yardım göstərilir. Kaş bu sözlər həqiqət olaydı, dedik. Şayiə yayanlara isə qəzet vasitəsilə cavab verib dedik ki, 1997-ci ildən, yəni biz qəzeti çıxarmağa başladığımız vaxtdan bu günə kimi "Samur"a dövlət və başqa təşkilatlar tərəfindən heç bir yardım göstərilməyib. Qəzeti redaktor kimi mən öz vəsaitimlə çıxarıram. Əgər dövlət yardım göstərsəydi, qəzeti ayda bir dəfə yox, həftədə bir dəfə çap edərdik. Buna həm savadımız, həm qələmimiz, həm də iqtidarımız çatardı. Nə yaxşı ki, respublikamızın bəzi qəzetləri ilə yanaşı, Dağıstan Respublikasının dövlət orqanı olan "Lezgi qazet", Moskvada çıxan "Lezginskiye izvestiya" qəzeti və başqa mətbu orqanlar da "Samur"a dövlət tərəfindən yardım göstərilmədiyini xüsusilə qeyd etmişdi.

Daha çox oxucu cəlb etmək, abunəçilərin sayını artırmaq üçün redaksiya müntəzəm olaraq açıq qapı günləri, ləzgi kitabı həftəsi, dəyirmi stol, oxucularla görüşlər, kitab təqdimatları, poeziya və musiqi gecələri, həmçinin digər bu kimi kütləvi tədbirlər keçirirdi. 2015-ci ilin sentyabrın 24-də redaksiyada keçirdiyimiz dəyirmi stol, Qəbələ və İsmayıllı rayonlarının ləzgi kəndlərində oxucularla apardığımız görüşlər, Dərbənd şəhərinin 2 saylı internat məktəbində geniş qeyd olunmuş "Samur" qonağımızdır" tədbiri xüsusilə yadda qaldı.

Təəssüf ki, illər boyu çəkdiyimiz zəhmətə, bütün səylərimizə, qəzet-oxucu əlaqələrini gündən-günə genişləndirməyimizə, "Samur"un respublikamızın mətbuat orqanları sırasında layiqli yer tutmasına baxmayaraq, ona heç bir təşkilatdan və imkanlı adamlar tərəfindən lazımi yardım

göstərilmədi. Ona görə də qəzetin 28 yanvar 2016-cı il tarixli sayında verilmiş baş məqalədə yazdım: "Samur" yenə çətinliklərə məruz qalıb. Son illər maddi imkansızlıq üzündən ayda bir dəfə çıxan qəzetin vəziyyəti yaxşı deyil. Devalvasiya, pulun dəyərdən düşməsi, çap xərclərinin artması və başqa bu cür səbəblər üzündən Bakıda onlarca qəzet bağlanıb. Azərbaycanın yeganə ləzgi qəzeti olan "Samur"a maddi yardım göstərilməsə, o da bağlana bilər. İndiki çətin dövrdə milli dəyərlərimizi, dilimizin saflığını, adət-ənənələrimizi qoruyub saxlayan və təbliğ edən "Samur" qəzetinin çapı xalqın namus məsələsidir. Hər bir xalqın ana dilində çıxan qəzetlə fəxr etdiyini unutmayaq".

Məqalədən təsirlənən, qəzetin bağlanmaq təhlükəsini hiss edən, onun saxlanmasının son dərəcə vacib olduğunu başa düşən oxucularımız və təəssübkeşlərimiz redaksiyaya məktub göndərərək ziyalıları, iş adamlarını, doğma dilini sevən hər kəsi "Samur"a kömək göstərməyə çağırırdılar. Ürək ağrısı ilə qələmə alınmış bu məktubları həyəcansız oxumaq mümkün deyildi. Uzun illər qəzetlə əməkdaşlıq edən, onun yayılmasına kömək edən Qusar rayonunun İmamqulukənd kəndinin sakini Oruc Orucov yazırdı: "Samur" təkcə ləzgi xalqının qəzeti deyildir. O, ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində çıxmaqla tolerant və beynəlmiləl ideyaları paylaşan əsl xalqlar dostluğu qəzetidir. Onun yaşamasında, fəaliyyət göstərməsində ictimaiyyət və dövlət qurumları da maraqlı olmalıdır".

Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndinin sakini Fəxrəddin Şahmurov öz fikrini belə bildirirdi: "Doğma dilimizi qoruyub saxlamaq istəyiriksə, ilk növbədə "Samur" qəzetini qoruyub saxlamalıyıq. Uzun illər maddi çətinliklər çəkən və artıq bağlanmaq təhlükəsi qarşısında qalan "Samur"u saxlamaq üçün ləzgi dilinin təəssübünü çəkən bütün ziyalılar birləşib vahid bir mərkəz yaratmalı və fəaliyyət göstərməli, qəzetimizi və dilimizi xilas etmək üçün əllərindən gələni etməlidirlər. Özümüzdən başqa heç kəs bizə kömək etməyəcək".

Qəzetimizin fəal müxbirlərindən olan Qəbələ rayonunun Dızaxlı kənd orta məktəbinin ləzgi dili müəllimi Aytəkin Babayeva yazırdı: "Mən "Samur"u öz müəllimim hesab edirəm. O, mənim kimi neçə-neçə gəncə həyatda öz yolunu tapmaqda kömək edib. Bizə kömək edən "Samur"a indi biz kömək etməliyik. "Samur"u saxlamaq dilimizi, tariximizi, mədəniyyətimizi qoruyub saxlamaq deməkdir. Gəlin əl-ələ verək, illər boyu bizə mənəvi dayaq olmuş sevimli qəzetimizi yaşadaq. Onu yaşatmasaq, bizim də yaşamağa haqqımız yoxdur".

Təəssüf ki, illər boyu səy göstərməyimizə, doğma qəzeti yaşatmaqdan ötrü gecə-gündüz çalışmağımıza, qədirbilən oxucularımızın çoxsaylı çağırışlarına baxmayaraq, xalqın görən gözü, həyatının aynası olan "Samur"a dövlət və imkanlı insanlar tərəfindən heç bir kömək göstərilmədi. Qrant təşkilatlarına göndərdiyimiz layihələrin heç biri keçmədi, bizə bir manat da pul ayrılmadı. Ona görə də qəzetin yubileyi ərəfəsində indiyədək gördüyümüz işləri xatırlayanda ona "30 illik mübarizə" adını verdim. Milli dildə qəzet çıxarmaq əsl mübarizədir.

Hər cür çətinliklərə və maneələrə baxmayaraq, indiyədək yaşatdığımız "Samur"a görə qürur hissi keçiririk. Çünki bu illər ərzində onu xalqın sevimli qəzetinə çevirə bilmişik. Minlərlə həmvətənimizdən ötrü "Samur" doğma elin səsi, doğma dilin Kəbəsidir. Azərbaycanda ləzgi ocağı, ləzgi yurdu, ləzgi dili deyəndə insanların yadına ilk növbədə "Samur" qəzeti düşür...

«Самурдикай» лагьанвай гафар

(Газетдиз акъуднавай макъалайрай)

«Самур» халкьдин рикI алай газетдиз, лезги чIал хуьн ва вилик тухун патал чIехи женгчидиз элкъвенва. Адалай вирида чешне къачуна кIанзава.

Са вахтунда СтIал Сулеймана лагьанай: «Жуван халкьдиз жуван намусдиз хьиз вафалу жен». И гафар рикIел алаз захъ «Самурдин» кIелдайбурувай, вири лезгийривай ийир са тIалабун ава: «Жуван халкьдиз вафалу жен!»

Нариман Абдулмуталибов,
Дагъустан Гьукуматдин председателдин заместитель,
филологиядин илимрин кандидат.
«Жуван халкьдиз вафалу жен».
«Самур», 2016-йисан 27-май, № 4.

«Самур» лап хъсан газет я. ЧIал михьи, кхьизвай макъалаяр метлеблу. Им вири лезгийри дамахна кIанзавай газет я. Вучиз лагьайтIа бязи месэлаяр куьне чалайни векъиз эцигзава.

Гьамидуллагь Мегьамедов,
А.А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай
Дагъустандин Педагогикадин Илимдинни
Ахтармишунрин Институтдин директор, академик.
«ЧIалан алимри санал кIвалахна кIанзава».
«Самур», 1999-йисан 11-ноябрь, № 20.

«Самур» кIелдайла, налугьуди, икьван тарихар винел акъудзавайди гзаф йисара зегьмет чIугвазвай са илимдин меркез я. Газетди тарихдин чешмейрай гузвай малуматар, кIелзавайбурув агакьарзавай архивдин материалар лугьуз тежедай кьван къиметлубур, гзафбуруз тийижирбур я. Ихьтин агалкьунар фикирда кьуртIа, «Самур» халкьдин тарихдин институтдиз ухшар я.

Амри Шихсаидов,
тарихдин илимрин доктор, профессор,
Дагъустандин ва Россиядин Федерациядин
илимрин лайихлу деятель.
«Халкьдиз вичин тарихар вахкана кIанзава» (урус чIалал).
«Самур», 2015-йисан 20-ноябрь, № 10.

Къадим девиррин ва XVII-XIX виш йисарин икьван гагьди чаз тийижир цIудралди шаирар винел акъуднавай «Самур» газетди чи эдебиятдик са институтдивай гзаф йисара кутаз тежедай хьтин пай кутуна. Лезги эдебиятдин тарихдик гьикI эгечIдатIа «Самурдивай» чирна кIанзава.

Мавлуд Ярагьмедов,
филологиядин илимрин доктор.
«Везифа – ахтармишдайди» (азербайжан чIалал).
«Самур», 1999-йисан 17-июнь, № 11.

Azərbaycanda demokratiyanın bariz nümunəsi olan “Samur” çox maraqlı qəzetdir. O, həmişə çıxmalı, fəaliyyət göstərməli, çoxmillətli ölkəmizin həqiqətlərini dünyaya bəyan etməlidir.

Qəzetin bütün saylarını ardıcıl izləyirəm. Fərəhli haldır ki, son illər “Samur” daha oxunaqlı olub, qəzetin tərtibatından tutmuş, materialların mövzu və əhatə dairəsinə, dolğunluğuna qədər hər şey jurnalist peşəkarlığından xəbər verir. Arzu edirəm ki, “Samur” öz dəst-xətti, öz ənənələri olan yaxşı mətbu orqanı kimi Azərbaycan jurnalistikasında öz qəti yerini tutsun.

Hidayət Orucov,
Azərbaycan Respublikasının
milli siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri.
“Samur”, 30 mart 2000-ci il, № 6.

Сам факт выхода «Самур»а на трех языках – русском, азербайджанском и лезгинском свидетельствует об особой роли вашей газеты, способствующей укреплению традиционных уз братства и сотрудничества двух соседей – Дагестана и сопредельных с ним северных районов Азербайджана.

А.Прищепов,
Временный поверенный в делах России
в Азербайджанской Республике.
«Самур», 30 марта 2000 г., № 6.

Сердечно поздравляю руководство, членов редакционного совета, сотрудников, а также всех читателей газеты «Самур» с выходом юбилейного 100-го номера.

Выход юбилейного номера газеты символизирует высокий творческий потенциал сотрудников газеты, востребованность печатного слова со стороны читательской аудитории, и, несомненно свидетельствует о благородных преспективах вашего издания в деле укрепления мира и взаимопонимания между народами, достижения согласия в обществе.

Магомедсалих Гусаев,
министр по национальной политике, информации
и внешним связям Республики Дагестан.
«Самур», 30 марта 2000 г., № 6.

«Самурдикай» гьукуматдинди туштIани, важиблу милли газет хьанва. Ам чи халкьдин вири уьмуьр къалурзавай, вири лезгияр агудзавай, чун паталди халис тарихнамедиз, лезгияр сад ийизвай са лишандиз – такьатдиз элкъвенва.

Кичибег Мусаев,
Дагъустандин халкьдин шаир,
филологиядин илимрин кандидат.
«Авай сад хьайиди». «Самур», 1999-йисан 26-август, № 15.

«Самур» газетди чи халкьдин вилик акъвазнавай гзаф месэлайрикай, дерди-балайрикай, чи меденият, яшайиш виниз хкаждай тайин рекьерикай, гьакIни чи тарихдиз, чIалаз, адетриз талукь гзаф къиметлу материалар чапзава.

РикIиз регьят жезвай кIвалах ам я хьи, «Самурди» чи чIалаз гзаф фикир гузва. Гьавиляй гьар са кас ана чапзавай материалрин гъавурда регьятдиз гьатзава. Жуван дидед чIалал акъатзавай газет кхьин чи виридан кьилин винизвал, гьар са лезги хизандин намусдин кар хьун лазим я.

Магьмуд Челебов,
художник.
«Вуч лугьун...». «Самур», 1998-йисан 21-январь, № 2.

«Самур» зи рикIиз лугьуз тежедай кьван хуш я. Адан гьар тилит за сусан жегьизар хьиз хуьзва. Икьван багьа, икьван рикIиз хуш газет ни кхьенвачтIа, ада гзаф затIар квадарнава. Халкьдин тарих, меденият, адетар, чIал чирун патал «Самурдив» эгечI. «Самур» кхьихь, «Самур» хуьх!

Абдулжелил Шихзадаев,
зегьметдин ветеран.
«Сусан жегьизар хьиз». «Самур», 1998-йисан 8-октябрь, № 15.

“Samur”un son saylarını oxuyandan sonra onu bir damcı bala bənzətdim. Süfrəyə bir damcı bal düşəndə arılar dərhal onu necə mənimsəyirlərsə, “Samur” da oxucular arasında beləcə mənimsənilir, əldən-ələ gəzir. Digər tərəfdən, bir damcı bal arıları cəmlədiyi kimi, “Samur” da yaradıcı ziyalılarımızı beləcə öz ətrafında toplayır. Qəzeti oxuduqca iftixar hissi keçirirsən. Ləzgi xalqının nə qədər görkəmli şəxsiyyətləri, alimləri, yazarları, qəhrəmanları var imiş!

Yunus Bağırov,
müəllim, Qusar rayonunun Əcəxür kəndi.
“Bir damcı bal kimi şirin”. “Samur”, 30 dekabr 1998-ci il, № 20.

Milliyyətcə avaram, amma “Samur” qəzetini məmnuniyyətlə oxuyuram. Burada həmişə maraqlı, oxunaqlı yazılar olur. Ləzgi dilində dərc olunmuş məqalələri də nəzərdən keçirirəm. Çox şeyi başa düşməsəm də, ləzgi və avar dillərini müqayisə edir, oxşar sözlər tapır, bundan fərəh duyuram. Yaxşı cəhət odur ki, “Samur”un yaradıcı kollektivi dünyəvi mövzulara, həyati məqalələrə, dil problemlərinə xüsusi diqqət yetirir.

Məryəm Lələyeva,
Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının tələbəsi.
“Salam, əziz “Samur”!”. “Samur”, 14 yanvar 1999-cu il, № 1.

Чи Кьулан вацIун тIвар алай «Самур» газетдиз лезги чIалал акъудзавай макъалаяр чна чIехи шанкьунив кIелзава. Абуру чаз чи тарих, чи адетар, чи чIал ва сейли ксар чирзава. Чаз хайи халкьдин къени краралди дамахдай мумкинвал гузва.

«Самурди» чи чинра хъвер тунва. Чаз дидед чIалан дережа чир хьанва. «Самур» кIелдайла чаз чун цIийи кьилелай дуьньядиз хтайди хьиз жеда.

Гагь-гагь газетдин цIийи нумра кIелна куьтягьайла гъарибвилин гьиссери суст ийида чун. Вуч фад куьтягь хьана? Муькуь нумра вахчудалди гьикI эхда лугьуз фагьумда чна. Чи

вил рекье жеда. ИкI вердиш хьанва чун хайи газетдал. Рекьер хуьзва чна адан – кIани мугьмандин хьиз.

Айнур Шагьбазова,
Уьлкер Ширинова,
Тагьире Шагьбазова,
М.А.Сабиран тIварунихъ галай БПТ-дин
КцIар филиалдин 37-группадин студентар.
«Самур» – чи рикI алай газет».
«Самур», 1999-йисан 11-март, № 5.

Здравствуйте, уважаемые и любимые журналисты газеты «Самур»! Здравствуйте все те, кто так усердно, бескорыстно, с душой трудятся за нас – лезгин. Был бы я орбитром, я бы вам всем дал самый высокий бал за очень содержательную, интересную, поучительную газету.

«Самур» читается с охотой, узнаем много хорошего, умного и нужного. Наверное, трудно все время находить такие эликсирные для души темы, бить по тонкой струне, пробуждать национальную гордость, прививать любовь к своему языку, обычаям, к истории, к прошлому, настоящему и будущему. Вам нет равных, вы на пустом месте создали прекрасную, читаемую газету. Такое не каждый может.

Сейфел Султанов,
ветеран войны и труда.
«Самур» читается с охотой».
«Самур», 26 августа 1999 г., № 15.

Üç dildə – ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində oxucuların qəlbinə yol tapan, respublikanın həyatı, xalqlar dostluğu, insan mənəviyyatı kimi məsələlərdən, bir çox mətbuat orqanlarının unutduğu problemlərdən oxunaqlı, sadə dillə söhbət açan "Samur" ən çox sevdiyimiz istəkli qəzetə çevrilib. Oxucu araşdırması apararkən gördüm ki, jurnalistikanın bütün janrlarından uğurla istifadə edən, səhifələrində 100-dən çox rubrika açan "Samur"un mövzuları geniş və rəngarəngdir.

"Samur"un lüğətində verilən sözlər dilimizin tarixi keçmişində vaxtilə işlənib unudulmuş yüzlərlə ifadəni yenidən həyata qaytarmaqla yanaşı, klassik şairlərimizin dilində fəal poetik rol oynamış, sonralar ədəbi dildən çıxmış bir sıra kəlmələrə yenidən dildə aktivlik hüququ qazandırır.

Sami Aydəmiroğlu,
Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun dissertantı,
Bakının 150 saylı məktəbinin
dil-ədəbiyyat müəllimi.
"İstəkli qəzetimiz". "Samur", 14 oktyabr 1999-cu il, № 18

Куь газетдикай заз гзаф хуш атана. Газетдин кIалубни хъсан я, макъалаярни. Заз чиз, гзаф газетри «Самурдилай» чешне къачуна кIанзава. Ихьтин газетдихъ галаз алакъаяр хуьн, аниз макъалаярни шиирар акъудун чIехи бахт я.

Эйзудин Сайдумов,
Дагъустан Республикадин СтIал Сулейманан райондин
ДаркIуш Къазмайрин хуьр.
«КIелзавайбурун веревирдер». «Самур»,
1999-йисан 28-октябрь, № 19.

За цIийи хьанвай «Самур» сифте йикъалай кхьенвайди я. Ам вичелди чи лезгийривай дамахиз жедай, чи рикI алай газет я лугьуз кIанзава заз. Газетдиз цIийи нефес, цIийи руьгь атанва.

Пуд чIалал газет акъудун гзаф залан кIвалах я. ГьакI ятIани газетдин журналистри и рекье гзаф агалкьунар къазанмишнава ва «Самур» кIелдайбуруз кIанарзава.

Элгьет Сейидов,
КцIар шегьер, муаллим.
«КIелзавайбурун веревирдер».
«Самур», 1998-йисан 28-октябрь, № 19.

«Самурда» кIвалахзавай къелемэгьлияр! Куь агалкьунар гзаф чIехибур тирди виридаз ашкара я. Куьне чIугур кьван зегьметар себеб яз «Самур» халкьдин рикI алай газетдиз элкъвенва. Амма чалай квез мукьувай куьмекар гуз алакьзавач. Гьавиляй захъ агъсакъалди хьиз лезгийривай ийир са тIалабун ава: «Стхаяр, вахар, геждал вегьин тавуна «Самур» кхьихь. ТахьайтIа, чун газет авачиз амукьда».

Шагьисмаил ТIигьиржалви,
Баку.
«КIелзавайбурун веревирдер». «Самур», 1998-йисан 28-октябрь, № 19.

Хачмаз райондин Лечетрин хуьруьн юкьван мектебда лезги чIалан муаллимвиле кIвалахзавай заз «Самурдин» гьакъиндай са кьве гаф лугьуз кIанзава. Халкьдин чIал течидай къатариз чIал чирунин рекьяй «Самурдихъ» гзаф чIехи агалкьунар ава. «ЧIал» ва «Самурдин мектеб» тIварар алай чинар, гьакIни «Самурдин гафалаг» кIелдайла неинки мектебдин аялрин, гьакIни муаллимрин чирвилер артух жезва.

Гьабибулагь Биллаев,
Хачмаз район.
«КIелзавайбурун веревирдер». «Самур», 1998-йисан 28-октябрь, № 19.

Hörmətli redaksiya! “Samur” qəzeti çox oxunaqlı olmaqla bərabər, ləzgi xalqının tarixi keçmişinə, ədəbiyyatına, mədəniyyətinə, dilinə, adət və ənənələrinə aid maraqlı materiallarla oxucuları cəlb edir.

Qəzetin çıxması üçün sizin nə qədər zəhmət sərf etdiyinizi yaxşı anlayıram. Başa düşürəm ki, qəzetin işıq üzü görməsindən ötrü nə qədər maddi vəsait tələb olunur. Amma bütün çətinliklərə baxmayaraq, xalqın yolunda öz şərəfli işinizi layiqincə yerinə yetirirsiniz. Siz “Samur” qəzetinə yeni ab-hava gətirməklə yanaşı qəzeti tamamilə canlandırmısınız.

Meyvəddin Hacıyev,
BDU-nun professoru.
“Minnətdarıq”. “Samur”, 29 dekabr 1999-cu il, № 23.

“Samur” mənim ən çox sevdiyim qəzetdir. İndiki qəzet bolluğu dövründə “Samur”u mənə sevdirən əsas cəhətlərdən biri odur ki, burada bir sıra başqa qəzetlərdən fərqli olaraq, sensasiya

naminə uydurma, heç bir mənbəyə əsaslanmayan, yaxud insan ləyaqətinə toxunan qərəzli yazılar dərc olunmur. Əksinə, qəzet yaradıcı xarakterli, maraqlı və məzmunlu yazılarla oxucuları düşündürür, onlara xoş ovqat bəxş edir.

Abdul Muradov,
Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin aparıcı mütəxəssisi.
"Düşündürən qəzet". "Samur", 30 mart 2000-ci il, № 6.

"Samur" qəzetinin müntəzəm və maraqlı çıxması səbəbsiz deyil. Onu respublikamızın tanınmış jurnalistləri sırasında seçilən iki qələm sahibi - Sədaqət Kərimova və Müzəffər Məlikməmmədov çıxarır. Üç dildə belə bir qəzet buraxmaqdan ötrü azı 10-12 jurnalist lazımdır. Lakin "Samur" qəzetində iki nəfər həmin ağır yükü öz çiyinlərində daşımaqla yanaşı, mətbuatımızın ənənələrini, jurnalistikanın janr rəngarəngliyini də layiqincə yaşadır. Bu jurnalistlər xalqlarımız arasında dostluq əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsi, Azərbaycan, ləzgi və rus dillərinin təmizliyinin qorunub saxlanması üçün əllərindən gələni edirlər. Ona görə də qəzetin təəssübkeşləri ildən-ilə artır.

Əmir Mustafayev,
"Azərbaycan" qəzetinin baş redaktoru, yazıçı.
"Samur", 30 mart 2000-ci il, № 6.

"Samur"un öz auditoriyası var. Şübhəsiz ki, bu auditoriyanın böyük bir hissəsini ləzgi xalqının övladları tutur. Tarixən qədim, mənəvi cəhətdən zəngin ləzgi xalqının tribunası rolunda çıxış etməklə "Samur" gözəl missiyanı üzərinə götürüb.

Akif Aşırlı,
"Şərq" qəzetinin baş redaktoru.
"Samur", 30 mart 2000-ci il, № 6.

"Samur" ona görə sevilib seçilir ki, o, xalq həyatından, insanların mənəviyyatından, keçmişindən, adət-ənənələrindən yazır, özümüzü özümüzə tanıtmaq yolunda cəsarətli addımlar atır... "Samur" sevilir, oxunur, bir nümunə kimi əl-əl gəzir, adı kimi buz bulaqlardan süzülən dağ çayıtək çağlayır. Onun məqsəd və məramı aydın, yazıları özü kimi şəffafdır.

Polad Qasımov,
"Kirpi" satira-yumor jurnalının baş redaktoru.
"Samur"un çağlayan günləri".
"Samur", 30 mart 2000-ci il, № 6.

"Samur" qəzetini müntəzəm alan, onu sevə-sevə oxuyan abunəçilərdən biri kimi ürək sözümü demək istəyirəm: "Samur" çox maraqlı və oxunaqlı qəzetdir. Çünki həyatımızın bütün sahələrinə nüfuz edir, indiki iqtisadi çətinlik şəraitində çoxlarını düşündürən suallara cavab verir.

Məsud Tariquliyev,
Bakı Metropoliteninin işarəvermə və rabitə xidmətinin sərnişin avtomatikası mühəndisi.
"Ürək sözüm". "Samur", 30 mart 2000-ci il, № 6.

Respublikamızda çıxan çoxsaylı qəzetlər içərisində özünəməxsus dəst-xətti ilə tanınan bir qəzet var. Bu, üç dildə - ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində çıxan "Samur"dur. Həyat yoldaşım və mən bu qəzetin daimi oxucularıyıq. Qəzetin mövzu rəngarəngliyi, müasir dövrün problemlərinə həsr olunmuş rubrikalar və materiallar oxucuların rəğbətini qazanıb.

Zeynəb Abdullayeva,
kənd təsərrüfatı elmləri namizədi.
"Uğurlar arzulayıram". "Samur", 20 aprel 2000-ci il, № 7.

REDAKSİYADAN: *"Samur"un ən yaxşı pərəstişkarlarından olan tanınmış alim Zeynəb Abdullayevanın təşəbbüsü ilə Bakının Hadi küçəsində yaşayan 40 insan qəzetimizə abunə yazılıb. Çoxlu oxucu cəlb etdiyinə görə o, redaksiyamızın mükafatına layiq görülüb.*

"Samur" oxucuların, xüsusilə ləzgi xalqının döyünən qəlbi və ruh məbədidir. "Samur" respublika qəzetləri ordusunda başıucalıqla addımlayır, məzmunlu yazıları ilə mənəviyyatımızı, tariximizi, mədəniyyətimizi xalqımıza, bütün dünyaya çatdırır. "Samur" saf nəfəsli, xoş niyyətli, ləzgi xalqına xas yüksək qüruru özündə əks etdirən qəzetdir. Çətinliklərə sinə gərərək, vuruşa-vuruşa addımlayan "Samur" qəzetinin yaradıcı heyətinə çətin və şərəfli işində uğurlar arzulayırıq.

Şafiddin Gərəyxanov,
Qusar şəhəri, yazıçı.
"Oxucuların döyünən qəlbi". "Samur", 20 aprel 2000-ci il, № 7.

Мне очень дорога газета «Самур». Она делает многое для укрепления дружбы между народами Азербайджана. И эта дружба берет начало из чистых родников Шахдага. Пусть ваша газета будет бурной, вечной как река «Самур».

Мирза Мирзабеков,
бывший строитель СДК, пенсионер.
«Для укрепления дружбы». «Самур», 20 апреля 2000 г., № 7.

"Samur" ABŞ-a da gedib çıxdı. Beləcə, qəzet soydaşlarımızın sorağında dünyanı güzar edir, neçə-neçə ölkəyə öz varlığını tanıdır. "Azadlıq" radiosundan onun bəzi materiallarının oxunması, Dağıstan qəzetlərində "Samur"un səhifələrinin təkrar dərc olunması və başqa faktlar "Samur"un gələcəkdə dünyada tanınacağına ümid verir.

Aygün Muradağayeva,
"Yeni Azərbaycan" qəzetinin əməkdaşı.
"Dünya ləzgilərinə doğru uzanan yol".
"Samur", 20 aprel 2000-ci il, № 7.

"Naxçıvan" qəzeti "Samur"u dövlətçiliyimizin keşiyində durmaqla yanaşı, həm də xalqlar arasında körpü yaradan qəzet adlandırdı. Çünki respublikamızda hər bir insanın söz, vicdan, dini etiqad azadlığına malik olduğu hüquqi dövlət qurulduğu bir dövrdə "Samur" öz məqalələrində daim həmrəyliyin, birliyin, səmimiliyin, dostluğun vacib olduğunu təbliğ edir. Ona görə də bu mövzuda dərc olunan materiallar oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanır.

Elnur Məmmədov,
Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının tələbəsi.
"Samur" dövlətçiliyimizdir". "Samur" 20 aprel 2000-ci il, № 7.

Ləzgicə dərsliklərin çatışmadığı indiki dövrdə “Samur”un məktəbi” səhifəsi məktəb şagirdlərindən ötrü dəyərli dərs vəsaiti rolunu oynayır. Bu səhifə həm də məktəblərdə ləzgi dilini tədris edən müəllimlərə köməkdir. “Samur”un məktəbi” ən istedadlı uşaqları üzə çıxarır, onlara yol göstərir. Ana dilində ən yaxşı məqalələr, şeirlər və hekayələr yazan uşaqlar həvəsləndirilir, müsabiqələr təşkil olunur. Bu baxımdan “Samur” qəzeti böyük bir institutun gördüyü işi həyata keçirir.

Ramazan Larvi,
“Samur” dilimizdir. “Samur”, 20 aprel 2000-ci il, № 7.

«Самур»! Чи кIвале ви гьар тилит вирида вилив хуьзва. Ви макъалаяр чи хизанди санал кIелзава. Чаз лезги чIал икьван кIанарнавайди зи дах, Дагъустандин тIвар-ван авай къелемэгьли Абдулбари Магьмудов я. Зи эмедин руш Пакизат Фетеллуевани Дагъустандин машгьур шаиррикай я. Чна абуралди, гьакIни абуру хьиз чаз хайи чIал кIанарзавай, чи рикI алай «Самурдалди» дамахзава. Ваз чIехи агалкьунар, «Самур»! Вун гьамиша лезги хизанрин багьа мугьман хьурай.

Румина Магьмудова,
Бакудин Хырдалан поселокдин
1-нумрадин мектебдин муаллим.
«Вилерикай карагна». «Самур», 2000-йисан 14-июль, № 12.

«Самур» является одной из интересных газет издающихся в нашей республике. На страницах этой газеты публикуются много информаций, интересных статей. Она призывает к моральной чистоте, доброжелательству.

Рабия Махмудова,
преподователь Бакинского Нефте-Энергетического Колледжа.
«Интересная газета». «Самур», 14 ноября 2000 г., № 19

Зун «Самур» газетдин сайтинин кIелдайди я. Лингвистикадал рикI алай кас хьиз авайвал лугьун хьи, «Самурдин» чIала зун гьейранарна. Заз лезги чIал кIанарна. За гьатта жуван лезги дустариз лезгидалди чарарни кхьена. Гьа икI, зун патал «Самур» чIалан мектебдиз элкъвена. Им вири халкьдик дамах кутазвай газет я.

Пиотр Козловский,
Прага шегьер.
«Редакциядиз чар». «Самур», 2002-йисан 29-ноябрь, № 9.

Mən “Samur”un daimi oxucusuyam. Özüm əslən bakılıyam, milliyətcə azərbaycanlıyam. İqtisadçı işləmişəm, indi təqaüddəyəm. 17 ildən çoxdur ki, iki qəzet yazdırıram. “Samur”un bir nüsxəsini özüm alıram, o birini Dağıstanın Axtı şəhərindəki dostlarıma göndərirəm. Qəzetdəki azərbaycanca, rusca materialları özüm oxuyuram, ləzgicə məqalələrin tərcüməsini ləzgi dostlarım edir.

Son vaxtlar əksər qəzetlər qan qaraldan, mənfi qıcıqlarla dolu neqativ hadisələrdən yazdığı halda, “Samur” öz səhifələrində işıq, ümid dolu yazılara geniş yer verir. Bu, çox vacibdir. İnsanlara həyat eşqi, gözəl duyğular bəxş edən əsl jurnalist yazıları dərc edən redaksiya kollektivinə özümün və dostlarımın minnətdarlığını bildirirəm.

Əlağa Ağali oğlu Qədirov,
“İnsanlara ümid verirsiniz”. “Samur”, 28 avqust 2014-cü il, № 8.

«Самур» газетда кIвалахзавай хайибур! Дидед чIал хуьзвай, адан къайгъуда авай квез чухсагъул. Вуч хъсан я, и чIехи республикада чи лезгивал, чи адетар, чи чIал, чи меденият хуьн патал алахъунар ийизвай «Самур» газет ава. Куь къелем къуьруь тахьурай. Квез чир хьухь хьи, газетдал рикI алай, адан рехъ хуьзвай зун хьтин инсанар гзаф авайди я. Зи кIвалин лагьайтIа, виридалайни багьа мугьман «Самур» я.

Седреддин Амрагьов,
Баку, Ени Гуьнешли поселок.
«Зи кIвалин багьа мугьман».
«Самур», 2014-йисан 28-август, № 8.

«Самур» газетди чIал хуьн патал жегьилрихъ галаз санал тухузвай мярекатри рикI шадарзава зи. Гьакъикъатдани газетди кхьизвайвал, исятда чи виридалайни кар алай кIвалах чIал хуьн хьана кIанзава. Зи 83 йис я. Зун Дагъустандин Докъузпара райондин Миграгъ Къазмаяр хуьряй я. 50 йисалай виниз я Бакуда яшамиш жез.

Садра Магьачкъалада жуван мукьва-кьилийрал кьил чIугвадай вахтунда абур захъ галаз урусдали рахаз акурла за зарафатдал вегьена лагьанай: «Зун урус туш эй, лезги я». Хъуьрена лезги чIалал элячIнай ксар. За абурув «Самур» газетдин са шумуд нумра вугана лагьана: «Хъсандиз кIела и газет. Ада квев фагьумиз тада. Куьн жуванбурухъ галаз хайи чIал туна маса чIалал рахадач». «Самурди» а ксариз тарс гана ва абур гила зун акурла анжах лезгидалди рахазва.

Абдулсин Эсетов,
Баку.
«Хайиди хьиз». «Самур», 2015-йисан 20-ноябрь, № 10.

За Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультет 2007-йисуз акьалтIарна. Зун гъурбатда кьил хуьз мажбур хьана. Жув гъурбатда аватIани, фикирар хайи чиликайни хайи чIалакай я. Вуч хъсан я хьи, чахъ «Самур» газет ава. Адан сайтина авай чIалаз талукь макъалаяр кIелдайла зак руьгь акатзава. ЧIалан месэлаяр мукьвал-мукьвал къарагъарзавай «Самур» газетдин редакциядиз кIелзавайбурун баркалла агакьариз кIанзава заз. Ихьтин макъалайри чав чIалакай генани дериндай фагьумиз тазва, тIал алай месэлайрихъ санал гелкъуьнин важиблувал чирзава. Газетди кхьизвайвал, чна – жегьил несилди хайи чIалан таъсиб хуьн тавуртIа, чи бубайрин руьгьери чун негьда.

Вадим Адилов,
РФ-дин Ростов вилаятдин Цицикрин (Зизик) хуьр.
«Фагьумиз тазва». «Самур», 2015-йисан 20-ноябрь, № 10.

«Самур» газетдин кIвалахдаррин Дагъустандин СтIал Сулейманан райондин кIелдайбурухъ галаз кьиле фейи гуьруьшдикай «Кьасумхуьр ТВ-ди» халкьдиз гегьеншдиз малумат гана. Гьакъикъатдани им гзаф марагълу мярекат тир. И гуьруьшди мад гъилера «Самур» газетдихъ Азербайжанда хьиз, Дагъустандани чIехи нуфуз авайди къалурна.

Ихьтин мярекатдал ахцегьвийрин вилни ала. Куьне Ахцегьикай ва сейли ахцегьвийрикайни гзаф макъалаяр чапнава. Яргъай-яргъаз чи жемятар «Самурдин» алакьунрал гьейран

хьанва. Куь журналистар, шаирар вири Дагъустандиз сейли я. Чазни «Самурдин» кІвалахдаррихъ галаз гуьруьш кьиле тухуз кІанзава. Къадим Ахцегьин агьалийри куьн шадвилелди кьабулдай.

Шамсудин Алдеров,
Дагъустан Республикадин Ахцегь район.
«Ахцегьвийрин вил ала». «Самур» 2017-йисан 28-январь, № 1.

Гьар гьилера сайтина «Самурдин» цІийи тилит акурла чи хвешивилихъ и кьил, а кьил жедач. «Самурдин» сайт ахъаяйла чаз чи хайи ватан акур хьиз жеда. Газетди гьам Азербайжандин, гьам Дагъустандин, гьамни вири дуьньядин лезгийрикай кхьизва. Виринрай, гьар са куьникай хабар гузва ада.

Москвада яшамиш жезвай лезгийри «Самурдин» чІалакай, тарихдикай, чи хуьрерикай кхьизвай материалар цІарни тутуна кІелзава. Газетдиз акъудзавай макъалайри чак руьгь кутазва. «Самур» халкьдин рикІ алай, халкьдин рикІяй хабар гузвай газет я. Чна газетдин кІвалахдарриз чІехи агалкьунар тІалабзава.

Гьасан Шихмурадов,
Сулейман Абдулкъадиров,
Саидгьасан Агьмедов,
Магьмуд Алибегов,
Москва шегьер.
«Чи рикІяй жеда». «Самур» 2017-йисан 26-апрель, № 4.

Лезги чІал хуьн ва вилик тухун патал датІана женг чІугвазвай «Самур» газетдиз халкьди гьахълу яз «чІалан женгчи» лагьанва. И рекьяй редакцияди тухузвай кІвалах лугьуз тежедай кьван зурбади я. Авайвал лагьайтІа, «Самурдин» чІалан женгини чак руьгь кутазва. Гьавиляй чун вири и женгиник экечІна кІанзава. Гьар са касди вири халкьдин лезги мектебдиз элкъвенвай «Самурдиз» куьмек гун патал газет кхьена кІанзава.

Заиддин Агъабегов,
зегьметдин ветеран, КцІар шегьер.
«Самур» чи мектеб я». «Самур», 2018-йисан 28-февраль № 2.

«Самурди» чІалакай, тарихдикай, адетрикай, чи сейли ксарикай, хуьрерикай кхьизвай макъалаяр чи рикІяй я. А макъалайри чаз жуван халкь генани хъсандиз чир жедай мумкинвал гузва. Алатай 30 йисуз газетди халкь агудна. Гьавиляй «Самурдин» нумраяр кІватІна вилин нинеяр хьиз хуьзвай, редакциядиз чІалан Кябедиз хьиз икрам ийизвай инсанрин кьадарни къвердавай генани гзаф жезва.

Чун газетдиз куьмек гуз алахъна кІанзава. Икьван къиметлу газет хуьн тавуртІа маса халкьари чаз вуч лугьурай? Ихьтин кар алай месэла гьял авун лезгивал, жуввал хуьн лагьай чІал тирди рикІелай алуд тийин.

Шагьисмаил Исмаилов,
Къебеле район, духтур.
«Агатна кІанзава». «Самур», 2021-йисан 18-март, № 2.

«САМУРДИН» ДАЯХАР

Муьзеффер Меликмамедов

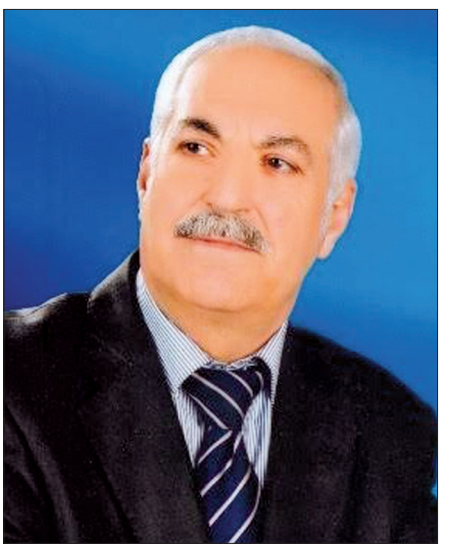

Зал жуван уьмуьрда къелемдиз икьван вафалу, вичин кІвалахдал икьван рикІ алай кьвед лагьай инсан гьалтнач. «Самур» газет акъудун патал йиф-югъ талгьана женг чІугур, 25 йисуз датІана халкьдиз дидед чІал кІанарун, чи тарихдин икьван гагьди малум тушир чинар винел акъудун патал чІехи алахъунар авур ихьтин къелемэгьли са маса халкьдихъ авайтІа, адал кьин кьадай. Гьайиф хьи, чи халкь масакІа я. ТахьайтІа и савадлу, вичихъ къени рикІ авай, инсанар кІани, умун къилихрин инсанди кесибвилив кьил хуьдачир. Ингье са утагъдин кІвале вад аял чІехи авур адан руьгьдин дуьнья акьван девлетлу я хьи, гьеле чавай адаз къимет гуз хьанвач. И кар гележег несилрин хиве гьатзава.

ТІвар-ван авай журналист, шаир, кхьираг, тарихчи ва чІалан пешекар Муьзеффер Меликмамедов 1948-йисуз Къуба райондин Дигагь хуьре дидедиз хьана. 1966-йисуз юкьван мектеб акьалтІарай ада 1968-йисан майдалди КцІар райондин «Къизил Къусар» газетдин редакцияда кІвалахна. Гуьгъуьнлай Советрин Яракьлу Къуватра къуллугъ авур вахтунда «Советский моряк» газетдин мухбирвал авуна ва Ленинграддин военный мухбиррин мектебда кІелна. Ина ам военный округдин виридалайни хъсан мухбирвилин тІварцІиз лайихлу хьана.

1975-йисуз Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин журналистикадин факультет яру дипломдалди акьалтІарай М.Меликмамедов гьа вахтунда Азербайжандин КП-дин ЦК-дин «Совет кенди» газетдин редакцияда кІвалахал акъвазна. Журналистикада гьилик авур агалкьунрай Муьзеффер Меликмамедов СССР-дин кьве медалдиз ва Азербайжандин Журналистрин Союздин «Къизилдин къелем» премиядиз лайихлу хьана. «Совет кенди», «Гьаят», «Берекат», «Лезгияр», «Алпан» газетрин мухбирвиле, завотделвиле, редактордин заместителвиле, редакторвиле кІвалахай М.Меликмамедов алай вахтунда «Самур» газетдин кьилин редактордин заместитель я.

Муьзеффер Меликмамедов лезги, азербайжан ва урус чІаларал чапдай акъудай 28 ктабдин, 9 агъзурдалай гзаф публицистикадин макъалайрин, очеркрин, корреспонденцийрин, репортажрин, зарисовкайрин, эссейрин ва фельетонрин автор я. 1980-2018-йисара адан лезги чІалан ономастикадин, лексикадин, этимологиядин ва диалектологиядин кьетІен месэлайриз талукьарнавай 150-далай гзаф илимдин макъалаяр ва «Лезги чІалар» тІвар алай монография чапдай акъатна. 2015-йисуз М.Меликмамедова С.Керимовадихъ галаз санал сифте яз «Лезги чІаланни азербайжан чІалан гафарган», 2020-йисуз «Азербайжан чІаланни лезги чІалан гафарган» туькІуьрна чапдай акъудна.

М.Меликмамедова сифте яз икьван гагьди халкьдиз тийижир юкьван виш йисарин ва XVII-XIX асиррин 60-далай гзаф халкьдин къагьриманар, 40 кьван шаирар ва алимар винел акъудна. Адан чи тарихдиз талукьарнавай ктабар вири халкьдиз сейли я.

Шаир ва кхьираг хьиз гьилик авур агалкьунрай М.Меликмамедов Азербайжандин гегьенш къатариз талукь тир информациядин такьатрин профсоюздин «Араз» эдебиятдин премиядиз ва Дагъустан Республикадин «Шарвили» премиядиз лайихлу хьана. Ада сифте яз лезги эдебиятдиз эссе жанр гьана.

Муьзеффер Меликмамедован уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай цIудралди макъалаяр, гьакIни Гуьлбес Асланхановадин «ЧIехи лезги» ктаб чапдай акъатнава. Адан «Лезги тIвар алатIа...» кIватIалдикай «Дагъустандин халкьарин адетар» предметда тарсунин ктаб хьиз менфят къачузва. М.Меликмамедован эсерар Дагъустан Республикадин юкьван мектебра ва институтра чирзава.

Müzəffər Məlikməmmədov

Mən həyatım boyu qələmə bu qədər sadiq, öz işinə bu qədər can yandıran ikinci adama rast gəlməmişəm. “Samur” qəzetini nəşr etmək üçün gecə-gündüz külüng çalan, 25 il fasiləsiz olaraq xalqına ana dilini sevdirmək, tariximizin qaranlıq səhifələrini üzə çıxarmaq üçün çalışan belə bir qələm sahibi başqa bir xalqa məxsus olsaydı, onun adına and içərdilər. Heyf ki, bizim xalqımız bir başqadır. Yoxsa bu savadlı, səfürəkli, qəlbi insan sevgisi ilə dolu xeyirxah insan kasıblıq içində ömür sürməzdi. Birotaqlı mənzilində beş uşaq böyüdən bu insanın xalqımıza bəxş etdiyi mənəvi sərvətlər o qədər zəngindir ki, onların dəyərini hesablamaq gələcək nəsillərin boynuna düşür.

Tanınmış jurnalist, şair, yazıçı, tarixçi və dilçi Müzəffər Məlikməmmədov 1948-ci ildə Quba rayonunun Digah kəndində anadan olub. 1966-cı ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra 1968-ci ilin may ayına kimi Qusar rayonunda çıxan “Qızıl Qusar” qəzeti redaksiyasında işləyib. Sonralar Sovet Ordusu sıralarında xidmət edərkən “Sovetskiy moryak” qəzetində müxbirlik etmiş, Leninqradda hərbi müxbirlər məktəbini bitirmişdir. Burada o, “Leninqrad hərbi dairəsinin ən yaxşı müxbiri” adına layiq görülmüşdür.

1975-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirən M.Məlikməmmədov həmin vaxtdan Azərbaycan KP MK-nın “Sovet kəndi” qəzetində işləmişdir. O, jurnalistika sahəsindəki uğurlarına görə SSRİ-nin iki medalına və Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının “Qızıl qələm” mükafatına layiq görülmüşdür. “Sovet kəndi”, “Həyat”, “Bərəkət”, “Lezgiyar”, “Alpan” qəzetlərində müxbir, şöbə müdiri, redaktor müavini, redaktor vəzifələrində çalışmış M.Məlikməmmədov hazırda “Samur” qəzeti baş redaktorunun müavinidir.

Müzəffər Məlikməmmədov ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində işıq üzü görmüş 28 kitabın, 9 mindən çox publisistik məqalə və oçerklərin, korrespondensiyaların, reportajların, zarisovkaların, esse və felyetonların müəllifidir. 1980-2018-ci illərdə onun ləzgi dilinin onomastikasına, leksikasına, etimologiyasına və dialektologiyasına dair 150-dən çox elmi məqaləsi və irihəcmli “Ləzgi dilləri” monoqrafiyası çapdan çıxıb.

2015-ci ildə Müzəffər Məlikməmmədov ilk dəfə olaraq Sədaqət Kərimova ilə birgə “Ləzgicə-azərbaycanca lüğət” və 2020-ci ildə “Azərbaycanca-ləzgicə lüğət” kitablarını tərtib edib çapdan buraxdırmışdır.

M.Məlikməmmədov ilk dəfə olaraq orta əsrlərin və XVII-XIX əsrlərin indiyədək məlum olmayan 60-dan çox ləzgi qəhrəmanını, 40-dək şair və alimini üzə çıxarıb onları xalqa tanıtdırmışdır. Onun tariximizə dair kitabları xalq tərəfindən sevilə-sevilə oxunur.

Şair və yazıçı kimi qazandığı yaradıcılıq uğurlarına görə M.Məlikməmmədov Azərbaycan KİV Həmkarlar İttifaqının "Araz" ali ədəbi mükafatına və Dağıstan Respublikasının "Şarvili" mükafatına layiq görülüb. O, ilk dəfə olaraq ləzgi ədəbiyyatına esse janrını gətirib.

Müzəffər Məlikməmmədovun həyat yolu və yaradıcılığı haqqında onlarca məqalə və Gülbəs Aslanxanovanın "Böyük ləzgi" kitabı çapdan çıxıb. Onun ötən əsrin 90-cı illərində ləzgi xalqının ən çox oxuduğu "Adın ləzgidirsə..." kitabından "Dağıstan xalqlarının adət və ənənələri" fənnində dərslik kimi istifadə edilir. M.Məlikməmmədovun həyat və yaradıcılığı Dağıstan Respublikasının orta və ali məktəblərində tədris olunur.

Муьбариз Азизов

Адан чкадал масад хьанайтIа, фадлай галатдай, четинвилериз таб гуз тахьана зунни и кIвалахдивай яргъалардай. Ада лагьайтIа, 25 йисуз редакциядин къайгъу чIугуна. Муьбариз галачиз «Самур» газет акъудун заз гзафни-гзаф четин жедай. Ам и кардив анжах зи уьмуьрдин юлдаш хьиз ваъ, гьакIни хайи халкь ва лезги чIал кIани, жуванбурук рикI кузвай са инсан хьиз эгечIна. Газетдин рекье ада вичин чанни эцигна, пулни. Ам зи арха, зи сад лагьай кIелдайди ва критик хьанатIани, датIана кадрдин кьулухъ амукьна. Адаз садрани вичин тIвар кьуна кIан хьанач, редакция паталди вуч авунатIани, эвез кIан тахьана «Самурдин» таъсиб хвена.

Муьбариз Азизов 1950-йисуз КцIар шегьерда дидедиз хьана. КцIарин 1-нумрадин юкьван мектеб гимишдин медалдалди акьалтIарай ам Азербайжандин НафтIадинни Химиядин Институтдик экечIна. Институт куьтягьайдалай кьулухъ ада гзаф йисара Бакудин Холодильникрин заводдин цехерикай садаз регьбервал гана. Алай вахтунда М.Азизова «Метак» компанидин директорвиле кIвалахзава.

25 йисан къене чи компьютерар, принтерар гуьнгуьна хтунин ва маса техникадин крарин къайгъу гьада чIугуна. Авайвал лугьун хьи, гагь-гагь четинвилери чуькьуьз чун руьгьдай аватай вахтара Муьбариза чак руьгь кутадай. Газет датIана акъудун, халкьдив агакьарун паталди ада гьакъисагъвилелди чIугур кьван зегьметар гекъигиз тежерди я. Агъзур километрралди рекьер алцумна вичин машинда аваз «Самур» газет кIелдайбурув агакьарай ада зарафатдалди «ЦIийи машинар мад гьатдайди я, газетдин крар туькIуьрай» лугьудай.

Дамах гвачир, заха ва рикI михьи кас тирвиляй ам чи коллективдин рикI алай инсандиз элкъвена.

Mübariz Əzizov

Onun yerində başqası olsaydı, çoxdan bezər, çətinliklərə dözə bilməyib məni də bu işdən uzaqlaşdırardı. O isə 25 il fasiləsiz redaksiyanın qayğısını çəkdi. Mübariz olmasaydı, "Samur" qəzetini nəşr etdirmək mənim üçün çox çətin olardı. O, bu işi təkcə həyat yoldaşım kimi deyil, həm də xalqını və ana dilini sevən bir təəssübkeş kimi görüb. Qəzetin işıq üzü görməsindən ötrü canını və malını əsirgəməyib. Mənim möhkəm dayağım, ilk oxucum və tənqidçim olmasına baxmayaraq, həmişə kadr arxasında qalıb. Heç vaxt adının çəkilməsini istəməyib, hər işi əvəz gözləmədən görüb.

Mübariz Əzizov 1950-ci ildə Qusar şəhərində anadan olub. Qusar şəhər 1 saylı orta məktəbini gümüş medalla bitirdikdən sonra Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunda təhsil alıb. Uzun illər Bakı Soyuducular zavodunda sex rəisi işləyib. Hazırda "Metak" şirkətinin direktoru vəzifəsində çalışır.

25 il ərzində redaksiyada kompüter və printerlərin, ümumiyyətlə, bütün texnikanın işlək vəziyyətdə olmasının qayğısına Mübariz qalıb. Açığını deyim ki, bəzən çətinliklər üzündən ruhdan düşdüyümüz vaxtlarda o, bizi ruhlandırardı. Qəzetin fasiləsiz çıxması və vaxtında yerlərə çatdırılması ilə bağlı onun çəkdiyi zəhmət müqayisəedilməzdir. Qəzeti yerlərə çatdırarkən maşınla min kilometrlərlə yol qət edən Mübariz zarafatından da qalmır, "Maşın sıradan çıxsa, yenisini almaq olar, təki qəzetin işi düzəlsin", - deyirdi.

Səmimi, xeyirxah və əliaçıq adam olduğuna görə o, kollektivimizin sevimlisidir.

Севда Азизрин

Гьар са редакциядихъ нубатдин нумра чапдай акъуддай вахтунда материалар кьиляй-кьилди ачух кьилив кIелна гьалатIар дуьзар хъийидай кьилди кIвалахдар авайди я. ЦIуд йисалай гзаф я «Самурда» и кIвалах вичиз лезги, азербайжан, урус ва ингилис чIалар хъсандиз чизвай Севдади кьилиз акъудиз. Сифте зи велед хьиз захъ рикI кана и кардив эгечIай ам, гуьгъуьнлай пешекардиз элкъвена.

Хайи ватан, дидед чIал кIанарзавай, къени къилихрихъ ялзавай, аялрин рикIе дуствилинни мергьяматлувилин гьиссер твазвай махаралди кIелзавайбуруз сейли тир Севда Азизова 1981-йисуз Бакуда дидедиз хьана. Азербайжандин Тефеккуьр Университетдин медицинадин биология факультет, гуьгъуьнлай Азербайжандин Гьукуматдин Медицинадин Университет акьалтIарай ада Бакудин «Сегьгьет» клиникадин маркетингдин отделда кIвалахзава.

Севда Азизрин Азербайжандин лезги аялар патал махар кхьизвай авай-авачир сад тир къелемэгьли я. Гзаф йисар я «Самур» газетдин «Самурдин мектеб» чина адан сад-садалай марагълу махар акъатиз. Кьил акъуддай ксари лагьайвал, Севдадин махар цIийи жуьрединбур я. Абур авторди вичиз хас фасагьатлу, цIалцIам чIалал кхьенва.

Гьа и кар фикирда кьуна, жегьил къелемэгьлиди 2019-йисуз «Фири яру шив» тIвар гана вичин сад лагьай махарин ктаб чапдай акъудна ва гъвечIи кIелдайбур шадарна. Адан махарин ктабдикай чи республикадин лезги чIалан тарсар гузвай гзаф мектебра, гьакIни цIудралди къецепатан уьлквейра дидед чIал чирзавай чи ватанэгьлийри менфят къачузва.

«Самур» газетдиз «Аялар патал махар», «Ша лезги чIалал рахан», «Народы мира», «Кавказская мудрость», «Отголоски кавказской войны», «Доброта спасет мир» хьтин рикIел аламукьдай рубрикаяр гъайи Севдади алай вахтунда аялар патал вичин цIийи махарин ктаб чапдиз гьазурзава.

Sevda Azizrin

Hər bir redaksiyada qəzetin növbəti nömrəsi çapa hazırlananda səhifələrdəki bütün materialları ayıq başla oxuyub, səhvləri aşkar edən ayrıca əməkdaş olur. 10 ildən çoxdur ki, "Samur" qəzetində bu işi Azərbaycan, rus, ləzgi və ingilis dillərini mükəmməl bilən Sevda yerinə yetirir. Əvvəl övladım kimi mənə can yandırıb kömək edən Sevda, sonradan əsl peşakar oldu.

Vətəni, doğma dili və xalqı sevdirən, uşaqları dostluq və insanpərvərlik ruhunda tərbiyə edən nağılları ilə oxucuların dərin rəğbətini qazanmış Sevda Əzizova 1981-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. Azərbaycan Təfəkkür Universitetinin biologiya fakültəsinin və Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinin məzunudur. Hazırda Bakının "Səhhət" klinikasının marketinq şöbəsində çalışır.

Sevda Azizrin Azərbaycanda ləzgi uşaqları üçün nağıl yazan yeganə gənc müəllifdir. Uzun illərdir ki, qəzetin "Samur"un məktəbi" səhifəsində onun bir-birindən maraqlı nağılları dərc olunur. Peşəkarların qeyd etdiyi kimi, Sevdanın nağılları orijinallığı ilə seçilir. Müəllif onları özünəməxsus sadə və səlis dildə qələmə alıb.

Oxucu marağını nəzərə alaraq Sevda 2019-cu ildə özünün "Yalı qırmızı at" adlı nağıllar kitabını çap etdirib balaca oxucularını sevindirib. İnsan ürəyində xeyirxah hisslər oyadan bu kitabdan Azərbaycanın ləzgi dili dərsi tədris olunan əksər məktəblərində qiymətli vəsait kimi istifadə olunur. Həmin kitab xarici ölkələrdə yaşayan ləzgi diasporları nümayəndələrinin də böyük marağına səbəb olub.

Qəzetə ləzgicə "Uşaq nağılları", "Gəlin ləzgicə danışaq", rusca "Dünya xalqları", "Qafqaz müdrikliyi", "Qafqaz müharibəsinin əks-sədası", "Dünyanı xeyirxahlıq xilas edəcək" kimi yeni rubrikalar gətirən Sevda hazırda uşaqlar üçün yeni nağıllar kitabı üzərində çalışır.

Гуьлхар Гуьлиева

Вичихъ гегьенш дуьньякьатIунар авай, чи тарихдални эдебиятдал гзафни-гзаф рикI алай, датIана «Самур» газетдин таъсиб чIугвазвай и къени къилихрин инсанди чак анжах Муьзеффер Меликмамедован уьмуьрдин юлдашди хьиз къуьн кутунач. Ам халисан ватанперес тирвиляй чав агатна.

«Самурдиз» датIана к1елдайбуруз чирвилер авачир кьетIен вакъиайрикай макъалаяр кхьизвай Гуьлхар Гуьлиева 1953-йисуз Къуба райондин Дигагь хуьре дидедиз хьана. Хуьре юкьван мектеб, Сумгаитда Медицинадин Техникум акьалтIарайдалай кьулухъ ада Азер-

байжандин Гьукуматдин Университетдин биологиядин факультетда кIелна. Гзаф йисара Къубадин иви куьчардай станциядин отделдиз регьбервал гайи Г. Гуьлиевади гуьгъуьнлай Бакуда гьа хиляй Азербайжан Республикадин Илимринни Ахтармишунрин Институтда духтур-лаборантвиле ва эхиримжи йисара Республикадин Образованидин Министерстводин кьилин музейда илимдин секретарвиле кIвалахна.

«Квез чидани?», «Тарихдин чинрай», «Чи маарифчи дишегьлияр», «Чи мектебрин тарихдай», «Вириниз сейлибур», «Чи эдебиятдин тарихдай» хьтин рубрикайрик кваз макъалаяр кхьизвай Г. Гуьлиевади музейда кIвалахзавай вахтунда газетдин чинриз XIX виш йисан эхирра ва XX виш йисан эвелра кардик хьайи лезги мектебрикай, а девирдин лезги маарифчийрикай марагълу материалар акъудна. Адан къелемдикай хкатай «Аршин мал алан гьикI сейли хьана?», «Дуьнья рам авур аршин мал алан», «Къени крар авур хан», «Султан хьайи лезги», «TIвар квахьнавай шегьер», «МуьтIуьгъ тахьай Кард шегьер», «Шамилан хъел», «Муъминатан цIар амукьна» хьтин макъалаяр кIелзавайбуру гзаф разивилелди кьабулна.

Gülxar Güliyeva

Geniş dünyagörüşünə malik olan, xalqımızın tarixinə və ədəbiyyatına sonsuz sevgisi ilə seçilən, daim "Samur" qəzetinin təəssübünü çəkən bu safürəkli, xeyirxah insan bizə yalnız Müzəffər Məlikməmmədovun həyat yoldaşı kimi arxa olmayıb, o, əsl vətənpərvər ziyalı olduğuna görə bizim həmakrımıza çevrilib.

Geniş oxucu kütləsinə məlum olmayan tarixi hadisələr və ötən əsrlərin ləzgi maarifçiləri haqqında maraqlı məqalələrin müəllifi Gülxar Güliyeva 1953-cü ildə Quba rayonunun Digah kəndində anadan olub. Kənd orta məktəbini, Sumqayıt Tibb Texnikumunu bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsində təhsil alıb. Uzun illər Quba Qanköçürmə Stansiyasında şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. Sonralar Bakıda Elmi-Tədqiqat Qanköçürmə İnstitutunda həkim-laborant və son illər Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin Təhsil Muzeyində elmi katib işləyib.

Qəzetdə "Bilirsinizmi?", "Tarixin səhifələrindən", "Maarifçi qadınlarımız", "Məktəblərimizin tarixindən", "Məşhurlar", "Ədəbiyyatımızın tarixi" rubrikaları altında yazdığı məqalələrlə çıxış edən G.Güliyeva muzeydə işləyərkən XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş ləzgi məktəbləri, həmin dövrlərin ləzgi maariifçiləri haqqında materiallar hazırlamışdır. G.Güliyevanın qələmindən çıxan "Arşın mal alan necə məşhurlaşdı?", "Dünyanı fəth edən arşın mal alan", "Xeyirxah xan", "Şamilin acığı", "Batmış şəhər", "Sultan olmuş ləzgi", "Təslim olmayan Kard şəhəri", "Möminatın misrası qalıb" kimi məqalələri oxucular rəğbətlə qarşılamışlar.

“Samur”un təəssübkeşləri

Çoxlarının sevə-sevə oxuduğu, saylarından toplu düzəldib evində saxladığı, ən əziz qonaqlarına fəxrlə göstərdiyi, tariximizi, mədəniyyətimizi, adət-ənənələrimizi təbliğ edən, oxucularımızı dünyanın neçə-neçə ölkəsində yaşayan həmvətənlərimizə qovuşduran “Samur”un 30 il fəaliyyət göstərib yaşamasında qəzetimizin təəssübkeşlərinin böyük əməyi vardır. Onlar ilk gündən yaxın məsləhətçilərimizə çevrilərək bizimlə birgə qəzeti yaşatmağa çalışmış, onun abunəsinə kömək göstərmiş, öz hesablarına hər ay 10, 20 qəzet alıb doğma kəndlərində imkansız oxuculara göndərmiş, ən çətin anlarda bizi ruhdan düşməyə qoymamışlar.

Tez-tez redaksiyamıza gəlib saatlarla vaxtımızı alan, sözdə dağlar vəd edib qəzetə abunə yazılmağı isə şənlərinə sığışdırmayan bir sıra həmvətənlərimizdən fərqli olaraq təəssübkeşlərimiz heç vaxt özlərini reklam etdirmir, redaksiyaya təmənnasız kömək göstərmişlər. “Samur”un oxucularını respublikamızın müxtəlif bölgələrində yaşayan belə fədakar təəssübkeşlərimizlə tanış edirik.

İmran Rzayev

Respublikamızın nüfuzlu ziyalılarından sayılan, son illər “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi İctimai Birliyi idarə heyətinin sədri kimi fəaliyyət göstərən İmran Rzayev qəzetimizin təəssübünü çəkən, redaksiyamızın bütün tədbirlərində yaxından iştirak edən, ölkə təşkilatları qarşısında qaldırdığımız mühüm məsələlərdə bizi yaxından dəstəkləyən insanlardandır. 2018-ci ildə ləzgi əlifbasını dəyişmək fikrinə düşmüş məmurları bu fikirdən daşındırmaqda İmran Rzayev də redaksiyamıza yaxından kömək göstərmiş, bu məsələ ilə əlaqədar qəzetin baş redaktoru və redaktor müavini ilə birlikdə Azərbaycan Təhsil Nazirliyində, Milli Məclisdə, həmçinin Prezident aparatının müvafiq şöbəsində olaraq əlifbanın dəyişdirilməsinin düzgün qərar olmadığını bildirmişdir. “Samur” qəzetinin ləzgi dili dərsliklərinin çap olunması ilə əlaqədar respublikanın təşkilatları qarşısında qaldırdığı məsələlərdə də İ.Rzayev redaksiyanı müntəzəm dəstəkləmişdir.

İmran Rzayev 40 ilə yaxındır ki, Azərbkollektiv Təsərrüfatlararası Sağlamlıq Respublika Birliyinin sədri vəzifəsində çalışır. Uzun illər göstərdiyi səmərəli fəaliyyətinə görə “Azərbaycanın aqrar sahə rəhbərləri və görkəmli elm xadimləri” kitabına adı düşmüş iki qusarlıdan biri İmran Rzayevdir. O, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə “Tərəqqi” medalı ilə təltif olunub. İ.Rzayev 2015-ci ildə “Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına layiq görülüb.

Sabir Fərzəliyev

Bu sadə və xeyirxah iş adamının xoş sorağı Qusar rayonundan çox-çox uzaqlara yayılıb. 1982-ci ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu fərqlənmə diplomu ilə bitirib doğma rayonda əmək fəaliyyətinə başlayan, yaxşı mütəxəssis və bacarıqlı iş adamı kimi tanınan Sabir Fərzəliyevin quruculuq işləri və insanlara sevgisi bu gün dillərdə dolaşır. Bir neçə il əvvəl yaratdığı iri fermer təsərrüfatında onlarla insanı daimi işlə təmin edən, hər il on tonlarla buğda, meyvə, kartof, ət, süd və başqa məhsullar istehsal edərək respublikamızda ərzaq bolluğunun yaradılmasına yaxından kömək göstərən, şərəfli əməyinə görə "3-cü dərəcəli əmək ordeni" ilə təltif olunan Sabir Fərzəliyevi hamı el adamı adlandırır. Çünki həmişə doğma elin təəssübünü çəkir, daim insanlara kömək etməyə çalışır.

Onun doğma kəndinə ürəkdən bağlı olan mesenat kimi fəaliyyəti çoxlarına nümunədir. Şəxsi vəsaiti hesabına çəkdiyi kənd yollarından, tikdirdiyi məsciddən, kənd təsərrüfatı obyektlərindən yüzlərlə insan bəhrələnir. Son illər maarifçi kimi tanınmış S.Fərzəliyevin səyləri nəticəsində Qusar rayonundakı Zindanmuruğ kənd tam orta məktəbinin uğurlarının sorağı bütün respublikaya yayılıb. Buranı nümunəvi tədris ocağına çevirməkdən ötrü onun həyata keçirdiyi tədbirləri əsl fədakarlıq adlandırmaq olar. O, yuxarı sinif şagirdləri üçün öz hesabına əlavə kurslar təşkil edib. Məktəbi himayəsinə götürən xeyirxah iş adamı təhsildə fərqlənən şagirdlərə təqaüd verir, ali məktəblərə daxil olanlara maddi yardım göstərir.

Genişqəlbli xeyriyyəçi neçə-neçə qələm sahiblərinin kitablarının çapına kömək edib. Bu işi davam etdirən Sabir Fərzəliyevi haqlı olaraq istedadlı yazarların əsərlərinin təbliğatçısı adlandırırlar.

Ziyalılığı və xeyirxahlığı ilə seçilən Sabir Fərzəliyev "Samur"un təəssübkeşi və yaxın dostudur. Hər il doğma Zindanmuruğ kəndində maddi imkanı olmayan, amma "Samur"u oxumaq istəyən onlarca adamı öz hesabına qəzetə abunə yazdırır. Qəzetimizin 30 illik yubileyi ilə əlaqədar hazırladığımız bu kitabın çapına və "Samur"un yubiley sayının nəşrinə maddi yardım göstərən də Sabir Fərzəliyevdir. Redaksiyamızın kollektivi adından ona minnətdarlığımızı bildiririk.

Nəriman Osmanov

Hələ gənclik illərindən savadlı və bacarıqlı həkim kimi bütün rayon əhalisinin hörmətini qazanmış Nəriman Osmanov olduqca səmimi, sadə və təvazökar insandır. "Samur"un ən yaxın dostlarından və təəssübkeşlərindən biri olmasına, uzun illər 50-dən çox insana qəzet yazdırmasına baxmayaraq, heç vaxt bu sahədə gördüyü işləri dilinə gətirmir. Onu Azərbaycanın ən çox mütaliə edən həkimi adlandıranlar yanılmırlar. Bu geniş dünyagörüşlü ziyalının "Samur" qəzetinə olan məhəbbəti isə heç nə ilə müqayisə olunmaz. Ən çətin vəziyyətə düşdüyümüz anlarda onun qəzetimizə olan münasibəti bizi ruhdan düşməməyə məcbur edib. Qəzetimizin 26 aprel 2017-ci il tarixli sayında dərc olunmuş məqaləsində o, "Samur"u xalqın tərbiyəçisi adlandırmış, abinəçiləri

onun ətrafında daha sıx birləşməyə çağırmışdı. Uzun illər qəzetimizi yorulmadan təbliğ edən Nəriman həkim bəzi həmvətənlərimiz kimi quru vədlərlə deyil, əməli işlə "Samur"a bağlılığını sübut edən insanlardandır.

Qusar rayonunun Kufoba kəndində həyata göz açmış Nəriman Osmanov Dağıstan Dövlət Tibb İnstitutunu fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra iki il Xaçmaz şəhərində, sonralar bir neçə il Qusarın Tahircal kəndində işləyib. Sənətinin vurğunu olan, yaxşı həkim kimi elin hörmətini qazanan N.Osmanov artıq 25 ildir ki, Qusar rayonunun Samur qəsəbə xəstəxanasına rəhbərlik edir. Bir neçə il əvvəl "Azərbaycan Respublikasının Əməkdar həkimi" fəxri adına layiq görülən Nəriman Osmanov yerli əhali arasında böyük hörmət və nüfuz sahibidir. "Samur" qəzeti redaksiyası üçün isə o, əsl qürur mənbəyidir.

Məhəmmədxan İsmayılov

Qürurvericidir ki, "Samur" qəzetinin xarici ölkələrdə də çoxlu oxucuları və təəssübkeşləri var. Onların arasında Almaniyada yaşayan həmvətənimiz Məhəmmədxan İsmayılovun xüsusi yeri var. Onunla redaksiyamızın kollektivi arasında dostluq münasibətlərinin 25 illik tarixi var. Bakıdan qonaq gələn dostlarından birinin ona hədiyyə gətirdiyi "Samur" qəzetini görüb, burada ana dilində dərc olunmuş məqalələri oxuyub təsirlənən gənc dərhal redaksiyamıza zəng çalıb bizə minnətdarlığını bildirir. Onun ana dilinə sevgisindən xəbərdar olan əzizləri sonralar hər dəfə Almaniyaya qəzetimizi də aparırlarmış. Həmin nömrələrdəki maraqlı yazılar sayəsində bizim aramızda dostluq körpüsü yaranır. O vaxtdan etibarən hər dəfə Bakıya, doğmalarına baş çəkməyə gələndə Məhəmmədxan öz ailə üzvləri ilə birlikdə redaksiyamızın da qonağı olur. 2008-ci ildə isə onun dəvəti ilə əməkdaşlarımız Almaniyada ezamiyyətdə olur, bu ölkədən hazırladıqları "Almaniyadakı ləzgilər" sərlövhəli məqalədə həmin ölkədə yaşayan həmvətənlərimiz haqqında geniş məlimat verirlər.

Məhəmmədxan 1966-cı ildə Bakının Binə qəsəbəsində anadan olub. Atası İsmayıl Səngəçalda nefçi, anası Tamamat Bakı Elektroavtomat zavodunda galvanik işləyib. Bu iki fədakar insan böyük zəhmətlə səkkiz övlad böyüdüblər. Atası 50 yaşında vəfat edəndə böyük ailənin yükü 8-ci sinfi bitirib texniki peşə məktəbində oxuyan Məhəmmədxanın çiyinlərinə düşür. Hərbi xidmətini Almaniyada keçən Məhəmmədxan sonradan taleyini bu ölkə ilə bağlayır, öz firmasını yaradır. Burada evlənir, qızı və oğlu doğulur. Onun təkidi ilə qardaşları da Almaniyaya köçüb orada yaşayırlar. Lakin sərhədlərin uzaqlığı ona anasının, qardaş və bacılarının qayğısını çəkməyə,

yad ölkənin həyat tərzi isə islam dininin yüksək mənəvi dəyərlərinə riayət etməyə mane olmur. Sonsuz məhəbbətlə 92 yaşlı anasının qayğısına qalan bu insanın zəngin daxili aləmi adamı heyrətə gətirir. "Samur" qəzeti ilə ürəkdən fəxr edən, doğulduğu Binə qəsəbəsi sakinlərinin sevimlisi olan, Azərbaycana qəlbən bağlı olan bu həmyerlimizlə hər kəs qürur duya bilər.

Roza Hacımuradova

Rozanın "Samur"u sevməsinin və redaksiyamızda işləməsinin maraqlı tarixçəsi var. 1998-ci ildə Bakıda Dağıstan Dövlət Universitetinin Bakı filialı açılanda Dağıstan dilləri fakültəsinə istedadlı gəncləri cəlb etməkdən ötrü Qusara getmişdim. İmamqulukənd kəndindən qayıdanda arxamca bir qumral qızın qaçdığını görüb ayaq saxladım. O, təngənəfəs dedi: "Məni universitetə qəbul etməzlər? Ana dilini çox sevirəm. Bu dildə ali məktəbdə təhsil almağı elə arzulamışam ki..."

Sözlərindən hiss etdim ki, ləzgi dilini çox sevir. Ona görə də köməyimi əsirgəmədim. Bir aydan sonra Dağıstan Dövlət Universitetinin Bakı filialına qəbul olunan Roza ilk gündən "Samur" qəzetinə olan sevgisini də əməli surətdə sübuta yetirdi. Qəzeti yaymaqda redaksiyaya kömək göstərməyə hazır olduğunu bildirdi. Çalışqanlığı, sadəliyi, səmimiliyi ilə redaksiya kollektivinin diqqətini cəlb etdi. Zəhmətkeş və çətinlikdən qorxmayan gənc qız Bakının qəsəbələrində yaşayan ləzgilərə "Samur" qəzetini çatdırır, yeni abunəçilər cəlb edirdi. Təəssübkeşliyini görüb onu işə qəbul etdik. Həm kompüterdə qəzetin materiallarını yığır, həm də istirahət günlərində qəzeti təbliğ etməklə məşğul olurdu.

12 il redaksiyamızda işlədikdən sonra "Üfüq-S" təşkilatında işə düzələn Roza burada da zəhmətkeşliyi ilə də seçildi. Redaksiyada topladığı təcrübə onun köməyinə gəldi.

Ləzgi ədəbiyyatının və musiqisinin vurğunu olan Roza Hacımuradova 20 il mənim yaratdığım "Suvar" ansamblının solisti kimi də xalq tərəfindən sevildi. Qədim ləzgi xalq mahnılarını və mənim bəstələdiyim mahnıları məharətlə ifa edən Roza dinləyicilərin qəlbinə yol tapdı.

Hazırda Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri Qapalı Səhmdar Cəmiyyətində çalışan, ləzgicə verilişlər hazırlayan Roza Hacımuradova həmişə səmimiyyətlə deyir: "Mənə ana dilini dərindən müəllimlərim Sədaqət Kərimova və Müzəffər Məlikməmmədov öyrədib. "Samur"da qazandığım təcrübə həmişə köməyimə çatır. Özümü onlara borclu hesab edirəm".

Şahismayıl İsmayılov

Uzun illər "Samur"un Qəbələdəki müxbir postunun rəhbəri olmuş Şahismayıl İsmayılov rayonun tanınmış həkimlərindəndir. Peşəkarlığı, mərdliyi, təəssübkeşliyi ilə həmvətənlərinin böyük hörmətini qazanmış bu ziyalı "Samur" qəzetinin ən böyük dayaqlarından biridir. Etiraf etməliyik ki, qəbələlilərin bir hissəsi "Samur"a məhz onun sayəsində bağlanıb. Xalqına ürəkdən vurğun olan bu safürəkli insanın şəxsi nüfuzu və səyləri bizə bu rayonda qəzetimizin yayım coğrafiyasını

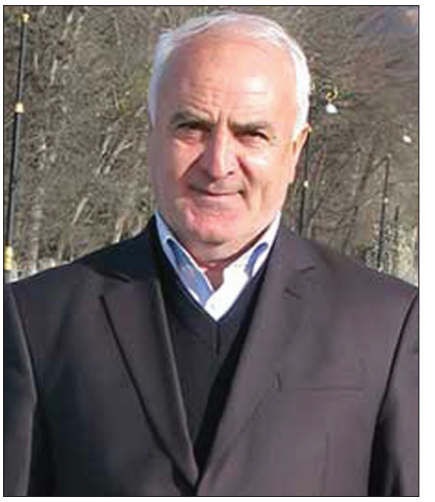

xeyli genişləndirməyə, oxucularımızın sayını artırmağa imkan verib. Ş.İsmayılovun təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə bu rayonda keçirdiyimiz oxucularla görüşlər, dəyirmi masalar qəzetimizə yeni abunəçilər cəlb etməkdə kömək etmişdir.

İlk dəfə ana dilində çıxan qəzetə yerli əhalidə bu sevgini oyadan mərd və xeyirxah ziyalı, vəfalı dostumuz Baba Babayev olub. Onun səyləri nəticəsində rayonda abunəçilərin sayını 270-ə çatdırmışdıq. Baba müəllim 2007-ci ildə dünyasını dəyişəndən sonra bu işi rayonun ağsaqqalı Şahismayıl həkim öz öhdəsinə götürdü. Bu da təsadüfi deyildi. "Samur"u çap etməyə başladığımız ilk dövrlərdə onun atası, rayonun nüfuzlu ağsaqqallarından sayılan Ağamurad İsmayılovun köməyi ilə Qəbələdə onlarca insan qəzetimizə abunə yazılmışdı. Atasından nümunə götürən Şahismayıl İsmayılovun və onun ömür-gün yoldaşı Güleyfə müəllimənin gərgin əməyi sayəsində rayonda "Samur"un abunəçilərinin sayı 300-ü ötdü.

Qəbələ təəssübkeşlərini qəzetimiz ətrafında sıx birləşdirən Ş.İsmayılov müntəzəm olaraq "Samur"da müxtəlif mövzularda qələmə aldığı maraqlı məqalələrlə də çıxış edir.

Bəhram Zalov

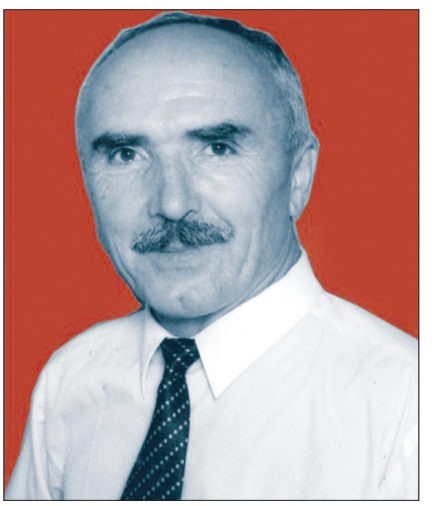

Uzun illər "Samur"un Xudat şəhərindəki müxbir postuna rəhbərlik etmiş Bəhram Zalov ilk gündən qəzetimizin təəssübkeşi və yaxın dostu olub. Hələ 2011-ci ildə onun haqqında qəzetimizdə "Samur"un dostu" adlı məqalə dərc etmiş, redaksiyamıza necə kömək göstərdiyindən söhbət açmışdıq.

Quba-Xaçmaz bölgəsində Zalovlar ziyalılar nəsli kimi tanınır. Bəhramın atası, uzun illər Qusar və Dəvəçi rayonlarının bir sıra kənd orta məktəblərində pedoqoji fəaliyyət göstərmiş Muradxan Zalov 9 övladının hamısının ali təhsil almasına, ölkənin layiqli vətəndaşları kimi yetişməsinə nail olub. Bu ənənə onun övladlarının ailələrində də davam edir. Nümunəvi ailə başçısı olan Bəhramın övladları da ali təhsil alıblar.

İnşaat mühəndisi olan B.Zalov uzun illər müxtəlif vəzifələrdə çalışıb, peşəkarlığı və zəhmətkeşliyi ilə yerli əhalinin hörmətini qazanıb. El arasındakı nüfuzu ona "Samur" qəzetini geniş yaymağa, çoxlu abunəçi cəlb etməyə imkan verib. O, redaksiyamızın Xaçmaz rayonunda və Bakıda həyata keçirdiyi tədbirlərdə həmişə yaxından iştirak edib.

Bəhram Zalov qəzetimizdə maraqlı məqalələrlə də çıxış edir. Bir neçə tarixi məlumatı redaksiyaya o çatdırıb. Görkəmli Azərbaycan publisisti Əli bəy Hüseynzadənin 1907-ci ildə "Füyuzat" jurnalında dərc etdiyi "Şeyx Şamil" məqaləsini və ləzgilər haqqında dediklərini də Bəhram Zalovun tövsiyyəsi ilə qəzetimizdə dərc etmişik.

Mayıl Babaxanov

"Samur" qəzetinin təəssübkeşləri arasında doğma kəndim, Qusar rayonunun Həzrə (Yargun) kəndinin ağsaqqalı, tanınmış müəllim Mayıl Babaxanovun xüsusi yeri var. Uzun illərdən bəri məhz bu ziyalının təşəbbüsü və köməyi sayəsində müəllimlərə və kəndin digər abunəçilərinə qəzet vaxtlı-vaxtında çatdırılmışdır.

Mayıl Babaxan oğlu Babaxanov 1955-ci ildə Həzrə kəndində anadan olmuşdur. Burada orta məktəbi bitirib Azərbaycan Dövlət Universitetinin mexanika-riyaziyyat fakültəsində təhsil almışdır. Əmək fəaliyyətinə Bakıdakı 16 saylı texniki-peşə məktəbində başlamış, sonradan Bakıdakı 220 saylı orta məktəbdə və Qusar rayonunun Kirig kənd orta məktəbində müəllim işləmişdir. 1984-cü ildən doğma kəndi Həzrədə müəllimlik etmiş, 9 il direktor kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Özünəməxsus təhsil nailiyyətləri ilə Qusar rayonunda tanınan Həzrə kənd orta məktəbinin şagirdlərinin qazandıqları uğurlarda Mayıl müəllimin də böyük əməyi vardır. Redaksiyamızın böyük dostu olan bu savadlı və prinsipial adamın səyləri sayəsində uzun illərdən bəri "Samur" qəzeti kənd ziyalılarının sevimli mətbu orqanı olmuşdur.

Rauf Nemətov

25 il "Samur" qəzetinin Xaçmaz şəhərində möhkəm dayaqlarından biri olmuş Rauf Nemətov redaksiyamızın kollektivinin ən sədaqətli dostlarındandır. Savadlı və ədalətli hüquqşunas, mərd və prinsipial insan kimi camaatın dərin hörmətini qazanmış Rauf Feyzi oğlu Nemətov 1951-ci ildə Xaçmaz rayonunun Muruğoba kəndində anadan olmuşdur. Ləçət kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra 1973-1979-cu illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsində təhsil almışdır. Respublika DİN-in Sumqayıt Şəhər Polis İdarəsində ekspert-kriminalist kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1983-1992-ci illərdə Xaçmaz Rayon Polis Şöbəsində baş ekspert-kriminalist, 1992-2003-cü illərdə müstəntiq vəzifəsində işləmiş, polis mayoru rütbəsində təqaüdə çıxmışdır. 2006-cı ildən Xaçmaz Rayon Vəkil Bürosunda vəkil kimi fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan ləzgilərinin qəzetinin dostu və təəssübkeşi olan bu ziyalının təşəbbüsü və köməyi sayəsində 25 il ərzində 20 nəfər xaçmazlı ziyalı "Samur" qəzetinə müntəzəm yazılmışdır. Bu, ana dilinə vurğun olan insanın yüksək mədəniyyətini və ziyalılığını göstərən misallardan yalnız biridir.

Hikmət Butayev

Bir neçə il dalbadal "Samur" qəzetinin 20 nüsxəsinə abunə yazılıb onları doğma kəndi olan Qusar rayonunun Böyük Muruğ kəndinin aztəminatlı ailələrinə təmənnasız göndərən Hikmət Butayevdən söz düşəndə onu tanıyanlar bu xeyirxah insanın yaxşı əməllərindən ürəkdolusu danışırlar. 1949-cu ildə Qusar rayonunun Böyük Muruğ kəndində anadan olmuş Hikmət Seyfullah oğlu Butayev Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu bitirdikdən sonra savadı və təşkilatçılıq bacarığı nəzərə alınaraq bu ali məktəbin 2 min xarici tələbənin sakin olduğu tələbə şəhərciyinə direktor təyin olunmuşdur. Sonradan o, institutun xarici ölkə tələbələri fakültəsində dekan müavini vəzifəsində çalışmışdır. 13 il DİN və Ədliyyə orqanlarında fəaliyyət göstərmiş, mayor rütbəsinə yüksəlmişdir. Son illər "HB" şirkətinin və "Güven" klinikasının təsisçisidir.

Abunəçilərimiz qəzetimizin təəssübkeşi kimi Hikmət müəllimin fəaliyyətini minnətdarlıqla xatırlayırlar.

İlham Fərmanov

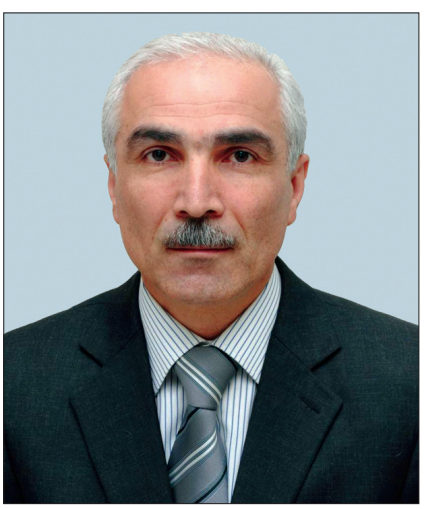

Sadə, təvazökar və gülərüz insan olan İlham Fərmanov "Samur" qəzetinə ən çox bağlı olan təəssübkeşlərimizdəndir. "Qəzeti sətirbəsətir oxuyuram. Məndən ötrü "Samur" dilimizi inkişaf etdirən, xalqımızın keçmişi ilə bağlı indiyədək bilmədiyimiz tarixləri üzə çıxaran, hər birimizə milli qürur hissi aşılayan, dərc etdiyi maraqlı məqalələrlə zövqümüzü oxşayan, bizi düşündürən əvəzsiz mətbuat orqanıdır. Ona görə də belə qəzeti qorumaq və yaşatmaq bizim borcumuzdur" deyir.

Savadlı və təcrübəli mütəxəssis kimi redaksiyaya köməyini əsirgəməyən İlham Fərmanov uzun illərdir buradakı kompüterlərin, printerlərin və digər texniki vasitələrin normal işləməsindən ötrü əlindən gələni edir. Kompüterlərdə azacıq texniki nasazlıq olan kimi ona müraciət edirik. Dərhal redaksiyaya gəlib nasazlığı aradan qaldırır, saatlarla bütün texnikanı yoxlayıb qaydaya salır. Sonra gülə-gülə "daha hansı işdə sizə kömək göstərim?" deyir. Bir sözlə, kollektivin üzvü kimi bizimlə çiyin-çiyinə çalışır.

1958-ci ildə Qusar rayonunun Düztahir kəndində anadan olmuş İlham Fərmanov 1981-ci ildə Azərbaycan Politexnik İnstitutunu bitirdikdən sonra radiotexnika mühəndisi kimi Ukraynanın İzyum şəhərində işləməyə göndərilib. 1985-ci ilə kimi buradakı cihazqayırma zavodunda mühəndis-konstruktor vəzifəsində çalışıb. Sonralar uzun illər Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyində işləmiş İ.Fərmanov 2005-ci ildən Metak MMC-də baş energetik kimi fəaliyyət göstərir.

Natiq Əliyev

Qəzetimizin ən diqqətcil oxucusu olmuş, 20 ildən artıq müddətdə hər il "Samur" qəzetinə abunə yazılaraq onu işçilərinə təmənnasız olaraq paylamış Natiq Əliyevi Qusar rayonunda həm gözəl ziyalı, həm də xeyriyyəçi kimi tanıyırlar.

Natiq Əli oğlu Əliyev 1954-cü ildə Qusar rayonunun Köhnə Xudat kəndində anadan olmuşdur. Burada orta məktəbi bitirib Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun sənaye mallarının əmtəəşünaslığı fakültəsində təhsil almışdır. Qusar şəhərində universamın direktoru, univermağın şöbə müdiri, direktoru vəzifələrində çalışmışdır. Qusar rayonunda formaca yeni, məzmunca keyfiyyətli, Avropa standartlarına cavab verən ticarət şəbəkəsi sayılan "Pioneer" mağazalarının yaradıcısı olan Natiq Əliyev ilk dəfə ticarət mədəniyyətini rayonda təbliğ edən yenilikçi iş adamıdır. O, rayon sakinləri arasında mütərəqqi fikirli ziyalı kimi də tanınır. Onun iş adamı Teyfur Heybətovla birlikdə 4 il əvvəl Qusar meşəsinim böyük bir zolağında yaratdığı "Terenkur" sağlamlıq cığırı"nın xoş sorağı artıq rayonun sərhədlərindən uzaqlara yayılmışdır. Bu, Natiq müəllimin xeyriyyəçi kimi fəaliyyətini göstərən misallardan tək biridir.

Natalya Əlibəyova

Onun "Samur" qəzetinə olan məhəbbətini görəndə insan heyran olur. Milliyyətcə rus olan bu qadın ləzgi və Azərbaycan dillərində dərc edilən məqalələri də maraqla oxuyur. Qusar rayonunun Şirvanovka kənd orta məktəbinin ən yaxşı pedaqoqlarından biri kimi tanınmış Natalya Əlibəyova "Samur"un sədaqətli təəssübkeşlərindən biri kimi uzun illər qəzetimizi geniş təbliğ etmiş, onlarca müəllim və şagirdə də sevdirmişdir. Düz on il onun köməyi sayəsində bu kənddə 50 nəfər qəzetimizə müntəzəm abunə yazılmışdır. Heyf ki, Natalya müəllimə təqaüdə çıxandan sonra bu kənddə onun xeyirxah əməlini davam etdirən olmamışdır.

Natalya müəllimə hələ 2008-ci ildə qəzetimizdə dərc olunmuş "Həmişə var ol!" sərlövhəli məqaləsində yazmışdı: "Üç dildə çıxan "Samur" öz məqalələri ilə oxucuları özünə elə çəkir ki, onu sevməmək mümkün deyil. Ona görə də mən onun həm oxucusu, həm də təbliğatçısıyam. Qəzetin səhifələrində ləzgi və Azərbaycan yazarları ilə yanaşı rus ədiblərinin də həyat və yaradıcılığına geniş yer ayrılır. Onların əsərləri ləzgi dilinə tərcümə olunur. Eyni zamanda rus dilində məqalələr dərc edilir. A.Puşkin, M.Lermontov, S.Yesenin, S.Mixalkov, M.Şoloxov və başqa rus yazıçıları

haqqında verilən məqalələri ədəbiyyatşünaslığın inciləri adlandırmaq olar. Üç dildə üç xalqın dilini, mədəniyyətini, ədəbiyyatını təbliğ edən "Samur"a deyirəm: Həmişə var ol!"

Natalya Əlibəyovanın "Samur"a olan məhəbbəti başqa pedaqoqlarımızda da olsaydı, qəzetimizin tirajı 5 mini, 10 mini ötər, o, uzun illər öz sözü və ziyası ilə oxucuların qəlbinə nur saçardı.

Şahnamaz Savzixanov

Qəzetimizin Xaçmaz rayonunun Yalama qəsəbəsində yayılmasında müstəsna xidmətləri olan Şahnamaz müəllim haqqında danışanda ürəyimiz qürur hissi ilə dolur. 15 il məhz bu insanın köməyi və qayğısı sayəsində "Samur" həmin yaşayış sahəsində və ətrafdakı kəndlərdə yayılıb.

Şahnamaz Savzixan oğlu Savzixanov 1954-cü ildə Xaçmaz rayonunun Yalama kəndində anadan olub. Burada orta məktəbi bitirib M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda təhsil alıb. 12 il Xaçmaz rayonunun Xanoba kəndində müəllim işləyib. 2005-2021-ci illərdə bir vaxtlar özünün oxuduğu doğma Yalama kənd orta məktəbində direktor vəzifəsində çalışıb. Hazırda pensiyada olan bu hörmətli ziyalını müəllim yoldaşları və şagird kollektivi ehtiramla xatırlayır, bu elcanlı, savadlı və təəssübkeş müəllimin xeyirxah əməllərindən danışırlar. Biz – "Samur" qəzetinin naşirləri də xalq qəzetinə olan böyük sevgisi ilə seçilən Şahnamaz müəllimə bizə göstərdiyi təmənnasız qayğıya görə öz dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Maina Xanmetova

Uzun illər Xaçmaz rayonunun Ləcət kənd orta məktəbinin direktoru vəzifəsində çalışmış Maina Xanmetova respublikamızın tanınmış pedaqoqlarındandır. Qəzetimizin təəssübkeşi kimi redaksiyamızla sıx əlaqə saxlayan Maina müəllimə səmimiyyətlə deyir: "Rayonumuzun bir sıra kənd məktəblərində olduğu kimi, bizim məktəbdə də ləzgi dili dərsləri keçirilir. Amma bu fənndən dərsliklər çatışmır. Ona görə də qəzetdə "Samur"un məktəbi" səhifəsini görəndə çox sevindik. Şagirdlərimiz ondan faydalanmağa başladılar. Qəzetin toplusundan və digər materiallardan ibarət "Samur" guşəsini yaratdıq. Həmin guşədəki qəzet və kitablardan valideynlər də faydalandılar. "Samur" bizi çətinlikdən qurtardı. Məktəbdə onun abunəsini təşkil etdik. Müəllim və şagirdlərimiz qəzeti həvəslə almağa başladılar. Çünki burada dilimizə, adət-ənənələrimizə, mədəniyyətimizə, tariximizə aid çox dəyərli məqalələr dərc olunur. "Samur" bizi dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmvətənlərimizə qovuşdurur. Qəzet xalqın

aynasıdır. Biz onun köməyi ilə Azərbaycanın, Dağıstanın, bütün dünyanın həyatı ilə yaxından tanış oluruq".

Təcrübəli pedaqoqun təəssübkeşliyi nəticəsində onun direktor işlədiyi illərdə Ləcət kənd orta məktəbi hər il 50 nüsxə "Samur" qəzetini alırdı. Buradakı oxucularımız müntəzəm olaraq qəzetin çıxışları ilə bağlı öz fikirlərini və təkliflərini də bildirirlər. İlk dəfə "Samur"un lüğəti" rubrikası altında verdiyimiz qədim ləzgi sözlərinin ayrıca kitab şəklində çap olunmasını təklif edənlər də ləcətli oxucularımızdır.

Natiq Əliyev

Respublikamızın tanınmış ziyalılarından olan Natiq Əliyev ilk gündən "Samur"u dəstəkləyən insanlardandır. "Üç dildə maraqlı və oxunaqlı qəzet buraxmaqla siz həm ləzgi xalqının mədəniyyətini, tarixini və dilini yaşadır, həm də Azərbaycan və Dağıstan xalqları arasında dostluq körpüsü yaradırsınız. Bu xeyirxah işdə hər birimiz sizə kömək etməliyik", – deyən N.Əliyev özü bu sahədə hamıya nümunə göstərir. Qəzetimizin uzun illər fasiləsiz çıxmasında Natiq Əliyevin də əməyi vardır.

Onun "Samur"u dostluq körpüsü adlandırması təsadüfi deyil. Çünki özü son illər respublikamızda tikilmiş bir neçə ən yaxşı körpünün layihə müəllifidir. Son vaxtlar Samur çayının üzərində tikilib istifadəyə verilən, Azərbaycanı Dağıstan və Rusiya ilə birləşdirən möhtəşəm körpünün layihəsinin müəllifi də Natiq Əliyevdir.

Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutunu bitirəndən sonra 17 il "Azəryollayihə" İnstitutunda layihə baş mühəndisi vəzifəsində çalışmış N.Əliyev 1995-ci ildən "Texnomost" layihə şirkətində baş mühəndis kimi fəaliyyətini davam etdirmiş və 2008-ci ildən həmin şirkətin direktorudur. Hazırda Hydrotrans Engineering Mühəndislik Mərkəzi adlanan bu şirkətin layihələri əsasında Bakıda 10 nəqliyyat yol qovşağı, Salyan və Şirvan şəhərlərində Kür çayı, Tovuz şəhərində Tovuz çayı üzərində müasir körpülər inşa edilib. Həmin şirkətin layihələri əsasında Rusiya Federasiyasında, Ukraynada, Qazaxıstanda bir sıra körpülər və yolayrıcıları tikilib istifadəyə verilib.

Natiq Əliyevin təşəbbüsü və layihələri əsasında onun doğma rayonu Qusarda da bir neçə körpü inşa olunub. Bacarıqlı mühəndisin rəhbərlik etdiyi şirkət MDB ölkələrinin "Ən yaxşı tikinti və layihə təşkilatı" beynəlxalq müsabiqəsinin qalibidir. Natiq Əliyev 2014-cü ildə Respublika Prezidentinin sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mühəndisi" fəxri adına layiq görülüb.

Tahir Ağarəhimov

1997-ci ildən "Samur"u yaymaqda yorulmadan bizə kömək göstərənlərdən biri mətbuat yayımçısı Tahir Ağarəhimov oldu. 25 il ərzində qəzetin hər sayından 60 qəzet alıb daimi oxucularına çatdırmağı özünün mənəvi borcu hesab edən Tahirin səmimiyyəti qarşısında deməyə söz tapmırıq. Bundan başqa öz hesabına hər saydan qəzet alaraq Quba rayonunun Qımıl və

Qımılqazma, həmçinin Xaçmaz rayonunun Qımılqışlaq kəndlərində "Samur"u oxumaq istəyən imkansız adamlara göndərən bu adam redaksiyamızın böyük dostudur.

İlk dəfə 2015-ci ildə qəzetimizdə "Samur"u hər ailəyə!" çağırışı ilə oxuculara müraciət edən də Tahir olub. Məhz onun müraciətindən sonra hər dəfə 10-20 qəzet alıb doğma kəndlərindəki imkansız oxuculara çatdıran adamlar meydana gəldi.

Tez-tez redaksiyamıza gələn, bizə baş çəkə bilmədikdə isə zəng çalıb şirin ləzgi ləhcəsi ilə "8-ci kilometr qəsəbəsindən Tahirdir" deyib hal-əhval tutan dostumuz hər dəfə qəzeti çapa hazırlayanda çəkdiyimiz əziyyəti və çətinlikləri görüb deyir: "Məni "Samur"un təəssübkeşi edən sizin ruhdan düşmədən çalışmağınız, doğma dilimizi qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirməkdən ötrü yorulmadan mübarizə aparmağınızdır. Hər birimiz bu işdə sizin köməkçiniz olmalıyıq". Yaxşı fikirdir. Təki Tahir Ağarəhimov kimi ana dilini və doğma qəzetini sevən vətənpərvər oxucularımız çox olaydı.

Oruc Orucov

"Samur"a ən çox ürəyi yanan təəssübkeşlərimizdən biri Qusar rayonunun İmamqulukənd kəndində sadəliyi, səmimiyyəti və xeyirxah əməlləri ilə əhalinin hörmətini qazanan Oruc Orucovdur. Qəzetimizin 28 avqust 2010-cu il tarixli sayında bu elcanlı insan haqqında oxuculara ətraflı məlumat vermişik.

"Samur"un istər rayonda, istərsə də Bakıda keçirilən bütün tədbirlərində yaxından iştirak edən bu adam klassiklərimizin və müasir yazarlarımızın yubileyləri qeyd olunan məclislərdə etdiyi səmimi çıxışları ilə də seçilir.

20 ildən çoxdur ki, Oruc öz hesabına qəzetimizin hər sayından 30 nüsxə alaraq həmkəndlilərinə paylayır. Ondan nümunə götürərək İmamqulukənd kəndinin sakinlərindən Qazıməhəmməd Sultanov, Rahid Qədirov, Feyruz Ağarəhimov və Məmməd Məmmədov da bir neçə ildir ki, "Samur" qəzetinin nüsxələrini alıb oxuculara təmənnasız çatdırır.

Qəzetimizin fəal müəlliflərindən olan, vaxtaşırı qəzetimizdə maraqlı yazılarla çıxış edən Oruc "Samur"un 30 dekabr 2021-ci il tarixli sayında dərc olunmuş "Bizi ruhlandırır" sərlövhəli məqaləsində məsələ qaldıraraq yazmışdı: "20 ildən çoxdur ki, kəndimiz 30 nüsxə "Samur" qəzetini alır. Biz onları imkansız oxuculara, kənddə fəaliyyət göstərən təşkilatlara hədiyyə olaraq veririk. Ləzgilərin yaşadıqları başqa kəndlərdə də belə etmək olmazmı? Dağıstanda "Lezgi qazet"in 100 illiyi qeyd olunanda onun redaktoru feysbukda qəzetə 1000 manatdan çox pul köçürənlərin siyahısını vermişdi. Sevindirici haldır. Məgər bizim respublikamızda imkanlı ləzgilər

yoxdur? Onlar niyə “Samur”a kömək göstərmirlər? Unutmayaq ki, insanı pul yox, xalq üçün gördüyü xeyirxah işlər ucaldar”. Həqiqətən də xalqın qəzetinə kömək göstərməkdən, onun təəssübünü çəkməkdən, onu yaşatmaqdan vacib nə ola bilər?

Afər Əlifov

Elə insanlar var ki, həyatda qazandıqları uğurlardan heç vaxt qürrələnmir, sadə, təvazökar və mehriban ünsiyyətləri ilə adamların dərin rəğbətini qazanırlar. Tanınmış alim, “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi idarə heyətinin üzvü Afər Əlifov da belə ziyalılardandır.

Azərbaycan Politexnik İnstitutunu bitirdikdən sonra 1984-cü ildə Leninqradda dissertasiya müdafiə edərək texnika elmləri namizədi alimlik dərəcəsini alan A.Əlifov uzun illərdir Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin dosenti olub. Burada onun rəhbərliyi altında 7 nəfər namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. Afər Əlifovun inşaat mexanikası ilə bağlı apardığı tədqiqatlar alimlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilib.

Hazırda Bakı Mühəndislik Universitetində çalışan alim 80-dən çox elmi əsərin müəllifidir. Onların bir qismi Rusiyada, Ukraynada, Türkiyədə, İngiltərədə çap olunub.

Bir çox alimlərdən fərqli olaraq Afər Əlifov “Samur”un təəssübkeşi kimi redaksiyamızla yaxından əlaqə saxlayır, qəzetin yayılmasından ötrü köməyini əsirgəmir. Qusarlı alim bir neçə il dalbadal öz hesabına 20 qəzet alaraq bu rayonun Düztahir kəndinin imkansız oxucularına göndərib. O, redaksiyamız tərəfindən keçirilən kütləvi tədbirlərdə yaxından iştirak edib.

Səfərbəy Səfərbəyov

1997-ci ildə “Samur”u çapa hazırladığımız günlərdə redaksiyaya gələn tanınmış həkim Səfərbəy Səfərbəyov bizə uğur diləyərək dedi: “Qəzetin peşəkar jurnalistlər tərəfindən çapının davam etdirilməsi xalqımızın mədəniyyətində böyük hadisədir. Bu gündən mən də sizin köməkçinizəm”. Elə də oldu. Səfərbəy “Samur”un ən fəal müxbirlərindən biri oldu Onun dəyərli məsləhətləri köməyimizə çatdı.

Qəzetin yayılmasına kömək göstərdiyinə görə “Samur”un 19 dekabr 2003-cü il tarixli sayında onun haqqında “Bizim yaxın dostumuz” adlı məqalə dərc etdik. Təəssübkeşlərimizdən ilk dəfə olaraq S. Səfərbəyovu “Samur”un saylarının toplusu və dünya ədəbiyyatı seriyasından 4 cildlə mükafatlandırdıq.

1988-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetini bitirdikdən sonra uzun illər məhkəmə tibb ekspertizası sahəsində çalışmış Səfərbəy Səfərbəyov ali dərəcəli məhkəmə tibb eksperti, Avropa Ekspertlər Birliyinin üzvüdür.

Xoşxasiyyət və xeyirxah əməllər sahibi olan, hazırda Bakının Verba Tibb Mərkəzinin direktoru vəzifəsində çalışan Səfərbəy Səfərbəyov həm də yaxşı qələm sahibidir. Onun qəzetimizdə dərc olunan məqalələri insanları xeyirxahlığa, rəhmdilliyə, düzlüyə, dostluğa və sağlam həyat tərzi keçirməyə səsləyir.

Nəzakət Kərimova

Xaçmaz rayonunun sayılıb-seçilən pedaqoqlarından olan, ömrünün 50 ilini fasiləsiz olaraq gənc nəslin təlim-tərbiyəsinə sərf edən Nəzakət Kərimova uzun illər çalışdığı Xudat şəhər 2 saylı orta məktəbində "Samur" qəzetini həm müəllimlərə, həm də şagirdlərə qəlbən sevdirib. Xoşxasiyyət, sadə və təvazökar insan olan Nəzakət müəllimə "Samur"a rəğbətini məktəbdə həyata keçirdiyi maraqlı tədbirlərlə bildirib. 2011-ci ildə onun təşkilatçılığı ilə müəllim kollektivinin və şagirdlərin "Samur" qəzetinin baş redaktoru Sədaqət Kərimova ilə keçirdikləri görüşü tədbirin iştirakçıları hələ də yaxşı xatırlayır. Həmin görüş Xudatda qəzetimizin oxucularının sayını artırmağa kömək etdi.

Nəzakət Kərimovanın pedaqoji fəaliyyət sahəsindəki uğurlarından söhbət düşəndə ilk növbədə bir neçə fakt yada düşür. 1984-cü ildə o, respublikamızın metodistləri arasında keçirilmiş metodika, pedaqoqika və psixologiya müsabiqəsində qalib gələn 5 metodistdən biri kimi Çexiyaya, Rusiyaya və Gürcüstana təcrübə mübadiləsinə göndərilib. Respublika Təhsil Nazirliyi 2008-ci ilin nəticələrinə görə Xaçmaz rayonundan Nəzakət Kərimovaya "İlin müəllimi" adını vermiş, o, Prezident fondundan ayrılmış 5 min manat pulla mükafatlandırılmışdır.

Nəzakət müəllimənin Xudat şəhər 2 saylı orta məktəbdə yaratdığı Nəriman Nərimanov adına muzeyin şöhrəti bütün respublikaya yayılıb. Bu muzey şagirdlərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunmasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Məryəm Əlibəyova

"Samur"un sədaqətli dostları və təəssübkeşləri arasında respublikamızın tanınmış ziyalılarından olan Məryəm Əlibəyova özünəməxsus yer tutur. Mehribanlığı, səmimiliyi, geniş dünyagörüşü və dərin savadı ilə seçilən M.Əlibəyova Bakının Suraxanı rayonunun sayılıb-seçilən xanımlarındandır.

Əslən Qusarın Zeyxur kəndindən olan Məryəm Əlibəyova uzun illər bank sistemində məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 15 il Azərbaycan Dövlət Bankının Bakı şəhər idarəsində işləyən Məryəm xanım sonralar Səhmdar Kommersiya Əmanət Bankı Suraxanı rayon şöbəsinin müdiri vəzifəsini

yerinə yetirmiş, bacarıqlı təşkilatçı və xeyirxah insan kimi kollektivin və əhalinin hörmətini qazanmışdır.

Redaksiyamızın tədbirlərində yaxından iştirak edən Məryəm xanım əvvəllər 10 nəfər imkansız adamı öz hesabına "Samur" qəzetinə abunə yazdırmışdır. Sonralar onun səyləri nəticəsində 50 nəfər "Samur"a abunə yazılmışdır. Onun qəzet yayımı ilə əlaqədar təklifləri abunəçilərimizin sayını xeyli artırmağa imkan vermişdir.

1999-cu ilin əvvəllərində redaksiyamız "Samur"u respublikamızda və xaricdə geniş yaymaq üçün ən yaxşı ideyaya görə müsabiqə elan etmişdi. Məryəm xanım həmin müsabiqənin ilk qalibi oldu və redaksiya tərəfindən mükafatlandırıldı. Bu barədə qəzetimizin 30 mart 2000-ci il tarixli sayında ətraflı məlumat vermişik. Sonrakı illərdə ziyalılarımızdan daha bir neçəsi M.Əlibəyovanın təcrübəsindən istifadə edərək qəzetimizin abunəsinə yaxından kömək göstərmişdir.

Məmmədağa Sərdarov

Respublikamızın tanınmış ziyalılarından olan Məmmədağa Sərdarov həm tələbkar oxucu, həm də maraqlı məqalələr müəllifi kimi "Samur"un təəssübkeşləri arasında özünəməxsus yer tutur. Tez-tez redaksiyaya gələn, işimizlə maraqlanan Məmmədağa müəllim qəzetimizin 30 sentyabr 2011-ci il tarixli sayında rusca dərc olunmuş "Nə üçün "Samur"u sevirəm və qiymətləndirirəm?" sərlövhəli məqaləsində yazmışdı: "Tanınmış jurnalistlərimiz olan Sədaqət Kərimovanın və Müzəffər Məlikməmmədovun səyləri və böyük zəhməti sayəsində "Samur" xalqın sevimli qəzetinə çevrilib. Mən bu qəzeti cəmiyyətin bütün təbəqələrini təmsil edən insanlardan ötrü maraqlı materiallar dərc etdiyinə, dilimizin təmizliyi uğrunda mübarizə apardığına, tariximizin qaranlıq səhifələrini üzə çıxardığına, daim xalqlar dostluğunu təbliğ etdiyinə görə çox sevirəm".

Məmmədağa Sərdarov 1941-ci ildə Qusar rayonunun Gədəzeyxur kəndində anadan olub. 1963-cü ildə Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunu bitirdikdən sonra bir müddət komsomol və partiya orqanlarında çalışmış, sonralar Respublika Xalq Nəzarəti Komitəsində, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində, Nazirlər Kabinetində məsul vəzifələrdə işləmişdir. Son illər AMEA-nın Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunda aparıcı elmi işçi işləmiş M.Sərdarov siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktorudur. O, 2 monoqrafiyanın və 50-dən çox elmi məqalənin müəllifidir.

Bədii yaradıcılıqla da məşğul olan Məmmədağa müəllim bir neçə kitabın və respublika mətbuatında dərc olunmuş çoxlu publisistik məqalələrin müəllifidir. O, "Əmək rəşadətinə görə" medalına və fəxri fərmanlara layiq görülmüşdür.

Aytəkin Babayeva

Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının Dağıstan filologiyası fakültəsində təhsil almış Aytəkin Babayeva "Samur" qəzetini ən çox sevən tələssübkeşlərimizdəndir. O, 2016-cı ildə qəzetimizdə dərc olunmuş bir məqaləsində "Samur"a bağlılığını belə şərh edib: "Ali təhsil aldığım illərdə tanınmış qələm sahiblərimiz Sədaqət Kərimova və Müzəffər Məlikməmmədov müəllimlərim olub. Onlar mənə ləzgi dili və ədəbiyyatını elə sevdiriblər ki, neçə illərdir həmin sevgi ilə yaşayıram və onu dərs dediyim uşaqlara aşılayıram. Universiteti bitirəndən sonra müəllimlərimin buraxdığı "Samur" qəzeti mənim müəllimimə çevrildi. Onun bir sayı gecikəndə qərar tuta bilmirəm, həsrətlə yolunu gözləyirəm. Elə bilirəm ki, "Samur"suz həyat yoxdur".

Bir neçə il Qəbələ rayonunun Dızaxlı kənd orta məktəbində ləzgi dili fənnini tədris etmiş Aytəkin Babayeva "Samur"a olan böyük məhəbbətini qəzetimizdə dərc olunmuş şeir və məqalələrində də bildirib. O, rayonda qəzetin geniş yayılmasından ötrü əlindən gələni edir. Onlarca müəllimi və şagirdi qəzetə cəlb edib. Bununla bağlı müxtəlif tədbirlər həyata keçirib. Qəzetin baş redaktorunun həmin məktəbin müəllim və şagirdləri ilə görüşünün keçirilməsi, "Samur"un 20 illik yubileyinin Dızaxlı kəndində böyük bayram kimi qeyd olunması buna misal ola bilər.

A.Babayevanın səyi ilə məktəbdə "Samur"u oxuyuruq" saatları, ləzgi şair və yazıçılarının yaradıcılığına həsr olunmuş gecələr, ləzgi poeziyası günləri keçirilib. Onun bu sahədə gördüyü işlər respublikamızın ləzgi dili və ədəbiyatı dərsləri keçirilən məktəblərin fənn müəllimlərindən ötrü yaxşı təcrübə və nümunədir.

Qəbələ şəhərində "Samur"un fəal oxucuları ilə görüşdən sonra. 2013-cü il

ЧАК РУЬГЬ КУТАЗВАЙ КАМАЛЭГЬЛИЯР

Имам Яралиев

Лезги халкьдин кьегьал хва, вириниз ичтимайи кIвалахар кьилиз акъудзавай сиясатчи ва меценат хьиз сейли тир Имам Яралиев дидед чIалан, гьакIни дидед чIалал акъатзавай газет ва журналрин таъсиб хуьзвай кас я. 2019-йисан октябрдиз СтIал Сулейманан райондин 90 йисан юбилей кьиле тухузвай вахтунда ада чи газетдиз лайихлудаказ къимет гана лагьанай: «Куьне акъудзавай «Самур» газет лезги чIал вилик тухузвай, чаз тийижир тарихар винел акъудзавай, халкьдин тIал алай месэлайрикай кхьизвай гзаф кесерлу газет я». Ада 2016-йисуз Дагъустандин СтIал Сулейманан райондин кьил Нариман Абдулмуталибовахъ галаз санал чи журналистрин чкадин агьалийрихъ галаз гзаф гурлу гуьруьш тешкилнай. И.Яралиева райондиз регьбервал гайи йисара ана «Самур» газет кIелзавайбурун кьадар генани гзаф хьанай.

Имам Яралиева сифте кьил кутун себеб яз Седакъет Керимовадин «Чун лекьер я» шиир вири Дагъустандиз сейли хьана. Ада вичи Интернетда шиир хуралай кIелна чи ватанэгьлийриз чешне къалурна. Исятда СтIал Сулейманан районда агъзурралди инсанриз «Чун лекьер я» шиир хуралай чида.

Вич и райондин Вини СтIалрин хуьре дидедиз хьайи Имам Яралиева 1995-2006-йисара Дагъустан Республикадин прокурорвиле кIвалахна. Гуьгъуьнлай вичин хайи райондиз ва 2010-2015-йисара Дербент шегьердиз регьбервал гана. 1995-йисуз И.Яралиев Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин депутатвиле, 1998-йисуз Республикадин Гьукуматдин Советдин членвиле хкяна.

Юстициядин генерал-лейтенант Имам Яралиев II дережадин юстициядин гьукуматдин советник я. Ам къайда хуьн таъминарун патал чIугур зегьметдай Баркаллувилин Ордендиз ва А.Конидин къизилдин медалдиз лайихлу хьана. Дагъустан Республикадин ва Россиядин Федерациядин лайихлу юрист тир И.Яралиева Дагъустандин Конституция арадиз гъуник пай кутуна. Ам гьар йисуз кьиле тухузвай «Шарвили» эпосдин сувар кьиле тухузвай комитетдин кьил я. Инсанриз куьмек гун паталди ада «Умуд» тIвар ганвай фонд арадиз гъана.

Имам Яралиева «Рычал су» завод кIвачел ахкьалдар хъувуна. Чкадин хуьруьн майишат ва санайи вилик тухун патал Россиядин чара-чара регионра кIвалахзавай чи карчи ватанэгьлийрин са миллиард рублдилай гзаф пулунин такьатар СтIал Сулейманан районdiз желб авуна. И.Яралиеван пулуналди Вини СтIалрин хуьре Алкьвадар Гьасан эфендидин музей эцигна кардик кутуна. ЦIай кьуна кайи СтIал Сулейманан кIвал-музейни чIехи пулар чара авуна гуьнгуьна хтурди Имам Яралиев я.

ДатIана меценатвал давамарзавай И.Яралиева 2015-йисуз вичин такьатралди зирзибил кIватIдай «Камаз» машин ва самосвал къачуна СтIал Сулейманан райондиз пишкеш авуна. 2019-йисуз ада 10 миллион рублдив зирзибил кIватIдай кьве «Камаз» машин ва са самосвал къачуна райондиз савкьват яз вугана.

Имам Яралиева цIудралди алимрин, шаиррин, писателрин, журналистрин ктабриз спонсорвал авуна ва мадни ийизва. «Самур» газетдин журналист Муьзеффер Меликмамедован азербайжан ва урус чIаларал чапдай акъатнавай «Гьажи Давуд» ктабдиз спонсорвал авурдини Имам Яралиев я.

Къелемэгьлийриз мукьувай куьмек гузвай Имам Яралиев вични шаир я. Ада вичин «МуьтIуьгъ я чун» шиирда СтIал Сулейманан къаматдиз ва шииратдиз зурба къимет ганва: «Вун рекьидач, вун виридаз рагъ жеда. Вун гьамиша халкьдин рикIе сагъ жеда». Гьаким Къурбана туькIуьрнавай «Лезги зарияр» ктабда кхьенвайвал, И.Яралиеван «Пуд стIалар» шиир манидиз элкъвенва: ам музыкадал эцигнава ва сегьнейрилай устадри лугьузва.

Нариман Абдулмуталибов

Гзаф йисара Дагъустан Республикадин СтIал Сулейманан райондиз регьбервал гайи, алай вахтунда Дагъустан Гьукуматдин председателдин заместителвиле кIвалахзавай чи зурба чIалан алим, тIвар-ван авай сихилдин векил, рикIе экуь къастар, чIехи мурадар аваз, галатун тийижиз хайи халкьдизни дидед чIалаз къуллугъзавай Нариман Абдулмуталибов «Самур» газетдал гзаф рикI алай камалэгьли ва чи кIеви дуст я. 2016-йисуз адан теклифдалди СтIал Сулейманан райондин меденiятдин кIвале «Самур» газетдин кIвалахдаррихъ галаз гуьруьш кьиле фена.

«Самур» чаз мугьманвиле» тIвар алаз арадал гъайи ва гзаф гурлудаказ кьиле фейи мярекат къедалди чи ва куьревийрин рикIелай алатнавач. А мярекатдал Нариман Абдулмуталибова «Самур» газетдиз лайихлудаказ къимет гана лагьанай: «Самур» халкьдин рикI алай газетдиз, лезги чIал хуьн ва вилик тухун патал чIехи женгчидиз элкъвенва. Адалай чешне къачуна кIанзава».

Лугьуз тежедай кьван къиметлу илимдин кIвалахрин автор тир алимди вичи хайи чIал вилик тухун патал датIана женг чIугвазва. Райондиз регьбервал гайи йисара ада инаг лезги чIалан Кябедиз элкъуьрна. ЧIалаз талукьарнавай мярекатрик кьил кутуна. Мектебра, бахчайра ва маса идарайра дидед чIалан дережа хкажна. Сифте яз районда «Дидед чIал хуьн, чирун ва гегьеншарун» тIвар ганвай программа кардик кутуна. «Зи хайи чIал» лишандик кваз мярекатар, чIалаз талукь конкурсар, семинарар тухвана. Н.Абдулмуталибован регьбервилик кваз гьар йисуз Кьасумхуьрел лезги чIал хуьниз, чируниз ва вилик тухуниз талукьарна лезги районрин уртах илимдинни тежрибадин конференцияр тухун адетдиз элкъвена. Конференцийрин материалар кIалубда туна ктабар чапзава. Абурукай муаллимри, аялри, гьакIни чIалал кьару гьар са касди менфят къачузва.

ЧIал вилик тухун патал Нариман Абдулмуталибова районда гьар са лезгидихъ дамах кутадай крар кьиле тухвана. Куьредиз илифзавай ксаривай СтIал Сулейманан район халисан лезги район тирди гьасятда кьатIуз жеда. Районди хквезвай рекье мукьвал-мукьвал дидед чIал хуьниз ва вилик тухуниз талукь тир баннерар гьалтзава. «Дидед чIал чир тахьун айиб я!», «Дидед чIалаз вафалу жен гьар са кас!» хьтин баннерри инсандик руьгь кутазва. Ина вири агьалияр лезгидалди рахазва, виribуру хайи чIалаз икрамзава.

Райондин хуьруьн майишат ва санайи вилик тухун патални Н.Абдулмуталибова гзаф зурба крар кьиле тухвана. 1991-йисал къведалди Дагъустандин виридалайни вилик фенвай районрикай тир СтIал Сулейманан райондин хуьруьн майишатни санайи чкIана чIуру гьалар арадиз атанвай. Имам Яралиева райондин кьил хьун кумазни чIуру гьалар арадай акъудун къарардиз къачуна. ЧIехи проектар кардик кутаз алахъна. Адалай гуьгъуьниз и крар Нариман Абдулмуталибова давамарна. Райондин чилерал цIийи багъларни уьзуьмлухар кутуна. Алай вахтунда районда «СтIалрин багълар» ва «100 мектеб» хьтин чIехи проектар кардик ква. Райондин меркез ва хуьрер абад ийизва, цIийи мектебар, меденият дин ва спортдин дараматар эцигзава. Са гафуналди, Имам Яралиева ва Нариман Абдулмуталибова кьил кутур чIехи крар лайихлудаказ давам жезва.

Гьамидуллагь Мегьамедов

«Самур» акъудиз кьил кутур сифте йисара чна вичел меслят гьайи чи машгьур камалэгьлийрикай сад 1986-йисалай Дагъустандин А.А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай Педагогикадин Илимдинни Ахтармишунрин Институтдин директорвиле кIвалахзавай филологиядин илимрин кандидат, педагогикадин илимрин доктор, профессор, Россиядин ТIебии Илимрин Академиядин академик Гьамидуллагь Мегьамедов я. 1999-йисуз чна Магьачкъалада алимди кIвалахзавай институтда адан газетдихъ авсиятда фикирар ва теклифар чирнай.

Гьамидуллагь муаллимди газетдин гьакъиндай икI лагьанай: «Лап хъсан газет я. ЧIал михьи, кхьизвай макъалаяр метлеблу. Им вири лезгийри дамахна кIанзавай газет я. Вучиз лагьайтIа бязи суалар куьне чалайни векъиз эцигзава». Ахпа ада гзаф къиметлу теклиф ганай: «Муаллимриз куьмек гун паталди куьне газетда «Методикадин пIипI» ахъаюн чарасуз я. Гьар са темада материалар гун чи хиве».

Алимдин теклиф фикирда кьуна чна газетда «Самурдин» мектеб» чин кардик кутуна ва гьа йикъалай «Самур» газетдинни Дагъустандин Педагогикадин Илимдинни Ахтармишунрин Институтдин арада жанлу алакъаяр арадал атана. Чна датIана институтди муаллимар ва аялар паталди гьазурнавай материалар газетдиз акъудна. Гьа икI, «Самурдин» мектебди» лезгидалди ктабар агакьзавачир Азербайжандин лезги чIалан тарсар гузвай мек-

тебра муаллимар ва аялар патал тарсарин ктабдин роль къугъвана. Гьа инал лугьун хьи, Дагъустандин делегациядихъ галаз санал Азербайжанда хьайила Гьамидуллагь муаллимди М.А.Сабиран тІварунихъ галай техникумдин чІехибуруз лезги чІалан муаллимар гьазурун патал курсар тешкил авун теклифнай. Адан теклифдилай гуьгъуьниз КцІара техникумдин филиал кардик кутунай ва ина са шумуд йисуз лезги чІалан муаллимар гьазурнай.

Вириниз сейли алим Гьамидуллагь Мегьамедов лезги ва урус чІалариз, а чІаларал тарсар гунин методикадиз талукьарнавай 300 кьван илимдин кІвалахрин, тарсарин ктабрин автор я. Ам са шумудра Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин депутатвиле хкяна. Кьуд медалдиз ва «Дуствал» ордендиз лайихлу хьанвай Гьамидуллагь Мегьамедоваз «Дагъустан Республикадин илимдин лайихлу деятель» гьуьрметдин тІвар ганва.

Гьаким Къурбан

Лезги халкьдин тІвар-ван авай къелемэгьли, Дагъустандин халкьдин писатель, педагогикадин илимрин кандитат, филологиядин илимрин доктор, профессор, Гь.Гьажибегован премиядин лауреат, «РСФСР-дин маарифдин кІвенкІвечи» ва «Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим» гьуьрметдин тІварариз лайихлу хьанвай Гьаким Къурбан (Акимов Къурбан) «Самурдин» виридалайни хъсан дустарикай я. 20 йисуз Лезги Писателрин Союздиз регьбервал гайи, гзаф къиметлу тарихдин романрин, лезги ва Дагъустандин эдебиятрин программайрин, тарсарин ктабрин, хрестоматийрин, илимдинни методикадин ктабрин автор тир Къурбан муаллим гзаф йисара чи меслятчини хьана.

1999-йисан декабрдиз чна Магьачкъаладиз фена Дагъустандин Педагогикадин Илимдинни Ахтармишунрин Институтда кІвалахзавай Къурбан муаллимдал «чун чІалан женгинив гьикІ эгечІин» лагьана меслят гьанай. Ада лагьанай: «Самурди» алаз-алачиз патан гафар кардик кутазвайбур, чІал кьацІурзавайбур гьахълуз русвагьзава. Эхирдалди икІ давамарун герек я». Алимди вичини чІалан михьивал хуьн патал датІана женг чІугвазва. Ада филологиядин илимрин доктор, профессор, Россиядин ТІебии Илимрин Академиядин академик Агьмедуллагь Гуьлмегьамедовахъ, филологиядин илимрин доктор Фаида Гьаниевадихъ ва филологиядин илимрин доктор, шаир Фейзудин Нагъиевахъ галаз санал «Самур» газетдиз акъудай «ЧІалав акатайвал эгечІ тийин» *(«Самур», 2017-йисан 25-июль, № 7)* тІвар ганвай макъалади ван авунай ва цІудралди кІелдайбуру редакциядиз чарар ракъурнай.

«Лезги зарияр», «Лезгийрин милли гьикаят», «Лезгистан – энциклопедия», «Лезгистан дуьньядин картадал», «Лезги халкьдин мисалар» ва маса къиметлу ктабрин автор тир Гьаким Къурбана 1990-йисуз чи къелемэгьлийрин куьмекдалди Лезги Писателрин Союз туькІуьрнай. 1993-йисуз Магьачкъалада «Жегьил литератор» мектеб кардик кутунай. Ада «Шарвили» газетдин редакторвал авунай.

«Самур» газетда Гь.Къурбанан макъалаяр, зар алай гафар, «Гъулдандин лекь» романдай чIукар, «Магьини дилбер» новелла чап хьана. Чи журналистри зурба писатель ва алимдин яратмишунрикай «Самурдиз» «Халкьдин рикI алай зари» *(«Самур», 2013-йисан 27-декабрь, № 12)* ва «Чи гьикаятдин кьакьан дагъ» *(«Самур», 2018-йисан 26-сентябрь, № 8)* тIварар ганвай макъалаяр акъудна.

Амри Шихсаидов

Чи журналистриз гайи са интервьюда «Самур» халкьдин тарихдин институтдиз ухшар я» лагьай вири дуьньядиз сейли алим, лезгийрин, гьакIни Кеферпатан Къафкъаздин халкьарин тарихар винел акъудай машгьур арабист, тарихдин илимрин доктор, профессор, «Дагъустан Республикадин илимдин лайихлу деятель» ва «Россиядин Федерациядин илимдин лайихлу деятель» гьуьрметдин тIварариз, Россиядин Гьукуматдин премиядиз, «Халкьарин дуствал» ордендиз лайихлу хьайи Амри Шихсаидова 20 йисуз араб чешмейрикай менфят къачун патал чаз куьмек гана. Юкьван виш йисарин араб тарихчийрикай ал-Масудидин, ал-Истахридин, ат-Табаридин, ал-Якъубидин, ал-Балазуридин, ал-Гарнатидин, Закария ал-Къазвинидин эсеррикай чна Амри муаллимдин куьмекдалди менфят къачуна. Ада гьакIни чав XIV-XV виш йисара яшамиш хьайи Магьмуд ал-Лезги ал-Хиналугъвидикай малуматар агакьарна. Мад са къадим чешмеда – «Къайтагъдин уцмийрин хронологиядиз талукь материалра» Гьажи Давудакай ганвай малуматар чаз Амри муаллимди ачухарна.

Амри Шихсаидова са шумудра чи журналистриз куфидалди кхьенвай къванерин винел алай кхьинар кIелиз куьмек гана. Идалай гъейри ада «Самурдин» кIвалахдарриз Дагъустандин Илимдин Меркездин Тарихдин, Археологиядин ва Этнографиядин Институтдин архивда хуьзвай вичин «Лезгияр XIII-XVIII виш йисара» тIвар ганвай гъилин хатIарин эсердихъ галаз таниш жедай мумкинвал гана. Чна Амри Шихсаидова чи журналистриз гайи кьве интервью, адан уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай са шумуд макъала, гьакIни алимдин эсеррай чIукар «Самурдиз» акъудна.

Кхьенвай илимдин кIвалахриз килигна А.Шихсаидоваз Дагъустанда ва Россияда «алимрин алим» лугьудай. Са береда ахьтин тIвар адан улу буба Шейх Мегьамед Ярагъвидиз ва чIехи буба тир Алкьвадар Гьасан эфендидиз ганай. Амри муаллимдин буба Рза Шихсаидов Дагъустандин военный рекьяй Петербургдин Медицинадин Академия акьалтIарай сад лагьай полковник, сад лагьай хирург, сад лагьай медицинадин илимрин доктор, республикадин сад лагьай сагъламвал хуьдай министр тир. Чна «Самурдиз» адакай чIехи макъала акъуднай.

400-елай гзаф илимдин кIвалахрин (абурукай 20 чIехи монография я), юкьван мектебар патал кхьенвай тарихдай тарсарин ктабрин, институтар патал кхьенвай ктабрин чара-чара кьилерин автор тир Амри Шихсаидован илимдин кIвалахар 40-далай гзаф уьлквейра чап

хьанва. Адан Москвада чапдай акъудай «Дагъустандин тарихдин эсерар» дуьньядин 50 кьван Илимрин Академийри гзаф къиметлу чешме хьиз кьабулна. Дуьньядин 40-далай гзаф уьлквейрин университетра лекцияр кIелай алим са шумудра международный грантриз лайих хьана. Адан регьбервилик кваз 20 касди кандидатвилин ва докторвилин диссертацияр хвена.

Гьажи Гашаров

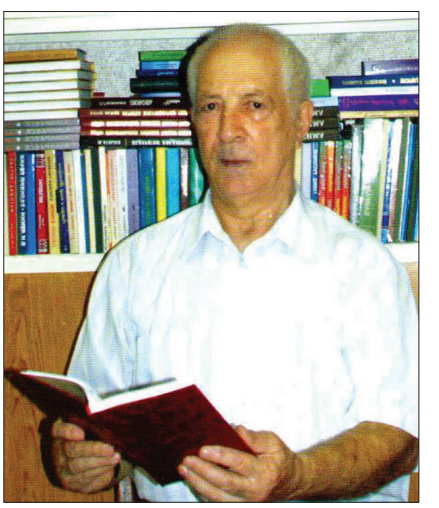

Умун къилихрин, чина хъвер авай, дамах гвачир, экуь инсан тир Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин профессор Гьажи Гашарова гьеле цIийи хьанвай «Самур» акъатзавай сифте йисара газетдиз лайихлудаказ къимет гана лагьанай: «Хайи фольклор кIватIун, халкьдин шаирар винел акъудун, гьейранардай тегьердин, михьи лезги чIалал туькIуьрнавай баядар кIелдайбурув агакьарун гзаф зегьмет алай кIвалах я. «Самур» газетди и кIвалах лайихлудаказ кьилиз акъудзава».

Машгьур алимди гьам и, гьамни эдебиятдиз талукь материалар арадиз хкунин рекьяй редакциядиз вичин куьмекни теклифнай. За Азербайжандин ва Туьркиядин лезги хуьрерай кIватIай баядрин ктаб туькIуьрдайла Гьажи муаллимди рикIин сидкьидай редакторвал вичин хивез къачунай. 2017-йисуз «Зи зари халкь» тIвар гана за Бакуда чапдай акъудай ктабдиз редакторвал авур профессорди сифте гафни кхьенай. Чнани чка атунивай адан илимдин кIвалахрикай, ктабрикай малуматар газетдиз акъуднай. Алимдин 80 йисан юбилейдихъ авсиятда «Самурдиз» акъудай «Чешне къалурзава» макъалада чна кхьенай: «Гьажи муаллим дуствилиз вафалу, вичин халкьдин хьиз, маса халкьарин тIварни вине кьадай, кIеве аваз акур гьар са касдиз куьмекдин гъил яргъи ийидай, чка атайла гаф чинал лугьудай, виринра дагъвийрин адетар хуьдай халисан лезги я» *(«Самур», 2017-йисан 21-июль, № 6).*

Гзаф йисара гьакъисагъвилелди кIвалахзавай профессор Гьажи Гашарова чи фольклордин ва эдебиятдин икьван гагьди чаз тийижир чинар кхьиналди, важиблу илимдин ахтармишунар тухуналди, лезги къелемэгьлийрин яратмишунриз талукь антологияр ва кIватIалар арадиз гъуналди чи эдебиятдин тарихдик лугьуз тежедай кьван зурба пай кутуна. Алим 300-елай гзаф илимдин кIвалахрин, 8 монографиядин, тарсарин ктабрин, хрестоматийрин ва программайрин автор я. Адан «Лезгийрин къагьриманвилин манияр», «Лезги эдебиятдин тарих», «Лезги эдебият: тарих ва гилан девир», «Руьгьдин кукIушар муьтIуьгъарайбур», «Лезги шииратдин жавагьиррин хазинадай» тIварар ганвай ктабар студентрин, аспирантрин, муаллимрин гьамиша вилик хьана кIанзавай ктабриз элкъвенва.

Профессор Гьажи Гашаров «Дагъустан Республикадин меденият дин лайихлу кIвалахдар» гьуьрметдин тIварцIиз ва «Гьуьрметдин лишан» ордендиз лайихлу хьанва. Филологиядин илимрин кандитат, шаир Азиз Мирзебегова Гь.Гашарован уьмуьрдинни яратмишунрин рекьикай кьилди ктаб кхьена 2014-йисуз чапдай акъудна.

Фаида Гъаниева

Вичин уьмуьр лезги чIалан илимдиз бахш авунвай чи зурба алим, филологиядин илимрин доктор Фаида Гъаниева «Самурдин» кIвалахдаррин рикI алай дустарикай я. Гьар гъилера Магьачкъаладиз фейила чун сифте Фаида ханумдин кIвализ илифда. Ада чи кIвалахдарар гьамиша шадвилелди кьабулда. Фад-фад телефондай зенгер ийиз чи гьалар хабар кьада, «Самурдин» сайт цIарни тутуна кIелда. Ада куьмек паталди чи журналистриз вичин «Лезги чIалан чепе диалект», «Лезги чIалан къуруш нугъат», «Лезги чIалан Самур наречидин диалектар ва нугъатар», «Лезги чIалан майишатдин хилериз талукь лексика», «Хиналугъ чIаланни урус чIалан словарь» хьтин къиметлу ктабар пишкеш яз вугана. «Самурдин» чIал заз пара кьван бегенмиш я, – лугьуда ада. – ЧIал гьикьван михьиз хвейитIа, ам са гьакьван гзаф яшамиш жеда».

Гзаф йисара чи зурба алим Унейзат Мейлановадихъ галаз санал Азербайжандин лезги ва будугъ хуьрера къекъвена чIалан материалар кIватIай Фаида ханумди виринра экуь гелер туна. Кьиблепатан Дагъустандин Мацар, Гдум, Смугъул ва маса хуьрера хьайилани ада халкьдин патай чIехи гьуьрмет къазанмишна. 30 йис кьван Магьачкъаладин I-нумрадин гимназияда тарсар гайи алим Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин, Дагъустандин Гьукуматдин Педагогикадин Институтдин студентринни рикI алай муаллимдиз элкъвена.

«Самур» газетда Фаида Гъаниевадин шумудни са макъалаяр чап хьана. Чак датIана руьгь кутазвай ада чи машгьур чIалан алим Унейзат Мейлановадин уьмуьрдинни яратмишунрин рекьикай кхьей «Илимдин экуь гъед» *(«Самур», 2015-йисан 23 май, № 5)* макъалади ван авунай ва редакцияди кIелзавайбурулай цIудралди чарар къачунай. Гуьгъуьнлай Ф.Гъаниевади чи маса сейли чIалан алимдикай – Букар Талибовакай «Алимдилай разивилеледи» *(«Самур», 2018-йисан 7 апрель, № 3)* тIвар ганвай макъала газетдиз акъуднай.

Гьа са вахтунда редакцияди Фаида Гъаниевадин уьмуьрдин рекьиз ва яратмишунриз талукьарнавай са шумуд макъала чапна. За алимдикай урус чIалал газетдиз «Хайи чIал хуьзвайди» *(«Самур», 2015-йисан 27-октябрь,№ 9)* тIвар ганвай макъала акъуднай.

Халкьдихъ дамах кутазвай алим Фаида Гъаниева 2017-йисуз «Дагъустандин илимдин лайихлу деятель» гьуьрметдин тIварцIиз ва «Шарвили» премиядиз лайихлу хьана.

Фейзудин Нагъиев

Лезгийрин тIвар-ван авай шаир, драматург, публицист, таржумачи, алим, филологиядин илимрин доктор Фейзудин Нагъиева чна гьеле «Самур» акъуддалди чи таъсиб хуьзвай. Дагъустанда чапдиз гьазурзавай лезги шаиррин эсеррикай ибарат альманахрик зи ва Муьзеффер Меликмамедован шиирар кутаз алахъдай. Гьатта садра альманах туькIуьрзавайбуру

адан вичиз чара авунвай са шумуд чапдин листинин са пай чи шиирар патал чара ийиз тунай. Гьа ихтин михьи рикI авай заха инсандиз чун «Самур» газет акъудиз эгечIнава лагьайла акьван хвеши хьанай хьи...

Газетдин 20 йисан юбилейдин вахтунда Фейзудина редакциядин коллектив тебрикна кхьенай: «Алай аямда чапзавай лезги газетрин арада «Самур» газетди лап кьилин ва важиблу чка кьазва. «Самурдин» гьар са нумра пара марагълу материалралди девлетлу я. За жуваз гьатай саки вири нумраяр багьа улубар хьиз хуьзва. Газетдин чинрай гзаф затIарикай за жуван кхьинрани менфят къачузва. Газетди вири лезги халкьдин чIал, меденият, эдебият, зарийа санал агудун паталди, абур вилик тухун паталди вичин баркаллу ва лайихлу пай кутазва. Газет бегьерлуди хьун паталди шаирар, алимар, миллетдин баркаллу веледар тир Седакъет Керимовадиз ва Муьзеффер Меликмамедоваз за екез пара кьадар сагърай лугьузва. Абур «Самур» газет лезги халкьдин медениятдин цаварин аршдиз хкажзавай кьве лув я. За «Самур» газетдин вири къуллугъчийриз, вири лезги халкьдиз газетдин 20 йис мубарак ийизва. Газетдихъ яргъал уьмуьр, кIелдайбурухъни жуван дидед чIалан мез – газет кIелдай гьевес хьун кIанзава заз!» *(«Самур», 2012-йисан 16-март, № 3).*

«Самурдиз» ихьтин зурба къимет гайи Фейзудина датIана редакциядиз сад-садалай марагълу макъалаяр ракъурна. Чи газетдиз акъудай адан «СтIал Назлу» *(«Самур», 2003-йисан 27-сентябрь, № 8),* «СтIал Сулейманан гьакъикъат» *(«Самур», 2004-йисан 23-февраль, № 2)* хьтин макъалайри вишералди кIелдайбур газетдив агуднай. Са месэладикай талгьана жедач. Чна «Самурдин» 1999-йисан 16-декабрдин нумрада «Кьулан вацIук сел кумай кьван...» тIвар гана Фейзудинан шииррикай ибарат са чин чапнай. Ана сад лагьайди шаирдин гьа тIвар алай шиир тир. Куьруь вахтунда цIудралди «Самур» кIелзавайбуру а шиир хуралай чирнай ва редакциядиз разивилин чарар ракъурнай. Гуьгъуьнлай чна кIелзавайбурун тIалабуналди са шумудра газетдин са чин Ф.Нагъиеван шиирар паталди чара авунай. Адан уьмуьрдинни яратмишунрин рекьикай макъалаяр чапнай. Эхиримжи вахтара за адан гьакъиндай кхьей «Кьулан вацIук сел кумай кьван...» *(«Самур» 2021-йисан 18-март, № 2)* макъаладихъ авсиятда кIелдайбуру редакциядиз гзаф чарар ракъурнай.

Фейзудин Нагъиеван «Капал кхьинар», «Цавай къвазва муьгьуьббатдин авазар», «Алпандин суракьда», «Терсепулда йиф», «Гарал теменар», «Зенг ва къван», «Ви вилерай килигзава гьетерни», «Йиферивай хабар яхъ» хьтин ктабар гьиляй гьилиз физва. Лезги эдебиятдикай, лингвистикадикай, къадим цивилизацийрин тарихрикай, албанистикадикай, палеографиядикай, ономастикадикай, текстологиядикай, этнографиядикай кхьизвай Фейзудинан 200-елай гзаф макъалаяр Урусатда, Азербайжанда, Германияда, Польшада, Литвада, Украинада, Беларусда, Туьркияда, Иранда басма хьанва. 1990-1996-йисара ада лезги ва урус чIаларал аслу тушир «Лезгистан» журнал акъуднай. Ада чи классикар тир Ялцугъ Эминан, Етим Эминан, СтIал Сулейманан ва масабурун ирс чирунин кардик зурба пай кутуна.

Алай вахтунда Дагъустандин Гьукуматдин Университетда кІвалахзавай шаир ва алим Фейзудин Нагъиев «Дагъустан Республикадин медениятдин лайихлу кІвалахдар» гьуьрметдин тІварцІиз, «Шарвили» премиядиз лайих хьанва. Ада гьакІни «Къизилдин лекь» ва Мегьамед Гьажиеван тІварунихъ галай премияр къачунва. Эдебиятда къазанмишай агалкьунрай Ф.Нагъиеваз Урусатдин медениятдин (Артийский) комитетди Къизилдин медал ва «Урусатдин халкьарин Артиададин лауреат» тІвар ганва.

Арбен Къардаш

Дагъустандин халкьдин шаир Арбен Къардашаз 1999-йисуз Дагъустандин Гьукуматдин премия гайила чна газетда чи къелемдин дуст гегьеншдиз теблигънай. Гуьгъуьнлай адан шиирикай туькІуьрнавай са шумуд чин газетдиз акъуднай, адан макъалаяр чапнай. Арбен Къардаша М.Ю.Лермотован лезги чІалаз элкъуьрнавай «Ахвар» ва «Елкен» шиирар *(«Самур», 2014-йисан 25-октябрь, № 10)* газетдиз акъудайла кІелдайбуру редакциядиз таржумачидиз разивал къалурдай чарар ракъурнай.

Гьа икІ, вичин хци къелемдални ватанпересвилелди, къени къилихрални инсанпересвилелди халкьдин патай чІехи гьуьрмет къазанмишнавай чи сейли шаир, кхьираг, драматург, таржумачи ва публицист Арбен Къардаша халкьдин хьиз, «Самур» газетдин таъсибни хуьзва. 2012-йисуз ада чи газетдиз акъудай вичин «Мадни чІехи агалкьунар хьурай!» тІвар ганвай макъалада кхьенай: «Самур» газет къенин Азербайжанда акъатун чІехи къимет авай вакъиа я. Ам акъатуни эвелни-эвел Кьулан вацІун эрчІи пата авай, ахпани амай вири лезгийриз чун зурба халкь тирди ва чахъ чи къадим чилер ва чІехи тарих авайди цІийи девирдин шартІара раиж хъувуна ва хьийизва. И карда Седакъет Керимовадинни Муьзеффер Меликмамедован зегьметар чІехибур я. Абуру газетдин патав яратмишдай цІийи къуватар кІватІнава, лезги эдебият ва меденият вахтунихъ галаз кам-камуна аваз фин патал алахъзава ва и кар абурулай хъсандиз алакьни ийизва. Сагърай чеб!» *(«Самур», 2012-йисан 27-январь, № 1).*

Чи къелемдин дустуни гуьгъуьнлай Муьзеффер Меликмамедован «Касар» ктабдиз редакторвал авунай ва 2012-йисуз зи «ЧІалакай баллада» ктаб Магьачкъалада адан меслятдалди чап хьанай. Гьа йисан 20-сентябрдиз Арбен Къардаша Дагъустан Республикадин кьилин ктабханада зи ктабдин презентация тешкилнай ва мярекатни вичи тухванай. Иниз цІудралди шаирар, кхьирагар, алимар, чІалан пешекарар, литераторар атанай. Баку, Магьачкъала, Дагогни, Каспийск, Дербент шегьеррай, Дагъустандин Ахцегь, Кьурагь, Мегьерамдхуьр, СтІал Сулейманан ва Докъузпара районрай атанвай кІелзавайбуру, гьакІни авар ва къумукь шаирри, Дагъустан Республикадин гьукуматдин телевиденидин лезги программадин журналистри, радиодин азербайжан чІалан редакциядин, «Аран» телевиденидин, «Лезги газетдин», «Дагестанская правда», «Настоящее время» газетрин мухбирри зи шии-

ратдикай чпин фикирар лугьузвай, сюжетар чIугвазвай, рахазвайбурун гафар къелемдиз къачузвай. Ихьтин зурба мярекат арадиз гъунай чна Арбен Къардашаз разивал къалурнай.

Зурба алакьунар авай А.Къардаш лезги ва урус чIаларал чапдай акъуднавай «Сифте цуьквер», «Ичерин багъ», «Пешапай», «Йифен суфатар», «Шехь, зи цIелин тар», «Ватандин гум», «Гаф давам жезва» ва маса ктабрин автор я. Адан шиирар машгьур таржумачияр тир В.Бармачива, В.Лапшина, Н.Скребова урус чIалаз таржума авунва. Адан прозадин эсерарни лезги ва урус чIаларал акъатнава. Лезгийрин музыкадин драмтеатрди адан «Фана багъдин перияр» ва «Хукац-Ханум» пьесаяр сегьнедал эцигна. А.Къардаша дуьньядин, урус ва Дагъустандин эдебиятдин классикрин ва алай девирдин гзаф шаиррин эсерар лезги чIалаз элкъуьрнава. Чи тIвар-ван авай композитор Мегьамед Гьуьсейнова адан чIалариз манияр теснифна, «Етим Эмин» драма музыкадал эцигна ва абур Дагъустандин харусенятдин къизилдин фондуна гьатнава.

Хайи эдебият вилик тухунай Арбен Къардашаз «Дагъустан Республикадин искусствойрин лайихлу деятель» гьуьрметдин тIвар ганва. Ада Дагъустан Республикадин гьукуматдин, Дагъустандин Демократ Жегьилрин Союздин, «Литературная Россия» газетдин премияр къачунва. Ам гьакIни «Шарвили» ва Дагъустандин Журналистрин Союздин «Къизилдин лекь» премийриз ва Грибоедован медалдиз лайих хьанва.

Мердали Жалилов

1999-йисан декабрдиз Дагъустан Республикадин гьукуматдин орган тир «Лезги газетдин» редакцияди Магьачкъалада «Самурдиз» талукьарнавай «элкъвей стол» тешкилнай. Гурлудаказ кьиле фейи а мярекатдал редакциядин информациядин отделдин редактор, чи тIвар-ван авай шаир, журналист, таржумачи Мердали Жалилова лагьанай: «Са гафни авачиз, «Самур» гзаф метлеблу газет я. Ада гьар са лезгидин руьгьдик вичин виртIедин дад кутазва. За ам чIехи ашкъидивди кIелзава. Адан макъалаяр гзаф таъсирлубур я. Гагьгагь ада зун гъиле къелем кьуниз руьгьламишзава. Чав вири нумраяр агакьзавачтIани, «Самур» чи куьмекчи, чи меслятчи хьанва».

Гуьгъуьнлай эдебиятдин отделдиз регьбервал гайи Мердали муаллимди меслятчи яз гьисабзавай «Самурдихъ» галаз мукьувай алакъаяр хвена, чи редакциядиз вичин шиирарни макъалаяр ракъурна. Чнани газетда «ЭлячI жедач жуван хайи чилелай...», «Мерд Алидин мани», «Са гаф лагь на кьезил жедай» ва маса тIварар гана адан ширрикай туькIуьрнавай кьилди чинар чапна.

2006-йисуз чна «Самур» газетда М.Жалилован шиирдалди чиновникар русвагьдай «Еке дасмал гвай гъвечIи чиновникдикай» тIвар ганвай фельетон чапнай. *(«Самур», 2006-йисан 22-июль, № 7)*. Идалай гуьгъуьниз адан чи редакциядихъ галаз алакъаяр мадни гегьенш хьана.

Къени къилихрин, чина хъвер авай, дамах гвачир Мердали муаллимди вичини «Самурдин» кIвалахдаррин шиирар, абурун ктабрикай макъалаяр «Лезги газетдиз» акъудна. Ада гьакIни чи меслятдалди сифте яз «Самурда» шиирар чап хьайи жегьилрин яратмишунрикай «Лезги газетдин» кIелдайбуруз малумат гана. Виринра, гьар са мярекатдал «Самурдин» тIвар гьуьрметдивди кьазвай Мердали муаллим чи рикI алай дустуниз, аманевидиз элкъвена. Гьар гьилера чун Магьачкъаладиз фена, редакциядиз илифайла ада чавай интервью къачуда, чи цIийи шиирар газетдиз акъудда.

2010-йисуз чна М.Жалилован вири дуьньядиз сейли маничи лезги Гьадисадикай кхьенвай «Ивидин звал – ватандин ял» макъала *(«Самур», 2010-йисан 24-октябрь, № 10)* газетдиз акъудайла редакцияди кIелзавайбурай цIудралди чарар къачунай.

«Къацу къашар», «Фу», «Рекье», «ЧIимчIирдин мани», «Къенин югъ», «Девирдин дуван», «Ирид лагьай мертебадай», «Баркаллу къурушвияр», «Машмашд тарак», «Билбил базардал», «Гафунин майданар» ва маса гзаф марагълу ктабрин автор тир Мердали Жалилов гьамни хъсан таржумачи я. Адан таржумаяр 2018-йисуз Магьачкъалада чапдай акъудай «Руьгьдин муькъвер» ктабда гьатнава. Халкьдин михьи, хъуьтуьл, руьгьдиз кужумдай чIалал А.С.Пушкинан, М.Ю.Лермонтован, Т.Г.Шевченкодин, М.Е.Салтыков-Щедринан, А.П.Чехован, В.Маяковскийдин, С.Маршакан, К.Чуковскийдин, С.Михалкован эсерар кIелдай мумкинвал гузвай авторди лезги чIалан вири мумкинвилерикай хъсандиз менфят къачунва.

Вичихъ халкьдин патай чIехи гьуьрмет авай Мердали Жалилов «Дагъустан Республикадин медениятдин лайихлу кIвалахдар» ва «Россиядин Федерациядин медениятдин лайихлу кIвалахдар» гьуьрметдин тIварариз, «Къизилдин лекь», «Къизилдин къелем» ва Гьажибег Гьажибегован тIварунихъ галай премийриз лайих хьанва. Чи машгьур къелемэгьли, Дагъустандин халкьдин писатель, филологиядин илимрин доктор, профессор Къурбан Акимова Мердали Жалилован шиират ахтармишзавай, «Мерд Алидин мани» тIвар ганвай ктаб чапдай акъуднава. Шаирдин гьакъиндай 2016-йисуз тIвар-ван авай журналист Даир Бейбалаеван редакторвилик кваз «Мердали Жалилов къелемчийрин кхьинра» тIвар ганвай ктабни басма хьанва.

Азиз Мирзебегов

Гзаф йисара гьакъисагъвилелди хайи халкьдиз къуллугъзавай, женгчи къилихар, элдик кудай рикI авай, къени инсан тир Азиз Мирзебегов фадлай чи къелемдин дуст я. Гьеле алатай виш йисарин эхирра вичин ширралди, 1991-1996-йисара лезги чIалал сад лагьай аслу тушир «РикIин гаф» газет акъудуналди ва 1993-йисуз басма авур сатирадин шииррикай ибарат «ЦIийи Чапаев» ктабдалди халкьдиз сейли хьайи Азиз Мирзебегов алатай асирдин 90-йисара девирдин гьахъсузвилерин аксина женг чIугур ксарин сад лагьай жергейра хьайи кьегьал лезги я.

А.Мирзебегов «Самур» газетдихъ гзаф рикI кузвай къелемэгьли я. 2004-йисалай Дербентдин «Юждаг» институтдин педагогикадин факультетдин деканвиле кIвалахиз эгечIайла ада 70 кьван муаллимривни студентрив «Самур» газет кхьиз тунай. Вич КцIар райондин Агъа Лакаррин хуьре дидедиз хьайи, 1983-йисуз Дагъустандин Гьукуматдин

Университетдин филологиядин факультет акьалтIарай, вад йисуз хуьруьн юкьван мектебда муаллимвал авур Азиз 1993-йисуз Дербент шегьердиз куьч хьана. Ада вичин хайи хуьре хьиз, инани «Самур» газет теблигъна, чи редакциядихъ галаз датIана алакъа хвена. Чна газетдиз адан шиирар, макъалаяр акъудна. А.Мирзебегован «Самурдиз» акъудай гьар са макъалади ван авуна. Мисал яз, «М.Ю.Лермонтован эсерра лезгийрин образар» *(«Самур», 2007-йисан 29-март, № 3),* Лезги театрдин 110 йисаз талукьарнавай, «Асирдилай яргъи рехъ» тIвар гана газетдиз акъудай макъалаяр *(«Самур», 2015-йисан 23-декабр, № 11; 2016-йисан 28-январ, № 1)* къалуриз жеда. Гьам и макъалайрихъ, гьамни ада М.Ю.Лермонтован лезги чIалаз элкъуьрай «Къакъатун» *(«Самур», 2014-йисан, 25-октябрь, № 10)* шиирдихъ авсиятда редакцияди кIелзавайбурулай гзаф чарар къачуна.

Азиз Мирзебегован къелемдикай хкатай «ЦIийи Чапаев», «Алкьвадар Гьасанан шиирин ирс», «Театрдин шаир», «Урус шииратдин хазинадай», «Жавагьиррин таж», «Сегьнедин суьгьуьрчи», «Лезги эдебиятдин хазинадай», «Гарун мани», «Юждагда гуьруьшар», «Агъа Лакар», «Асирдилай яргъи рехъ» ктабар кIелдайбуру хушдаказ кьабулна. Ада чи машгьур алим, Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин профессор Гьажи Гашаровакай кхьенвай ктабди пешекаррин фикир желбна.

2012-йисуз диссертация хвена филологиядин илимрин кандидатвилин тIвар къачур Азиз Мирзебегова таржумачи хьизни гзаф агалкьунар къазанмишнава. Ада дуьньядин ва урусрин эдебиятдай Омар Хайяман, Саади Ширазидин, Гьафиз Ширазидин, Иогьанн Гетедин, Генрих Гейнедин, Уильям Шекспиран, Жорж Байронан, Тарас Шевченкодин, Акакий Церетелидин, Александр Пушкинан, Михаил Лермонтован, Сергей Есенинан ва масабурун эсерар таржума авуна лезги чIалал акъудна.

Азиз Мирзебеговаз маарифдин рекьяй лайихвилериз ва гзаф йисарин гьакъисагъ зегьметдиз килигна «Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим» гьуьрметдин тIвар ганва.

Мегьамед Ибрагьимов

Дагъустандин машгьур лезги хуьрерикай тир, вири Къафкъаздиз сейли къачагъ КIири Бубадин ватан яз гьисабзавай КIирийрин хуьруьн юкьван мектебда кIелзавай вахтунда «Лезги газетдин» конкурсда сад лагьай чка кьур Мегьамед Ибрагьимован мурад и редакцияда кIвалахал акъвазун тир. ГьакIни хьана. Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультет акьалтIарай жегьил кьисметди «Лезги газетдин» редакциядиз гъана. 2009-йисалай ада ина газетдин мухбирвиле кIвалахиз кьил кутуна. Алакьунар авай жегьил журналист ва шаир Мегьамед Ибрагьимов алай вахтунда «Лезги газетдин» кьилин редактор я.

ЦIийи къуллугъдал акъвазай сифте йикъалай ам «Лезги газетдинни» «Самурдин» арада авай сигъ алакъаяр давамариз алахъна ва давамарни ийизва. СтIал Сулейманан райондин 90 йисан юбилейдин мярекатдин вахтунда чахъ галаз гуьруьшмиш хьайи Мегьамед Ибрагь-

имова лагьанай: «Самур» газет чун паталди халисан мектеб я. Чна куь агалкьунралди дамахзава ва квевай чириз алахъзава». Чна «Самурдиз» М.Ибрагьимован макъалаяр ва шиирар акъудна. Ада вичи редакторвал ийизвай «Лезги газетда» чи макъалаяр ва шиирар чапзава.

РикI ахъайдай кIвалах ам я хьи, Мегьамед датIана республикадин гьаларикай хабар гузвай, хайи халкьдин дердийрикай кхьизвай «Лезги газет» генани метлеблу ийиз, обществода адан роль артухариз алахъзава. Мисал яз, адан регьбервилик кваз редакцияди кьиле тухузвай мярекатар къалуриз жеда. Редакторди 2018-йисуз Кьурагь райондин КIирийрин хуьре кьиле тухвай лезги чIалазни эдебиятдиз талукьарнавай олимпиада гзаф метлеблуди хьана. Гуьгъуьнлай ихьтин олимпиадаяр маса мектебрани кьиле тухвана. Гъалибриз премияр, чи машгьур къелемэгьлийрин ктабар пишкеш яз вуганай.

Гьа йисан гатуз «Лезги газетдин» редакцияда «Лезги хуьр» лишандик кваз документрин бинедаллаз арадал гъанвай фильмрин международный конкурсдин нетижаяр кьунин мярекатдини ван авунай. Конкурсдин тешкилатчияр «Лезги газет» ва Харьковда кардик квай «Самур» лезги меденият дин меркез тир. Конкурсда зани иштиракнай ва сад лагьай чка кьунай. Гьа ихьтин баркаллу крари Мегьамед Ибрагьимова датIана чи халкьдин кьилин газетдиз лайихлудаказ регьбервал гузвайди субутзава.

Мегьамед Ибрагьимов вичихъ хъсан гележег авай шаирни я. ИкI тирди адан Магьачкъалада чапдай акъуднавай «Илгьамдин сегьер» ва 2013-йисуз жегьил шаир, вичин дуст Муса Агьмедовахъ галаз санал чапдай акъудай «Умудрин экв» тIвар ганвай уртах ктабда гьатнавай ширрайни хъсандиз кьатIуз жеда. Дагъустандин халкьдин шаир Арбен Къардаша ктабдин сифте гафуна кхьенвайвал, «абурукай чи эдебиятдин векилри тарифдин гафар лагьанва, абурук умудар кутунва». Мегьамед Ибрагьимов Юсуп Хаппалаеван тIварунихъ галай премиядин лауреат я.

«Куьредин ярар»

СтIал Сулейманан районда кардик квай «Куьредин ярар» меденият дин макан вири Дагъустандиз сейли я. 1990-йисан 25-январдиз халкьдин депутатрин райсоветдин талукь къарардалди арадиз атай ада лезги чIал, эдебият, меденият, тарих чирунин, вилик тухунин, теблигъ авунин кардик лайихлу пай кутазва.

Меденият дин макан арадиз гъун патал сифте кам къачурди чи сейли къелемэгьли Нажмудин Шихнабиев я. Адан теклифдалди «Куьредин ярарин» комитет тешкилна ва аниз халкьдин патай гьуьрмет къазанмишнавай Абдулбари Магьмудов, Нажмудин Шихнабиев, Сажидин Саидгьасанов, Агьмедпаша Агьмедпашаев, Абдурагьман Межидов, Шагьабудин Шабатов, Абидин Камилов хьтин къелемэгьлияр ва гьевескар композитор Маина Абдулмуталибова хкяна. 1990-йисан эхирдилай комитетдин седривиле шаир, публицист, музы-

кант хьиз машгьур хьанвай, вичихъ тешкилатчивилин алакьунар авай Агьмедпаша Агьмедпашаев хкяна.

Алатай 32 йисан къене «Куьредин ярари» районда гзаф лайихлу крар кьилиз акъудна. Ада «Куьредин ярар» газет, бюллетенар чапна. 2015-йисан январдилай «Куьредин ярар» журнал акъудзава. Шаир Алибег Фетягьоваз гуьмбет эцигунин месэла къарагъарна ва ам кьилиз акъатна. СтIал Мусаибакай ва Балакъардаш Султановакай ктабар чапна халкьдив агакьарна. Яратмишзавай ксарин 90-далай гзаф ктабар акъудна.

Дагъустандин Тахо-Годидин тIварунихъ галай педагогикадин институтда чи тIвар-ван авай чIалан алимар Гьамидулагь Мегьамедов ва Фаида Гьаниевадихъ галаз. Магьачкъала, 2017-йис.

Алай вахтунда «Куьредин ярари» 100-ев агакьна къелемэгьлияр агуднава. Хив, Мегьерамдхуьр, Кьурагь, Ахцегь, Докъузпара районрин къелемэгьлийрихъ галазни алакъаяр арадал гъанва, гьабурун ктабарни чапдиз гьазурзава ва маса куьмекарни гузва. Меденият дин маканди мектебриз лазим тир ктабар, стендар, лезги шаир ва писателрин портретар гьазуриз куьмек гузва, абур гафарганралди ва чи къелемэгьлийрин ктабралди таъминарзава. «Куьредин ярари» гьакIни милли суварар, конкурсар, юбилеяр кьиле тухузва. РикI шадардай кIвалах ам я хьи, меденият дин маканди вири крар Лезги Кхьирагрин КIватIалдин райондин отделдихъ (адан кьил Абидин Камилов я) галаз санал кьилиз акъудзава.

«Самур» газетдин редакциядихъ галаз хъсан алакъаяр авай «Куьредин ярар» меденият дин маканди 2016-йисуз лезги халкьдиз намуслувилелди къуллугъ авунай, илим, милли эдебият, меденият вилик тухунин кардик кьетIен пай кутунай Седакъет Керимовадиз «Лезги халкьдин къагьриман руш» ва Муьзеффер Меликмамедоваз «Лезги халкьдин къагьриман хва» гуьрметдин тIварар гана.

М.Меликмамедов Дагъустандин Кьасумхуьруьн телевиденидин мугьман я. 2017-йис

Абур “Самурдин” дустар тир

Алатай 30 йисуз “Самурдихъ” агалкьунарни гзаф хьана, рикI шадардай крарни. Агъзурралди инсанриз хайи халкьдин тарихар, дидед чIал, лезгивал, жуввал хуьз чирна чна. КIелзавайбуру чIалан Кябедиз хьиз икрамна “Самурдиз”. Вишералди инсанар агатна чав. Лезги тIварцIин таъсиб чIугвазвай, “чан жуванбур” лагьана дамахзавай, такьатар гвачтIани, чпелай алакьдайвал газетдиз куьмек гуз алахъзавай гъил ахъа, рикI михьи инсанар. Дустариз элкъвенай абур чи. Чнани гьавиляй газетда “Самурдин” дустар” рубрика кардик кутуна, чка атунивай абурун гьакъиндай макъалаяр кхьенай...

Абуру чавай чIалакай, халкьдин адетрикай, меденiятдикай, са береда кьегьалвилелди лезгивилиз къуллугъ авур инсанрикай, алай вахтунда чи хуьрер авай гьаларикай кхьин тIалабдай. Гьа ихьтин тIалабунар фикирда кьуна чна газетда гьа темайриз талукьарнавай чинар, шумудни са цIийи рубрикаяр кардик кутунай. Гьар гъилера чпин рикIяй хабар гузвай макъалаяр кIелайла редакциядиз зенг авуна разивал къалурдай абуру, цIийи теклифар гудай, газетдиз куьмек гуз алахъдай.

Ингье атун авай, хъфин авай и дуьньядин тIалар, гъамарни акуна чаз. Са вахтунда лугьуз-хъуьрез редакциядин ракIарай къенез гьахьдай шумудни са дустар квадарна чна. Сагъ тиртIа гьикьван хвеши жедай, чи юбилейдин мярекатда гьикьван рикI алаз иштиракдай абуру. Чи кIеви дустар тир абур. Газетдин агалкьунарни, четинвилерни чахъ галаз пайзавай дустар. Чи арада амачтIани, а инсанри “Самурдин” тарихда гел туна. Гьавиляй абур датIана рикIел хкизва чна.

Onlar “Samur”un dostları idi

Ötən 30 ildə “Samur”un fəaliyyəti ilə bağlı uğurlarımız da çox oldu, sevinclərimiz də. Minlərlə insana doğma xalqının tarixini, ana dilini, ləzgi qürurunu qoruyub saxlamağı öyrətdik. Oxucularımız “Samur”u ana dilinin Kəbəsi adlandırdılar. Yüzlərlə insan mənən bizə dəstək oldu. Ləzgi vüqarını qoruyan, “doğmalarımız” deyib fəxr edən, maddi imkanları olmasa da, bacardıqları kimi qəzetə kömək göstərməyə çalışan əliaçıq, safürəkli insanlar. Dostlarımıza çevrildi onlar. Ona görə də qəzetdə “Samur”un dostları” rubrikasını işə salıb, yeri gəldikcə onlar haqqında yazdıq...

Onlar bizdən dil haqqında, xalqın adət və ənənələri, mədəniyyəti, vaxtilə ləzgi adını şərəflə doğrultmuş insanlar və kəndlərimizin həyatı haqqında yazmağı xahiş edirdilər. Onların arzusunu nəzərə alaraq qəzetimizdə həmin mövzuları əks etdirən neçə-neçə yeni rubrikaları və səhifələri işə saldıq. Hər dəfə sevdikləri mövzulara dair məqalələri oxuyanda redaksiyaya zəng edib razılıqlarını bildirər, yeni təkliflərini verər, qəzetə kömək göstərməyə çalışardılar.

Amma nə etməli, bu gəlimli-gedimli dünyada ələmli, sitəmli günlərimiz də oldu. Bir vaxt gülə-gülə redaksiyamıza gələn neçə-neçə dostumuzu itirdik. Yaşasaydılar necə də sevinərdilər, yubiley tədbirində sidq ürəkdən iştirak edərdilər. Onlar bizim yaxın dostlarımız idi. Qəzetin fəaliyyəti ilə bağlı uğurları, çətinlikləri bizimlə bölüşən dostlar. Bu gün həyatda olmasalar da, həmin dostlarımız “Samur”un tarixində iz qoyublar. Ona görə də onları həmişə xatırlayır, hörmətlə yada salırıq.

Агъариза Саидов

Вич тIвар-ван авай журналист, Дагъустан Республикадин виридалайни чIехи тираждалди акъатзавай гьукуматдин газетдин редактор ятIани ада дамах гвачиз лугьудай: “Лезги газетдин” коллективди “Самурдалди” дамахзава. Чна “Самурдин” журналистривай пешекарвал чирзава. Абуру гьакъикъатдани са куьнивни гекъигиз тежедай, гзаф метлеблу газет акъудзава, чпин алакьунар къалурзава”.

Агъариза муаллимди са шумудра Магьачкъалада “Лезги газетдин” редакцияда “Самурдиз” талукьарнавай “элкъвей столар” кьиле тухванай. Гьа ихьтин мукьва алакъаяр аваз чна “Лезги газетдин” коллективдихъ галаз гъил-гъиле гана санал кIвалахзавай, сада садал меслят гъизвай, сада садан виридалайни хъсан макъалаяр чап хъийизвай. Гьар гъилера багьа мугьманар хьиз кьабулдай “Лезги газетдин” коллективди “Самурдин” журналистар. Гьа икI, хайи халкьдиз къуллугъ ийиз, лезги журналистика вилик тухуз алахъзавай чун. Гьа ихьтин мукьвавилин чими алакъаяр арадиз гъайиди Агъариза муаллим тир.

Умун къилихрин, чина нур авай, хайи халкьдик рикI кудай журналист, хци къелемдин, дерин камалдин иеси тир Агъариза Саидовакай гаф кватайла чи вилерикай гьасятда чина мили хъвер авай арифдар редактордин образ карагда.

1938-йисуз Дагъустандин Ахцегь райондин Къутунхърин хуьре дидедиз хьайи Агъариза Саидов чи машгьур алим Мегьамед эфенди ал Ахтыдин штул тир. Мегьамед эфендидин руш вири Къафкъаздиз сейли камалэгьли Шейх Мегьамед Ярагъвидин кайвани тир. Лезгийрин зурба алим ва шаир Алкьвадар Гьасан эфенди гьабурун велед я. Яратмишунрал рикI алай хизандай тир Агъариза Саидован стха Алирза Саидован тIвар зурба шаир хьиз халкьдин тарихда гьатнава.

Гьа ихьтин камалэгьлийрин давамчи тир Агъариза муаллимни къелемдив эгечIна. Ростовдин университетдин журналистикадин факультет акьалтIарай ам 1962-йисуз Дагъустан Республикадин лезги чIалал акъатзавай “Коммунист” газетдин (гилан “Лезги газетдин”) редакцияда кIвалахал акъвазна. 1994-йисуз ам “Лезги газетдин” редакторвиле тайинарна.

Газетдин гьам регьбер, гьам лежбер тирвиляй адалай 20 йисалай гзаф вахтунда газетдиз регьбервал гуз алакьна. Ада газет марагълуди авун, халкьдиз кIанарун паталди чан эцигна. Адал къведалди 4-5 агъзур экземплярдин тираж аваз акъатзавай газетдин тираж Агъариза муаллимди ва коллективди гьакъисагъвилелди чIугур зегьметдин нетижа яз 11 агъзурдалай алатна.

Агъариза Саидов кIвалахдай йисара Дагъустандин медениятдин лайихлу къуллугъчивилин тIварцIиз лайихлу хьана, ада республикадин Верховный Советдин Гьуьрметдин грамота, “Зегьметдин тафаватлувиляй” медаль къачуна. Са шумуд йис инлай вилик рагьметдиз фена.

Ağariza Səidov

Adlı-sanlı jurnalist olmasına, Dağıstan Respublikasının ən çox tirajla nəşr olunan ləzgicə dövlət qəzetinə rəhbərlik etməsinə baxmayaraq, heç vaxt öyünməz və səmimiyyətlə deyərdi: "Lezgi qazet"in kollektivi "Samur"la fəxr edir. Biz "Samur"un jurnalistlərindən peşəkarlığı öyrənirik. Onlar heç bir mətbu orqanla müqayisə edilməyən çox maraqlı qəzet buraxırlar".

Ağariza müəllim bir neçə dəfə Mahaçqalada "Samur" qəzeti ilə bağlı "dəyirmi stol" və görüşlər keçirmişdi. Belə münasibət bizə "Lezgi qazet"in redaksiyasının kollektivi ilə sıx yaradıcılıq əlaqələri yaratmağa, Azərbaycanda yaşayan ləzgilərlə yanaşı Dağıstan ləzgilərinin də həyatını geniş işıqlandırmağa imkan verirdi. "Lezgi qazet"in kollektivi hər dəfə "Samur"un əməkdaşlarını ən əziz qonaq kimi qarşılayırdı. Birgə jurnalist axtarışları aparır, onlar bizim, biz də onların ən yaxşı materiallarından bəhrələnirdik. Bu doğma münasibətin, yaradıcılıq anlaşmasının əsasını qoyan Ağariza müəllim idi.

Həlim təbiətli, gülərüz, nurlu insan, iti qələm və dərin zəka sahibi kimi tanıdığımız Ağariza müəllimdən söhbət düşəndə gözlərimiz qarşısında müdrik redaktor obrazı canlanır.

1938-ci ildə Dağıstanın Axtı rayonunun Qutunx kəndində həyata göz açmış Ağariza Səidov məşhur ləzgi alimi Məhəmməd əfəndi al-Axtının kötücəsidir. Məhəmməd əfəndinin qızı Qafqazda müridizmin əsasını qoymuş böyük azadlıq carçısı, alim və şair Şeyx Məhəmməd Yarağinin həyat yoldaşı idi. Böyük Qafqaz alimi və şairi Həsən Alqadari onların övladı idi. Ağariza müəllimin qardaşı Əlirza Səidov Dağıstanın adlı-sanlı şairi kimi xalqın hörmətini qazanmışdı. Belə zəka sahiblərinin davamçısı olan Ağariza Səidov da qələmə sarıldı. 1962-ci ildə Rostov universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirərək, Dağıstanın ləzgicə çıxan "Kommunist" qəzetində (indiki "Lezgi qazet"də) əmək fəaliyyətinə başladı. 1994-cü ildə "Lezgi qazet"in baş redaktoru təyin olundu.

Zəhmətkeş və istedadlı jurnalist kimi tanınan Ağariza müəllim qəzetin həm rəhbəri idi, həm də fəhləsi. İşgüzarlığı və əzmkarlığı sayəsində o, 20 ildən çox respublikanın nüfuzlu mətbu orqanına rəhbərlik edə bildi. Ondan əvvəl cəmi 4-5 min nüsxə tirajla çıxan "Lezgi qazet"in tirajı 11 mini keçdi.

Redaktor kimi çalışdığı illərdə SSRİ-nin "Əməkdə fərqlənməyə görə" medalına, "Dağıstanın Əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adına, Respublika Ali Sovetinin Fəxri Fərmanına layiq görüldü. Onun ən böyük mükafatı isə xalqın sevgisi oldu. Ona görə də bir neçə il əvvəl dünyasını dəyişmiş Ağariza Səidovun adını bu gün hamı hörmətlə çəkir.

Агьмедулагь Гуьлмегьамедов

Агьмедулагь муаллим чи виридалайни чIехи дустарикай тир. Адан ван атайла чаз хвеши жедай. Чахъ са чIехи арха авай хьиз жедай. Чак руьгь акатдай. Ам зурба ватанперес, хайи халкьдин къайгъу чIугвазвай женгчи, чи чIалан илимдин Шарвили тир.

Сифте яз Агьмедулагь муаллимди "Самур" газетдиз лайихлу къимет гана кхьенай: "Самур" газетди саки хайи чIалан патахъай вири къайгъуяр вичин хивез къачунва. Ада да-

тІана лезги чІал авай гьал тупІалай ийизва, ам вилик тухуз алахъзава. Гьавиляй газетдин вичин чІал, вири лезгияр гьавурда гьатдай чІал арадиз атанва... Заз чиз, газетдикай халкьдин мефт, халкьдин мез хьанва".

Филологиядин илимрин доктор, профессор, Россиядин ТІебии Илимрин Академиядин академик, Россиядин Федерациядин ва Дагъустан Республикадин илимрин лайихлу деятель Агьмедулагь Гуьлмегьамедан хва Гуьлмегьамедова илимдин алемда чІехи гел туна. "Россиядин халкьарин чІаларин Яру ктаб" туькІуьрайбурукай сад яз ам вири дуьньядиз сейли хьана. Эхиримжи йисара алимди Дагъустандин Гьукуматдин Университетда ва РИА-дин Дагъустандин Илимдин Меркездин ЧІалан, Эдебиятдин ва Искусстводин Институтда кІвалахзавай. И илимдин карханайра кІвалахдай вахтунда гзаф илимдин кьуллугьчийри ам чпин муаллим яз гьисабдай, адал меслят гьидай.

Академик А.Гуьлмегьамедова чІалан илимдик лугьуз тежедай кьван чІехи пай кутуна. Ада сифте яз лезгийрихъ 1500 йис инлай вилик кхьинар авай лагьана делилралди субутна. Сифте яз Етим Эминан чІалан гафарган туькІуьрна. Гуьгъуьнлай сифте яз лезги чІалан баянрин гафарган арадиз гъана. Ада 2012-йисуз чапдай акьудай 3 жилдинин "Лезги чІалан словарда" чи чІалан 25 агъзурдалай гзаф гафариз баянар гана. "Самур" газетди лезги чІалан михьивал хуьн патал женг чІугваз гатІунайла чи сад лагьай даях ва архани Агьмедулагь муаллим хьанай. Ада вичин "Лезги чІалан словарда" "Самур" газетда "Гафалаг" рубрикадик кваз чап хьанвай вишералди гафар мисал яз гьанва.

Лезги чІалан ва Дагъустандин чІаларин илимдик чІехи пай кутур, фонетика, фонология, синтаксис, лексикология, лексикография, умуми ва Дагъустандин фразеология вилик тухвай А.Гуьлмегьамедов 40-далай гзаф монографиядин, 400-елай гзаф илимдин кІвалахрин, юкьван мектебар патал грамматикадин ктабрин, университетдин студентар патал 10 тарсарин ктабрин, гьакІни кьве чІалан ва пуд чІалан рахарганрин автор я. Ада 20-далай гзаф илимдин кандидатарни гьазурна. Седакъет Керимовади ва Муьзеффер Меликмамедова 2015-2020-йисара чапдай акъудай "Лезги чІалалнни азербайжан чІалан гафарган" ва "Азербайжан чІалалнни лезги чІалан гафарган" ктабрин рецензентрикай сад Агьмедулагь Гуьлмегьамедов я.

С.Керимова ва М.Меликмамедов академик А.Гульмегьамедовахъ галаз санал. 2014-йис

А.Гуьлмегьамедов къецепатан уьлквейризни сейли я. Адан чІалан илимдин чарачара хилериз талукьарнавай 70-далай гзаф макъалаярни очеркар 40-дав агакьна чІаларал чап хьанва. Машгьур алимар тир Ю.Де-

шериева, А.Кибрика, М.Алексеева, Германиядай тир академик Къ.Жоста А.Гуьлмегьамедован илимдин кIвалахриз лайихлу къимет ганва. Сейли лезги алим Унейзат Мейлановади лагьанай: “Фразеологиядай кхьей илимдин кIвалахар фикирда кьуртIа, Агьмедулагь Гуьлмегьамедов дуьньядин машгьур алимрихъ галаз са жергеда ава”.

2015-йисуз вичин дуьнья дегишарай чIехи ватанпересдин, зурба алимдин экуь къамат хайи халкьди садрани рикIелай ракъурдач.

Əhmədulla Gülməhəmmədov

Əhmədulla müəllim bizim ən yaxın dostumuz idi. Onun sorağını alanda, səsini eşidəndə sevinirdik. Onu özümüzə böyük dayaq hesab edirdik. Ağıllı məsləhətlərindən ruhlanırdıq. O, xalq təəssübü çəkən böyük vətənpərvər idi. Ona dilçilik elminin Şarvilisi deyirdilər.

İlk dəfə “Samur” qəzetinə layiqincə qiymət verən Əhmədulla müəllim yazmışdı: “Samur” sanki doğma dillə bağlı bütün qayğıları öz üzərinə götürüb. Qəzetin əməkdaşları müntəzəm olaraq ləzgi dilinin bugünkü vəziyyətini araşdırır, axtarışlar aparır, onu inkişaf etdirməyə çalışırlar. Ona görə də qəzetin öz dili, bütün ləzgilərin başa düşdüyü dil meydana gəlib... Zənnimcə, qəzet xalqın düşünən beyninə, danışan dilinə çevrilib”.

Filologiya elmləri doktoru, professor, Rusiya Təbii Elmlər Akademiyasının akademiki, Rusiya Federasiyasının və Dağıstan Respublikasının Əməkdar elm xadimi Əhmədulla Gülməhəmməd oğlu Gülməhəmmədov dilçilik elmində böyük iz qoyub. “Rusiya xalqlarının dillərinin “Qırmızı kitabı”nı hazırlamış alimlərdən biri kimi onu bütün dünya tanıyır. Son illər akademik Ə.Gülməhəmmədov Dağıstan Dövlət Universitetində və Rusiya Elmlər Akademiyası Dağıstan Elm Mərkəzinin Dil, Ədəbiyyat və İncəsənət İnstitutunda çalışırdı. Həmin elm ocaqlarının əməkdaşları onu öz müəllimi hesab edir, bir çox məsələlərdə onunla məsləhətləşirdilər.

Akademik Əhmədulla Gülməhəmmədov dilçilik elminə əvəzsiz töhfələr verib. O, ilk dəfə olaraq 1500 il bundan əvvəl ləzgi yazısının və ləzgicə kitabların mövcudluğunu elmi dəlillərlə sübuta yetirib. İlk olaraq ləzgi klassiki Yetim Eminin yaradıcılığı ilə bağlı böyük sözlük tərtib edib. Sonradan yenə ilk olaraq ləzgi dilinin izahlı lüğətini hazırlayıb. 2012-ci ildə Mahaçqalada çap etdirdiyi 3 cildlik “Ləzgi dilinin izahlı lüğəti”ndə 25 min sözə izah verib. “Samur” qəzeti dilin təmizliyi uğrunda mübarizəyə başlayanda bizə ilk dəstək verən də Əhmədulla müəllim olmuşdu. O, özünün izahlı lüğətində “Samur”un lüğəti” rubrikası altında verdiyimiz yüzlərlə qədim ləzgi sözlərindən dil materialı kimi geniş istifadə edib.

Ləzgi və Dağıstan xalqlarının dilçilik elmini inkişaf etdirmiş, fonetikaya, fonologiyaya, sintaksisə, leksikologiyaya, leksikoqrafiyaya, həmçinin ümumi və Dağıstan frazeologiyasına dair çox qiymətli elmi əsərlər yazmış akademik Əhmədulla Gülməhəmmədov 40-dan çox monoqrafiyanın, 400-dən çox elmi əsərin, orta məktəblər üçün qrammatika kitablarının, universitet tələbələri üçün yazılmış 10 dərsliyin, 3 danışıq kitabçasının müəllifidir. O, 20-dən çox elmlər namizədi hazırlayıb. Sədaqət Kərimovanın və Müzəffər Məlikməmmədovun 2015-2020-ci illərdə çap etdirdikləri “Ləzgicə-azərbaycanca lüğət” və “Azərbaycanca-ləzgicə lüğət” kitablarının rəyçilərindən biri də Əhmədulla Gülməhəmmədovdur.

Ə.Gülməhəmmədov xaricdə də yaxşı tanınır. Onun dilçilik elminin ayrı-ayrı sahələrinə həsr etdiyi 70 elmi əsəri və məqaləsi 40 dildə işıq üzü görüb. Məşhur alimlər Y.Deşeriyev, A.Kibrik, M.Alekseyev, almaniyalı akademik Q.Jost və başqaları Ə.Gülməhəmmədovun elmi əsərlərinə yüksək qiymət veriblər. Məşhur ləzgi alimi Uneyzat Meylanova yazmışdı: "Frazeologiyadan yazdığı elmi əsərlərə görə qiymət versək, Əhmədulla Gülməhəmmədov dünyanın məşhur alimləri ilə bir sırada durur".

2015-ci ildə dünyasını dəyişmiş görkəmli alimin xatirəsi xalqın qəlbində əbədi yaşayacaq.

Мавлуд Ярагьмедов

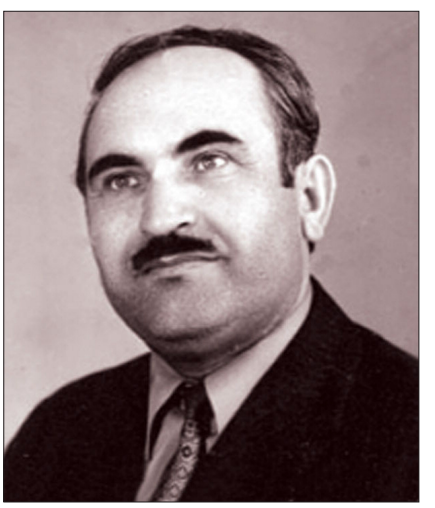

"Самурдал" виридалайни гзаф рикI алай, адаз куьмек гуз алахъзавай алимрикай сад Мавлуд муаллим тир. Фад-фад редакциядиз къвез, чина хъвер аваз лугьудай ада: "Зи патай гьихьтин куьмекар герекзава?" Ахпа вичин чIехи портфель столдал эцигна, анай чарар акъуддай. "За квез цIийи материал гъанва", – лугьудай. Гзаф марагълу макъалаяр гьидай Мавлуд муаллимди. 10 ктабдинни монографиядин, 500-елай гзаф илимдин макъалайрин автор тир адан материалар вилив хуьдай кIелзавайбуру.

1934-йисуз Дагъустандин гилан СтIал Сулейманан райондин Вини Арагъ хуьре дидедиз хьайи Мавлуд Ярагьмедован хайибур 1949-йисуз Бакудиз куьч хьанай. Гьавиляй вичин 15 яшар хьанвай жегьилди юкьван мектебни ина куьтягьнай. 1963-йисуз Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультет акьалтIарай М.Ярагьмедов Низамидин тIварунихъ галай Эдебиятдин Институтда кIвалахал акъвазнай. 1955-йисалай ада Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтда кIвалахиз гатIуннай.

Филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедов Азербайжандиз ва Дагъустандиз чIехи ахтармишдайди хьиз сейли тир. Ам и республикайрин эдебиятдин алакъаяр датIана ахтармишай ва и рекьяй чIехи агалкьунар гъилик авур авай-авачир сад тир. Гьавиляй чна алимдин 65 йисан юбилей къейд ийидай вахтунда "Самурдиз" акъудай интервьюдизни адан крарив кьадай тIвар ганай: "Везифа – ахтармишдайди".

Мавлуд Ярагьмедова "Дербентнамедин" кьве жилд, "Дербентдин фольклор", "Дербентдин шаирар" ктабар, гьакIни вич Дагъустандин Ахцегь райондай тир Молла Жумадин эсеррин кьве жилд чапдиз гьазурнай. Гьайиф хьи, алимдихъ абур чапдай акъуддай мумкинвилер хьанач. Адан "Лезги эдебиятдин тарих" ктабни зуракI яз амукьна. Алимди азербайжан чIалал кIелдайбурув агакьарай "Азербайжандинни Дагъустандин эдебиятдин алакъаяр" ва "Дагъустандин савкьватар" ктабар гзаф къиметлубур я. Ада сифте яз цIудралди лезги ва азербайжанви шаирар винел акъудна. Дидед чIалал хьиз, азербайжан чIалални шиирар кхьей 100-елай гзаф лезги шаиррикай малуматар гайи Мавлуд муаллимди гьакIни Микаил Муьшфикьан, Самед Вургъунан, Сулейман Руьстеман, Бехтияр Вагьабзадедин, Неби Хез-

ридин ва Азербайжандин маса шаиррин гзаф шиирар лезги чIалаз элкъуьрна чапдиз гьазурнай. Ингье гьа ктабни чапдай акъатнач.

“Самурдин” кIеви дуст тир Мавлуд муаллимди чаз са шумуд касди “Корогълу” дастандин 1929-йисуз чапдиз гьазурай лезги вариантдикай малумат ганай. Ада чи газетдиз XIV-XV виш йисара яшамиш хьайи машгьур лезги шаир, кьурагьви Шейх Маруфакай макъала акъуднай. Чав Искендер Къазиева кIватIнавай материалрин бинедаллаз туькIуьрнавай “Шарвили” эпосдай чIукар агакьарнай ва чна абур газетда чапнай. Алимди “Самурдиз” Етим Эминакай цIийи делилар, адан Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтдин фондунай жагъай шикил, шаирдин икьван гагьди малум тушир “Жедач” ва “Муьршуьд” шиирар агакьарнай.

Алимди “Самурдин” вири нумраяр кIватIна хуьдай. Гьамиша лугьудай: “Самур” зи рикI алай газет я. Зун чи республикадин газетрикай виридалайни гзаф “Самурдин” чIалахъ я, за анжах адак умуд кутазва. Вучиз лагьайтIа гьахъ кIани, авайвал кхьидай газет я”.

Алимди 2001-йисуз вичин дуьнья дегишарна.

Mövlud Yarəhmədov

“Samur” qəzetinə ən çox bağlı olan, ona əlindən gələn köməyi etməyə çalışan insanlardan biri Mövlud müəllim idi. O, tez-tez redaksiyaya gələr, gülə-gülə soruşardı: “Mən sizə necə kömək edə bilərəm?” Sonra əlindəki böyük portfeli stolun üstünə qoyub oradan səliqə ilə yazılmış vərəqləri çıxarar: “Sizə təzə material gətirmişəm”, – deyərdi. Qəzet üçün bir-birindən maraqlı məqalələr gətirərdi Mövlud müəllim. 10 kitab və monoqrafiya, 500-dən çox elmi məqalə müəllifi olan bu alimin məqalələrini oxucular səbirsizliklə gözləyirdilər.

1934-cü ildə Dağıstanın indiki Süleyman Stalski rayonunun Vini Arağ kəndində anadan olmuş Mövlud Yarəhmədovun valideynləri 1949-cu ildə Bakıya köçür və 15 yaşlı gənc orta məktəbi burada başa çatdırmalı olur. 1963-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirib Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda işə düzəlir. 1995-ci ilədək burada çalışan Mövlud müəllim həmin vaxtdan Azərbaycan Əlyazmaları İnstitutunda fəaliyyətə başlayır.

Filologiya elmləri doktoru Mövlud Yarəhmədov elm aləmində böyük tədqiqatçı kimi tanınırdı. O, Azərbaycan və Dağıstan ədəbi əlaqələrini ardıcıl və sistemli tədqiq edən yeganə alim idi. Elə ona görə də alimin 65 illik yubileyi ərəfəsində “Samur”da dərc etdiyim müsahibəyə uyarlı ad qoymuşdum: “Vəzifəsi – tədqiqatçı”.

Mövlud Yarəhmədov “Dərbəndnamə”nin iki cildini, “Dərbənd folkloru”, “Dərbənd şairləri” kitablarını, həmçinin Azərbaycanın əslən Dağıstanın Axtı rayonundan olan məşhur şairi Molla Cumanın iki cildliyini çapa hazırlamışdı. Təəssüf ki, alimin həmin kitabları çap etdirmək üçün maddi imkanı olmadı. Onun “Ləzgi ədəbiyyatı tarixi” kitabı isə tamamlanmamış qaldı. Alimin Azərbaycan dilində oxucalara çatdırdığı “Azərbaycan və Dağıstan ədəbi əlaqələri” və “Dağıstan töhfələri” kitabları olduqca dəyərli nəşrlərdir.

Tanınmış tədqiqatçı ilk dəfə olaraq onlarca ləzgi və Azərbaycan şairini üzə çıxarıb. Ana dili ilə yanaşı həm də Azərbaycan dilində yazıb-yaratmış 100-dən çox ləzgi şairinin yaradıcılığını

tədqiq edib. O, eyni zamanda Mikayıl Müşfiqin, Səməd Vurğunun, Süleyman Rüstəmin, Bəxtiyar Vahabzadənin, Nəbi Xəzrinin və digər Azərbaycan şairlərinin şeirlərini ləzgi dilinə tərcümə edib kitab şəklində çapa hazırlamışdı. Təəssüf ki, həmin kitab da işıq üzü görmədi.

"Samur"un yaxın dostu olan Mövlud müəllim bizə 1929-cu ildə tədqiqatçıların "Koroğlu" dastanının ləzgicə çapa hazırladıqları variantı haqqında məlumat vermişdi. Onun XIV-XV əsrlərdə yaşamış məşhur ləzgi şairi, qurahlı Şeyx Maruf haqqında qəzetimizdə dərc olunan məqaləsi oxucularda böyük maraq doğurmuşdu. O, həmçinin vaxtilə "Şarvili" eposunun tanınmış ləzgi yazıçısı İskəndər Qazıyev tərəfindən toplanmış bəzi boylarını da redaksiyaya təqdim etmişdi və həmin materiallar qəzetdə dərc olunmuşdu. Alim eyni zamanda ləzgi klassiki Yetim Eminin Azərbaycan Əlyazmaları İnstitutunun fondundan tapılmış şəklini və indiyədək dərc olunmamış "Olmaz" və "Mürşüd" adlı iki şeirini də redaksiyaya gətirərək oxuculara çatdırmışdı.

Mövlud Yarəhmədov "Samur"un bütün saylarını səliqə ilə yığıb saxlayırdı. Həmişə səmimiyyətlə deyərdi: "Samur" mənim ən çox sevdiyim, ən çox inandığım və güvəndiyim qəzetdir. Çünki obyektiv, səviyyəli və səmimi qəzetdir".

Alim 2001-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Али Мусаев

Вириниз тIвар-ван авай алим хьиз сейли хьайи Али Мусаева 1990-2000-йисара "Самур" Лезги Милли Меркездиз регьбервал ганай. "Газет халкьдин мез я", – лугьудай ада. 1995-йисуз Азербайжан Республикадин Президент Гьейдар Алиева лезги халкьдин векилрихъ галаз гуьруьш кьиле тухвай вахтунда Али муаллимди газетдихъ галаз алакъалу четинвилер ачухарнай ва гьукуматдивай "Самурдиз" куьмек гун тIалабнай.

1941-йисуз КцIар шегьерда дидедиз хьайи Али Мусаева ина юкьван мектеб акьалтIарнай. Хайи чIалал хьиз, къецепатан чIаларални рикI алай жегьил Азербайжандин Гьукуматдин ЧIаларин Институтдин француз чIалан факультетдик экечIнай. 1964-йисуз институт яру дипломдалди акьалт1арай адаз ина амукьна кIвалахун теклифнай. 1966-йисуз А.Мусаев инай Алжир Республикадиз француз ва урус чIаларин таржумачивиле кIвалахиз ракъурнай. Вад йисуз къецепатан уьлкведа къуллугь авур ада, гуьгъуьнлай вичи акьалтIарай институтда француз чIалан лексика кафедрадиз регьбервал гана.

60-далай гзаф илимдин кIвалахрин ва монографийрин автор тир Али муаллимдин "Исятда авай француз чIалан лексика вилик финикай", "Исятда авай француз чIала гафар арадиз атунин процесс", "Къачунвай гафар" хьтин ктабар гзаф къиметлубур я. А.Мусаева Низами Генжевидин француз чIалаз элкъуьрай гъезелар 1997-йисуз Францияда ктаб хьиз басма хьана. 2000-йисуз ада туькIуьрай "Француз чIаланни азербайжан

чIалан гафарган” чапдай акъатна. Гьа йисуз Али муаллим Франциядин “Командор” орденди лайихлу хьана.

Филологиядин илимрин доктор, профессор Али Мусаева дуьньядин гзаф шегьерра кьиле фейи конференцийрал авур рахунар дуьньядин алимри гзаф разивилелди кьабулнай. Алимдиз лезги, азербайжан, урус, француз, ингилис ва араб чIалар дериндай чидай. Адан илимдин кIвалахар Азербайжанда, Россияда, Украинада, Къиргъизстанда, Иранда, Францияда чап хьанва.

2005-йисуз гъафилдай, кьил акъат тийир кьиникьикай вичин дуьнья дегишарай, вириниз умун къилихрин, кьунвай рекьел, фикирдал кIеви инсан, алакьунар авай тешкилатчи хьиз сейли тир Али Мусаеван экуь къамат ам чизвайбурун рикIера гьамишалугъ яз амукьда.

Əli Musayev

Məşhur alim Əli Musayev 1990-2000-ci illərdə “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzinə rəhbərlik etmişdir. “Qəzet çıxarmaq vacibdir, o, xalqın dilidir”, – deyən alim 1995-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin ləzgi ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşü zamanı da öz çıxışında qəzetin üzləşdiyi çətinliklərdən söhbət açmış, ona dövlət tərəfindən yardım göstərilməsini xahiş etmişdi.

1941-ci ildə Qusar şəhərində anadan olmuş Əli Musayev orta məktəbi də orada bitirib. Azərbaycan Dövlət Dillər İnstitutunun fransız dili fakültəsini 1964-cü ildə fərqlənmə diplomu ilə bitirəndə ona burada qalıb işləməyi təklif etdilər. 1966-cı ildə Ə.Musayev Əlcəzair Respublikasında tərcüməçi işləməyə göndərildi. Beş il həmin ölkədə çalışandan sonra vətənə qayıdan Əli müəllim əvvəllər təhsil aldığı institutda fransız dilinin leksikası kafedrasına rəhbərlik etmişdir.

60-dan çox elmi əsərin və monoqrafiyanın müəllifi olan Əli Musayevin “Müasir fransız dili leksikasının inkişafı”, “Müasir fransız dilində sözlərin əmələ gəlməsi prosesləri”, “Alınma sözlər” kitablarına dilçi alimlər yüksək qiymət vermişlər. Alim ilk dəfə olaraq Nizami Gəncəvinin qəzəllərini fransız dilinə tərcümə etmiş və bu əsərlərdən ibarət kitab 1997-ci ildə həmin ölkədə çap olunmuşdur. 2000-ci ildə onun hazırladığı “Fransızca-azərbaycanca lüğət”in çapdan çıxması oxucularda böyük maraq doğurmuşdur. Həmin il Əli müəllim Fransanın “Komandor” ordeninə layiq görülmüşdür.

Filologiya elmləri doktoru, professor Əli Musayevin dünyanın bir sıra şəhərlərində keçirilmiş beynəlxalq konfranslardakı çıxışları elmi ictimaiyyət tərəfindən həmişə maraqla qarşılanmışdır. Professor Ə.Musayev ləzgi, Azərbaycan, rus, fransız, ingilis və ərəb dillərini dərindən bilirdi. Onun elmi əsərləri Azərbaycanda, Rusiyada, Ukraynada, Qırğızıstanda, İranda, Fransada nəşr olunub.

Dərin biliyi, geniş dünyagörüşü, prinsipiallığı və təşkilatçılıq bacarığı, yüksək mədəniyyəti ilə seçilən alimi hamı alicənb ziyalı kimi tanıyırdı. 2005-ci ildə müəmmalı şəkildə, qəfildən dünyasını dəyişən Əli Musayevin işıqlı xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişəlik yaşayacaq.

Дарвин Велибегов

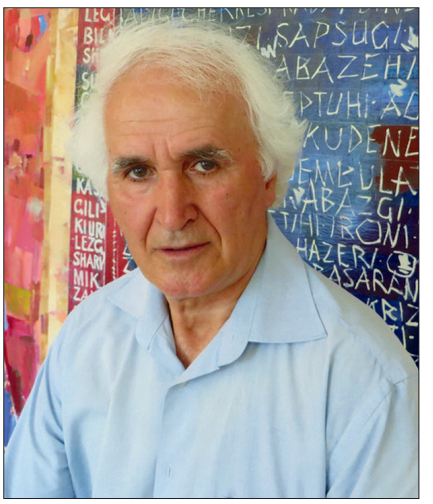

“Самурдин” чIехи дустарин арада вири дуньядиз сейли художник, вичин эсерриз фикиррин деринвални азадвал, философиядин фагъумар хас тир Дарвин Велибегова кьетIен чка кьазва. ЧIехи камалэгьли, зурба ватанперес, къени къилихрин инсан тир Дарвина 2017-йисуз вичин дуньея дегишарайла “Самур” газетдин кIвалахдарриз и къакъатуни кIевелай таъсирнай. Вучиз лагьайтIа чна газетдин чинриз и чIехи сенятkардикай, публицистдикай, датIана чи тарихрихъ гелкъвезвай кьегьал касдикай шумудин са очеркар акъуднай, адакай вири халкьдиз гегьеншдиз чирвилер ганай. Ам чи редакциядиз фад-фад къведай, вичелай алакьдай куьмекар гуз алахъдай, “за “Самурдалди” дамахзава” лугьудай.

Дарвин Велибегов 1941-йисуз Дагъустандин Ахцегь райондин Чепер хуьре дидедиз хьана. 10 йисуз ина, гуьгъуьнлай са шумуд йисуз Новочеркасскда, Грозныйда, Ленинградда ва Магьачкъалада яшамиш хьайи ада В.Мухинадин тIварунихъ галай вини дережадин художниквилин мектеб (гилан академия) акьалтIарна. 1976-йисуз Дагъустандин ва СССР-дин Художникрин Союзрик экечIай ам гьа йисуз Бакудиз куьч хьанай ва 1980-йисалай Азербайжандин Художникрин Союздик квай.

Вичин эсерар дуньядин 20-далай гзаф уьлквейрин музейра, гьакIни чара-чара ксари чпин коллекцийра хуьзвай Дарвин 1000-далай гзаф эсеррин автор я. Адан “Лацу дурнаяр” тIвар ганвай зурба эсерди 1984-йисуз Дагъустан Республикадин Гьукуматди кьиле тухвай конкурсда сад лагьай чка кьуна. 1989-йисуз виридуньядин ктабрин ярмаркада сад лагьай чка кьур “Азербайжандин Яру ктабда” Д.Велибегова чIугунвай 150 шикил гьатнава.

Эхиримжи йисара Дарвина лингвистди хьиз лезги чIалан месэлайрин винелни кIвалахнай. Адан цIудралди илимдин макъалаяр газетринни журналрин чинриз акъатнай. Лезги чIал дуньядин дегь чIаларикай тирди субутун патал чи камалэгьлиди Къафкъаздин расадин чIалариз талукь халкьарин ва тайифайрин сиягь туькIуьрнай. И кар патал ада вичин уьмуьрдин са шумуд йис серфнай. А сиягьда 1700 халкьдин ва тайифадин тIварар гьатнава.

“Къафкъаз-Греция. Меденият рин умумивал” ва “Къафкъаз-Скандинавия. Меденият рин умумивал” ктабрин автор тир Дарвин Велибегов лугьуз тежедай кьван заха инсан тир. Вичин эсерар коллекционерри багьа къиметдай къачузвай и касди чи халкьдин интеллигенциядин векилриз абур рикIин сидкьидай багьишдай. Вичиз Аллагьди чIехи алакьунар хьиз, умунвал, саявални ганвай, хайи халкьдал кьару тир, датIана адалди дамахдай Дарвин Велибегова чи тарихда рикIелай тефир гел туна.

Darvin Vəlibəyov

“Samur”un dostları sırasında dünya şöhrətli rəssam, monumental əsərləri fikir azadlığı və dərin fəlsəfi məna kəsb etməsi ilə seçilən Darvin Vəlibəyov özünəməxsus yer tutur. Dərin zəka

sahibi və vətənpərvər kimi tanınan, yüksək insani keyfiyyətləri və xoş rəftarı ilə hamının hörmətini qazanan Darvinin 2017-ci ildə dünyasını dəyişməsi "Samur"un əməkdaşlarını dərindən sarsıtdı. Çünki o, ən yaxın dostlarımızdan idi. Tez-tez redaksiyaya gələr, bizə kömək etməyə çalışar, "Samur"la fəxr edirəm" deyərdi.Tarixi və publisist məqalələri ilə oxucuların dərin rəğbətini qazanmışdı. Onun haqqında qəzetdə neçə-neçə məqalə və oçerk dərc etmiş, bütün xalqa tanıtmışdıq.

Darvin Vəlibəyov 1941-ci ildə Dağıstan Respublikasının Axtı rayonunun Çeper kəndində anadan olub. 10 il burada, sonralar bir neçə il Novoçerkassk, Qroznı, Leninqrad və Mahaçqala şəhərlərində yaşayıb. V.Muxina adına Ali Rəssamlıq Məktəbini (indiki akademiyanı) bitirib. 1976-cı ildə Dağıstan və SSRİ rəssamlar ittifaqlarının üzvü seçilib. Həmin il Bakıya köçən Darvin 1980-ci ildə Azərbaycan Rəssamlar İttifaqına üzv seçilib.

Onun əsərləri dünyanın 20-dən çox ölkəsinin muzeylərini, həmin ölkələrdən olan neçə-neçə kolleksiya sahiblərinin evlərini bəzəyir. D.Vəlibəyov 1000-dən çox əsərin müəllifidir. Onun "Ağ durnalar" monumental əsəri 1984-cü ildə Dağıstan Respublikası Hökumətinin keçirdiyi müsabiqədə birinci yeri tutub. 1989-cu ildə beynəlxalq kitab yarmarkasında birinci yerə layiq görülmüş "Azərbaycanın Qırmızı kitabı"nda Darvinin çəkdiyi 150 şəkil verilib.

Son illər dilçilik məsələləri ilə də yaxından məşğul olan Darvinin onlarca məqaləsi qəzet və jurnallarda işıq üzü görüb. Ləzgi dilinin dünyanın qədim dillərindən biri olduğunu sübuta yetirmək üçün D.Vəlibəyov Qafqaz irqi dillərindən olan xalqların və tayfaların siyahısını tərtib edib. Bu siyahıya 1700 xalqın və tayfanın adı düşüb.

"Qafqaz – Yunanıstan. Mədəniyyətlərin ümumiliyi" və "Qafqaz – Skandinaviya. Mədəniyyətlərin ümumiliyi" kitablarının müəllifi olan Darvin Vəlibəyov əliaçıq və səxavətli insan idi. Kolleksiyaçıların onun əsərlərini baha qiymətə satın almasına baxmayaraq, doğma xalqının ziyalılarına onları səxavətlə bağışlayardı. Allahın böyük istedad bəxş etdiyi, sadəliyi, insanpərvərliyi ilə seçilən Darvin Vəlibəyov bütün varlığı ilə sevdiyi, fəxr etdiyi doğma xalqının tarixində əbədi iz qoyub.

Асеф Мегьман

Вич Магьачкъалада яшамиш жезвайтIани, чи тIвар-ван авай шаир-композитор Асеф Мегьмана "Самурдихъ" галаз кIевелай дуствал ийизвай. Фад-фад чи газет гъилик ийиз кIелдай, хъсан теклифар гудай. "Самурдин" кIвалахдарар Магьачкъаладиз фейила абур илифардай. "Чан "ци" лугьуз рахазвай жуванбур, куьн акун заз сувар я" лугьудай. РикI алаз суьгьбетрал илигна чаяр хъвайидалай гуьгъуьниз тар хурал кьуна акI ягъидай хьи, инсандин рикI юзурдай. Ватандивай яргъариз акъатнавай ада ягъизвай макьамар сад-садалай иербур тир. МасакIа хьунухь мумкин тушир. Вучиз лагьайтIа а авазрин автор ам вич тир. Вириниз сейли композитор Асеф Мегьман! Адакай "Самурдиз" гьикьван марагълу макъалаярни очеркар акъуднай, гъезеларни шиирар чапнай чна.

Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель ва халкьдин артист, лезгийрин тIвар-ван авай композитор, шаир, драматург ва прозаик Асеф Мегьман (Абдуллаев Асеф Мегьманан

хва) 1930-йисан 18-апрелдиз КцІар райондин ЭчІехуьре дидедиз хьана. 1937-йисуз адан буба, хуьруьн мектеб тешкилна ана муаллимвал авур Мегьман Абдуллаев “халкьдин душман” хьиз къелемдиз гана, Сибирдиз суьргуьн авурла хизан ругуд аялдин диде Ханселеман ва чІехи велед тир Чимназан хиве гьатнай.

Уьмуьрди гьикьван кІевера тунатІани, Асефа гъвечІизамаз кІелуниз майилвал къалурна. Къубадин педтехникум куьтягь тавунмаз ам Хызы районда муаллимвал ийиз ракъурна. Ахпа ам аскервилиз тухвана. Аскервиляй хтайла ада Дербентдин педтехникумда кІелун давамарна ва гуьгьуьнлай са кьадар вахтунда Девечи районда муаллимвал авуна.

1960-йисуз Дагьустандиз куьч хьайила А.Мегьман лезги чІалал кхьенвай цІудралди шиирринни манийрин автор тир. Вичихь зурба алакьунар аваз акурла ам Дагьустандин Радиокомитетдин лезги редакциядин музыкадин гунугрин редакторвиле тайинарна. И рекьяй ам сад лагьай редактор тир. Ада пенсиядиз фидалди ина кІвалахна.

2015-йисуз вичин дуьнья дегишарай Асеф Мегьман “Дидедин рикІ”, “Дамахда за”, “40 гатфар”, “Лепеяр”, “Икрам”, “Зун галачиз”, “Жува жувакай”, “Вишни са мани”, “100 гъезел” тІварар алай ктабрин, “Зи седеф”, “Шуршурали”, “Харубегни ЦІарубег” музкомедийрин ва “Кьванцин сандух” драмадин автор я. Хайи халкьдиз лайихлудаказ кьуллугь авур Асеф Мегьмана лезги эдебиятдикни музыкадик чІехи пай кутуна.

Asəf Mehman

Tanınmış şair-bəstəkar Asəf Mehman Mahaçqalada yaşamasına baxmayaraq, “Samur”un kollektivi ilə yaxından əlaqə saxlayardı. Tez-tez qəzeti alıb oxuyar, rəy və təkliflərini bildirərdi. “Samur”un əməkdaşlarının Mahaçqalaya yolu düşəndə onları evinə qonaq aparardı. Yeməkdən, maraqlı söhbətlərdən sonra tarı sinəsinə basıb elə dilləndirərdi ki, həzin melodiyalar insanın iliyinə işləyərdi. Ağrılı-acılı bir ömrün qəmli təranələri, doğma yurdun həsrəti olan bu melodiyalar bir-birindən gözəl idi. Başqa cür ola da bilməzdi, çünki onların müəllifi özü idi, məşhur bəstəkar Asəf Mehman!

Onun haqqında “Samur”da neçə-neçə maraqlı məqalə və oçerk dərc etmiş, şeir və qəzəllərini oxuculara çatdırmışıq. Yubileylərində iştirak edib qəzetdə geniş işıqlandırmışıq. Asəf müəllim özü də “Samur”un təəssübünü çəkən qayğıkeş insan idi.

Dağıstanın əməkdar incəsənət xadimi və xalq artisti, məşhur ləzgi bəstəkarı, şairi, nasiri və dramaturqu Asəf Mehman (Abdullayev Asəf Mehman oğlu) 1930-cu ilin aprelin 18-də Qusar rayonunun Əcəxür kəndində anadan olub. Kənddə məktəb təşkil edib burada müəllim işləyən atası Mehman Abdullayevi 1937-ci ildə “xalq düşməni” kimi qələmə verib Sibirə sürgün etmişdilər. Ailənin altı övladı anası Xanselemin və böyük bacısı Çimnazın öhdəsində qalmışdı...

Həyat Mehmanı nə qədər çətinliklərlə üzləşdirsə də, onun təhsil almaq arzusuna sipər çəkə bilmədi. Quba Pedaqoji Texnikumunu bitirməmiş onu Xızı rayonunda müəllim işləməyə göndərirlər. Buradan da əsgərliyə aparırlar. Hərbi xidməti başa vurub geri qayıdan o, Dərbənd Pedaqoji Texnikumunda təhsilini davam etdirir. Bundan sonra bir müddət Dəvəçi rayonunda müəllim işləyir.

1960-cı ildə Dağıstana köçəndə Asəf Mehman artıq ləzgicə yazdığı onlarca şeirin, bəstələdiyi neçə-neçə gözəl mahnıların müəllifi idi. İstedadlı olduğunu görüb onu Dağıstan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin ləzgi redaksiyasında musiqili verilişlərin redaktoru vəzifəsinə təyin edirlər. Pensiyaya çıxana kimi həmin vəzifədə çalışır.

2015-ci ildə dünyasını dəyişən Asəf Mehman ləzgicə "Ana ürəyi", "Fəxr edirəm", "40 bahar", "Dalğalar", "Səcdə", "Mənsiz", "Özüm haqqında", "Yüз bir mahnı", "100 qəzəl" kitablarının, "Mənim sədəfim", "Şurşurəli", "Xarubəy və Sarubəy" musiqili komediyalarının, "Daş sandıq" dramının müəllifidir. Ömrünün sonuna kimi doğma xalqına sədaqətlə xidmət edən görkəmli sənətkar ləzgi ədəbiyyatına, mədəniyyətinə və incəsənətinə böyük töhfələr verib.

Мегьамед Гьуьсейнов

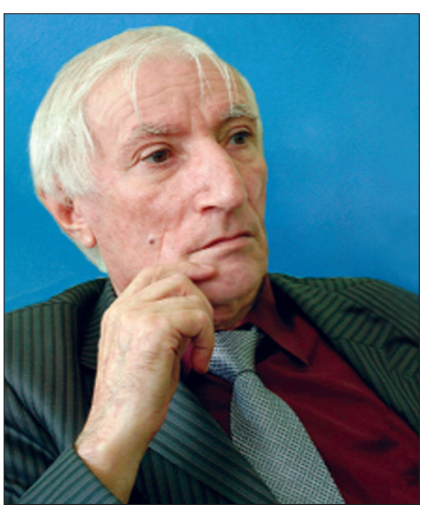

Чи халкьдин тарихда сифте яз "Шарвили" тІвар алай опера теснифай Мегьамед Гьуьсейнов зурба композитор тир. "Самурдин" чІехи дуст хьиз ада гьамиша чак руьгь кутадай. И чІехи сеняткардин саявили, къенивили, умунвили мягьтелардай чун. Халкьдиз пара кІандай и кьегьал кас. Гьавиляй 2020-йисуз ам чавай къакъатайла чаз неинки чун, гьакІни чи халкь етим амукьай хьиз хьанай.

Жуван уьмуьрда зал гзафни-гзаф хъсан, экуь, къени инсанар дуьшуьш хьана. Абурун арада Мегьамед Гьуьсейнова кьетІен чка кьазва. Гьар гьилера Магьачкъаладиз фейила Дагъустандин Гьукуматдин Телерадиодин Комитетдин музыкадин гунугрин редакциядин кьил тир Мегьамед муаллимди ва адахъ галаз санал сенятдин рекье авай адан уьмуьрдин юлдаш, тІвар-ван авай маничи Бедирнисе Мурсаловади зун акьван хъсандаказ, акьван хушдаказ кьабулдай хьи, налугьуди, чун гзаф йисарин дустар тир. Абурун кІвале мугьманвиле хьайила вири уьмуьр кьиляй-кьилди халкьдиз бахш авур, зурба эсерралди инсанрин рикІера вичиз гуьмбет хкажнавай и сейли сеняткардин дамах гвачирвал, кесиб кІвал-югъ, ацукьун-къарагъун акваз гьар гьилера ам адетдин инсан туширди кьатІудай за.

Авайвал лугьун, за теснифай манийриз сифте яз лайихлу къимет гайидини Мегьамед Гьуьсейнов тир. И камалэгьлиди зи гьар музыкадин композициядикай кьилди фикирар лугьудай, абур тупІалай авун патал вахт жагъурдай. Жува арадиз гъайи "Сувар" ансамблдин макьамчийрихъ галаз санал чи халкьдин манияр цІийикІа туьхкІуьриз алахъзавай са

инсан хьиз зун патал ам асул меслятчи ва муаллим тир. Гьич зи рикIелай алатдач, 2018-йисуз вичин агьил яшдиз, начагъвилиз килиг тавуна, яргъал рекьер атIана ам Бакудиз, зи 65 йисан юбилейдин мярекатдиз атанай. Мегьамед муаллим акурла зал капари юзурнай. Бакувийри чи сейли композитордиз чпин патай икI гьуьрмет къалурнай. А вахтунда зак лугьуз тежедай хьтин дамах акатнай, жуван далудихъ дагъ галай хьиз хьанай заз.

Мегьамед Гьуьсейнов 1941-йисуз Дагъустан Республикадин Рутул райондин Хуьлуьт хуьре дидедиз хьана. Юкьван мектеб акьалтIарна Магьачкъаладин музыкадин училищедик экечIай адан сад лагьай муаллим и коллективдиз регьбервал гузвай, Дагъустандин пешекар музыкадин бине эцигай чи машгьур композитор Готфрид Гьасанов хьанай. Училище акъалтIарай М.Гьуьсейнов гуьгъуьнлай Москвадин Гьукуматдин Меденият дин Институтдик экечIнай. Ада са кьадар вахтунда Дербентдин Культпросветучилищеда муаллимвал авунай. Гуьгъуьнлай Дагъустандин Гьукуматдин Телерадиодин Комитетдин музыкадин гунугрин кьилин редакторвиле кIвалахнай. Пуд йисуз Дагъустандин меденият дин министрдин заместителвилин везифа кьилиз акъуднай. 2008-йисалай Дагьустандин Гьукуматдин Операдинни Балетдин Театрда худрук, 20I5-йисалай директор хьанай.

Мегьамед Гьуьсейнов жуьреба-жуьре жанрайрал теснифнавай 200-елай гзаф музыкадин эсеррин автор я. Адан эстрададин, хордин манияр, камерадин композицияр, телефильмриз, тамашайриз кхьенвай макьамар гзаф къиметлубур я. Композитордин “Дагьустандин музыкадин рангар” симфониядин сюита, “Эмин” драмадин поэма, оркестр патал гобойдин концерт, оркестрда ягьин патал тардиз кхьенвай “Лезги рапсодия” хьтин эсерар вириниз сейли я.

Дагьустандин Гьукуматдин премия къачур М.Гьуьсейнов Дагьустан Республикадин ва Россиядин искусствойрин лайихлу деятель тир. ДатIана халкьдиз кьуллугь авур чIехи сеняткардин экуь кьамат халкьдин рикIе гьамишалугь яз амукьда.

Məhəmməd Hüseynov

Ləzgi xalqının tarixində ilk dəfə olaraq “Şarvili” adlı opera bəstələmiş Məhəmməd Hüseynov təkcə Dağıstanın deyil, həm də Rusiyanın tanınmış bəstəkarlarından idi. “Samur”un ən yaxşı dostu kimi həmişə bizi ruhlandırardı. Bu böyük sənətkarın sadəliyi, təvazökarlığı, açıqürəkliliyi bizi heyrətləndirirdi. Xalq onu çox sevirdi. Ona görə də 2020-ci ildə dünyasını dəyişəndə bizə elə gəldi ki, onsuz təkcə biz yox, bütün xalq yetim qaldı.

Ömrüm boyu xoşxasiyyət, qədirbilən, nurlu insanlara çox rast gəlmişəm. Məhəmməd Hüseynov bu insanlar arasında xüsusi yer tutur. Hər dəfə Mahaçqalaya yolum düşəndə Dağıstan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin musiqili verilişlər redaksiyasının rəhbəri Məhəmməd müəllim və sənət yollarında onunla qoşa addımlayan, çiyin-çiyinə çalışan həyat yoldaşı, tanınmış müğənni Bədirnisə Mürsəlova məni elə mehribanlıqla qarşılayırdılar ki, elə bil uzun illərin dostları idik. Onların qonağı olanda bütün ömrü boyu xalqa xidmət etmiş, duyğuları qanadlandıran gözəl əsərləri ilə insanların qəlbində əbədi ucalmış bu sənət fədaisinin sadəliyini, kasıb ev-eşiyini, adi güzəranını görüb onun qeyri-adi insan olduğunu düşünərdim.

Açığını deyim, bəstələdiyim mahnıları ilk dəfə yüksək qiymətləndirən də Məhəmməd Hüseynov olmuşdu. Bu müdrik sənət dahisi mənim hər musiqi kompozisiyamla bağlı ayrıca fikir söyləyər, təqdim etdiyim əsərləri bir-bir nəzərdən keçirib qiymətləndirməyə vaxt tapardı. Yaratdığım "Suvar" ansamblının musiqiçiləri ilə birlikdə xalq mahnılarımızı yenidən işləyib onlara yeni nəfəs verməyə çalışdığım vaxtlarda o, mənim ən yaxın məsləhətçim və müəllimim idi. Heç vaxt yadımdan çıxmaz, 65 illik yubileyim keçiriləndə Məhəmməd müəllim xəstəliyinə, ahıl yaşına baxmayaraq, uzaq yol qət edib Bakıya, həmin tədbirə gəlmişdi. Onu görəndə tamaşaçıların uzun sürən alqışları zalı titrətmişdi. Bakılılar məşhur bəstəkarı bu cür hörmətlə qarşılamışdılar. O vaxt elə qürur duymuşdum ki, elə bilirdim arxamda dağ var.

Məhəmməd Hüseynov 1941-ci ildə Dağıstan Respublikasının Rutul rayonunun Xülüt kəndində anadan olub. Orta məktəbi bitirib Mahaçqala Musiqi Məktəbinə daxil olan gəncin ilk müəllimi həmin məktəbin direktoru, Dağıstan peşəkar musiqisinin banisi, məşhur ləzgi bəstəkarı Qotfrid Həsənov idi. Musiqi məktəbini bitirdikdən sonra M.Hüseynov Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutuna daxil olmuşdur. Burada təhsilini başa vurduqdan sonra o, bir müddət Dərbənd Mədəni-Maarif Texnikumunda müəllim işləmiş, sonralar Dağıstan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin musiqili verilişlər redaksiyasına rəhbərlik etmişdir. Üç il Dağıstan mədəniyyət nazirinin müavini vəzifəsində çalışmış Məhəmməd Hüseynov 2008-ci ildən Dağıstan Dövlət Opera və Balet Teatrının bədii rəhbəri, 2015-ci ildən direktoru olmuşdur.

Görkəmli bəstəkar M.Hüseynov müxtəlif janrlarda bəstələdiyi 200-dən çox əsərin müəllifidir. Onun estrada kollektivləri və xor üçün mahnıları, kamera orkestri üçün kompozisiyaları, telefilmlərə və tamaşalara yazdığı musiqi əsərləri yüksək qiymətləndirilib. Bəstəkarın "Dağıstanın musiqi rəngləri" simfonik süitası, "Emin" dram poeması, orkestr üçün yazdığı "Ləzgi rapsodiyası" kimi əsərləri xüsusilə məşhurdur.

Dağıstanın dövlət mükafatına layiq görülmüş Məhəmməd Hüseynov Dağıstan Respublikasının və Rusiya Federasiyasının Əməkdar incəsənət xadimi idi. Görkəmli bəstəkarın adı ömrünün sonunadək sədaqətlə xidmət etdiyi doğma xalqının qəlbində əbədi yaşayacaq.

Фетуллагь Регьимханов

Жуван муаллим хьайи Фетуллагь Регьимхановакай кхьидайла зи гъиле къелем зурзада. Вири уьмуьр халкьдин рекье серф авур, вичин кьисметда анжах басрухар, дарвилерни четинвилер хьайи, пуд жегьил хва квадарай, дуьньядикай кфет хкудиз тахьана, рикIе экуь мурадар амаз, чарабурун къуьнераллаз эхиратдин кIвализ рекье гьатай чIехи сеняткардин къамат карагда зи вилерикай. Ингье гьикьван жув къарсурайтIани, "Гьахъ дуьньядиз фейи дуст", "Руьгьдиз гьуьрмет ая" хьтин макъалаяр акъуднай за адакай "Самур" газетдиз. 1997-йисуз лагьайтIа, Дагъустандин "Лезги газетди" "Зи чуьнгуьрдин сим зурзуна" тIвар алай зи очерк чап авунай. А очеркда вичин мили манийралди, гзаф драматургрин пьесайриз кхьенвай музыкадалди сейли хьанвай Фетуллагь Регьимхановакай чирвилер ганай, за са береда ада КцIара са шумуд ванцин хор туькIуьрайдакай, оркестрдиз регьбервал гайидакай, ада арадиз гъайи музыкадин коллективри республикада ван кутуникай, чи машгьур шаир

Забит Ризванован чIалариз тесниф авур, къедалди халкьдин мецеавай “Вуч хъсан тир” манидикайни маса манийрикай ихтилатнай.

Гьар гьилера КцIариз хъфейла адални адан уьмуьрдин юлдаш Изафе халадал кьил чIугвадай за. Сятралди лезги меденият дикай, эдебиятдикай, музыкадикай ихтилатдай чна. Ахпа Фетуллагь муаллимди тар чIалал гьидай. Налугьуди, тар ваъ, вичин гьамлу рикI тир ада ягъизвайди. ТахьайтIа, кIарасдайни симерай ихьтин суьгьуьрлу ванер акъатдайни? Ихьтин ванер анжах хажалатдини хифетди кьунвай рикIивай акъудиз жеда. Гъам чIугунвай, чаравилин азаб акунвай рикIивай...

Фетуллагь Регьимханов 1924-йисуз КцIар райондин ЦIуру Худат хуьре дидедиз хьана. Адан чIехи буба Регьимхана чуьнгуьр ягъидай. Буба Ибрагьимхелил лагьайтIа, тардал, кеменчидал ва зуьрнедал ягъидай зурба сеняткар тир. Гьеле аялзамаз бубадивай тардални кеменчидал ягъиз чирай Фетуллагьа юкьван мектеб акьалтIарайдалай гуьгъуьниз Къубадин педтехникумда, гуьгъуьнлай Бакудин музучилищеда кIелнай.

1942-1949-йисара А.Бакиханован тIварунихъ галай Къубадин Гьукуматдин Театрда кIвалахай Ф.Регьимханова Азербайжандин машгьур драматургрикай Н.Б.Везирован, С.С.Рагьманан, С.С.Ахундован са шумуд пьесадиз музыкаяр теснифнай. Ада лезги авторрикай Забит Ризванованни Байрам Салимован “Важибатан керематар”, Мирзали Руьстемован “ЦIийи туьквенчи”, “Гьава ахъа жезва”, “Сефербеган мехъер”, Бикеханум Алибеговадин “Куьтягь тахьанвай мани” тамашайриз гзаф везинлу музыкаяр кхьенай. Азербайжандин сейли кхьираг Мирзе Ибрагьимован “Хуьруьн руш” пьесадин лезги вариант арадиз гъайидини Ф.Регьимханов я. 1996-йисуз Бакудин “Азернешр” чапханада адан “Чуьнгуьрдин симер” тIвар алай ктаб чапдай акъатнай. Ада гьакIни халкьдивай 85 къадим мани ва 22 кьуьлер кхьена чап авун патал гьазурнай. Сейли композитордиз а ктаб чапдай акъатдай югъ акун несиб хьанач.

Ингье адан зегьметар квахьнач. 2000-йисуз Магьачкъалада кцIарви Азад Пирсаидова “Лезги халкьдин маниярни кьуьлдай макьамар” тIвар ганвай зурба ктаб чапдай акъудна. Ктабда Готфрид Гьасанован, Мегьамед Гьуьсейнован, Мавлудин Хийирован манийрихъ галаз санал Ф.Регьимханова арадал хкай чи къадим манияр ва кьуьлдин макьамарни гьатнава.

Вичин 70 йисан юбилей къейд авун чи сейли сеняткардин чIехи мурад тир. Ингье мурад рикIе амаз, 1998-йисан февралдиз вичин дуьнья дегишарна ада. И карди “Самурдин” коллективдиз кIевелай эсерна. Гьавиляй жув кьиле аваз чна 1999-йисан 25-декабрдиз Бакудин Гь.Сарабскийдин тIварунихъ галай медениятдин дараматда Фетуллагь Регьимханов рикIел хкидай няни кьиле тухвана. “Сувар” ансамблдин солистри адан манияр тамамарна.

Кьисметдин басрухарни девирдин четинвилер кваз такьуна эхирдал кьван хайи халкьдиз къуллугъ авур зурба сеняткар ва ватанперес Фетуллагь Регьимханован экуь къамат къадир чидай инсанрин рикIерай садрани акъатдач.

Fətulla Rəhimxanov

Müəllimim olmuş Fətulla Rəhimxanov haqqında yazanda əlimdə qələm titrəyir. Çünki o saat gözlərim qarşısında bütün ömrünü xalqa xidmətə həsr etmiş, qismətinə ancaq əzab-əziyyət, çətinliklər düşmüş, üç cavan oğlunu itirib dünyadan əlini üzmüş, özgələrin çiynində son mənzilə köçmüş böyük sənətkarın siması canlanır. Heyhat, yazmaq nə qədər çətin olsa da, "Samur"da onun haqqında "Haqq dünyasına köçən dost", "Ruhuna hörmət edin" sərlövhəli məqalələrlə çıxış etmişəm. 1997-ci ildə isə Dağıstanda çıxan "Lezgi qazet"də ona həsr etdiyim "Sazımın teli titrədi" adlı oçerk dərc olundu. Bu oçerkdə oxuculara gözəl mahnıları, bir çox dramaturqların pyeslərinə yazdığı musiqisi ilə məşhurlaşmış, Qusarda ilk dəfə çoxsəsli xor kollektivi yaratmış, xalq çalğı alətləri orkestrinə rəhbərlik etmiş Fətulla müəllim haqqında, onun şair Zabit Rizvanovun sözlərinə bəstələdiyi məşhur "Nə yaxşı idi" mahnısı və digər mahnıları haqqında söhbət açmışdım. Fətulla müəllimin yaratdığı musiqi kollektivlərinin bütün respublikaya səs saldığını qeyd etmişdim.

Hər dəfə Qusara gedəndə ona və həyat yoldaşı İzafə xalaya baş çəkərdim. Saatlarla ləzgi mədəniyyətindən, ədəbiyyatından, musiqisindən söhbət edərdik. Sonra Fətulla müəllim tarını sinəsinə basıb dilləndirərdi. Elə yanıqlı dilləndirərdi ki, sanki çaldığı tar deyil, qəmli ürəyi idi. Çünki adi ağac və simlər belə sehrli səslər çıxara bilməzdi. Ancaq qəmə, kədərə bələnmiş bir ürək bu cür sızıldaya bilərdi. İllər boyu əzab-əziyyət görmüş, ağrı çəkmiş bir insan ürəyi...

Fətulla Rəhimxanov 1924-cü ildə Qusar rayonunun Köhnə Xudat kəndində anadan olub. Onun babası Rəhimxan yaxşı saz çalardı. Atası İbrahimxəlil isə mahir tar, kamança və zurna ifaçısı idi. Hələ uşaqlıqda atasından tar və kamança çalmağı öyrənən Fətulla orta məktəbi bitirib Quba Pedaqoji Texnikumuna daxil olur, sonra Bakı musiqi məktəbində təhsil alır.

1942-1949-cu illərdə A.Bakıxanov adına Quba Dövlət Teatrında çalışan F.Rəhimxanov məşhur Azərbaycan dramaturqlarından N.B.Vəzirovun, S.S.Axundovun, S.S.Rəhmanın bir neçə pyesinə musiqi bəstələyir. O, eyni zamanda ləzgi müəlliflərindən Zabit Rizvanovun və Bayram Səlimovun "Vacibatın kəramətləri", Mirzəli Rüstəmovun "Təzə dükançı", "Hava açılır", "Səfərbəyin toyu", Bikəxanım Əlibəyovanın "Bitməmiş mahnı" pyeslərinə də musiqi yazıb. Məşhur Azərbaycan yazıçısı Mirzə İbrahimovun "Kəndçi qızı" pyesinin ləzgi variantını hazırlayan da F.Rəhimxanov olub. 1996-cı ildə Bakının "Azərnəşr" nəşriyyatı F.Rəhimxanovun ləzgi dilində "Sazın telləri" adlı kitabını çap etmişdi.

O, 85 qədim ləzgi xalq mahnısını və 22 rəqs havasını toplayıb nota köçürmüş və çapa hazırlamışdı. Təəssüf ki, həmin kitabın nəşrini görmək ona nəsib olmadı. Lakin bəstəkarın çəkdiyi zəhmət itmədi. 2000-ci ildə qusarlı Azad Pirsəidov Mahaçqalada "Ləzgi xalq mahnıları və rəqs havaları" adlı böyük bir kitab çap etdirdi. Həmin kitaba məşhur ləzgi bəstəkarları Qotfrid Həsənovun, Məhəmməd Hüseynovun, Mavludin Xiyirovun mahnıları ilə yanaşı F.Rəhimxanovun topladığı xalq mahnıları və rəqsləri də daxil edilib.

Böyük sənətkar 70 illik yubileyinin keçirilməsini arzulayırdı. Amma maddi çətinliklər və bəzi qara qüvvələr buna imkan vermədi. Arzusu ürəyində qalan bəstəkar 1998-ci ilin fevral ayında dünyasını dəyişdi. Bu hadisə "Samur"un kollektivini kövrəltdi. 1999-cu ilin dekabrın 25-də Bakının H.Sarabski adına mədəniyyət sarayında Fətulla Rəhimxanovun anım gecəsini keçirdim.

Burada onun həyat və yaradıcılığından geniş söhbət açdım. “Suvar” ansamblının solistləri bəstəkarın mahnılarını ifa etdilər.

Taleyinin acı olmasına, daim əzab-əziyyət içərisində yaşamasına baxmayaraq, gözəl bəstəkar, böyük vətənpərvər Fətulla Rəhimxanov son nəfəsinə kimi doğma xalqına sədaqətlə xidmət etdi.

Ярали Яралиев

“Самурдихъ” рикI кузвай, адан таъсиб хуьзвай, газетдиз чи чIалакайни тарихдикай марагълу макъалаяр акъудзавай химиядин илимрин доктор, профессор Ярали Яралиев Дербентда яшамиш жезвайтIани, фад-фад чахъ галаз алакъа хуьдай, Бакудиз атайла редакциядиз илифдай. Ада лугьудай: “Лезги чIалан къадимвални зурбавал кьатIун патал “Самур” газет кIелна кIанзава. Чи чIалахъ чIалан илимдин къанунрин кIалубра гьакь тийидай кьетIенвилер ава. Чи багъри “Самур” газетди чав гьа кьетIенвилерикай фагьумиз тазва”. Алимди 2011-йисуз чи газетдиз акъудай вичин са макъалада кхьенай: “Самур” газет чи ивидин дамар я, ам чна садавни атIуз тагун”.

Газетдал икьван рикI алай Ярали муаллимди хайи халкьдиз авур виридалайни чIехи къуллугь ам я хьи, ада сифте яз албан графикадалди кхьенвай текстер дуьздаказ ачухарна ва абур лезгидалди кхьенвайди субутна. Им XXI виш йисан виридалайни зурба крарикай сад я. VIII асирдиз талукь къадим албан ктабдин 50 чинин фото шикилар гъилик авуна вири текстер ачухарай алимди 1995-йисуз Магьачкъалада и месэладиз талукьарнавай “Алупанская (Кавказско-Албанская) письменность и лезгинский язык” ктаб чапдай акъудна.

Ярали Яралиев 1941-йисуз КцIар райондин Вини ТIигьиржал хуьре дидедиз хьана. Ам хизанда 25 йисалай дидедиз хьайи сад лагьай гада аял тир. Хуьруьн юкьван мектеб куьтягъай жегьил АПИ-дин химиядинни биологиядин факультетдик экечIна. 1969-йисуз диссертация хвена химиядин илимрин кандидатвилин тIвар къачур Я.Яралиева илимда кьур нетижайрикай Бакудин, Нефтчаладин, Небитдагьдин ва Троитскидин йод гьасилдай заводри менфят кьачуна. Я.Яралиева 1989-йисуз Украинадин Днепропетровск шегьерда докторвилин диссертация хвена. 1997-йисуз ам Нью-Йоркдин Илимрин Академиядиз хкяна.

Алим гзаф йисара Къафкьаздин албанар, абурун тарих, медениятдин гуьмбетар ва кхьинар чириз алахъна. “Фестдин дискинихь” галаз марагълу хьайи ада дискинин кьве чинал алай шикилрин лезги чIала авай тIварарикай менфят кьачуна, диск кIелна. Гьа икI, “Фестдин дискинин” лезги вариант арадал атана *(Я.Яралиев. Дешифровка “Фестского диска”. Дербент, 2001)*.

Критдин кхьинрихь галаз мукьувай таниш хьайи Я.Яралиева субутна хьи, грекар къведалди ина яшамиш жезвай пелазгийрихь “Фест дискинин” винел алай кхьинрилай гъейри

мадни кьуд жуьредин кхьинар авай ва абур лезги чIалан куьмекдалди кIелна кIанзава. И делил адан Н.Османовахь галаз санал кхьенвай ктабдани *(“История лезгин. Пелазги. III-IV тыс. до н.э.” Том I. Москва, 2003.)* гьатнава. 2009-йисуз ада Москвада Н.Османовахь галаз санал “Дешифровка Критской письменности” ктаб чапдай акьудна.

“Европадин меденият вичин кьве муаллимдиз – грекрин ва румвийрин меденият риз буржлу я. Грекрин меденият пелазгийрин, румвийрин меденият этрусрин меденият дин бинедаллаз арадиз атанвайди я. Ингье пелазгиярни этрусар Европадин меденият дин муаллимрин муаллимар я”. Им Ярали Яралиеван ахтармишунрин кьилин нетижа я.

Хайи халкьдин гзаф тарихар винел акьудай, илимда чIехи гел тур Ярали Яралиева 2020-йисуз вичин дуьнья дегишарна .

Yarəli Yarəliyev

“Samur”a yaxından bağlı olan, onun təəssübünü çəkən, qəzetdə dilçiliyə və tarixə aid maraqlı məqalələrlə çıxış edən kimya elmləri doktoru, professor Yarəli Yarəliyev Dərbənddə yaşasa da, tez-tez bizimlə əlaqə saxlayar, hər dəfə Bakıya gələndə redaksiyamızın qonağı olardı. O deyərdi: “Ləzgi dilinin qədimliyini və zənginliyini anlamaq üçün “Samur” qəzetini oxumaq lazımdır. Bizim dilin dilçilik elminin qanunları çərçivəsinə sığmayan bir çox xüsusiyyətləri var. Sevimli qəzetimiz olan “Samur” bizi həmin xüsusiyyətlər haqqında fikirləşməyə sövq edir”. Alim 2011-ci ildə qəzetimizdə dərc etdirdiyi bir məqaləsində yazmışdı: “Samur” qəzeti bizim qan damarımızdır, heç kəsi onu kəsməyə qoymayaq”.

Yarəli müəllimin doğma xalqı qarşısında ən böyük xidməti ondan ibarətdir ki, o, ilk dəfə olaraq alban qrafikası ilə yazılmış qədim mətnləri düzgün oxumuş və onların ləzgi dilində qələmə alındığını sübut etmişdir. Bu, XXI əsrin böyük kəşflərindən biridir. VIII əsrə aid qədim alban kitabının 50 vərəqinin fotoşəklini əldə edib onu oxuyan alim 1995-ci ildə Mahaçqalada rus dilində bu məsələyə həsr etdiyi “Alupan (Qafqaz-alban) yazısı və ləzgi dili” adlı kitabını çap etdirmişdir.

Yarəli Yarəliyev 1941-ci ildə Qusar rayonunun Yuxarı Tahircal kəndində həyata göz açıb. O, ailənin 25 ildən sonra anadan olmuş ilk oğlan uşağı idi. Kənd orta məktəbini bitirən gənc Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun kimya və biologiya fakültəsinə daxil olur. 1969-cu ildə dissertasiya müdafiə edərək, kimya elmləri namizədi elmi dərəcəsini alır. Onun elmi axtarışlarının nəticələrindən Bakının, Neftçalanın, Nebitdağın, Troitskinin yod istehsalı zavodları geniş istifadə edib. 1989-cu ildə Y.Yarəliyev Ukraynanın Dnepropetrovsk şəhərində dissertasiya müdafiə edərək kimya elmləri doktoru elmi dərəcəsini almışdır. 1994-cü ildə Nyu-York Elmlər Akademiyasına üzv seçilmişdir.

Alim uzun illər Qafqaz albanlarının tarixini, mədəniyyət abidələrini, yazısını öyrənməklə məşğul olmuş, eyni zamanda “Fest diski” ilə maraqlanmışdır. O, diskin hər iki üzündəki şəkilləri ləzgi dilinin sözləri ilə adlandırmaqla onu tam oxumuşdur. Beləliklə, “Fest diski”nin ləzgi variantı üzə çıxdı və 2001-ci ildə alimin rus dilində “Fest diskinin oxunması” adlı kitabı işıq üzü gördü.

Krit yazısını yaxından tədqiq edən Y.Yarəliyev yunanlar gələnədək burada yaşamış pelazgilərin “Fest diski”nin üzərindəki yazıdan başqa daha dörd yazısının olduğunu sübut etdi

və bildirdi ki, onları ləzgi dilinin köməyi ilə oxumaq lazımdır. Bu məsələni o, N.Osmanovla birgə rus dilində yazdığı və 2003-cü ildə Moskvada çap etdirdiyi "Ləzgilərin tarixi. Pelazgilər. Eramızdan əvvəl III-IV minilliklər" kitabının I cildində də açıqlayıb. 2009-cu ildə o, N.Osmanovla birgə qələmə aldığı "Krit yazısının oxunması" kitabını Moskvada çap etdirdi.

"Avropa mədəniyyəti özünün iki müəlliminə – yunanların və romalıların mədəniyyətlərinə borcludur. Yunan mədəniyyəti pelazgilərin, Roma mədəniyyəti isə etrusların mədəniyyətlərinin əsasında yaranıb. Bu baxımdan pelazgilər və etruslar Avropa mədəniyyəti müəllimlərinin müəllimləridir". Bu, Yarəli Yarəliyevin uzun illər apardığı elmi axtarışlardan sonra gəldiyi elmi qənaətdir.

Doğma xalqının tarixinin neçə-neçə qaranlıq səhifələrini üzə çıxarmış, elmdə böyük iz qoymuş Yarəli Yarəliyev 2020-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Шаир Гьасанов

Чина даим хъвер авай и къени къилихрин инсан лезги интеллигенциядин тIвар-ван авай векилрикай тир. Кьунвай рекьел кIеви, акьалтIай метлеблу ихтилатар ийидай, зарафат, хъуьруьн кIани инсан хьиз вирибуруз адан хатур пара кIандай. Вичин савадлувилелди, пешекарвилелди, къайгъударвилелди халкьдин патай гьуьрмет къазанмишнавай.

2006-2017-йисара "Самур" Лезги Милли Меркездиз регьбервал гайи Шаир муаллимди чак гьамиша руьгь кутадай, газетдиз куьмек гуз алахъдай. Редакциядин тедбирар патал къулайвилерихъ гелкъведай. 2012-йисуз Бакудин Музыкадин Академиядин чIехи залда "Самур" газетдин 20 йисан юбилей гурлудаказ кьиле тухуз куьмек гайидини Шаир муаллим тир.

Шаир Гасанов 1936-йисуз КцIар шегьерда дидедиз хьана. 1953-йисуз ина урус мектеб акьалтIарай жегьил Азербайжандин Политехнический Институтдик экечIна. 1958-йисуз анаг куьтягьна республикадин эцигунрин министерствода кIвалахал акъвазна.

Ш.Гьасанов республикадин эцигунрин крарин виридалайни хъсан тешкилатчийрикай сад тир. Вичин алакьунрин ва зегьметдин нетижа яз 1977-1980-йисара хуьруьн майишатдин эцигунрин министерствода министрдин сад лагьай заместителвиле кIвалахай ам 1983-йисуз ина министрвиле тайинарна. Чешнелудаказ кIвалахай адал гуьгъуьнин йисарани жавабдар къуллугъар ихтибарна. Ш.Гьасанова 1990-1998-йисара республикадин майишатдин эцигунрин материалрин министрвилин, 1998-2001-йисара республикадин коммунальный майишатдин министрвилин, 2001-2006-йисара Гьукуматдин Эцигунрин Комитетдин седривилин къуллугъар кьилиз акъудна.

"Азербайжан ССР-дин лайихлу инженер" гьуьрметдин тIварцIиз лайихлу хьайи, пудра Азербайжандин Верховный Советдин депутатвиле хкягьай Шаир Гьасанова "Зегьметдин Яру Пайдахдин Орден" ва "Гьуьрметдин лишан" орденни къачуна. 2015-йисуз адаз Азер-

байжандин Президентдин пенсияни тайинарна. Хъсан тешкилатчи тир Шаир Гьасанова чи республикада цIудралди мектебар, азарханаяр, поликлиникаяр, яшайишдин кIвалер, спортдин маканар эцигуник чIехи тир пай кутуна.

Ада 2017-йисуз вичин дуьнья дегишарна.

Şair Həsənov

Xoşxasiyyət, gülərüz və qayğıkeş insan olan Şair Həsənov adlı-sanlı ləzgi ziyalılarından biri idi. Prinsipiallığına, ağıllı məsləhətlərinə, xoş söhbətlərinə, zarafatcıl olmasına görə hamı onun xətrini çox istəyirdi. Savadlı, peşəkar mütəxəssis kimi xalqın hörmətini qazanmışdı.

2006-2017-ci illərdə "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinə rəhbərlik etmiş Şair müəllim həmişə bizi ruhlandırar, qəzetin problemləri ilə maraqlanar, kömək göstərməyə çalışardı. 2012-ci ildə Bakı Musiqi Akademiyasının geniş zalında "Samur" qəzetinin 20 illik yubileyinin yüksək səviyyədə keçirilməsinə yardımçı olan da Şair müəllim idi.

Şair Həsənov 1936-cı ildə Qusar şəhərində anadan olub. Azərbaycan Politexnik İnstitutunu bitirərək, respublika tikinti nazirliyində əmək fəaliyyətinə başlayıb. Ş.Həsənov respublikanın dövlət tikintiləri sahəsində yaxşı təşkilatçı kimi tanınmış, bacarığı və zəhmətkeşliyi sayəsində məsul vəzifələrə yüksəlmişdir. 1977-1980-ci illərdə Azərbaycan kənd tikinti materialları nazirinin birinci müavini vəzifəsində çalışan Ş.Həsənov 1983-cü ildə kənd tikinti naziri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. Burada nümunəvi işlədiyinə görə ona sonrakı illərdə də məsul vəzifələr tapşırılmışdır. O, 1990-1998-ci illərdə kənd tikinti materialları naziri, 1998-2001-ci illərdə respublika kommunal təsərrüfatı naziri, 2001-2006-cı illərdə Dövlət Tikinti Komitəsinin sədri vəzifələrində çalışmışdır.

"Azərbaycan SSR-in Əməkdar mühəndisi" fəxri adına layiq görülən Şair Həsənov üç çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı seçilmiş, "Qırmızı Əmək Bayrağı" və "Şərəf nişanı" ordenləri ilə təltif edilmişdir. Respublikamızın şəhər və rayonlarında həyata keçirilmiş xeyli tikinti-abadlıq işləri, bir çox məktəblərin, xəstəxanaların, poliklinikaların, yaşayış evlərinin, idman qurğularının tikintisi onun adı ilə bağlıdır.

Şair Həsənov 2017-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Лезги Баба

Ахьтин камаллу, акьуллу ва дамах гвачир инсанар кьериз-цIаруз гьалтда. Элдин даях тир, заха, мерд инсанар. Адан хайи халкьдални хайи чIалал гьикьван рикI алай. Аллагьди и арифдар ва мергьяметлу касдикай шаирни авунай. Гьавиляй Баба Давудан хва Бабаева "Лезги Баба" тахаллус къачуна лезги ва азербайжан чIаларал шиирар кхьизвай. "Самур" газетдин редакциядин къайгъударвилелди, зи редакторвилик кваз 2000-йисуз шаирдин Бакуда азербайжан чIалал "Ватан сад я – Азербайжан" ктабни чапдай акъатнай.

1933-йисуз Къебеле райондин Камарван хуьре дидедиз хьайи Баба Бабаева 1963-йисуз Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультет акьалтIарнай. Са

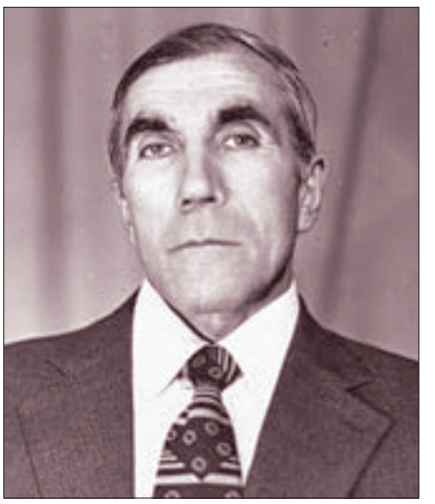

кьадар вахтунда хайи хуьруьн советдин седривиле, гуьгъуьнлай гзаф йисара Къебеледин райкомда жавабдар къуллугърал кIвалахнай. Инсанриз акьуллу меслятар гудай, куьмекдин гъил яргъи ийидай кас тирвиляй адаз чкадин агьалийри “агъсакъал” лугьудай.

1984-йисалай Къебеледин РОНО-дин профсоюздиз регьбервал гайи Баба муаллимдин “Самур” газетдал гзаф рикI алай. Ада са шумудра захъ галаз санал Къебеледин лезги хуьреriз фена чи газетдив гзаф кIелдайбур агуднай. Гьавиляй районда 270 касди газет кхьенай. Гьатта къунши районрин хуърерайни са кьадар инсанри адан жундай газет кхьенай ва редакциядиз ракъурай чарара Баба муаллимдиз разивал къалурнай.

Лезги Баба гьакIни “Самурдин” виридалайни хъсан авторрикай тир. Газетда сифте яз азербайжан чIалал адан “Надир шагь ва Муртузали”, “Атлу ва чубан” дастанар чап хьанай. Адахъ кьуд поэмани ава. Хайи хуьруьз бахшнавай “Къадим Камарван” поэма генани таъсирлуди ва рикIел аламукьдайди я.

2007-йисуз Лезги Бабади вичин дуьнья дегишарайла адан тазиятдиз агъзурралди инсанар атанай. Са береда Баба муаллимди куьмек гайи цIудралди инсанри “чна чи, буба квадарна” лагьанай. Дуьньядал рикIелай тефир хъсан гелер тур адан тIвар къебелевийри гьамиша гьуьрметдивди кьада.

Ləzgi Baba

Onun kimi insanlar dünyaya az-az gəlir. Bütün ömrü boyu halal zəhmətinə güvənən, haqqı, ədaləti həmişə uca tutan, elə dayaq olan ürəyiaçıq, səxavətli, mərd insanlar. O, doğma xalqını və doğma dilini ürəkdən sevirdi. Çoxlarının müəllimi olmuş, neçə-neçə insana atalıq qayğısı göstərmişdi. Heç kəsdən məsləhətini, köməyini əsirgəməzdi. Allah bu qayğıkeş və mərhəmətli insana şairlik istedadı da vermişdi. “Ləzgi Baba” təxəllüsü ilə ləzgicə və azərbaycanca şeirlər yazan Baba müəllim bir gün şeir və poemalarını redaksiyaya gətirib yazdıqlarını kitab şəklinə salmağı məndən xahiş etdi. “Samur”un böyük dostu olan ağsaqqala məmnuniyyətlə kömək göstərdim və 2000-ci ildə mənim redaktorluğumla Bakının “Səma” nəşriyyatında onun Azərbaycan dilində qələmə aldığı “Vətən birdir – Azərbaycan” adlı kitabı işıq üzü gördü.

1933-cü ildə Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndində anadan olmuş Baba Babayev 1963-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirib bir müddət Qəmərvan kənd sovetinin katibi və sədri vəzifələrində işləmiş, sonralar uzun illər rayon partiya komitəsində müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışmışdı. Haqqı, ədaləti sevdiyinə, həmişə insanlara kömək etməyə çalışdığına görə ona “ağsaqqal” deyirdilər.

1984-cü ildən rayon xalq maarifi şöbəsinin həmkarlar ittifaqına rəhbərlik edən Baba müəllim “Samur” qəzetini çox sevirdi. O, dəfələrlə mənimlə birlikdə Qəbələnin ləzgi kəndlərinə getmiş,

ziyalılara qəzetimizə abunə yazılmağı tövsiyə etmişdi. Ona görə də Qəbələdə 270 nəfər qəzetə abunə yazılmışdı. Hətta qonşu rayonların bəzi kəndlərindən də xeyli insan Baba müəllimin sayəsində qəzet alırdı.

Ləzgi Baba həm də "Samur"un ən yaxşı müəlliflərindən biri idi. İlk dəfə olaraq qəzetdə onun Azərbaycan dilində qələmə aldığı "Nadir şah və Murtuzəli", " Atlı və çoban" dastanları dərc olunmuşdu. O, həm də dörd poemanın müəllifidir. Doğma kəndinə həsr etdiyi "Qədim Qəmərvan" adlı poeması xüsusilə təsirli əsərdir.

Ləzgi Baba 2007-ci ildə dünyasını dəyişəndə onu son mənzilə yola salmağa insan seli gəlmişdi. Bir vaxt Baba müəllimin kömək etdiyi adamlar "biz atamızı itirdik" deyərək yas saxlamışdı. Dünyada yaxşı iz qoymuş Ləzgi Babanın adını qəbələlilər həmişə hörmətlə çəkirlər.

Магьмуд Челебов

ТIвар-ван авай художник Магьмуд Челебов къени къилихрин экуь нисан тир. Ам чи халкьдин тарихдиз, меденият-диз, къагьриманриз талукьарнавай эсерралди вириниз сейли тир. И гегьенш дуьньякьатIунар авай агъсакъал мукьвал-мукьвал "Самур" газетдин редакциядиз илифдай, чал кьил чIугвадай, чахъ галаз дерди-гьал ийидай.

Магьмуд Челебов 1935-йисуз КцIар райондин Гуьндуьзкlеле хуьре дидедиз хьана. Хуьруьн юкьван мектеб, гуьгъуьнлай Бакудин 3-нумрадин училище акьалтIарай, Бакудин нафтIадин мяденра кIвалахай жегьил 1956-йисуз Бакудин А.Азимзадедин тIварунихъ галай художественный училищедик экечIна. Инаг куьтягьна Бакудин Киров райондин юкьван мектебра муаллимвал авуна. Ам художник хьиз 1959-йисалай сейли хьана.

1965-йисуз М.Челебов Азербайжандин М.А.Алиеван тIварунихъ галай Харусенятдин Институтдик экечIна. 1980-йисуз Москвада кьиле фейи "Олимпиада-80" выставкада адан "Спорт" халича премиядиз лайихлу хьана. 1981-йисалай СССР-дин Художникрин Союздик квай М.Челебова чи республикадин, Советрин Союздин, къецепатан уьлквейрин цIудралди выставкайра иштиракна.

Лезгийрин сейли шаир СтIал Сулейманан, машгьур къагьриман Гьажи Давудан, 121-йис яшамиш хьайи халичайрин устIар Зибейда Шейдаевадин портретар художникдин гзаф къиметлу эсерар я. Заз савкьват яз вугай СтIал Сулейманан портрет за багьа аманат хьиз чи редакциядин цлахъай куьрсарнава. Магьмуд Челебов лезги халичайринни сумагрин чешнеяр дериндай чидай ва гьа чешнейрик вичин пай кутунвай художникни я. Адан "Жами Нур", "Инжи", "Гатфар", "Дуьнья", "Лезгинка" хьтин сумагрин ва халичайрин чешнийри Азербайжандин музейрин экспонатрин арада лайихлу чка кьазва. Ада эхиримжи йисара вичин са кьадар эсерар Ахцегьрин музейдиз багъишнай.

М.Челебова сифте яз чи классикрин шикилар чIугунвай “Лезги халкьдин йикъарган” арадиз гьанай. Ада гьакIни Азербайжанда лезги ва азербайжан чIаларал чап хьайи цIудралди ктабриз шикилар чIугунай.

Магьмуд муаллимди шиирар ва прозадин эсерарни кхьизвай. 2001-йисуз Бакуда адан азербайжан чIалал лезги эпосдин къагьриман Шарвилидиз талукьарнавай “Шарвили” дастан-поэма чапдай акъатна.

Магьмуд Челебова 2021-йисуз вичин дуьнья дегишарна.

Mahmud Çələbov

Tanınmış rəsssam Mahmud Çələbov xoşxasiyyət, nurlu insan idi. O, xalqımızın tarixinə, mədəniyyətinə, qəhrəmanlarına həsr etdiyi əsərləri ilə tanınırdı. Bu geniş dünyagörüşünə malik ağsaqqal fırça ustası tez-tez “Samur” qəzeti redaksiyasına gələr, bizə baş çəkər, hal-əhval tutardı.

Mahmud Çələbov 1935-ci ildə Qusar rayonunun Gündüzqala kəndində anadan olmuşdur. Kənd orta məktəbini və Bakıdakı 3 saylı peşə məktəbini bitirib, neft mədənlərində çalışmışdır. 1956-cı ildə Ə.Əzimzadə adına İncəsənət Məktəbində təhsilini başa vurduqdan sonra Bakının Kirov rayonunun orta məktəblərində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Rəssam kimi 1959-cu ildən tanınır.

1965-ci ildə M.Çələbov M.A.Əliyev adına İncəsənət İnstitutuna daxil olmuşdur. 1980-ci ildə Moskvada keçirilmiş “Olimpiada-80” cərgisində onun çəkdiyi “İdman” adlı xalça mükafata layiq görülmüşdür. 1981-ci ildə SSRİ Rəssamlar İttifaqının üzvü seçilən sənətkar respublikamızda, keçmiş SSRİ-də və xarici ölkələrdə keçirilmiş onlarca sərgidə iştirak etmişdir.

Mahmud Çələbovun çəkdiyi məşhur ləzgi şairi Süleyman Stalskinin, ləzgi sərkərdəsi Hacı Davudun, 121 il ömür sürmüş xalçaçı Zibeydə Şeydayevanın portretləri qiymətli əsərlərdir. Mənə bağışladığı Süleyman Stalskinin portreti uzun illərdir redaksiyamızı bəzəyir. O, ləzgi xalça və sumaqlarının bilicisi, onların yeni naxışlarını yaratmış sənətkar idi. Onun çəkdiyi “Cami Nur”, “İnci”, “Bahar”, “Dünya”, “Ləzginka” kimi sumaq və xalça çeşniləri Azərbaycan muzeylərinin qiymətli eksponatlarından sayılır. O, son illər bir çox əsərlərini Axtı muzeyinə bağışlamışdı.

M.Çələbov ilk dəfə olaraq ləzgi klassiklərinin şəkilləri çəkilmiş “Ləzgi xalqının təqvimi”ni tərtib edərək, nəşr etdirmişdir. Azərbaycanda ləzgi və Azərbaycan dillərində çapdan çıxmış onlarca kitabın bədii tərtibatını da M.Çələbov vermişdir.

Rəssam M.Çələbov bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuşdur. 2001-ci ildə onun ləzgilərin məşhur eposunun qəhrəmanı Şarvili haqqında Azərbaycan dilində qələmə aldığı “Şarvili” dastan-poeması çapdan çıxmışdır.

Mahmud Çələbov 2021-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Сейфедин Сейфединов

Вичихъ кьетIен алакьунар авай, къени къилихрин инсан тир Сейфедин Сейфединов гьар са лезгидиз хайи халкь, хайи чил кIанарзавай сеняткаррикай я. Ада чIугунвай тIебиатдин шикилрай ва цIудралди кьегьал лезгийрин портретрай чаз Ватандин къамат аквазва.

Пешекарри ада чIугур Шейх Мегьамед Ярагъвидин портрет алай девирдин лап хъсан эсеррикай яз гьисабна “къе Дагъустанда Сейфединав къведай суьретчи бажагьат ава” лагьанай. Гьикьван кIевера гьатнатIани, гьикьван вичиз манийвилер хьанатIани Сейфедин руьгьдай аватнач, сенятдин рекьяй вилик фена. Ада чIугур са кьадар эсерар Урусатдиз, гьакIни къецепатан уьлквейриз сейли хьана. “Дагъустандин лайихлу художник” гьуьрметдин тIвар къачур С.Сейфединова искусствода вичин мектеб арадиз гъана.

Сейфедин Мигьиядин хва Сейфединов 1952-йисуз КцIар райондин Манкъулидхуьре дидедиз хьана. Хуьруьн юкьван мектеб акьалтIарна, Тифлисдин Художественный Академиядик экечIна. Ина ада СССР-дин халкьдин художник, академик Ч.Джапаридзедивай чирвилер къачуна. Академикдиз адан алакьунар гзаф бегенмиш хьана. Тифлисда кIелай ругуд йисан къене ада чIугур шикилар Гуржистандин альбомра ва выставкайрин каталогра гьатна. Академия акьалтIарайла Сейфединаз ина кIвалахал акъвазун теклифнай, амма жегьил сеняткар Ватандиз хтана.

Сейфединан алакьунар акур чи машгур шаир Забит Ризванова гьеле гъвечIизамаз адаз куьмек ганай. КцIарин Халкьдин Яратмишунрин КIвалин директор тир вахтунда ада Сейфединан шикилрин выставка тешкилнай. Адан куьмекдалди гъвечIи художникдин шикилар Бакудин, Москвадин халкьдин яратмишунрин выставкайриз акъатнай.

1982-йисалай Дагъустандин Художникрин Союзда кIвалахал акъвазай С.Сейфединован шикилрин выставкаяр Дагъустанда ва Россиядин шегьерра са шумудра тешкилнай.

Дагъустандин Магьачкъала шегьерда яшамиш хьайи С.Сейфединова чIугунвай XVIII виш йисан машгур къагьриман Гьажи Давуд Муьшкуьрвидин, Къафкъазда муьридизмдин бине кутур Шейх Мегьамед Ярагъвидин, машгьур шаир Забит Ризванован, композитор Мегьамед Гьуьсейнован, шаир Фейзудин Нагъиеван, шаир-журналист Муьзеффер Меликмамедован портретар пешекарри искусстводин инжияр яз гьисабзава.

Сейфедин Сейфединова 2020-йисуз вичин дуьнья дегишарна.

Seyfəddin Seyfəddinov

Böyük istedada malik, xoşxasiyyət və sadə insan olan Seyfəddin Seyfəddinov öz əsərləri ilə hər bir ləzgiyə doğma xalqı, doğma torpağı sevdirən sənətkarlardandır. Onun çəkdiyi təbiət mənzərələri, məşhur ləzgilərin portretləri bizə hər an Vətənin gözəlliyini, möhtəşəmliyini xatırladır.

Peşəkarlar rəssamın çəkdiyi Şeyx Məhəmməd Yarağvinin portretini yüksək qiymətləndirmiş, "bu gün Dağıstanda Seyfəddinə çatan portret ustası çətin tapılar" demişlər. Həyatı boyu çətinliklərlə, çoxlu maneələrlə üzləşməsinə baxmayaraq, o, ruhdan düşməmiş, sənətin zirvəsinə ucalmışdır. Dağıstanın əməkdar rəssamı S.Seyfəddinov sənətdə öz məktəbini yaratmış fırça ustalarındandır.

Seyfəddin Mihiya oğlu Seyfəddinov 1952-ci ildə Qusar rayonunun İmamqulukənd kəndində anadan olmuşdur. Hələ uşaqlıqdan onun istedadını görən məşhur şair Zabit Rizvanov Qusar Rayon Xalq Yaradıcılığı Evinin direktoru olarkən burada onun fərdi sərgisini təşkil etmiş, sonradan isə əsərlərinin Bakının və Moskvanın xalq yaradıcılığı sərgilərində nümayişinə kömək etmişdir. S.Seyfəddinov Tbilisi Rəssamlıq Akademiyasında təhsil almışdır. Burada o, SSRİ-nin xalq rəssamı, akademik Ç.Çaparidzedən sənətin sirlərini öyrənmişdir.

Tbilisidə təhsil aldığı illərdə Seyfəddinin yaratdığı bir sıra əsərlər Gürcüstanın albomlarına və kataloqlarına düşmüşdür. Akademiyanı bitirdikdən sonra ona burada işləmək təklif olunmuş, lakin rəssam vətənə qayıtmışdır. 1982-ci ildən Dağıstan Rəssamlar İttifaqında çalışan rəssamın fərdi sərgiləri dəfələrlə Dağıstanda və Rusiyanın şəhərlərində təşkil olunmuşdur. Dağıstanın Mahaçqala şəhərində yaşamış S.Seyfəddinovun yaratdığı XVIII əsrin görkəmli sərkərdəsi Hacı Davud Müşkürvinin, Qafqazda müridizmin banisi Şeyx Məhəmməd Yarağvinin, məşhur şair Zabit Rizvanovun, bəstəkar Məhəmməd Hüseynovun, şair Feyzudin Nağıyevin, şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədovun portretləri peşəkarlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Seyfəddin Seyfəddinov 2020-ci ildə dünyasını dəyişmişdir.

Несир Илкъарлы

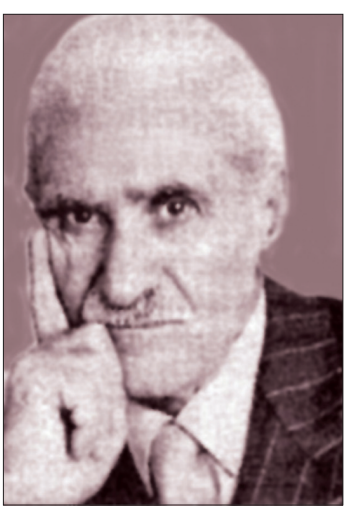

Вич виликан Къонагъкенд райондай тир тIвар-ван авай азербайжанви алим, биологиядин илимрин кандидат Несир Илкъарлыди лезгийрин кIеви дуст яз абурукай са кьадар шиирарни макъалаяр кхьенай. "Зи гзаф дустар лезгияр я" лугьудай ада. Алимдихъ лезгийрин тарихдикай, эдебиятдикай, ацукьун-къарагъуникай гзаф чирвилер авай ва чка атайла чи халкьдиз талукь марагълу делиларни гьидай. Са шумуд илимдин ва шииррин ктабрин, вишералди макъалайрин автор тир Несир муаллим "Самур" газетдин редакциядиз фад-фад илифдай. Вичин цIийи макъалаярни шиирар чав агакьардай.

Са береда Азербайжандин Илимрин Академиядин гъенел тай авачир чIехи багъ кутур Несир муаллим зегьметдал рикI алай кас тир. Гуьгъуьнлай а багъдиз вирида "Несиран багъ" лагьанай. А багъда лагьайтIа, гьар жуьредин майваяр авай.

"Халкь паталди виридалайни гзаф зегьметар куьне чIугвазва" лугьузвай и умун, мерд къилихрин инсандикай очеркар кхьена "Самурдиз" ва республикадин газетриз акъуднай чна.

Nəsir İlqarlı

Əslən keçmiş Qonaqkənd rayonundan olan məşhur alim, biologiya elmləri namizədi Nəsir İlqarlı ləzgilərin yaxın dostu kimi onlar haqqında onlarca şeir və məqalə yazmışdı. Həmişə "mənim əksər dostlarım ləzgilərdir" deyərdi. Alimin ləzgilərin tarixi, ədəbiyyatı, adət-ənənələri haqqında geniş məlumatı vardı və yeri gələndə xalqımızla bağlı maraqlı misallar çəkərdi. Bir neçə elmi kitabın və şeir kitabının, yüzlərlə məqalənin müəllifi olan Nəsir müəllim "Samur" qəzeti redaksiyasına tez-tez gələr, təzə məqalə və şeirlərini bizə təqdim edərdi.

Bu zəhmətkeş insan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həyətində böyük bağ salmışdı. Sonralar buraya "Nəsir bağı" deyirdilər. Bağda hər cür meyvələr yetişdirilirdi.

Bizə "xalq yolunda ən çox zəhmət çəkən sizsiniz" deyən bu təvazökar, mərd insan haqqında bir neçə oçerk yazıb "Samur"da və respublikanın ayrı-ayrı qəzetlərində dərc etdirmişdik.

Малик Алиев

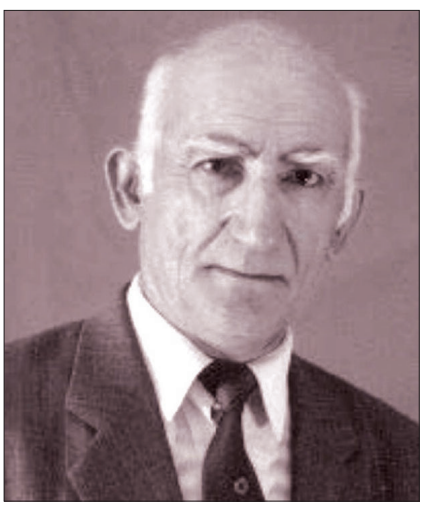

Гьар гьилда редакциядиз атайла ада чун шадардай: "За мадни са шумуд лезги алимдив "Самур" кхьиз туна", – лугьудай. Адаз чи республикадин лезги алимар хъсандиз чидай ва абурухъ галаз дуствалдай. Санлай ада чи 30-далай гзаф алимрив газет кхьиз тунай. Вичихъ хци къелем авай адан шумудни са макъалаяр "Малик Мегьамедогълу" къул алаз "Самур"дин чинриз акъатнай. Малик муаллимди академик Тофикъ Исмаиловакай, физикадинни математикадин илимрин доктор, профессор Сергьеддин Абдуллаевакай ва маса алимрикай кхьей макъалаяр кIелзавайбуру хушвилелди кьабулнай.

1961-1962-йисара Москвада И.В.Курчатован тIварунихъ галай институтда кIвалахна гуьгъуьнлай Бакудиз хтай Малик Алиева гзаф йисара Азербайжандин Милли Аэрокосмический Агентствода, гуьгъуьнлай инин экологиядин институтда кIвалахнай. Ам чи республикада ва къецепатан уьлквейра чапдай акъатай 50-далай гзаф илимдин кIвалахрин, 600-елай гзаф илимдинни публицистикадан макъалайрин автор я. Алим СССР-дин Космонавтикадин Федерациядин Юрий Гагаринан тIварунихъ галай дипломдиз ва са шумуд медалдиз лайих хьанай.

Вич Къазах райондай тир азербайжанви алим, физикадинни математикадин илимрин кандидат Малик Алиеван гьакъиндай газетдиз "Самурдин" дуст" тIвар гана макъала акъудайла ада хъуьрез-хъуьрез лагьанай: "Зун вири лезгийрин дуст я. "Самур" лагьайтIа, за жуван рикI алай газет хьиз теблигъзава ва инлай кьулухъни теблигъда".

Malik Əliyev

Hər dəfə redaksiyaya gələndə bizi sevindirərək deyərdi: "Mən yenə bir neçə ləzgi aliminin "Samur" qəzetinə abunə yazılmasına nail olmuşam". Onun səyi nəticəsində 30-dan çox ləzgi

alimi qəzetə abunə yazılmışdı. İti qələm sahibi olan Malik müəllimin "Samur" qəzetində "Malik Məhəmmədoğlu" imzası ilə neçə-neçə məqaləsi dərc olunmuşdu. Onun akademik Tofiq İsmayılov, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Sərhəddin Abdullayev və başqa alimlər haqqında yazdığı məqalələri oxucular maraqla oxuyurdular.

1961-1962-ci illərdə Moskvada akademik İ.V.Kurçatov adına Atom Enerjisi İnstitutunda işləyən Malik Əliyev sonralar Bakıya qayıtmış, Fizika İnstitutunda yarımkeçiricilər fizikası sahəsində tədqiqatlar aparmışdır. O, uzun illər Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyində, həmin təşkilatın Ekologiya İnstitutunda çalışmışdır. M.Əliyev respublikamızda və xaricdə nəşr olunmuş 50-dən çox elmi əsərin və 600-dən çox elmi-publisistik məqalənin müəllifidir. Alim SSRİ Kosmonavtika Federasiyasının Yuri Qaqarin adına diplomu və bir neçə medalla təltif edilmişdir.

Əslən Qazax rayonundan olan azərbaycanlı alim, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi Malik Əliyev haqqında qəzetdə "Samur"un dostu" cərlövhəli məqalə dərc olunanda o, gülə-gülə demişdi: "Mən bütün ləzgilərin dostuyam. "Samur"u isə öz sevimli qəzetim kimi təbliğ edirəm və bundan sonra da təbliğ edəcəyəm".

Шамил Аскеров

"Самурдин" дустарин арада куьрд халкьдин кьегьал хва, келбежерви Шамил Аскерова кьетIен чка кьазва. Вириниз зурба алакьунар авай шаир, алим, маарифчи хьиз сейли тир Шамил муаллимдиз Азербайжандин халкьдин писатель Али Велиева "Дилидагъ" лакIаб ганай. Ам гьа Келбежердин Дилидагъ хьиз такабурлу, кьил вине авай кас тирвиляй.

Дагъдин такабурвал гвай Шамил Аскеров гьикьван кIевера гьатнатIани, чIулав къуватри вичиз гьикьван басрухар ганатIани, репрессиядик кутунатIани, ада вичин куьрдвални мердвал эхирдал кьван хвенай. Адалай рикIин сидкьидай вичин халкьдиз къуллугъ ийиз алакьнай. Гзаф зурба крар кьилиз акъудай Шамил муаллим халисан феномен тир.

Келбежердин РОНО-диз регьбервал гайи йисара ада хуьрера цIийи мектебар эцигун патал ахьтин алахъунар авунай хьи, вири пагь атIана амукьнай. Адал къведалди районда анжах 5 юкьван мектеб авай. Шамил муаллимди абурун кьадар 28-дав агакьарнай. 25 хуьре цIийи мектебар эцигиз тунай. Вичини фялейрихъ галаз къуьн-къуьне кутуна кIвалахнай. Ада мектебра чирвилерин ери акьван хъсанарнай хьи, институтрик экечIзавай келбежерви жегьилрин кьадар цIудра артух хьанай.

Шамил муаллимди гьакIни Азербайжандин виридалайни иер пипIерикай тир Келбежерда гзаф зурба музей арадиз гъанай, ана 30 агъзур экспонат кIватIнай. Ина дагъларин макетар, Келбежердин чиликай хкудай 79 минерал, 36 жуьредин чилик квай затIар, 4 агъзурдалай гзаф набататрин чешнеяр, райондин сагъламвал хуьзвай ятарин гьакъиндай ма-

луматарни авай. 80 халичади, къадим майишатдин алатри, дегь девиррин турари, кIирери, хенжелри ва маса яракьри, къадим нехишар алай къванери, Къафкъаздин Албаниядиз талукь къапари ва маса затIари иниз атайбур гьейранардай. Келбежер эрмени чапхунчийрин гъиле гьатайдалай вилик Шамил муаллимди и музейдин гзаф экспонатар Бакудиз куьчарнай. Ада Бакуда Келбежердин цIийи музей арадиз гъанай. Ина 4 агъзурдалай гзаф экспонатар кIватIай Шамил Аскероваз Азербайжандин лайихлу меденiятдин кIвалахдар хьтин гьуьрметдин тIвар ганай.

Шамил муаллим 20-далай гзаф ктабрин, вишералди илимдинни публицистикадин макъалайрин автор тир. Ада сифте яз "Куьрд чIалалнни азербайжан чIалан гафарган" ва "Азербайжан чIалалнни куьрд чIалан гафарган" ктабар туькIуьрна чапдай акъуднай. Ам гьакIни "Куьрд чIалан рифмайрин гафарган" ктабдин автор я. Шамил Аскероваз "Азербайжан чIалан жинасрин гафарган", "Азербайжан чIалан рифмайрин гафарган" ва "Додакъдеймезлер" ктабриз лайихлу къимет гайи Азербайжандин халкьдин шаир Неби Хезриди и эсеррикай диссертацияр хуьн, абур кхьей касдиз виридалайни зурба гьуьрметдин тIварар гун лазим я лагьанай.

За азербайжан чIалал "Самурдин" 2001-йисан 10-майдин нумрадиз акъудай жуван "Дилидагъ авачир Дилидагъ" очеркда Шамил Аскероваз уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай гегьеншдиз кхьенай. Ихьтин кьакьан руьгьдин инсанрин тIварар халкьдин рикIел эбеди яз аламукьда.

Şamil Əsgərov

"Samur"un dostları arasında kürd xalqının igid oğlu, kəlbəcərli Şamil Əsgərov xüsusi yer tutur. İstedadlı şair, alim, maarifçi kimi tanınan Şamil müəllimə Kəlbəcərin Dəlidağı kimi qürurlu olduğuna görə Azərbaycanın xalq yazıçısı Əli Vəliyev "Dəlidağ" təxəllüsünü vermişdi.

Şamil Əsgərov ömrü boyu çətinliklərlə üzləşsə də, qara qüvvələrin hücumlarına məruz qalsa da, repressiya qurbanı olsa da, kürdlüyünü və mərdliyini axıradək qoruyub saxladı. Son nəfəsinədək doğma xalqına xidmət etdi. Gördüyü möhtəşəm işlərə görə ona fenomen demək olar.

Kəlbəcər Rayon Xalq Maarif Şöbəsinə rəhbərlik etdiyi illərdə kəndlərdə məktəb binalarının inşa olunmasından, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsindən ötrü onun gördüyü işlər hamını heyrətləndirmişdi. O vaxt Şamil müəllimin təşəbbüsü və camaatın köməyi ilə Kəlbəcərdə 5 orta məktəbin sayı 28-ə çatdırılmış, 25 kənddə yeni məktəblər açılmış, ali məktəblərə qəbul olunan gənclərin sayı 10 dəfə artmışdı. Məktəblərin tikintisi zamanı özü də fəhlələrlə çiyin-çiyinə işləyirdi.

Şamil müəllim həm də Azərbaycanın ən səfalı guşələrindən biri sayılan Kəlbəcərdə böyük tarix-diyarşünaslıq muzeyi yaratmışdı. Muzeydə 30 mindən çox eksponat toplanmışdı. Burada dağ maketləri, 79 mineral, 36 süxur, 4 mindən çox bitki nümunələri, müalicə çeşmələri haqqında məlumatlar da nümayiş etdirilirdi. 80 xalı, qədim kənd təsərrüfatı alətləri, keçmiş dövrlərin silahları – qılınclar, nizələr, xəncərlər, üzərində qədim naxışlar olan daşlar, Qafqaz Albaniyası dövrünə aid müxtəlif qablar buraya gələnləri heyran edirdi. Erməni işğalçıları Kəlbəcəri işğal etməzdən əvvəl Şamil müəllim muzeyin qiymətli eksponatlarından bəzilərini Bakıya köçürə bildi.

Doğma rayonu işğal olunanda qismətinə Bakıda qaçqın ömrü yaşamaq düşən Şamil müəllim erməni vəhşiliklərindən sarsılsa da, ruhdan düşmədi. Paytaxtda yeni bir Kəlbəcər tarix-diyarşünaslıq muzeyinin əsasını qoydu, 4 mindən çox eksponat topladı. Gördüyü böyük işlərə görə Şamil Əsgərova "Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adı verildi.

Şamil Dəlidağ 20-dən çox kitabın, yüzlərlə elmi və publisistik məqalənin müəllifidir. O, ilk dəfə olaraq "Kürdcə-azərbaycanca lüğət" və "Azərbaycanca-kürdcə lüğət" kitablarını hazırlayıb çap etdirmişdir. Şamil müəllim həm də "Kürd dilinin qafiyə lüğəti" kitabının müəllifidir. Onun "Azərbaycan dilinin mənzum cinas lüğəti", "Azərbaycan dilinin qafiyə lüğəti", "Dodaqdəyməzlər" kitablarına xalq şairi Nəbi Xəzri yüksək qiymət verərək, bu əsərlərdən dissertasiyalar müdafiə edilməsini və müəllifə ən yüksək fəxri adlar verilməsini təklif etmişdir.

"Samur" qəzetinin 10 may 2001-ci il tarixli sayında dərc etdiyim "Dəlidağsız Dəlidağ" oçerkində Şamil Əsgərovun həyat və yaradıcılığından geniş söhbət açmışdım. O vaxt yazdığım kimi, belə insanların adı xalqın qəlbində əbədi yaşayacaq.

Лезги Бегьлул

"Самурдин" таъсиб чIугвазвай, чи кIеви дуст тир шаир Лезги Бегьлул къени къилихрин, женгчи гьиссерин, дерин фагьум-фикиррин, хайи халкьдални хайи чIалал гзаф рикI алай инсан тир. Юкьван мектебда кIелзавай йисарилай дидед чIалал шиирар кхьиз, фольклордин чешнеяр кIватIиз гатIунай адан чIалар сифте яз чи газетдин чинриз ва редакцияди 2000-йисуз чап авур "Акъата шегьредиз!" ктабдиз акъатнай. 2008-йисуз зи редакторвилик кваз шаирдин "Мулдин цуьк" ктаб басма хьанай ва чна чIехи гьевесдалди а ктабдин презентация адан хуьре кьиле тухванай.

1955-йисуз КцIар райондин Зинданмуругъ хуьре дидедиз хьайи Лезги Бегьлула (Ибрагьимов Пагьливан Къарабеган хци) Азербайжандин Къецепатан ЧIаларин Институт акьалтIарна хайи хуьруьн юкьван мектебда муаллимвал ийизвай. Адахъ мектебдин коллективдин ва хуьруьн жемятдин патай чIехи гьуьрмет авай.

Лезги Бегьлул лукьман хьизни сейли тир. Ада гьар йисуз дагъларин чархарилай, тамарай цуьквер, векьер, дувулар кIватIна абурукай мелгьемар гьазурдай ва начагъ ксар сагъардай.

Шаирди вичин кьвед лагьай ширрин ктаб чапдиз гьазурнавай. Ингье а ктаб басма хьанач. 2021-йисуз Лезги Бегьлулан уьмуьр вахтсуз кьатI хьана.

Ləzgi Bəhlul

"Samur"un təəssübkeşi və onun ən yaxın dostlarından sayılan Ləzgi Bəhlul xoş xasiyyəti, mübariz əhval-ruhiyyəsi, dərin zəkası ilə seçilən, doğma xalqını və dilini qəlbən sevən insan idi.

Hələ orta məktəbdə oxuyarkən ana dilində şeir yazmağa, folklor nümunələrini toplamağa başlayan Bəhlulun şeirləri ilk dəfə bizim qəzetdə və redaksiyamızın 2000-ci ildə çap etdirdiyi gənc şairlərin şeirlərindən ibarət "Yaxşı yol!" kitabında işıq üzü görüb. 2008-ci ildə mənim redaktorluğumla onun "Novruzgülü" adlı ilk şeirlər kitabı çapdan çıxdı. Kənddə camaatın hörmətini qazanmış şairin bu kitabının təqdimatını doğma kəndində geniş qeyd etdik.

1955-ci ildə Qusar rayonunun Zindanmuruq kəndində anadan olmuş Ləzgi Bəhlul (İbrahimov Pəhləvan Qarabəy oğlu) Azərbaycan Xarici Dillər İnstitutunu bitirdikdən sonra doğma kənd məktəbində müəllim işləyirdi. O, məktəb kollektivinin hörmətini qazanmışdı.

Ləzgi Bəhlul həm də loğman kimi tanınırdı. O, hər il dağlardan, meşələrdən dərman bitkilərini yığır, onlardan hazırladığı məlhəmlərlə, xalq təbabətinin köməyi ilə xəstələri müalicə edirdi.

Şair özünün ikinci şeirlər kitabını çapa hazırlamışdı. Təəssüf ki, həmin kitab işıq üzü görmədi. 2021-ci ildə Ləzgi Bəhlul vaxtsız dünyasını dəyişdi.

Fəal müxbirlərimiz

Abdul Muradov – Bakı şəhəri
Abdulla Qubalı – Türkiyənin İzmir şəhəri
Abir Əcəxvi – Bakı şəhəri
Ağaverdi Əliverdiyev – Qusar rayonunun Mucuğ kəndi
Anna Bartkulaşvili – Bakı şəhəri
Arzu Mirzəyeva – İsmayıllı rayonunun Sumağallı kəndi
Aytəkin Babayeva – Qəbələ rayonunun Dızaxlı kəndi
Azad Şirəlizadə – Bakı şəhəri
Benyaməddin Davudov – Bakı şəhəri
Bəybala Ələsgərov – Bakı şəhəri
Bukar Əmirəliyev – Dağıstanın Dərbənd şəhəri
Darvin Vəlibəyov – Bakı şəhəri
Emil Güliyev – İngiltərənin London şəhəri
Əbülfəz Kamarvanvi – Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndi
Əziz Mirzəbəyov – Dağıstanın Dərbənd şəhəri
Feyzudin Nağıyev – Dağıstanın Mahaçqala şəhəri
Fəxrəddin Şahmuradov – Qəbələ rayonu
Gözəl Məcidova – Dağıstanın Süleyman Stalski rayonu
Gülnarə İnanc – Bakı şəhəri
İlham Hacımuradov – Almaniyanın Bonn şəhəri
İzəddin Şixverdiyev – Xaçmaz şəhəri
Koroğlu Fərzəliyev – Dağıstanın Mahaçqala şəhəri
Qələmşah İdrisov – Quba şəhəri

Leyla Əmirova – Bakı şəhəri
Lətif Şamxal – Bakı şəhəri
Ləzgi Bəhlul – Qusar rayonunun Zindanmuruğ kəndi
Məhəmməd Şabanoğlu – Zaqatala rayonu
Məmmədağa Sərdarov – Bakı şəhəri
Nadir Mövlamov – Sumqayıt şəhəri
Natiq Səfiyev – Xırdalan şəhəri
Nəzakət Kərimova – Xudat şəhəri
Nurəddin Alxasrin – Bakı şəhəri
Oruc Orucov – Qusar rayonunun İmamqulukənd kəndi
Ramazan Larvi – Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndi
Rimma Hacımuradova – Qusar rayonunun İmamqulukənd kəndi
Roza Hacımuradova – Bakı şəhəri
Rüstəm Əzimov – Bakı şəhəri
Sami Aydəmirov – Bakı şəhəri
Sara Həsənova – Qusar rayonunun Həzrə kəndi
Səfərbəy Səfərbəyov – Bakı şəhəri
Səyyarə Tayıbova – Qusar rayonunun Ləcət kəndi
Sudya Mançarov – Qusar rayonunun Zindanmuruğ kəndi
Şahismayıl İsmayılov – Qəbələ rayonu
Şixəmməd Seyidməmmədov – Quba rayonunun Qımıl kəndi
Tamilla Bəkərova – Dağıstanın Dərbənd şəhəri
Teyara Vəlimətova – Rusiyanın Moskva şəhəri
Vahid Hacıyev – Bakı şəhəri
Vaqif Müşkürvi – Xaçmaz rayonu
Yarəli Yarəliyev – Dağıstanın Dərbənd şəhəri
Zarema Vəlixanova – Bakı şəhəri

Qeyd: Fəal müxbirlərimizdən məşhur rəssam Darvin Vəlibəyov, professor Yarəli Yarəliyev, istedadlı şairlər Sami Aydəmirov və Ləzgi Bəhlul dünyasını dəyişmişdir. Allah rəhmət eləsin!

“Samur”un qaldırdığı mühüm məsələlər

- Ləzgi dilinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi sahəsində ardıcıl mübarizə aparmaq, onu ehtiyac olmadan başqa dillərdən alınmış sözlərdən təmizləmək, qəzeti aydın və səlis ləzgi dilində çıxarmaq. Dilin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı elmi konfranslar, müsabiqələr keçirmək. Dilçi alimlər, yazarlar və jurnalistlərlə birgə fikir mübadiləsi aparmaq.
- Unudulmuş qədim ləzgi sözlərini toplayıb xalqa qaytarmaq.
- Azərbaycanın ləzgi dili tədris olunan məktəblərində dərsliklər və ixtisaslı müəllim kadrları çatışmadığına görə Respublika Təhsil Nazirliyi qarşısında məsələ qaldırmaq, problemin həllinə nail olmaq.
- Ləzgi ədəbi dilində islahatların aparılması. Bunun üçün dilçi alimlərin fikirlərinin qəzet səhifələrinə çıxarılması.
- Ləzgi ədəbi dilində yazmağı bacarmağın hamımızın borcu olduğunun oxuculara aşılanması.
- Xalqın mədəniyyəti və məişəti ilə bağlı ləzgi adət-ənənələrini yaşatmağın vacibliyi.
- 1966-cı ildə Sovet hökumətinin arana köçürdüyü ləzgilərin 76 dağ kəndinin yenidən dirçəldilməsi. Boşalan kəndlərin sayının getdikcə artmasının qarşısının alınması.
- Xalqa öz tarixinin öyrədilməsi, qədim dövrlərin qəhrəmanlarının, alim və şairlərinin tanıdılması.
- 1918-ci ildə Quba qəzasında soyqırımı törətmiş erməni daşnaklarını və bolşevikləri darmadağın etmiş qəhrəmanların xatirəsinin ədəbiləşdirilməsi, Quba və Qusar şəhərlərində, Quba rayonunun Digah kəndində xatirə komplekslərinin yaradılması, heykəllər qoyulması, küçələrə qəhrəmanların adlarının verilməsi.
- Təzə doğulan uşaqlara xalis ləzgi adlarının qoyulması.
- Qəbələ bölgəsi əhalisinin sağlamlığının qorunması üçün Sovet dövründə tikilmiş Qəbələ RLS-nin ləğv edilməsi.
- “Dünya ləzgiləri günü”nün təyin edilməsi.
- Ədəbi antologiyaların çapı.
- Ləzgicə-azərbaycanca və Azərbaycanca-ləzgicə lüğətlərin hazırlanması.
- Mənəviyyat polisinin yaradılması.
- Respublikanın ali məktəblərindən birində ləzgi dili və ədəbiyyatı müəllimlərinin hazırlanması üçün müvafiq fakültə açılması.
- Ləzgi dilində radio və televiziya verilişlərinin təşkil olunması.
- Bakının XII əsrə aid Ləzgi məscidinin tarixi adının bərpa olunması.
- Dağıstanın təbii sərvətlərlə zəngin olan “Qızıl dərə” yatağının qorunması.
- Doğma kəndi abadlaşdırmaq hərəkatı.
- Ləzgilərin sıx yaşadıqları rayonların kəndlərinin əhalisindən folklor nümunələrinin toplanması. Bu məqsədlə “Samur”un ekspedisiyasının yaradılması.

- Qusar şəhərindəki "Bənövşə" gölünün su ilə təmin olunması və qorunması.
- Meşələrin qorunmasına qayğı göstərilməsi.
- Tarixi abidələrimizin öyrənilməsi və qorunması.
- Azərbaycanda Dağıstan və Dağıstanda Azərbaycan informasiya agentliklərinin yaradılması.
- Samur meşələrinin qorunması.

"Samur"un tədbirləri

1997-ci il

4 noyabr. "Samur"un jurnalistləri Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrında İmam Şamilin anadan olmasının 200 illiyinə həsr edilmiş yubiley tədbirində iştirak etdilər.

20 noyabr. Redaksiya şair Kiçibəy Musayevin 60 illik yubileyini təşkil etdi. Dekabrın 3-də həmin tədbiri qəzetdə işıqlandırdı.

1998-ci il

7 oktyabr. Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının Dağıstan filologiyası fakültəsi tələbələrinin iştirakı ilə redaksiyada "Mənim ana dilim" mövzusunda dəyirmi masa keçirildi.

28 noyabr. Redaksiya Bakının H.Sarabski adına mədəniyyət sarayında şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədovun 50 illik yubileyi ilə əlaqədar ləzgi musiqisi və poeziyası gecəsini keçirdi.

20 dekabr. Əməkdaşlarımız "Qəzetimizi necə görmək istəyirsiniz?" mövzusunda ictimai rəy sorğusuna yekun vurdular. Sorğuda 470 nəfər iştirak etdi. 74 oxucunun təklifləri qəzetdə dərc olundu.

1999-cu il

5 mart. "Samur" qəzetinin redaktoru S.Kərimova ilə M.Ə.Sabir adına Bakı Pedaqoji Texnikumu Qusar filialının tələbələrinin görüşü keçirildi.

10 aprel. Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialının Dağıstan filologiyası fakültəsində redaksiya əməkdaşlarının müəllim və tələbələrlə görüşü keçirildi.

26 iyun. Qusarın tanınmış həkimi Nizami Rüstəmovdan, alpinist İlqar İsrafilovdan və daha bir neçə nəfərdən ibarət ekspedisiya ilk dəfə olaraq "Samur" qəzetini Şahdağın ən uca zirvəsinə (4243 metr) qaldırdı.

1 iyul. Qəzetin baş redaktoru S.Kərimova Dağıstanın Süleyman Stalski rayonunun Eminxür kəndində Yetim Eminin heykəlinin açılışına həsr olunmuş xalq bayramında iştirak etdi.

28 oktyabr. "Samur"un əməkdaşları Sədaqət Kərimova və Roza Hacımuradova Bakının Artyom adasında oxucularla görüş keçirdilər.

2 noyabr. Baş redaktor Taxo-Qodi adına Dağıstan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji İnstitutunun direktoru Həmidulla Məhəmmədov və şöbə müdiri Qurban Akimovla görüşərək onların qəzetlə bağlı rəy və təkliflərini öyrəndi

2000-ci il

30 mart. Qəzetin 100-cü sayı ilə əlaqədar ən yaxşı yazıların müsabiqəsinə yekun vuruldu.

15 aprel. Redaksiyada "Samur"un ştatdankənar müxbirləri, fəal müəllifləri və təəssübkeşləri ilə görüş keçirildi. Qəzetin 20 aprel tarixli sayında həmin tədbir geniş işıqlandırıldı.

22 aprel. Qəzetin 100-cü sayının çapdan çıxmasını redaksiyanın kollektivi Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrının zalında oxucularla birlikdə təntənəli şəkildə qeyd etdi.

14 iyul. "Azərbaycan" nəşriyyatında, "Güzgü" qəzeti redaksiyasında "Əkinçi" qəzeti və Dağıstan" mövzusunda elmi konfrans keçirildi. Konfransın təşkilatçıları Həsən bəy Zərdabi adına Dünya Azərbaycanlıları Xeyriyyə Cəmiyyəti və "Samur" qəzeti redaksiyası idi. Konfransın materialları "Samur"un 27 iyul 2000-ci il tarixli sayında dərc edildi.

Oktyabr. 65 saylı Qusar seçki dairəsindən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə deputatlığa namizədliyi irəli sürülmüş "Samur" qəzetinin baş redaktoru Sədaqət Kərimova ikinci dəfə parlament seçkilərində iştirak etdi.

8 noyabr. Redaksiyada 65 saylı Qusar seçki dairəsində yol verilmiş saxtakarlıqlarla əlaqədar mətbuat konfransı keçirildi.

2001-ci il

5 noyabr. "Samur"un fəal oxucuları olan Qubanın A.Bakıxanov adına "Gülüstan" elmi-ədəbi məclisinin üzvləri redaksiyanın qonağı oldular. Gənc şairlərin şeirləri qəzetdə dərc olundu.

10 noyabr. Redaksiyada "Ləzgi dilinin saflığını qoruyaq!" mövzusunda ləzgi ziyalılarının iştirakı ilə dəyirmi stol keçirildi.

2002-ci il

25 yanvar. Redaksiya "Samur" qəzetinin 10 yaşını əlamətdar hadisə kimi geniş qeyd etdi.

19 mart. Redaksiya bir neçə ay əvvəl elan etdiyi "Ləzgi milli geyimində ən gözəl kukla" müsabiqəsinə yekun vurdu.

2003-cü il

24 may. Bakının Gənc Tamaşaçılar Teatrında yazıçı-jurnalist Sədaqət Kərimovanın anadan olmasının 50 illiyinə həsr olunmuş yubiley gecəsi keçirildi.

22 sentyabr. Redaksiyada ləzgi ziyalılarının iştirakı ilə "Qəzeti saxlamaq lazımdır!" mövzusunda dəyirmi stol təşkil olundu.

20 oktyabr. Qəzetin nəşri ilə əlaqədar qarşıya çıxan çətinliklərlə bağlı redaksiyada gənclərlə görüş oldu.

12 noyabr. "Məhsəti" şairlər birliyinin üzvləri redaksiyanın qonağı oldular. Onların şeirləri qəzetdə dərc olundu.

9 noyabr. Bakının Lökbatan qəsəbəsinin mədəniyyət sarayında redaksiya kollektivinin oxucularla görüşü keçirildi. Görüşdə 100-dən çox "Samur"sevər iştirak etdi. Tədbir zamanı 50 nəfər qəzetə abunə yazıldı.

10 noyabr. Xalqlar arasında tolerantlıq ideyalarını təbliğ etdiyinə görə «Samur» qəzetinin baş redaktoru Helsinki Vətəndaş Assambleyası AMK-nin "Sülh" mükafatı ilə təltif olunmuşdur.

2004-cü il

10 fevral. Məşhur dilçi alimlər, Rusiya Dilçilik İnstitutunun direktor müavini Mixail Alekseyev və ingiltərəli professor Klerk Devid redaksiyamızın qonağı oldular.

15-17 iyul. Sədaqət Kərimovanın rəhbərliyi altında ekspedisiya Şahdağın dəniz səviyyəsindən 4243 metr hündürlükdə yerləşən ən uca zirvəsini fəth etdi və "Samur" qəzetini oraya qaldırdı. Ekspedisiyada İlqar və Əzimə İsrafilovlar, Nizami Rüstəmov, Zeynal Ağakişiyev və Telman Davıdov da iştirak edirdi.

21 avqust. Gənclərin təşəbbüsü ilə redaksiyada ləzgi tələbələrinin görüşü keçirildi. Qəzetin üzləşdiyi çətinliklərdən və onları aradan qaldırmaq yollarından söhbət açıldı.

22 dekabr. Moskvanın Millətlər Evində şair-jurnalist Sədaqət Kərimovanın yaradıcılıq gecəsi keçirildi.

25 dekabr. S.Kərimova Moskvanın Kreml sarayında ləzgilərin bahar bayramına həsr olunmuş təntənəli konsertində ssenari müəllifi və iki aparıcıdan biri kimi iştirak etmişdir. Həmin konsertdə onun rəhbərlik etdiyi "Suvar" ansamblı da çıxış etmişdir.

2005-ci il

18 sentyabr. "Samur"un jurnalistlərinin Sumqayıt şəhərində oxucularla görüşü oldu.

24 sentyabr. Xaçmaz rayonunun Xudat şəhərində yazıçı-jurnalist S.Kərimovanın oxucularla görüşü keçirildi.

2006-cı il

10 mart. Ləzgi dilində dərsliklərin çatışmaması ilə əlaqədar redaksiyada dilçilərin və fəal oxucuların iştirakı ilə dəyirmi stol keçirildi. Milli Məclisin Qusar rayonundan seçilmiş deputatına müraciət qəbul olundu.

Eyni zamanda redaksiyada Azərbaycan televiziyası və radiosu ilə ləzgi dilində verilişlərin təşkilinin zəruriliyi ilə əlaqədar geniş müzakirə aparıldı. Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədrinə müraciət qəbul olundu. Həmin müraciətin mətni qəzetin 25 mart tarixli sayında dərc edildi.

26 noyabr. Redaksiya kollektivi oxucularla birlikdə tanınmış ləzgi şairi Zabit Rizvanovun anadan olmasının 80 illiyini qeyd etdi.

2007-ci il

14 may- Qəzetin baş redaktoru redaktoru İsmayıllı rayonunun Qalacıq və Sumağallı kəndlərində qəzet-oxucu əlaqələrini genişləndirmək məqsədilə görüşlər keçirdi.

15 may- LİNKS Beynəlxalq Təşkilatının Gürcüstanın Bakuriani şəhərində keçirilmiş konfransında S.Kərimova "Qafqazda milli azlıqlar şəbəkəsi" təşəbbüs qrupunun üzvü seçilmişdir;

2008-ci il

15 mart. Bakının Buzovna qəsəbəsinin mədəniyyət evində ləzgi şairlərinin oxucularla görüşü keçirildi. Görüşdə "Samur" qəzetinin əməkdaşları da iştirak etdilər.

27 dekabr. Redaksiya Bakının Teatr Tədris Mərkəzində şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədovun 60 illiyi ilə əlaqədar yubiley tədbiri keçirdi.

2009-cu il

15 may-19 may. Türkiyə Respublikasının Balıkesir vilayətində fəaliyyət göstərən "Dağıstan Kültür ve Yardımlaşma Derneyi"nin dəvəti ilə Sədaqət Kərimova həmin ölkədə oldu, burada yaşayan ləzgilərin keçirdikləri tədbirlərdə iştirak etdi.

29 may - Tatarıstanın paytaxtı Kazan şəhərində Rusiya həmvətənlərinin qurultayında S.Kərimova Azərbaycanın nümayəndəsi kimi iştirak etmiş və məruzə ilə çıxış etmişdir;

2010-cu il

21 fevral. 12 ali məktəbin ləzgi tələbələrinin iştirakı ilə redaksiyada "Doğma dilin qədrini bilək!" mövzusunda dəyirmi stol keçirildi.

20 sentyabr. İsmayıllı rayonunun Sumağallı və İvanovka kəndlərində qəzetin baş redaktoru oxucularla görüşlər keçirdi. Həmin tədbirlər qəzetin 30 sentyabr tarixli sayında işıqlandırıldı.

30 sentyabr. Qəzetə daha çox abunəçi cəlb olunması ilə bağlı müsabiqə elan edildi.

2011-ci il

16 aprel. Bakının H.Sarabski adına mədəniyyət sarayında Sədaqət Kərimovanın "Qusar, qusarlılar" kitabının geniş təqdimatı oldu.

23 aprel. Qəzetin abunəsi ilə bağlı "Birə bir" kampaniyasına start verildi.

7 may. Xudat şəhərinin 2 saylı məktəbində Sədaqət Kərimova ilə şagird və müəllimlərin görüşü keçirildi.

2012-ci il

18 mart. "Samur"un 20 illik yubileyi Bakı Musiqi Akademiyasının zalında təntənə ilə qeyd olundu. Yubiley tədbirində Azərbaycanın 16 rayonundan, Bakı, Sumqayıt, Gəncə şəhərlərindən, Dağıstandan, Rusiyanın 10 vilayətindən qonaqlar iştirak etdi. Tədbir "Suvar" Ləzgi Mahnı və Rəqs Ansamblının konserti ilə yekunlaşdı.

20 sentyabr. Mahaçqala şəhərinin Dağıstan Dövlət Mərkəzi Kitabxanasında Sədaqət Kərimovanın ləzgicə çapdan çıxmış "Dil haqqında ballada" kitabının təqdimatı oldu.

25 noyabr. "Samur" qəzetinin 20 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq, çoxillik jurnalist əməyinə görə qəzetin redaktoru S.Kərimova Dağıstan Respublikası Hökumətinin "Fəxri fərmanı" ilə təltif edilmişdir.

2013-cü il

1 iyun. Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Sədaqət Kərimovanın 60 illik yubiley gecəsi keçirildi.

15 sentyabr. Bakıda keçirilən beynəlxalq kitab yarmarkasında "Samur" qəzetinin əməkdaşları S.Kərimovanın və M.Məlikməmədovun ləzgi dilində kitablarının satış-sərgisi təşkil olundu.

22 oktyabr. İlk dəfə olaraq redaksiyada "Kitab günü" qeyd edildi. Redaksiya əməkdaşları 37 oxucuya öz kitablarını hədiyyə etdilər.

16 noyabr. Redaksiyada "Ləzgi dilinin vəziyyəti necədir?" mövzusunda dəyirmi stol keçirildi.

2014-cü il

22 fevral. Bakı Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində Sədaqət Kərimovanın "Ağ qəm" və "İtən gündəlik" kitablarının təqdimatı oldu.

12 aprel. Redaksiyada gənc oxucuların iştirakı ilə dəyirmi stol keçirildi.

30 aprel. "Qanun" nəşriyyatında S.Kərimova ilə M.Məlikməmmədovun birgə hazırladığı "Ləzgilər" adlı ensiklopedik məlumat kitabı Azərbaycan, rus və ingilis dillərində işıq üzü görmüşdür.

2015-ci il

6 may. Bakı Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində Sədaqət Kərimovanın və Müzəffər Məlikməmmədovun tərtib etdikləri "Ləzgicə-azərbaycanca lüğət" kitabının geniş təqdimatı oldu. Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezident Aparatının, elmi-tədqiqat institutlarının, müxtəlif redaksiyaların nümayəndələri iştirak etdilər. Onar lüğətə yüksək qiymət verdilər.

18 sentyabr. Redaksiyada "Ləzgi dilini necə qoruyaq?" mövzusunda dəyirmi stol keçirildi.

2016-cı il

7 may. Dağıstan Respublikasının Süleyman Stalski rayonunun başçısı, filologiya elmləri namizədi Nəriman Abdulmütəllibovun təşəbbüsü ilə burada "Samur" qəzeti əməkdaşlarının oxucularla görüşü keçirildi.

31 may. S.Kərimova Mahaçqalada Dağıstanın xalq artisti İsamuddin Əhmədovun 60 illik yubileyində iştirak etdi və tədbiri qəzetdə işıqlandırdı.

Avqust. Qusarın "OKİ" klinikasının tanınmış həkimləri Nizami Rüstəmov və Çingiz Abdullayev "Samur" qəzetini Elbrus dağının dəniz səviyyəsindən 5642 metr yüksəklikdə olan ən uca zirvəsinə qaldırdılar.

14 oktyabr. Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində S.Kərimovanın uşaq nağıllarından ibarət "Leyin mahnısı" (ləzgicə) kitabının təqdimatı oldu. Təqdimat kiçik oxucuların iştirakı ilə keçirildi.

2017-ci il

Aprel. Türkiyənin Bursa şəhərində Sədaqət Kərimovanın türk dilində "Ləzgiyə" adlı kitabı çapdan çıxdı. Bu ölkənin Bursa və Balıkesir şəhərlərində müəllifin iştirakı ilə kitabın təqdimatı keçirildi.

14 sentyabr. Baş redaktor S.Kərimova Mahaçqalada keçirilən həmvətənlərin forumunda iştirak etdi. Forumda o, Dağıstan hökumətinin "Doğma torpağa məhəbbətə görə" medalı ilə təltif edildi.

23 dekabr. Bakıda "Samur" qəzeti redaksiyasının təşkil etdiyi "Ləzgi folkloru" adlı ədəbi-bədii gecə keçirildi. Gecədə S.Kərimovanın "Mənim şair xalqım" (ləzgicə) adlı kitabı müzakirə olundu. Ləzgi bayatılarının səsləndiyi gecədə Quba, Qusar, Xaçmaz, Qəbələ, Oğuz rayonlarından və Dağıstandan gələn qonaqlar iştirak etdilər.

2018-ci il

31 iyul. Mahaçqalada "Lezgi qazet" redaksiyasının təşəbbüsü ilə "Ləzgi kəndi" adı altında sənədli filmlərə həsr olunmuş beynəlxalq müsabiqəyə yekun vuruldu. Müsabiqədə Sədaqət Kərimovanın Azərbacanın Quxur və Türkiyənin Yayla kəndlərindən çəkdiyi sənədli filmlər birinci yeri tutdu.

28 oktyabr. Qazaxıstanın Aktau şəhərində S.Kərimovanın yaradıcılıq gecəsi keçirildi. Tədbirdə S.Kərimovanın şeirləri oxundu, bəstələdiyi mahnılar səsləndi. Azərbaycan və qazax xalqları arasında dostluğu möhkəmləndirmək sahəsindəki xidmətlərinə görə şəhərin meri "Samur"un baş redaktoruna təşəkkürnamə təqdim etdi.

2019-cu il

10 yanvar. 2018-ci ilin sonunda respublikada heç bir əsas olmadan ləzgi əlifbasının dəyişdirilməsi məsələsinin ortaya atılması ilə əlaqədar "Samur" qəzetinin əməkdaşları və "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi idarə heyətinin sədri Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin müavini və şöbə müdirləri ilə görüşdülər. Görüş zamanı əlifbanın dəyişdirilməməsi təklifi və ləzgi dilində dərsliklərin nəşri məsələsi qoyuldu. Bir neçə gün sonra həmin məsələ ilə əlaqədar Milli Məclisin və Prezident aparatının müvafiq şöbələrində də görüşlər keçirildi.

5 iyul. Bakının Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrında şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədovun 70 illik yubiley gecəsi keçirildi.

22 iyul. Rusiya İnformasiya və Mədəniyyət Mərkəzi Milli Mətbuat günü münasibətilə "Samur" qəzetinin baş redaktorunu Fəxri fərmanla təltif etdi.

20 sentyabr. Qusar rayonunun Zindanmuruğ kənd orta məktəbinin şagird və müəllim kollektivinin qəzetin baş redaktoru S.Kərimova ilə görüşü keçirildi.

23 sentyabr. Qusar rayonunun Zeyxur kənd orta məktəbində şagird və müəllim kollektivinin baş redaktorla görüşü oldu.

10 oktyabr. Redaksiya ləzgi dilində imla yazılması tədbirini təşkil etdi. 86 nəfər imla yazdı.

15 oktyabr. "Samur" qəzeti redaksiyasının təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə R.Behbudov adına Mahnı Teatrında görkəmli ləzgi şairi Süleyman Stalskinin anadan olmasının 150 illik yubileyi təntənə ilə qeyd edildi.

19 oktyabr. "Samur"un jurnalistləri Dağıstan Respublikasının Süleyman Stalski rayonunun 90 illik yubileyində iştirak etdilər.

2020-ci il

10 yanvar. Redaksiyada "Kitab hədiyyəsi" günü keçirildi. Tədbirə gələnlərə S.Kərimovanın, M.Məlikməmmədovun, A.Sevdanın və Dağıstanın ləzgi yazıçılarının kitabları hədiyyə verildi.

21 fevral. "Samur"un əməkdaşları Dağıstan Respublikasının Süleyman Stalski rayonunda keçirilən ləzgi dilçiliyi məsələlərinə həsr olunmuş VIII konfransda "Doğma dili inkişaf etdirək" və "Yer adlarını necə öyrənməli?" mövzularında məruzələrlə çıxış etdilər.

10 oktyabr. Redaksiya ləzgi dilində imla yazılması tədbirini həyata keçirdi.

2021-ci il

10 oktyabr. Qəzetin baş redaktoru Sədaqət Kərimova Türkiyənin Ankara şəhərində bu ölkənin ayrı-ayrı bölgələrində yaşayan ləzgiləri ana dilində imla yazılması tədbirinə cəlb etdi.

Ləzgicə imla yazılması "Samur" qəzeti redaksiyasında da həyata keçirildi. Tədbirin sonunda iştirakçılara "Ləzgicə-azərbaycanca lüğət" və "Azərbaycanca-ləzgicə lüğət" kitabları hədiyyə verildi.

Fəaliyyətimiz şəkillərdə

Xaçmaz rayonu Yalama qəsəbə orta məktəbinin müəllimləri ilə. 1999-cu il

İsmayıllı rayonunun Sumağallı kənd orta məktəbində həvəskarlar üçün ləzgi dili dərsi. 2014-cü il

Tanınmış ləzgi alimi Nəriman Abdulmütəllibov Suleyman Stalski rayonunun xalq yaradıcılığı muzeyinin eksponatları haqqında məlumat verir.

"Suvar" ansamblının 20 illik yubileyində. 2016-cı il

Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzində azsaylı xalqların nümayəndələri ilə görüşdə. 2014-cü il

Qusar rayonunun Zindanmuruğ kəndində şair Ləzgi Bəhlulun ilk kitabının təqdimatı. 2008-ci il

Dağıstan Respublikası Süleyman Stalski rayonunda dahi şairin abidəsi önündə. 2019-cu il

Dağıstanın Doquzpara rayonunda ləzgi xalq musiqisi festivalının münsiflər heyəti. 2014-cü il

“Samur”un redaksiyasında ana dilində imla yazılması. 2020-ci il

S.Kərimovanın yaradıcılıq gecəsi. Bakı Musiqi Akademiyası. 2018-ci il

“Samur” qəzetinin əməkdaşları rəssam Mahmud Çələbovla. 2015-ci il

Dağıstan şairləri Qəhrəman və Ğulangerek İbrahimovlar “Samur”un folklor gecəsində. 2017-ci il

Şahismayıl İsmayılov Qəbələ şəhərində “Samur” qəzetinə abunə yazdırır.

Dağıstan Dövlət Universiteti Dağıstan filologiyası fakültəsinin professoru Hacı Gaşarov və onun tələbələri ilə görüşdən sonra. 2017-ci il

Ləzgi əlifbası ilə bağlı “Samur” qəzeti redaksiyasında ziyalılarla görüş. 2018-ci il

Qəbələ rayonunun Qəmərvan kənd məktəbinin məzunları

Dərbənddə Ləzgi Dövlət Dram Teatrının kollektivi ilə görüşdə. 2017-ci il

Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində "Samur"un balaca oxucuları ilə görüşdə. 2016-cı il

Türkiyə, Bursa. S.Kərimovanın "Ləzgiyə" kitabının təqdimatında. 2017-ci il

Ankarada Dağıstana həsr olunmuş beynəlxalq simpoziumun işirakçıları ilə. 2021-ci il

Türkiyənin Bursa şəhərindəki “Ajan” nəşriyyatında S.Kərimovanın “Ləzgiyə” kitabının naşiri ilə

Qusarın Zindanmuruğ kənd orta məktəbinin məzunlarına “Ləzgicə-azərbaycanca lüğət”lərin hədiyyə olunması. 2018-ci il

Qazaxıstan, Aktau. Millətlər evində görüş. 2018-ci il

Qazaxıstan, Aktau. S.Kərimovanın yaradıcılıq gecəsində. 2018-ci il

Müzəffər Məlikməmmədovun 70 illik yubiley gecəsində. Bakı Mahnı Teatrı, 2019-cü il

Mahaçqala. Həmvətənlər forumunda dövlət başçısı Ramazan Abdulatipov "Samur" qəzetinin redaktorunu "Ana torpağa məhəbbətə görə" medalı ilə təltif edir. 2017-ci il

Dağıstanın mədəniyyət naziri Zarema Butayeva ilə Bakıda "Amanat" filminin təqdimatında. 2022-ci il

Bakı Muğam Mərkəzində tanınmış bəstəkar Elza İbrahimovanın yubiley gecəsində. 2008-ci il

S.Kərimova TRT kanalı "Arı" studiyasının qonağıdır. 2009-cu il

"Soyuq günəş" bədii filminin yaradıcı heyəti İctimai Televiziyanın qonağıdır. 2022-ci il

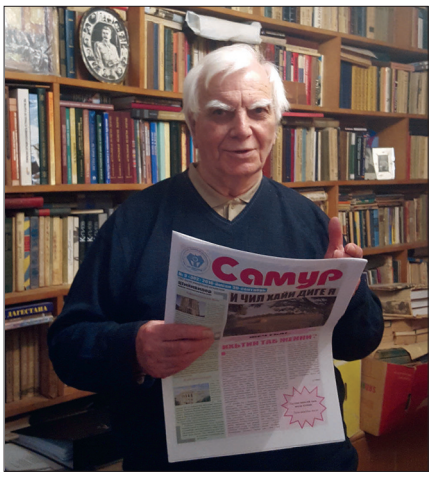

Məşhur ləzgi şairi Əziz Aləm qəzetimizin dostu idi. 2016-cı il

Türkiyə, Ankara. İmam Şamilin büstünün açılışında. 2021-ci il

"Lezgi qazet"in redaksiyasında sənədli filmlər müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılandan sonra. Mahaçqala. 2017-ci il

Xaricdə təhsil alan ləzgi tələbələrlə redaksiyada görüş. 2014-cü

"Dodo" qəzetinin redaktoru İradə Malikova Bakı Beynəlxalq kitab sərgisində. 2022-ci il

İsmayıllı rayonunun Sumağallı kəndində Arzu Mirzəyevanın rəhbərlik etdiyi "Arzu" qadın inkişaf qrupu üzvləri. 2016-cı il

Qəzetin 20 illik yubileyindən sonra.

Görkəmli ləzgi şairi Əlibəy Fətahovun 110 illik yubiley tədbirində. 2019-cu il

İsmayıllı rayonu İvanovka kəndinin fəal oxucuları ilə. 2014-cü il

Samur" qəzeti redaksiyasının Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan adına klubda keçirdiyi Dağıstan şairəsi Baxu-Mesedu Rasulovaya həsr olunmuş tədbirdən sonra. 2011-ci il

Türkiyə-Dağıstan beynəlxalq tarix və mədəniyyət simpoziumunda. Ankara, 2021-ci il

Qəbələnin tanınmış ağsaqqalı Şahismayıl İsmayılovun təşəbbüsü ilə abunəçilərlə ilk görüş. 1999-cu il

Həmvətənlər forumunda. Kazan, 2010-cu il

Azərbaycanda Dağıstan günləri. “Samur”un baş redaktoru S.Kərimova Dağıstan dövlət rəhbərləri ilə görüşdə çıxış edir. 2016-cı il

Qafqazın azsaylı xalqlarının forumunda. Gürcüstan, Bakurianı, 2000-ci il

“Samur” qəzeti redaksiyasında “Soyuq günəş” filminin ilk kastingi. 2016-cı il

Üfüq-S təşkilatında dünyanın tanınmış linqvistləri ilə görüşdə. 2010-cu il

Qəzetimizin Qusar rayonunun Quxur kəndində oxucuları

Qəbələ rayonu Qəmərvan kəndinin məktəblilərinə gənc qələm sahibi Sevda Əzizovanın “Yalı qırmızı kəhər” nağıllar kitabının sovqat verilməsi. 2021

S.Kərimova “Suvar” ansamblı ilə Türkiyədəki Azərbaycan səfirliyinin qonağıdır. Ankara, 2012-ci il

Dağıstanın Azərbaycan nümayəndəliyinin məsul işçisi Lyudmila Qazıyeva Dağıstanın dövlət rəhbərlərinin “Samur” qəzetinin 20 illik yubileyi ılə bağlı təbriklərini çatdırır. 2012-ci il

Ləzgilərin Şarvili eposuna həsr olunmuş bayramında. Axtı, 2009-cu il

Türkiyənin TRT kanalının canlı efirində. Ankara, 2009-cu il

S.Kərimova “Suvar” ansamblının ifaçıları ilə Türkiyənin TRT kanalının dəvəti ilə Ankarada. 2009-cu il

Tanınmış ziyalı Məmmədağa Sərdarov qonaqlara “Samur” qəzeti haqqında məlumat verir.

“Samur” qəzeti redaksiyasında ana dilində imla. 2020-ci il

Dağıstan Dövlət Universiteti Bakı filialı Dağıstan filologiyası fakültəsinin müəllimi S.Kərimova tələbələri ilə. 2002-ci il

Dağıstan Dövlət Universiteti filologiya fakültəsində tələbələrlə görüşdə. Mahaçqala, 2016-cı il

Tanınmış publisist Əli Şamilin yaradıcılıq gecəsində.

“Samur” qəzetinin redaktoru Rusiya informasiya və mədəniyyət mərkəzinin keçirdiiyi rus dili müsabiqəsinin qaliblərinə mükafatlar təqdim edir. 2016-cı il

Bakı Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində ləzgi dilində ilk karaokeyə həsr olunmuş tədbirdə. 2016-cı il

“Samur” qəzetinin redaktoru Qusar rayonu Zindanmuruğ kənd orta məktəbinin müəllim və şagirdlərinə “Ləzgicə-azərbaycanca lüğət” kitabını hədiyyə etdikdən sonra. 2017-ci il

Ömrün uzun olsun, “Samur”!

«Самурдикай» шиирар

Газет акъатай йисара кIелзавайбуру «Самурдиз» 70-далай гзаф шиирар теснифна. А шиирра газетди чIал хуьникай ва вилик тухуникай, чи тарихар винел акъудуникай ихтилатзава. ЧIал газетдин кьилин темайрикай тирвиляй агъадихъ чна XIX виш йисан лезги шаир Яргунви Исгьакь эфендидин чIалаз талукьарнавай шиир, гьакIни кIелзавайбурун «Самур» теснифзавай са шумуд шиир чапзава.

ЧIал квадармир

Яргунви Исгьакь Эфенди

КвадарайтIа мални девлет,
На ам хвейи кIвал квадармир.
Баянлухда кутуна вил,
Бегьер гъайи сал квадармир.

ЭлячI тежез уьмуьрд гирве,
Женгер чIугваз гьатна кIеве,
Халкьдин дерди аваз хиве,
РикIи чIугур тIал квадармир.

КIвал квахьайтIа, жеда ваз тIар,
Эл квахьайтIа, къвада вал хар.
Эхин патал хьайи крар
На гьиссерин звал квадармир.

ХьайитIа ваз и дуьнья дар,
КвадарайтIа вири затIар,
Эхирда кьван хуьн патал тIвар,
Вуна жуван чIал квадармир.

«Самур» газет,
2005-йисан 20-апрель

«Самур» газет

Гафар хци, метлеб дерин, халкьдиз кIани «Самур» газет,
Хуьх лагьана дидедин чIал, эллер уях авур газет.

Чи тIалариз мелгьем ийиз алахъзава гафарив на,
Гьар дердиниз дарман ийир Ларан чин я ви хур газет.

Кьулан вацIун тIвар ала вал, вунни гьам хьиз женгчи я къе,
Гьахъ тIалабиз, гьахълуз кхьиз, халкьдин таъсиб чIугур газет.

Галат тийиз вун и рекье, кьегьалди хьиз физва вилик,
ТIвар-ван авай къадим халкьдин хуьзва вуна абур, газет.

Гьар лезгидин дамах я вун, хайибурук руьгь кутазвай,
Халкь амаз кьван аваз хьуй вун, "Самур" газет, "Самур" газет!

Бажиханум Исаева,
«Самур», 2005-йисан 27-декабрь

Дамахзава чна валди

Ширин я вун, верцIи я вун,
Рахазвай къе пуд чIалалди.
Ви цIарарал гьейран я чун,
Дамахзава чна валди.

Гьатнава чун ви суьгьуьрда,
«Самур» хьанва чи кхьин, кIел.
Вун зи халкьдин хатур, гьуьрмет,
Вун зи халкьдин къе фуни кьел.

Арзу Гьуьсейнова,
«Самур», 2000-йисан
10-февраль

Bizim “Samur” qəzeti

Gör neçə ildir çıxır,
İldırım kimi çaxır,
Xalqı başına yığır
Bizim “Samur” qəzeti.

Doğur aydın səhərə,
Gedir kəndə, şəhərə,
Dolub bara, bəhərə
Bizim “Samur” qəzeti.

Xoş xəbərlə doludur,
Könülləri ovudur,
Məramı haqq yoludur
Bizim “Samur” qəzeti.

Dağ aşa-aşa gəlir,
Qayaya, daşa gəlir,
Zəhmətlə başa gəlir
Bizim “Samur qəzeti.

Ünvanı - Azərbaycan!
Qazancıdır şərəf, şan.
Neçə sərhədlər aşan
Bizim “Samur qəzeti.

Öz kökünə bağlıdır,
Bulaqları çağladır,
Güldürür, həm ağladır
Bizim “Samur qəzeti.

Hər sətri gül qoxuyur,
Sətir-sətir oxunur,
Ruhsuzlara toxunur
Bizim “Samur qəzeti.

Əbədi bir maraqdır,
Gur işıqlı çıraqdır,
Öz elinə dayaqdır
Bizim “Samur qəzeti.

Xalqından güc alandır,
Dünyaya səs salandır,
Tarix olub qalandır
Bizim “Samur qəzeti.

Şərafət Dağıstanlı,
“Самур”, 28 aprel 2012-ci il

Зи халкьдин лезги мектеб

Алай йис чи чIалан йис хьиз
Сейли хьурай, лагьай «Самур».
Алахъзавай хайи чIал хуьз,
Рази я чун валай «Самур».

Ви гьар са цIар, чаз аквазвай,
Деринди я, авай метлеб.
Гьар гаф патал женг чIугвазвай
«Самур» газет – лезги мектеб.

Ви ниятар экуь, михьи,
Халкьдихъ ялун галаз жеда.
Вун гъиле кьур гьар са лезги,
Ватандал рикI алаз жеда.

На дидед хьиз чаз хайи чил,
Жув акъатай эл кIанарда.
Дегь чIаварин адетрин кьил –
Дем кIанарда, мел кIанарда.

Рахана чав лезгидалди,
Чирда вуна чаз кар, эдеб.
Дамахзава чна валди,
Эй зи халкьдин лезги мектеб!

Заиддин АГЪАБЕГОВ,
зегьметдин ветеран,
«Самур», 2018-йисан 28-февраль

Эгер куьне кьабулайтIа

Кьурагь дагълар, Штулрин хуьр,
Гьа дагъларин са къуш я зун.
«Самур» газет вилив хуьзвай
Лезги халкьдин мерд руш я зун.

Лезги я зун, чир хьухь зи гьал,
Гафаралди жен чун мукьвал.
На халкьариз машгьура чIал,
Чи гьуьрметлу «Самур» газет.

Итимди гаф гьахъ лугьузва,
Вакай кIевиз яхъ лугьузва.
На чIал вилик твах лугьузва,
Чи гьуьрметлу «Самур» газет.

Мад вуч лугьун кайванидиз,
Гъавурдава гафарин дуьз.
КIелда чна вун кIанидиз,
Чи гьуьрметлу «Самур» газет.

Сагъ хьурай ви журналистар,
Ахъайзавай чIалан къатар.
Амукьрай ви тарихда тIвар,
Чи гьуьрметлу «Самур» газет.

Кьурагь дагълар, Штулрин хуьр,
Гьа дагъларин къветер я чун.
Эгер куьне кьабулайтIа,
Куь «Самурдин» къуьнер я чун.

Дагъустандин Кьурагь райондай
тир гъуьлни пап–
Паша ва Абидат Исмаиловар
«Самур», 2000-йисан 14-декабрь

Otuz yaşın mübarək!

Dəyərli bir xalqın milli qəzeti
“Samur”, otuz yaşın mübarək olsun!
Hər bir əzabını çəkdi Sədaqət,
Zəhməti hamıya bir örnək olsun,
“Samur”, otuz yaşın mübarək olsun!

Çöhrəndə həqiqət tumurcuq oldu,
Sətirlər boynunda ləl muncuq oldu.
Otuz il mətləbə uzanan yoldu,
Sinəndə çırpınan saf ürək olsun,
“Samur”, otuz yaşın mübarək olsun!

Tarixə qovuşan illər keçmisən,
Sənət dəryasından gövhər seçmisən,
“Əkinçi” babana andlar içmisən,
Arzular uçuşan kəpənək olsun,
“Samur”, otuz yaşın mübarək olsun!

Bəydadaş Cəfərli

«Самурдикай» бендер

Самур вацIун тIвар ала вал,
Кас аватIа вун кIел тавур?
Вун сагъ хьурай халкьдин газет,
Лезги чIалал гъизвай абур.

Кьуьзуьбуру лугьуз гафар,
Гьарма сад чIехи улуб я.
Чав «Гафалаг» агакьарун
«Самур» газетдин услуб я.

Самур вацIун ван пара хьуй,
Гатфарин ятар гъура хьуй.
Газетдиз пул тагайбурун,
Дустар патав кьил хура хьуй.

Сияра Яргунви,
«Самур», 1998-йисан 8-октябрь

Ая гьуьрмет

«Самур» газет пайдах хьана
Гьар са кІвализ атурай вун.
РикІ михьи тир гьар лезгидиз
Хъуьрез-хъуьрез акурай вун.

Зи мурад я «Самур» газет,
Мекьер, кашар такурай ваз.
Лезги чилел мелни-мехъер,
Агъзур йисар акурай ваз.

Гьафтеда са сеферда чаз
Мугьман жеда «Самур» газет,
Чи газетдиз гьар са касди
Дидедиз хьиз ая гьуьрмет.

Мегьамед Агъа
«Самур», 1997-йисан 19-ноябрь

Bir “Samur”um var

Hər eldə, obada görünür izin,
Sən dərin dəryasan, tükənmir sözün.
Mizan - tərəzidir elimin gözü,
Mənim “Samur” adlı parlaq nurum var.

Üç dildə danışan hünərim mənim,
Ey aydın, ey nurlu səhərim mənim,
Səninlə bağlıdır zəfərim mənim,
Tükənməz sevincim, gur “Samur”um var.

Ürəkdən vurğunam dəsti-xəttinə,
El üçün alışmaq düşüb bəxtinə,
Çətinlik çəksən də, Allah xətrinə,
Demə ki, tufanım, ya yağmurum var,
Mənim bu dünyada bir “Samur”um var.

Svetlana Abdullayeva,
Xaçmaz şəhəri
“Samur”, 2000-ci il 8 iyun, N10

Хтана

И югъ аку иерда кьван,
Зи кІвализ «Самур» хтана!
Зи мураддал атанва чан,
Зи вилерин нур хтана!

Вун хвашкалди и зи кІвализ,
Зи дуст хъсан, зи дуст азиз,
На лагь зи и къариб рикІиз
Са тІимил сабур хтана!

Шумуд йис тир ви ван текъвез,
Зи рикІ цІигел, эхиз тежез,
Хъсан я хьи, ви ял нефес,
И тилитда гур хтана!

Хтана вун шад хабар гваз,
Гваз зи чІалан верцІи аваз,
АкІ я хьи заз, къе вахъ галаз
Гьуьрметни хатур хтана!

Рахух, «Самур», зи элдикай,
Кьегьалдикай, гуьзелдикай,
Лезги чилел иер, дигай,
Лугьун къе абур хтана!

На гьар кІвализ къе экв гуда,
Ви суфрадив эл агуда!
ХупІ лугьуда вун акурда:
Лезгид руьгьдин зур хтана!

Римма Гьажимурадова,
«Самур»,
1997-йисан 19-ноябрь

“Samur”un oxucularında böyük maraq doğurmuş yazılar

Лезги чIалал

1. Кьурагьви Шейх Маруф. Мавлуд Ярагьмедов. 1997-йисан 1-октябрь, № 4.
2. Шейх Шамилан къубавийриз чар. Муьзеффер Меликмамедов. 1997-йисан 15-октябрь, № 5.
3. «Къизил дере» хуьниз куьмекин. Кичибег Мусаев. 1998-йисан 21-январь, № 2.
4. Халкьдин манийри халкьдин руьгь хуьда. Седакъет Керимова. 1998-йисан 23-июль, № 11.
5. Шел-хвал туш, авай гаф я! Седакъет Керимова. 1998-йисан 10-сентябрь, № 13.
6. «Лезги руш» – «Лезгинка». Муьзеффер Меликмамедов. 1998-йисан 12-ноябрь, № 17.
7. Чакай халис чун хъижедани? Кичибег Мусаев. 1998-йисан 8-июль, № 11.
8. Зи къен кузва. Седакъет Къайинбеган руш. 1998-йисан 26-ноябрь, № 18.
9. Профессордиз жаваб. Седакъет Керимова. 1999-йисан 14-январь, 28-январь, 11-февраль, № 1, № 2, № 3.
10. КIири Буба. Муьзеффер Меликмамедов. 1999-йисан 29-апрель, 25-май, 17-июнь, 1-июль, № 8, № 10, № 11, № 12.
11. Къул ичIи тамир, кьегьалар! Седакъет Керимова. 1999-йисан 17-июнь, № 11.
12. Бишкекви Набат. Седакъет Къайинбеган руш. 1999-йисан 1-июль, № 12.
13. Гуьмбет цавуз хкаж хьана. Седакъет Керимова. 1999-йисан 22-июль, № 1 3.
14. ЧIехи Александракай хкет. Чапдиз гьазурайди: Мавлуд Ярагьмедов. 2000-йисан 27-январь, 10-февраль, 24-февраль, № 2, № 3, № 4.
15. Чан зи Зуьл. Седакъет Керимова. 2000-йисан 16-март, № 5.
16. Дагъвийрин къанунар. Седакъет Керимова. 2000-йисан 11-май, № 8.
17. Магьи дилбер (новелла). Гьаким Къурбан. 2000-йисан 25-май, № 9.
18. Ванцин атир. Седакъет Керимова. 2000-йисан 22-июнь, № 11.
19. Дяведин йисарин манияр. Севда Азизова. 2000-йисан 30-ноябрь, № 20.
20. Шейх Мегьамед Ярагъви. Муьзеффер Меликмамедов. 2000-йисан 14-декабрь, № 21.
21. Бармак. Седакъет Керимова. 2001-йисан 31-январь, № 2.
22. Кьуьзуь лекь. Седакъет Керимова. 2001-йисан 15-февраль, № 3.
23. Аскар-Сарыжа. Седакъет Керимова. 2001-йисан 30-май, № 7.
24. Йифен ихтилат. Седакъет Керимова. 2001-йисан 30-ноябрь, 28-декабрь, № 15, № 16; 2002-йисан 25-январь, 21-февраль, № 1, № 2.
25. Лезги. Муьзеффер Меликмамедов. 2001-йисан 30-ноябрь, 28-декабрь, № 15, № 16.
26. Унейзат. Седакъет Керимова. 2002-йисан 28-декабрь, № 10.
27. Лезги фу. Фейзудин Нагъиев, Ренат Нагъиев. 2003-йисан 19-декабрь, № 11.
28. Катран мука кард жеда. Седакъет Керимова. 2004-йисан 24-февраль, № 2.
29. СтIал Сулейманан гьакъикъат. Фейзудин Нагъиев. 2004-йисан 23-февраль, № 2.
30. Рагьимат. Седакъет Керимова. 2004-йисан 23-апрель, № 4.

31. Шагь дагъдин кукIушдал гелер. Седакъет Керимова. 2004-йисан 28-июль, № 7.
32. Лезги чIалар. Муьзеффер Меликмамедов. 2004-йисан 21-октябрь, 24-ноябрь, 25-декабрь, № 10, № 11, № 12; 2005-йисан 26-январь, № 1.
33. Чи чкайрин тIварар. Муьзеффер Меликмамедов. 2005-йисан 25-февраль, 26-март, 24-май, 22-июнь, 28-июль, 20-август, 14-сентябрь, 20-октябрь, 20-ноябрь, 27-декабрь, № 2, № 3, № 5, № 6, № 7, № 8, № 9, № 10, № 11, № 12, 2006-йисан 28-январь, 23-февраль, 26-апрель, 25-май, 24-июнь, № 1, № 2, № 4, № 5, № 6.
34. Яргунви Исгьакь Эфенди. Муьзеффер Меликмамедов. 2005-йисан 20-апрель, № 4.
35. Селей лугьуз атуй эллер. Седакъет Керимова. 2005-йисан 22-июнь, № 6.
36. Лезгивилин гьиссни жавабдарвал хкажин. Кичибег Мусаев. 2005-йисан 28-июль, № 7.
37. Симин пагьливанар. Седакъет Керимова. 2005-йисан 22-ноябрь, № 11.
38. Яр алайди, Аурали, Ярали. Седакъет Керимова. 2005-йисан 27-декабрь, № 12.
39. Лезги республикаяр. Муьзеффер Меликмамедов. 2006-йисан 28-январь, № 1.
40. ЭчIехуьр. Седакъет Керимова. 2006-йисан 22-июль, № 7.
41. Уьнуьгъ. Седакъет Керимова. 2006-йисан 28-сентябрь, № 9.
42. Хуьлуьхъ. Седакъет Керимова. 2006-йисан 28-октябрь, № 10.
43. Атанвай гафар. Муьзеффер Меликмамедов. 2007-йисан 24-январь, № 1.
44. Азба. Седакъет Керимова. 2007-йисан 24-январь, 24-февраль, № 1, № 2.
45. СтIур. Муьзеффер Меликмамедов. 2007-йисан 24-февраль, № 2.
46. Яргун. Седакъет Керимова. 2007-йисан 29-март, № 3.
47. М.Ю.Лермонтован эсерра лезгийрин образар. Азиз Мирзебегов. 2007-йисан 29-март, № 3.
48. Хуьруьн мехъер. Седакъет Керимова. 2007-йисан 25-апрель, № 4.
49. Хьил. Седакъет Керимова. 2007-йисан 25-апрель, № 4.
50. Къафкъаздин сад лагьай эфенди. Муьзеффер Меликмамедов. 2007-йисан 25-апрель, № 4.
51. Манкъулидхуьр. Седакъет Керимова. 2007-йисан 27-май, № 5.
52. Ибрагьим эфенди. Муьзеффер Меликмамедов, 2007-йисан 27-май, № 5.
53. Кузун. Седакъет Керимова. 2007-йисан 29-июнь, № 6.
54. ГадацIийихуьр. Седакъет Керимова. 2007-йисан 26-июль, № 7.
55. Кьегьал веледар. Азизрин Севда. 2007-йисан 30-сентябрь, № 9.
56. Чипир. Седакъет Керимова. 2007-йисан 27-ноябрь, № 11.
57. Будугъ чIал кукIвар жезва, арадай акъатзава. Муьзеффер Меликмамедов. 2007-йисан 29-декабрь, № 12.
58. Манидиз элкъвей уьмуьр. Седакъет Керимова. 2008-йисан 29-январь, № 1.
59. Агъа Лакар. Седакъет Керимова. 2008-йисан 29-январь, № 1.
60. «Аршин мал алан» гьикI сейли хьанай? Гуьлхар Гуьлиева. 2008-йисан 29-январь, № 11.
70. ЦIуру Худат. Седакъет Керимова. 2008-йисан 28-февраль, № 2.
71. Сумаг. Седакъет Керимова. 2008-йисан 28-февраль, № 2.

72. Лацар. Седакъет Керимова. 2008-йисан 31-март, № 2.
73. Уьмуьрдин саврухар. Седакъет Керимова. 2008-йисан 30-апрель, № 4.
74. Женгчи шаир. Седакъет Керимова. 2008-йисан 18-июль, № 6.
75. Хурай. Седакъет Керимова. 2008-йисан 26-сентябрь, № 8.
76. Аваран. Седакъет Керимова. 2008-йисан 29-ноябрь, № 10.
77. Кьве дуст, кьве алим. Седакъет Керимова. 2008-йисан 29-ноябрь, № 10.
78. 1741-йисан сед. Муьзеффер Меликмамедов. 2009-йисан 30-май, № 5.
79. Туьркияда авай чи хайибур. Седакъет Керимова. 2009-йисан 30-май, № 5.
80. Шарвили. Седакъет Керимова. 2009-йисан 25-июль, № 7.
81. Европадин чемпион. Азизрин Севда. 2009-йисан 29-август, № 8.
82. Ван алачир кьиникь. Муьзеффер Меликмамедов. 2009-йисан 24-октябрь, № 10.
83. Ивидин звал – ватандин ял. Мердали Жалилов. 2009-йисан 24-октябрь, № 10.
84. Хьран кIвал. Седакъет Керимова. 2010 йисан 27-февраль, № 2.
85. ТIигьиржалди цIугъзава. Седакъет Керимова. 2010-йисан 30-апрель, № 4.
86. Агьмед Жавад Хуьлуьхъа. Седакъет Керимова. 2010-йисан 31-июль, № 6.
87. Сулейман эфенди. Муьзеффер Меликмамедов. 2010-йисан 31-июль, 28-август, 30-сентябрь, № 6, № 7, № 8.
88. Ирид рушан кьиса. Муьзеффер Меликмамедов. 2011-йисан 28-январь, № 1.
89. Дидед чIал гьи гьалда ава? Седакъет Керимова. 2011-йисан 19-февраль, № 2.
90. Чи руьгь хкаж хьана. Муьзеффер Меликмамедов. 2011-йисан 23-апрель, № 4.
91. Мадни лезги мехъерикай. Седакъет Керимова. 2011-йисан 30-июль, № 7.
92. Дидед чIалаз икрамзава. Седакъет Керимова. 2011-йисан 27-октябрь, № 10.
93. «Самур» чи ивидин дамар я. Ярали Яралиев. 2011-йисан 26-ноябрь, № 11.
94. КIвач галкIурун?... Муьзеффер Меликмамедов. 2011-йисан 24-декабрь, № 12.
95. КIватIалдик вужар квай? Муьзеффер Меликмамедов. 2012-йисан 17-февраль № 2.
96. Сенятди квадарна. Седакъет Керимова. 2012-йисан 17-февраль, № 2.
97. Дуьньядиз сейли хьиливияр. Седакъет Керимова. 2012-йисан 28-апрель, № 4.
98. Уьзейир Гьажибегован лезги дустар. Муьзеффер Меликмамедов. 2012-йисан 26-май, № 5.
99. Тарихдиз элкъвена. Азизрин Севда. 2012-йисан 22-июль, № 6.
100. Кавказдин Албаниядин чIаларикай. Гьарун Ибрагьимов. 2012-йисан 22-июнь, № 6.
101. ЧIехи Муругъ. Седакъет Керимова. 2012-йисан 27-июль, № 7.
102. ЧIалан женгчи хьиз. Муьзеффер Меликмамедов. 2012-йисан 29-сентябрь, № 9.
103. Халкьдиз экв гайи гъед. Гьажи Гашаров. 2012-йисан 24-октябрь, № 10.
104. Багъриди хьайи тежгел. Мегьамед Ибрагьимов. 2013-йисан 28-февраль, № 2.
105. Лезги Гьамди. Муьзеффер Меликмамедов. 2013-йисан 27-апрель, 22-май, 21-июнь 26-июль, № 4, № 5, № 6, № 7.
106. Вучиз рехне кутазва? Седакъет Керимова, Муьзеффер Меликмамедов. 2014-йисан 25-январь, № 1.

107. ЧIалав акатайвал эгечI тийин. Агьмедулагь Гуьлмегьамедов, Фаида Гьаниева, Гьаким Къурбан, Фейзудин Нагьиев. 2014-йисан 25-июль, № 7.
108. Къалабулух акатна. Ярали Яралиев. 2014-йисан 28-август, № 8.
109. Халкьдин манийрин фестиваль. Седакъет Керимова. 2014-йисан 28-август, № 8.
110. Арчи чIал - гъвечIи чIал? Муьзеффер Меликмамедов. 2015-йисан 30-январь, № 1.
111. Ваз вуч кIанзава «Алам»? «Самур». 2015-йисан 28-июль, № 6.
112. Къамбадин аламат. Седакъет Керимова. 2015-йисан 28-июль, № 6.
113. Ярославлда лезги мярекат. Седакъет Керимова. 2015-йисан 23-декабрь, № 11.
114. Асирдилай яргъи рехъ. Азиз Мирзебегов. 2015-йисан 23-декабрь, № 11, 2016-йисан 28-январь, № 1.
116. ЧIалаз икрам ийин. Седакъет Керимова. 2016-йисан 26-апрель, № 3.
117. Мукьуфар авай къази. Муьзеффер Меликмамедов. 2016-йисан 20-июль, 30-август, 30-сентябрь, № 6, № 7, № 8.
118. Фетали хан шаир тир. Гуьлхар Гуьлиева. 2016-йисан 20-июль, № 6.
119. Къени крар авур хан. Гуьлхар Гуьлиева. 2016-йисан 30-август, № 7.
120. Малла Агьмед. Муьзеффер Меликмамедов. 2016-йисан 26-ноябрь, 22-декабрь, № 10, № 11. 2017-йисан 28-январь, 24-февраль, 18-март, № 1, № 2, № 3.
121. Кьегьалар рекьидач. Седакъет Керимова. 2017-йисан 24-февраль, № 2.
122. Азизан алем. Седакъет Керимова. 2017-йисан 24-февраль, № 2.
123. Чна гьикI кхьин? Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 26-апрель, № 4.
124. ЦIуз аватай хуьр. Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 26-апрель, № 4.
125. Тарихдив авайвал эгечIин. Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 27-май, № 5.
126. Квахьзава чи хуьрер... Седакъет Керимова. 2017-йисан 21-июль, № 6.
127. Винел акъудзавачир делилар. Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 30-август, 30-сентябрь, № 7, № 8.
128. Дагълар гъарикI я. Седакъет Керимова. 2017-йисан 27-октябрь, № 9.
129. Чакай гьикI мусурманар хьанай? Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 25-ноябрь, № 10.
130. Къефле кукIварай Абдуллагь. Муьзеффер Меликмамедов. 2017-йисан 25-ноябрь, 29-декабрь, № 10, № 11.
131. ЧIалаз гуьмбет хкажна. Седакъет Керимова. 2017-йисан 29-декабрь, № 11.
132. Гьамзат ЦIадасади СтIал Сулейманаз бахшай эсерар. Аида Гашарова. 2018-йисан 27-январь, № 1.
133. Муьшкуьр. Муьзеффер Меликмамедов. 2018-йисан 28-февраль, № 2.
134. ЛалакI. Азизрин Севда. 2018-йисан 28-февраль, № 2.
135. Билистан, я тахьайтIа Билисан? Муьзеффер Меликмамедов. 2018-йисан 29-июнь, № 5.
136. 300 йисан вакъиаяр. Гуьлхар Гуьлиева. 2018-йисан 29-июнь, № 5.
137. Камарван. Седакъет Керимова. 2018-йисан 25-июль, № 6.
138. Кьадардиз тIимилбур. Муьзеффер Меликмамедов. 2018-йисан 18-август. № 7.

139. ЧIехи сед. Седакъет Керимова. 2018-йисан 26-сентябрь, № 8.
140. Хуьрерин гьуьжет алай тIварар. Муьзеффер Меликмамедов. 2018-йисан 26-сентябрь, 28-ноябрь, № 8, № 9.
141. ЧIал хайтIа дидейри. Севда Азизрин. 2018-йисан 28-ноябрь, № 9.
142. Императордин университетда кIелнай. Тамилла Бекерова. 2018-йисан 28-ноябрь, № 9.
143. Муъминатан цIар амукьна. Гуьлхар Гуьлиева. 2018-йисан 28-ноябрь, № 9.
144. Чун гьикI муьтIуьгъарзавай? Муьзеффер Меликмамедов. 2019-йисан 25-январь, 28-февраль, 30-март, 25-май, 28-июнь, № 1, № 2, № 3, № 4, № 5.
145. Княздин савкьват. Гуьлхар Гуьлиева. 2019-йисан 28-февраль, № 2.
146. Руьгь квахьзава. Седакъет Керимова. 2019-йисан 31-июль, № 6.
147. Масламадин икьрар. Муьзеффер Меликмамедов. 2019-йисан 28-сентябрь, № 8.
148. СтIал Сулейманаз икрамна. Седакъет Керимова. 2019-йисан 26-октябрь, № 9.
149. Чи хуьрерин тIварар. Муьзеффер Меликмамедов. 2019-йисан 22 ноябрь, 25-декабрь, № 10, № 11, 2020-йисан 30-январь, 28-февраль, 18-март, № 1, № 2, № 3.
150. Мили гаф. Севда Азизрин. 2019-йисан 25-декабрь, № 11.
151. РикIелай тефир мярекат. Гуьзел Межидова. 2020-йисан 28-февраль, № 2.
152. «Къайи рагъ» экранриз акъатзава. Седакъет Керимова. 2020-йисан 28-февраль, № 2.
153. Дидед чIал ватан я. Седакъет Керимова. 2020-йисан 18-март, 15-август, № 3, № 5.
154. ТIвар квахьнавай шегьер. Гуьлхар Гуьлиева. 2020-йисан 18-март, № 3.
155. Хъимил. Седакъет Керимова. 2020-йисан 10-июль, № 4.
156. «Молла Несреддин» Дагъустанда. Гуьлхар Гулиева. 2020-йисан 31-октябрь, № 7.
157. Кьил кьазвачир рехнеяр. Муьзеффер Меликмамедов. 2020-йисан 30-ноябрь, № 8.
158. Ханбутай бег Яргунви. Муьзеффер Меликмамедов. 2021-йисан 27-май, 25-июнь, № 4, № 5.
159. Хуьлуьхъ Тават. Муьзеффер Меликмамедов. 2021-йисан 30-сентябрь, № 6.
160. Чун чал гьалдарнай. Гуьлхар Гуьлиева. 2021-йисан 30-сентябрь, № 6.
161. Шамилан хъел. Гуьлхар Гуьлиева. 2021-йисан 30-октябрь, № 7.
162. Кьурагь пачагьлугъ. Муьзеффер Меликмамедов. 2021-йисан 30-декабрь, № 8.
163. Султан хьайи лезги. Гуьлхар Гуьлиева. 2021-йисан 30-декабрь, № 8.

Azərbaycan dilində

1. Aman, ayrılıq. Sədaqət Kərimova. 1 oktyabr 1997-ci il, № 4.
2. “Pələng” əməliyyatı. Müzəffər Məlikməmmədov. 5 noyabr 1997-ci il, № 6.
3. Qanlı dərə. Müzəffər Məlikməmmədov. 5 noyabr, 24 dekabr 1997-ci il, № 6, № 7; 7 yanvar, 21 yanvar, 17 fevral, 17 mart, 8 aprel, 22 aprel 1998-ci il, № 1, № 2, № 3, № 4, № 5, № 6; 14 yanvar, 11 fevral, 15 aprel, 29 aprel, 13 may 1999-cu il, № 1, № 3, № 7, № 8, № 9.
4. Dünyaya meydan oxuyan Bəhmən. Sədaqət Kərimova. 19 noyabr 1997-ci il, № 8.
5. Bədənindən üzülən başın acı qəhqəhəsi.Telman Mehdixanlı. 3 dekabr 1997-ci il, № 8.
6. O, nadir şəxsiyyət idi. Malik Məhəmmədoğlu. 12 noyabr 1998-ci-il, № 17.

7. Qəbələ radiolakasiya stansiyası Azərbaycan vətəndaşlarına nə verir? Benyaməddin Davud, Dönməz Məcidov. 17 dekabr 1998-ci il, № 19.
8. Zarbikə. Sədaqət Kərimova. 30 dekabr 1998-ci il, № 20.
9. İgidin adı qalar. Sədaqət Kərimova. 15 aprel 1999-cu il, № 7.
10. Mənim kino xatirələrim. Əkbər Fərzəliyev. 12 avqust, 26 avqust, 16 sentyabr 1999-cu il, № 14, № 15, № 16.
11. Samur çağlar, mən ağlaram. Şərafət Dağıstanlı. 30 mart 2000-ci il, № 6.
12. Məhəmməd marşal ola bilərdi. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 avqust 2000-ci il, № 15.
13. F.M.Dostoyevski: "Bir boynu bükülü ləzgi görmədim". 21 sentyabr 2000-ci il, № 16.
14. Admiralın etirazı. Müzəffər Məlikməmmədov. 4 oktyabr 2000-ci il, № 17.
15. Qusarda seçkilər. Sədaqət Kərimova. 14 noyabr 2000-ci il, № 19.
16. Stalin Qotfridi niyə axtarırdı? Müzəffər Məlikməmmədov. 18 yanvar 2001-ci il, № 1.
17. Lev Tolstoyun köməkçisi. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 yanvar 2001-ci il, № 2.
18. Dəlidağsız Dəlidağ. Sədaqət Kərimova. 10 may 2001-ci il, № 6.
19. 23 yaşlı nazir. Müzəffər Məlikməmmədov. 10 may 2001-ci il, № 6.
20. Əziz Əliyevin yetirməsi. Müzəffər Məlikməmmədov. 14 iyun 2001-ci il, № 8.
21. Üçüncü admiral. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 iyul 2001-ci il, № 10.
22. Xalqı xilas edən şair. Müzəffər Məlikməmmədov. 14 sentyabr 2001-ci il, № 12.
23. Böyük teatrın ulduzu. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 sentyabr 2002-ci il, № 7.
24. Fransada uyuyan igid. Müzəffər Məlikməmmədov. 22 noyabr, 28 dekabr 2002-ci il, № 9, № 10; 31 yanvar 2003-cü il, № 1.
25. Şair taleyi. Sədaqət Kərimova. 28 fevral 2003-cü il, № 2.
26. Nadir kəşfin qurbanı. Müzəffər Məlikməmmədov. 26 aprel 2003-cü il, № 4.
27. Cağarlı Hatəm ağa. Müzəffər Məlikməmmədov. 29 avqust 2003-cü il, № 7.
28. Çarın rəqibi. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 sentyabr 2003-cü il, № 8.
29. İstedada görə qisas. Müzəffər Məlikməmmədov. 22 oktyabr 2003-cü il, № 9.
30. Ustad. Sədaqət Kərimova. 24 yanvar 2004-cü il, № 1.
31. El dərdini çəkə-çəkə. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 fevral, 25 mart, 23 aprel 2004-cü il, № 2, № 3, № 4.
32. Yenilməz döyüşçü. Müzəffər Məlikməmmədov. 21 avqust 2004-cü il, № 8.
33. Yeni korifey. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 sentyabr 2004-cü il, № 9.
34. Kreml divarının önündə basdırılmış igid. Sədaqət Kərimova. 21 oktyabr 2004-cü il, № 10.
35. Öküz görməmiş dağ və yaxud rəvayətvari tarix. Sədaqət Kərimova. 25 fevral 2005-ci il, № 2.
36. Tahircal kəndinin tarixi haqqında. İkram Dövlətxanov. 20 oktyabr, 22 noyabr, 27 dekabr 2005-ci il, № 10, № 11, № 12.
37. Polkovnik Ramaldanov. Sədaqət Kərimova. 23 fevral 2006-cı il, № 2.
38.Çempionlar müəllimi. Sədaqət Kərimova. 26 aprel 2006-cı il, № 4.
39. Dad savadsız əlindən. Müzəffər Məlikməmmədov. 26 aprel 2006-cı il, № 4.
40. Böyük Qafqaz alimi. Müzəffər Məlikməmmədov. 24 iyun 2006-cı il, № 6.
41. Feldmarşalın etirafı. Müzəffər Məlikməmmədov. 22-iyul 2006-cı il, № 7.

42. Cəngavər. Müzəffər Məlikməmmədov. 30 avqust 2006-cı il, № 8.
43. Ədalət çarçısı. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 sentyabr 2006-cı il, № 9.
44. Səməd Vurğun: "Ləzgi ellərinə məhəbbətim var". 28 sentyabr 2006-cı il, № 9.
45. İlk qafqazlı kadeti. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 oktyabr 2006-cı il, № 10.
46. Bir səsin sehri. Əfruz Rəhimova. 29 noyabr 2006-cı il, № 11.
47. Lütfəli xan. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 dekabr 2006-cı il, № 12.
48. Möhubəli əfəndi. Müzəffər Məlikməmmədov. 29 mart 2007-ci il, № 3.
49. Tarixi belə öyrətmək olmaz. Fəxrəddin Şahmurov. 27 may 2007-ci il, № 5.
50. Rusiyanın baş filosofu. Müzəffər Məlikməmmədov. 26 iyul 2007-ci il, № 7.
51. Unudulmuş general. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 avqust 2007-ci il, № 8.
52. Qafqaz müridizminin banisi. Müzəffər Məlikməmmədov. 30 sentyabr 2007-ci il, № 9.
53. Məhəmməd Hacıyev fenomeni. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 oktyabr 2007-ci il, № 10.
54. Yusuf xan. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 noyabr 2007-ci il, № 11.
55. Yarəli. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 yanvar 2008-ci il, № 1.
56. Ləzgilər ən təhsilli xalqlardandır. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 fevral 2008-ci il, № 2.
57. Dünyanı fəth edən "Arşın mal alan". Gülxar Güliyeva. 28 fevral 2008-ci il, № 2.
58. Dağıstanın fəxri. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 mart 2008-ci il, № 3.
59. Məhəmməd Səid əfəndi. Gülbəniz Əhmədzadə. 30 aprel 2008-ci il, № 4.
60. Gecələr bulaq başı. Sədaqət Kərimova. 28 iyun 2008-ci il, № 5.
61. İkinci Baqration. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 avqust 2008-ci il, № 7.
62. Alimlər alimi. Müzəffər Məlikməmmədov. 30 oktyabr 2008-ci il, № 9.
63. Tağan pəhləvan. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 fevral 2009-cu il, № 2.
64. Hacı Davud. Müzəffər Məlikməmmədov. 30 sentyabr, 27 noyabr, 30 dekabr 2009-cu il, № 9, № 11, № 12; 30 yanvar, 27 fevral, 20 mart, 30 aprel 2010-cu il, № 1, № 2, № 3, № 4.
65. Təngə pələngi. Müzəffər Məlikməmmədov. 21 may, 22 iyun, 30 iyul, 26 avqust, 30 sentyabr 2011-ci il, № 5, № 6, № 7, № 8, № 9.
66. Tərcümə, yoxsa təxribat? Sədaqət Kərimova, 30 sentyabr 2011-ci il, № 9.
67. Poeziya təxribatçıları ifşa olunmalıdır. Nigar Muradova. 27 oktyabr 2011-ci il, № 10.
68. Qanlı Şaban. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 oktyabr, 26 noyabr, 24 dekabr 2011-ci il, № 10, № 11, № 12.
69. Digah. Müzəffər Məlikməmmədov. 22 iyun, 27 iyul, 30 avqust 2012-ci il, № 6, № 7, № 8.
70. Qədim hurri izləri. Hüseyn Mirtəqəvi. 27 iyul 2012-ci il, № 7.
71. Tənqidbazlıq, yoxsa gözügötürməzlik? Müzəffər Məlikməmmədov. 20 dekabr 2012-ci il, № 12.
72. Qarabağ yanğısı. Sədaqət Kərimova. 22 may 2013-cü il, № 5.
73. Ələkeçməz şeyx. Müzəffər Məlikməmmədov. 29 avqust, 29 oktyabr, 27 dekabr 2013-cü il, № 8, № 10, № 12.
74. Ləzgilər. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 30 sentyabr, 29 oktyabr 2013-cü il, № 9, № 10.
75. Haradadır vətənim? Abdulla Qubalı. 27 noyabr, 27 dekabr 2013-cü il, № 11, № 12.

76. Qrızlar. Sədaqət Kərimova. 27 noyabr 2013-cü il, № 11.
77. Bağdad fakihi. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 fevral 2014-cü il, № 2.
78. Ləzgi bülbülü. Sədaqət Kərimova. 25 aprel 2014-cü il, № 4.
79. Dərbəndin baş alimi. Müzəffər Məlikməmmədov. 25 aprel 2014-cü il, № 4.
80. Dağıstan şiri. Sədaqət Kərimova. 27 iyun 2014-cü il, № 6.
81. Tarixi ad bərpa edilməlidir. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 25 iyul 2014-cü il, № 7.
82. Milli ədavətə rəvac. Müzəffər Məlikməmmədov. 28 avqust 2014-cü il, № 8.
83. Gimri qəhrəmanı. Müzəffər Məlikməmmədov. 26 sentyabr, 25 oktyabr 2014-cü il, № 9, № 10.
84. Ləzgi Əhmədin deyişmələri. Sədaqət Kərimova. 27 fevral 2015-ci il, № 2.
85. Böyük istedad sahibi. Müzəffər Məlikməmmədov. 23 aprel, 28 iyul 2015-ci il, № 4, № 6.
86. Mənim qələm dostum. Sədaqət Kərimova. 29 avqust 2015-ci il, № 7.
87. Möhkəm təməlli ədəbi əlaqələr. Sədaqət Kərimova. 24 sentyabr 2015-ci il, № 8.
88. Öncə mənəviyyat. Sədaqət Kərimova. 20 iyul 2016-cı il, № 6.
89. Bir gizli sədaqətnamə. Gülxar Güliyeva. 30 sentyabr 2016-cı il, № 8.
90. XIX əsr sənətkarları. Sədaqət Kərimova. 28 oktyabr 2016-cı il, № 9.
91. Zabit Rizvanov fenomeni. Sədaqət Kərimova. 26 noyabr 2016-cı il, № 10.
92. Bağışla bizi, Çingiz! Sədaqət Kərimova. 28 yanvar 2017-ci il, № 1.
93. Xəlifənin nəsihəti, yaxud Dərbəndlə bağlı bir həqiqət. Tamilla Bəkərova. 18 mart 2017-ci il, № 3.
94. Türkiyə ləzgiləri. Sədaqət Kərimova. 26 aprel 2017-ci il, № 4.
95. Saxurlar. Sədaqət Kərimova. 27 may 2017- ci il, № 5.
96. Rutullar. Sədaqət Kərimova. 21 iyul 2017-ci il, № 6.
97. Tabasaranlar. Sədaqət Kərimova. 30 avqust 2017-ci il, № 7.
98. Qarabağ salnaməçiləri ləzgilər haqqında. Müzəffər Məlikməmmədov. 30 sentyabr 2017-ci il, № 8.
99. Etnik düşmənçilik. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 yanvar, 28 fevral, 7 aprel 2018-ci il, № 1, № 2, № 3.
100. O qəmli sevinc. Sədaqət Kərimova. 27 yanvar 2018-ci il, № 1.
101. Qusar nahiyəsi 1917-1919-cu illərdə. Müzəffər Məlikməmmədov. 27 yanvar 2018-ci il, № 1.
102. Qusar nahiyəsi 1915-1920-cu illərdə. Müzəffər Məlikməmmədov. 19 may 2018-ci il, № 4.
103. Bakıya köməyə gələn ləzgilər. Müzəffər Məlikməmmədov. 19 may 2018-ci il, № 4.
104. Ləzgi çörəyi. Sədaqət Kərimova. 19 may 2018-ci il, № 4.
105. Udilər. Sədaqət Kərimova. 29 iyun 2018-ci il, № 5.
106. "Ləzgiyyə" toponimi haqqında. Müzəffər Məlikməmmədov. 29 iyun 2018-ci il, № 5.
107. Təbiət haray çəkir. Sədaqət Kərimova. 18 avqust 2018-ci il, № 7.
108. Metodikadan kənar kitab. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 28 noyabr 2018-ci il, № 9.

109. Bir xalqın iki əlifbası? “Samur” Ləzgi Milli Mərkəzi. “Samur” qəzeti redaksiyası. 28 noyabr 2018-ci il, № 9.
110. Əsin: bu adı ona Əhməd Cavad verib. Sədaqət Kərimova. 28 noyabr 2018-ci il, № 9.
111. Ləzgi əlifbası tarixindən. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 19 dekabr 2018-ci il, № 10.
112. Ləzgi dilini öyrənən vəzir. Gülxar Güliyeva. 19 dekabr 2018-ci il, № 10.
113. Qusar nahiyəsi 1913-1922-ci illərdə. Müzəffər Məlikməmmədov. 25 yanvar 2019-cu il, № 1.
114. Görüş oldu, amma düyün açılmadı. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 28 fevral 2019-cu il, № 2.
115. Əlifbamıza əl dəyməyin! 20 oxucunun fikirləri. 30 mart 2019-cu il. № 3.
116. Xınalıqlılar. Sədaqət Kərimova. 25 may 2019-cu il, № 4.
117. Mətbuatımızın Əli Şamili. Sədaqət Kərimova. 28 iyun 2019-cu il, № 5.
118. Ceklər. Sədaqət Kərimova. 28 iyun 2019-cu il, № 5.
119. Quba qəzasında antisovet çıxışları. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 iyul, 28 sentyabr, 26 oktyabr 2019-cu il, № 6, № 8, № 9.
120. Rəşadətli general. Müzəffər Məlikməmmədov. 31 avqust 2019-cu il, № 7.
121. Zeyxur akademiyası. Sədaqət Kərimova. 28 sentyabr 2019-cu il, № 8.
122. Ləzgi dili. Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 22 noyabr 2019-cu il, № 10.
123. Buduqlar. Sədaqət Kərimova. 25 dekabr 2019-cu il, № 11.
124. Ağullar. Sədaqət Kərimova. 30 yanvar 2020-ci il, № 1.
125. 113 il əvvəl Həzrədə nə baş vermişdi? Müzəffər Məlikməmmədov. 30 yanvar 2020-ci il, № 1.
126. Ləzgi qaçaqları. Müzəffər Məlikməmmədov. 10 iyul, 5 avqust, 26 sentyabr, 31 oktyabr 2020-ci il, № 4, № 5, № 6, № 7.
127. Arçilər. Sədaqət Kərimova. 26 sentyabr 2020-ci il, № 7.
128. Qarabağda tarix yazan igidlər. Sədaqət Kərimova. 30 noyabr 2020-ci il, № 8.
129. Necə başa düşək? İmran Rzayev, Sədaqət Kərimova, Müzəffər Məlikməmmədov. 18 mart 2021-ci il, № 2.
130. Tariximizə daha bir nəzər. Müzəffər Məlikməmmədov. 18 mart 2021-ci il, № 2.
131. Könül sevdası. Sədaqət Kərimova. 27 may 2021-ci il, № 4.
132. Qrız kəndi. Sədaqət Kərimova. 30 sentyabr 2021-ci il, № 6.
133. Türkiyədə Dağıstan ruhu. Sədaqət Kərimova. 30 oktyabr 2021-ci il, № 7.
134. Haputlar. Sədaqət Kərimova. 30 dekabr 2021-ci il, № 8.

На русском языке

1. На границе все спокойно. Седагет Керимова. 19 ноября 1997 г., № 7.
2. Вечная любовь. Севда Азизрин. 29 апреля 1999 г., № 8.
3. Открытое письмо ученым, писателям, журналистам Дагестанской Республики. Седагет Керимова, Музаффар Меликмамедов. 1 июля 1999 г., № 12.

4. Азиз Алиев проявил постоянную заботу о национальных языках. Музаффар Меликмамедов. 22 июля 1999 г., № 13.
5. Национальное многоцветие Грузии. Седагет Керимова. 10 февраля 2000 г., № 3.
6. Что вы знаете о нас? Севда Азизова. 30 марта 2000 г., № 6.
7. Мейрам. Седагет Керимова. 14 декабря 2000 г., № 21.
8. Микаил. Седагет Керимова. 14 сентября 2001 г., № 12.
9. Пиральцы (незаконченная повесть). Агаверди Агавердиев. 15 ноября 2001 г., № 14.
10. От Клапрота до Шульце. Седагет Керимова. 23 мая 2002 г., № 5.
11. Трагедия в Бамьяне. Дарвин Велибеков. 21 июня 2002 г., № 6.
12. Горец. Седагет Керимова. 28 сентября 2002 г., № 7.
13. Горький урок истории. Осман Касымов. 21 июня 2003 г., № 6.
14. Знаменитая династия. Седагет Керимова. 19 декабря 2003 г., № 11.
15. Еще раз об этимологии слова «лезги». Ильхам Гаджимурадов. 19 декабря 2003 г., № 11.
16. Лезгинский дем в Бонне. Азизрин Севда. 24 января 2004 г., № 1.
17. Какой светильник разума угас. Джонрид Ахмедов. 21 октября 2004 г., № 10.
18. Тайна смерти Есенина. Азад Ширализаде. 22 июня 2005 г., № 6.
19. Пушкин и Земфира. Севда Азизрин. 28 июля 2005 г., № 7.
20. Сгоревшие рукописи или куда течет «Тихий Дон». Азад Ширализаде. 20 августа 2005 г., № 8.
21. Одиссей из Чипира. Седагет Керимова. 14 сентября 2005 г., № 9.
22. Демиург собственной судьбы. Азизрин Севда. 22 ноября 2005 г., № 11.
23. Кто такой Шарвили? Дарвин Велибеков. 28 января 2006 г., № 1.
24. История древний автор. Дарвин Велибеков. 24 июня 2006 г., № 6.
25. Открытое письмо автору книги «Лезгинский словарь» Анеле Ордухан. Седагет Керимова. 22 июля 2006 г., № 7.
26. Истоки лезгинского языка. Дарвин Велибеков. 30 августа 2006 г., № 8.
27. Великий архитектор башен смерти. Николай Иванов. 28 сентября 2006 г., № 9.
28. Известный лезгинский ученый США. Лейла Амирова. 28 сентября 2006 г., № 9.
29. Была ли у дагестаноязычных народов в древности своя писменность? Ильхам Гаджимурадов. 28 октября 2006 г., № 10.
30. Гордость отечественной науки. Музаффар Меликмамедов. 28 октября 2006 г., № 10.
31. С любовью к детям. Азизрин Севда. 25 ноября 2006 г., № 11.
32. Дружба на века. Зарема Велиханова. 23 декабря 2006 г., № 12.
33. Душе хочется лирики. Фехреддин Оруджев. 24 января 2007 г., № 1.
34. Если бы найти друга. Анна Барткулашвили. 24 февраля 2007 г., № 2.
35. История редактированию не подлежит. Седагет Керимова. 29 марта 2007 г., № 3.
36. Лезгинская опера «Шарвили». Маймусат Коркмасова. 29 марта 2007 г., № 3.
37. Дербент город межнационального согласия, мира и благополучия. Музаффар Меликмамедов. 31 августа 2007 г., № 8.
38. Лезгины Германии. Седагет Керимова. 30 сентября 2007 г., № 9.

39. Светлая душа. Алия Шарифова. 23 октября 2007 г., № 10.
40. Великий канатоходец. Азизрин Севда. 27 ноября 2007 г., № 11.
41. Тайны всемирного потока. Ильхам Гаджимурадов. 29 января 2008 г., № 11.
42. Ученый с большой буквы. Азизрин Севда. 28 июня 2008 г., № 5.
43. Зейналабдин Тагиев в истории Азербайджана и Дагестана. Адил-Герей Гаджиев. 30 октября, 29 ноября 2008 г., № 9, № 10.
44. Вагиф и его команда. Седагет Керимова. 29 ноября 2008 г., № 10.
45. Гость с Дальнего Востока. Седагет Керимова. 30 декабря 2008 г., № 11.
46. Философия дема. Седагет Керимова. 28 февраля 2009 г., № 2.
47. Цена молчания. Юлия Ушакова. 28 февраля 2009 г., № 2.
48. Яран сувар. Седагет Керимова. 20 марта 2009 г., № 3.
49. Ким. Седагет Керимова. 29 апреля 2009 г., № 4.
50. Праздник цветов. Седагет Керимова. 26 июня 2009 г., № 6.
51. Письмо из Белоруси. Фейзудин Нагиев. 26 июня 2009 г., № 6.
52. Необыкновенная Пенкер. Седагет Керимова. 29 августа 2009 г., № 8.
53. Мел. Седагет Керимова. 24 октября 2009 г., № 10.
54. Круиз Джумбера. Седагет Керимова. 30 января 2010 г., № 1.
55. Подвиг. Седагет Керимова. 28 января 2011 г., № 1.
56. «Яран сувар» в Москве. Азизрин Севда. 31 марта 2011 г., № 3.
57. «Сувар» представил Азербайджан на фестивале в Турции. Мирвари Шихова. 30 сентября 2011 г., № 9.
58. За что люблю и ценю газету «Самур». Мамедага Сардаров. 30 сентября 2011 г., № 9.
59. С любовью к Кавказу. Седагет Керимова. 26 мая 2012 г., № 5.
60. Экскурс в прошлое. Музаффар Меликмамедов. 26 мая 2012 г., № 5.
61. Карл фон Ган. Седагет Керимова. 22 июня 2012 г., № 6.
62. Драматическая проза писателя. Курбан Акимов. 30 августа 2012 г., № 8.
63. Унейзат Мейланова. Седагет Керимова. 27 ноября 2012 г., № 11.
64. Мартин Хаспельмат. Седагет Керимова. 20 декабря 2012 г., № 12.
65. О человеке, умеющем делать жизнь ярче. Седагет Керимова. 26 июля 2013 г., № 7.
66. Страна любви Расула Гамзатова. Азизрин Севда. 27 ноября 2013 г., № 11.
67. Спасенные жизни. Лейла Амирова. 25 января 2014 г., № 1.
68. Говори со мной по-лезгински. Мирвари Шихова. 27 февраля 2014 г., № 2.
69. Загадки этрусков. Николай Непомнящий. 18 марта 2015 г., № 3.
70. Рабари. Седагет Керимова. 23 апреля 2015 г., № 4.
71. Армяне обиделись на лезгин. Лятиф Мустафаев. 23 мая 2015 г., № 5.
72. Хранитель родного языка. Седагет Керимова. 22 октября 2015 г., № 9.
73. Тропою слез. Прохор Ежов. 22 октября. 2015 г., № 9.
74. Вернуть народу правду о его истории. Музаффар Меликмамедов. 20 ноября 2015 г., № 10.

75. Покорение. Газета «Самур» на вершине Эльбруса. Чингиз Абдуллаев. 30 августа 2016 г., № 7.
76. Сказочная страна. Седагет Керимова. 30 августа 2016 г., № 7.
77. И словом можно лечить. Музаффар Меликмамедов. 28 октября 2016 г., № 9.
78. Тепло родного очага на чужбине. Седагет Керимова. 18 августа 2018 г., № 7.
79. Лезгинские вечера на казахстанской земле. Незакет Гаджибалаева. 28 ноября 2018 г., № 9.
80. В цветнике Гурипери. Седагет Керимова. 19 декабря 2018 г., № 10.
81. Кто придумал алфавит? Азизрин Севда. 19 декабря 2018 г., № 10.
82. Нужен новый закон. Седагет Керимова. 28 февраля 2019 г., № 2.
83. Лезгины мира. Встреча с известным американцем. Министерство Культуры Азербайджана. 30 марта 2019 г., № 3.
84. Героизм, не имеющий аналога. Седагет Керимова. 31 июля 2019 г., № 6.
85. Мое богатство. Азизрин Севда. 31 июля 2019 г., № 6.
86. Гордый и стойкий лезгин. Седагет Керимова. 31 августа 2019 г., № 7.
87. Кавказский орел. Азизрин Севда. 28 сентября 2019 г., № 8.
88. Наш железный герой. Афет Эфендиева. 26 октября 2019 г., № 9.
89. Долгая любовь моя. Теяра Велиметова. 25 декабря 2019 г., № 11.
90. Будущая оперная дива. Теяра Велиметова. 30 января 2020 г., № 1.
91. Рассказ об интересном человеке. Барият Камалдинова. 30 января 2020 г., № 1.
92. Лекарь человеческих сердец. Шайдабег Мирзоев. 18 марта 2020 г., № 3.
93. Тяжеловес азербайджанской науки. Седагет Керимова. 10 июля 2020 г., № 4.
94. Душа моя дотла сгорела. Азиз Мирзебеков. 30 ноября 2020 г., № 8.
95. Ученый с мировой славой. Седагет Керимова. 29 января 2021 г., № 1.
96. Пример самоотверженности. Седагет Керимова. 18 марта 2021 г., № 2.
97. Нищая дочь миллионера. Седагет Керимова. 28 апреля 2021 г., № 3.
98. Отголоски кавказской войны. Азизрин Севда. 28 апреля 2021 г., № 3.
99. Прорубим окно в Европу. Наргиз Абдуллаева. 30 октября 2021 г., № 7.
100. Необычный мир Алияра. Севда Азизрин. 30 декабря 2021 г., № 8.

«САМУРДИ» ВУЧ АВУНА?

«САМУРДИ» ВУЧ АВУНА?

Алавей 20 йисан къене чи вердешвайи чIехи агалкъун хайи чIал хуьн ва вилик тухун тIвар. Газетди и гар вахт ара дандекъ жезе «Лугъа. ТIвекIай «Белиджаббуру «Самурди» чIехи женгин зегьме. Газетди 3000-дин алакьда кьведин ва чIехи кIвалер кьатIарин аквазвай гафар арадал тахьна. Вичерадни лезги иногоцифрин илемдин рекъемдин батвар гана, абур чарухьун методикадин яратмишунин. Сифте яз «Самурди» лезги чIехи группадик аквазвай «Затирин се» йиса месседар чIугвадин, гекъигунин рекъемдин, самал яцIарухьунин.

Газетди алай вахтунда чи къелемчIухьур гегьеншдиз машфал кьилихъай абурадин цIийи гафар арадал гьахьа. Кьуьл чIехи дандекъар авай виликрадин кьилихъ гафар вилер акъудна.

Чи чIалан алимар чирна

Гьажибег Гьажибегов

Мегьамед Гьажиев

Увайсат Мейланова

Бупар Талибов

Шихгьеддин Сеидов

Рашидин Гьайдаров

Агьмедулагь Гьажигьамедов

Фенда Гьажиева

Газетдин журналистри ва маса авторри чи чIалан алимрин гъилерин рекьяй яратмишунриз кьилдин кIвалер-кIвалахар кьабулна. Мегьамед алимар тир Гьажибег Гьажибегован, Мегьамед Гьажиеван, Увайсат Мейлановадин, Шихгьеддин Сеидовдин, Бупар Талибовдин, Рашидин Гьайдаровдин, Агьмедулагь Гьажигьамедовдин, Фенда Гьажиевадин агакьунар ачухдайвай очеркри «Белиджаббуруз и сейли инсанриз цIийи дериндар агакьарна. Газетди сифте яз вичин лезгийрин Африка лугьувай Увайсат Мейланова Кьуба патан хуьряро экспедициядиз хьайи вахтунда ягъанвай кIвалахрин чIехи. КIелиджаббуруз газетдин чинрай чи маса алимарин чар хьана.

Руьгь кутадай макъалаяр кхьена

ЭкъечIиз 15 йисуз газетдин чинрин «Лалаз талухьайвай 400-дан агакьна макъалайрин очеркар акъатна. Абурукай 35 макъалади редакциядин 3880 чар гьана. Сини 4 агьуьр кас «Лалаз галаз алакьалу тир дискуссиядик эчеIна. Кьведалай и месседи халадин гонаи гегьеншиз кьатар желбна. Гьавилай редакциядин Баку ва чIара-чIара районра «Белиджаббуруз галаз гуьрушмар ва маса телефар кьилиз тухвана. Чи дискуссиядин кьецепатан уьлкьейрин «Лалаз пешекаририн агудна. Россиядай, Туьркиядай, Германиядай, Американдин Седлаяй Штатрай, Франциядай, Норвегиядай, Англиядай, Къазахстандай ва маса уьлкьейрай шумудни са «Лалан алимар редакциядин ихтиярда. Чна газетдин чинрал абурукай макъалайрин акъудна.

1998-йисан 21-январдиз «Лал» тIвар гана газетда кардик кутур чIехи кIвалах. «Лал хуьн ва вилик тухун чи кьилин мисседал тахьна. Чун «Белиджаббуруз лезги «Лал дунядин кьадин ва чIехи чIалариз тирди гьяварда тваз, ам «Инсанриз алахъна. Гьа ял, газетда «Дидед чIал гьарай, дидед чIал гьарай...», «Дидед чIал гьи гьалда ава?» тIвар чинрин пайда хьана. ЧIалазай са шумуд чин, «Чи чIал, чи тIал», «Гафарин хуьн, абурун вирализ», «Лезги чIалазай истилатар», «ЧидачIа - чIара?», «Чалан миллияд хуьн», «Чир хьуьз», «Известные лезгиноведы» ва маса рубрикайрик квез сад садазай маракълу макъалар гуз акурна. «Белиджаббуруз газет гьевесдидан кьилиз. Чара-чара макъалар гьлен Азербайжанда, гьамин Дагъустанда чIехи дискуссиядин себеб хьана.

Седлаят Керимовадин 1998-йисан январ-февраль вирдар газетда чап хьайи «Профессордин жавап» очеркди «Белиджаббур «Вичин сагърайчиз. Хайи чIал квез къимачир алимрин жавабдин кьилихъай очеркди «Белиджаббуруз акъван эсирвай хьи, абуру редакциядин 236-чар рикIярдай. Гьафбуру авторрин очеркди са бегьем гафар чIехи чIарарин кьилдин кIвалах тирди. «Чал халадин тарихдин ва, медениятдин, делетдин и гьайратди. Сад лагьайди квадрималь кьетIенай экъечIзавай хуьн жедач». Гьуьрьялай журналистрин Дагъустандин машгьур лезги алимрихъ кьечIур интервьюрин, адан «Катра макьада карс жедач», «Чи гафарикIар», «Чалаз жезчIо», «Увайсат» тIвар макъалайри, «Чабанна Чал» цIарди, «Чалаз балладин» гьикьадни ва маса жергедин «Белиджаббуруз гьасдар коврна, абурун хайи чIал мадни пара кIанрна. «Катра макьада карс жедач» макъала яхпах Азербайжанда, гьавилай Дагъустандани «Лезги дискуссиядин себеб хьана. Гьатта «Лезги газетдин чинрин и макъалади «Белиджаббурун фикирар акъатна.

Гьа ял, чи Чал «Инсанриз квегьди кьил кьуна. И карда Мукьаффар Мелихмамедован «Чал вилик тухун, чIур тийиз», «Гафар чIалан дишет я», «Лезги Чи халадин тIвар тир и гафунин этимон гьавI тайинарнава», «Лезги чIалар», «Лезги чIал къатIан чIалар», «Будуьл чIал куьлер жез ярадай акъатзава» тIлеп макъалайрини чIехи роль къугьвана. И макъалайрихъ акъатна «Белиджаббуруз редакциядин 300-дан агакьна чIарар рикIярна. М.Мелихмамедован 2005-2006-йисарин чап хьайи «Чи чIалдин тIварар» очеркди яхпах ван авуна. А очеркдин Дагъустандин чIалан алимри лайихлу кьимет гана. Вучиз лагьайтIа антрополог сифте яз дуьз чIалариз, юкьван асиррин ва XVI-XX асиррин чIалариз гьатнавай лезги куьлерихди кьатIарин тIварар акъатнавиз, абуруз умумзагь сивяй гьикьван. И сенгьяб 1830-дин асирдиз лезги куьлерихди кьатIарин тIварар гьатна. Ада гьакIан алай вахтунда Дагъустандин ва Азербайжандин лезгияр яшамиш жезвай куьлерин цIийи ницелар гьикьурна.

Газетдин чинрал гьакIан чи машгьур чIалан алим, Россиядин Тебиат Илимрин Академиядин академик Агьмедулагь Гьажигьамедован, профессор Ярали Ярлыкован, тIвар-ван авай шаир, филологиядин илимрин доктор Фейрудин Нагьиван, сейли художник ва публицист Дарвин Велибегован, Германиядиз яшамиш жезвай Чалан поэзиядин Иллъин Гьажимурадован ва маса вирлу авторрин макъалаярни акъатна. Абурун кьилихъ экъечIна «Белиджаббуру редакциядин 400-дан агакьна чIарар рикIярна.

Дагъвар акьалмайла, чIал «Самурдин» кьилин тема хьана ва газетдихъ хайи чIал «Инсанриз, адан виликрал хуьз, вилик тухуз кIанзна.

● Лезгидин сад лагьай ва виридалайн чIехи кIвалах адан чIал я. Агьуьр йисар алатнатIани, гьикьван кIвевер гьатнатIани, чи чIал квахьиз. Вучиз лагьайтIа ам дегьлиманрин гьаф кьадарту чIалариз я.

Гьажибег ГьажибегоВ

● Вичин халадинин вичин чIалаз гьуьрмат тийизвай касди патан халадиз ва патан чIаларинин гьуьрмат яйидач. Чалари арада дидед чIал сад лагьай чкадал ала. Эхь ял жуван чIал хъсандиз чирз, алпа патан чIалариз эгечIа.

Мегьамед ГьажиеВ

● Пайгьатдал хьиз, чIалалди чи алайди я. Аялди чIехи жезва, дегьлиз жезва. Бегьем гафар арадал акъатайтIа, цIийидур арадал къезва...

ЧIал атIанз заттI я хьи, адан акатайвал эчIуьлдавач туш. ЧIал виликдихъ тухун патал вири шартIарикай винидихъ кьачуна кIанда. Инихъ цIийи гафар арадал гьядай такьатрикай.

Агьмедулагь ГЬУЬЛМЕГЬАМЕДОВ

● Лезги чIал вичиз хъсан гелякат авай чIал я. Адал разивай, ам «Белиджабб инсанар пара ава. Абуру сагърай хайи чIал гьадардиз... Са дегьлди рикI кьадарна - лезгиноведрин кьадар кьведалай пара жезва... Лезги литературный чIал гьар вер вичихай вири фикирар вичихаз лугьуз жедай, вичиз чIал я.

МИХАИЛ АЛЕКСЕЕВ

Къецепатан алимрихъ галаз санал кIвалахна

Марианна Вооро Моор

Мартин Хаспельмат

Йоанн Киккоран

Мартин Дикинг

Михаил Алексеев

Жель Отье

Лезги чIал ахтармишдайла «Самурдин» коллективди вичин йисара кьецепатан алимрихъ галаз санал кIвалахна. Эхь ял «Белиджаббуруз чи Чалахъ галаз машгьул кьецепатан алимар чирна. Д.Кларот, А.Шифнер, Р.Эркерт, А.Дирр, П.Успар, В.Шульц, М.Хаспельмат, М.Беерли Моор, Ж.Отье ятIан машгьур алимри чи чIал ахтармишунрик гьиссятин пай кутунатIа къазурна.

С.Керимовади «Известные лезгиноведы» рубрикадик квез газетдин чинрал акъудай «Мейранн», «Барон Услар», «Миклю», «От Клапрота до Шульца», «Михаил Иллиев» ятIан макъалаяр «Белиджаббуруз гьаф худдиз кьабулна.

1997-йисалай инихъ редакциядин кьецепатан шумудни са машгьур чIалан алимар ишлеви. Мисал яз Англиядай атай профессор Дейвд Кларк, Россиядай атай РИА-дин Чалан Институтдин директордин заместитель, филологиядин илимрин доктор Михаил Егорович Алексеев, пешекарар адин Петр Козловский, Туьркиядай тир Сердъян Актопрак, Американдай тир Йоанн Киккоран, Германиядай тир Мартин Дикинг ва масабур кьатурвал жедач. Идалай гьейри лезги чIал ахтармишун патал Американдин Седлаяй Штатрай, Норвегиядай, Венгриядай, Германиядай, Франциядай, Украинадай чи уьлкведин атай чIалан пешекарирни редакциядин илифна. Кьецепатан алимри ва пешекарри «Самурдин» коллективдихъ галаз гилин литературный лезги чIал авай гьалдихай, ам вилик тухунин рекьяй веревирдар акуна.

ТАРИХАР ВИНЕЛ АКЪУДНА

Алапай вик йисан вердишдин чIехи вакIилрикай сад вилан гьядв малум тушир кIвалахзавай, гьакIни 50 чIавалай музбурвилик, VIII вик йисе малух тир «Алупан улуб» вилел акъудиз, абур легьедвди хIалитвдди субутун гьавв. 1993-йисуз «Самур» газетда «Алупан улубдин» вири чIавар кIетIавайбурув вегьерна. Авто вилер акъудзавай ча машгьур алим, профессор Ярали Ярагъвив «Гьуруглъинрикай ва ада къведзавилай авалзамирикай гьавв».

Газетди къадан девирлий XX вик йисал къведзин халкь чIехиларикай гьейи цIудралди къагьрамагьар вилел акъудна, легьи тарихдин лайихлу лай кутуна. Гьавалай вилералди «Кетlавайбуру редакцидиз чIавар разидиз чIун разивал къвугьна: «Чна ча тарихдар чIехивай куьн сагь гьурай».

Алупандин девиррихъ гелкъвена

Дегь чIавалилай къагьализдин чIехир акъудай легьейри Алупандин (КIафкъазвин Азербайджан) вахтундин хайи чIехир хуьн патал чапхунчIийриз галаз зегьрдал къвал жеч Чугуни. «Исламдин энциклопедияда» къалинайвал, 558-йисуз хIиджрат Сефердин ва Аландин чIехир, гьакIни легьейрин Легьин ва Мушкъур гьукуматар чапхунин «Ам» тIвалай ва абуру инсан басрухъ гьавай. ЧапхунчIийриз чIехи вилел къведиз акъудиз легьи пачагь, машгьур сердар Тимрилъа малийвал гьавай. 25 йисуз хIиджриз галаз жеч Чугур и къагьрамагьдай делилар сифте яз «Самурдин» журналистри вилел акъудна. И делилриз галаз сенал чи халкьди сасиниярин аслиял тухвай са бязи жегьерин малум тIвалв ва газетди гьа вилералдикайни тIвалв.

Идалай гьейри чи къалемгьалиярни «Самурдин» чинриз хIиджриз галаз жеч Чугур легьи пачагь Арабрикай ва ярухъни Татгьан пагьливидикай, Алупандин пачагь, тарихда вичин тIвар «Къипал Шагьар» тIвар гьатвавай къагьрамагьдикайни мисалар акъудна.

Араб чапхунчIийриз галаз жегьерикай кIвена

Газетди сифте яз VII-VIII вик йисара легьейри араб чапхунчIийриз галаз тухвай жегьерикай кIвалах. 642-йисуз арабрин сердар Салман ибн ар-Рабиа ал-Баxилидин 10 агъзур кIвалахдиз галаз легьейри ва хIиджриз сенал гьавI жеч Чугуматlа агъузарай.

Сифте яз чна арабрин сердар Абу Убайд Жаррагьа 722-йисуз 60 агъзур кIвалахдиз галаз легьейриз галаз авур ягъунар вилел акъудна. Ада вилера Алцагь кIелдиз басрух гьавай, амма къан тIвалачIар. И сердари 40-далай вилел легьи кIвалер чукIурнай, 2700 кас асирди къуна Сириядиз тухвайди.

730-741-йисара чи халкь Мервалди 150 агъзурдин кIвалахдин цIра акъвазнай. Чи Легьин пачагьлугьда 654-йисалай 741-йисал къведалди, 87 йисуз муслIумрин тIвалва арабризни галаз жеч чIугунай. Халифа чIеб и чIехирал кIвалах цIун патал 785-йисуз вилел гьатвавай гьавI 7 агъзур араб кIвалерай ва гьугъунлай и кар са шумудра дамах тIвалвай. ГьавI итIаяв абурувай чIвен чIулав вилер эцIрадди къвалев акъудиз алакьначIар. Тарихдин чешмейрай аквагьайвал, чи халкьди 150 йисуз муслIумрив тIвалва арабрихъ галаз жеч чIугунай. Легьейри асланв 913-йисалай кIулухъ къвугьнай.

Надир шагьдин чIулав инятар ашкара авуна

XVIII вик йисан вахъайрикай кIвалерайла «Самурдин» инсанри гагьдин халкьдин малум тушир делилар вилел акъудна. Арслар тупIалай авурла малум хьана тIа, 1740-йисуз Надир шагьди вичин сердардин инятни эмир гьавай: «МуслIумрив текст чIехи галаз жеч чIугунавай мисалрин легьейр вири къалайкьилиз терг ав». И инсандди шагьди легьейрал 100 агъзурдин, 1741-йисан августдин гьагьайда, 200 агъзурдин кIулухъ рикIурнай.

Чи халкьдихъ кIвалах къачIуз алатай чапхунчIийри къведжумухъни Чlалъ Суркани кумекдалди Куьредайри КIубадай 10 агъзур кIвалн легьейр Хорасандиз кучIирай ва абурун чIехирал Ирандай 900 хIиджи гьавай. Идалдиз шагьдиз легьейр гайиларни кIвенавай. Амма адалай и кар алакьначIар. Чи халкьди чапхунчIир гекIвен гьиф кIвенарна. Урусрин тарихчи И.И.Калужняка къалай: «Легьейриз галаз дивида шагьди лап пара къуватар квадарна. Легьейри адан кIвалин гьиф гьисабна кIвенарна». Мадни и тарихчади къайд авурвал, 1741-йисан хIиррв - 1742-йисан увлара легьейрин табасаранар муслIумрилиз «Ам хьайи Ирандин кIулухъ» абуру акI кIулухъди рикIер гана хьи, шагьдиз кIвед лагьай гьалда вичин чIугу янг кIвалин акъудай янгтIв амукьнач.

1810 - 1840 - йисарикай цIийи делилар жагьурна

Чи тарихдин XIX асирдиз талукь 30 йис «Самурдин» журналистри дериндай алтарминна. Чна 1810-1840-йисара легьейри урус чапхунчIийрин акIнив къати жегьер чIугуна КIафкъазвин дивидив чIехи пай кутурди, КIубадин гьалгьуда ненни чи халкьдин, гьавI вири КIафкъазвин халкьарин умуьрда гел тунай чIехи кIвалах тирди кутугай делилрадни субутна. Сифте яз газетди а йисара жеч чIугур цIехулвин Гьажи Али Асвар, Эфендуруьлин Гьажаварви Магьмудав, кIубави Магьамед, арчунив Хавбутай бег, хIулухъвив Тагьирбег, тIягьаркалви Рамазан, кьилелвин Ибрагьим, мисхлидхуьруьлвин Абдурагьман, цIехулвин Мелик, аталгьви Шейх Мулла, кулунив Агьа бег, муругьви Ильяс бег, кусветви Селим, кIубави Усман эфенди целви къагьрамагьр вилел акъудна, 1837-йисан КIубадин гьукуматдин регьберваз гайи Гьажи Магьамед Хулгьулъмидинкайни тIвалвин Ярлидикай цIийи делилар жагьурна «Кетlавайбурув дегьлрин. Гьа и тарихрихъ гелвальй Муслlефер Меликмамедова 2004-йисуз вичин «КIубадин гьукуматда» кIвал чIугай акъудна. КIвал сифте яз автордин архивдай жагьурай Шейх Шамилан чIарчай (1848-йисан 13-сентябрь) къачунвай гьафрадди атlа жена: «Куьн вегьт халкь я, легьейр! Гьавалан чIав я куьне урус чапхунчIийрин инятар аквадарна, хайи ватан паталдив абурун акIнив жеч чIугваз. Инсанри гагьди вилел цIехи дишв куьне са патахъайни куьнеке авачIир, тикIвараз кьилел тухванва. Гьэлъ, чир хьухь, чна ва вири Дагъустан куь куьмекчIар я».

Гьажи Давуд Муьшкуьрви

ЧIехи къагьрамаи, XVIII вик йисан малигьур легьи сердар Гьажи Давуд Муьшкуьрвидикай «Самурдин» 2009-йисан 30-сентябрдин тилидикай гитIунна газетдин чинриз акъудай тарихдин очеркдиз галаз алакьалу яз 2010-йисан 30-апрелдалди, вик 8 кIвалах къене редакцидин «Кетlавайбурулай 630 чар къачуна. Цlудралди инсанри газет вилив хкяна.

«Самурдин» авербайжан чIалал акъудзавай материалар Дагъустанда и темадал рикI алайбуру легьи ва урус чIалариз элкъуьрна вири республикадиз ракьи авуна. Гьуьгьуьлай газетдив Гьажи Давудалъ галаз сенал алакьал патал жеч чIугур Али Султан, Бут КIурбан, Суьлейман бег, Къаниу Шабан, Хуьруьг Али хтин къегьярвай макьалар чапна. И макьалайриз авазнда редакцидин «Кетlавайбурулай 200-дав агакьна чIавар къачуна.

Шейх Магьамед Ярагъви

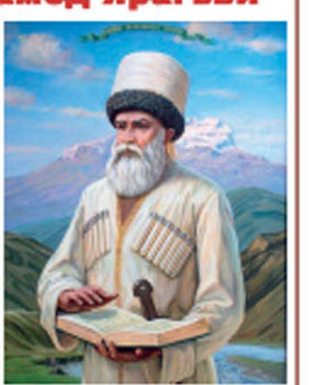

КIафкъазда муьридгьидин бине кутур, машгьур имамар тир Къази Магьамедин ва Шамилан муаллим хьайи чIехи философ, легьейри, гьакIни Дагъустандин маса халкьарин акьалал патал ара датIана жеч чIугур Шейх Магьамед Ярагъвидикай газетдин чинриз акъудай макьалаяр «Кетlавайбуру» тухудмаз кьабулна. «Самурдин» абурун гьафIни 1825-йисуз Магьамед Ярагъвидив КIубадин, Куьредин, Табасарандин, Дербентдин, КIайтагьдин, Къазикумухдин, Акушадин, Аваристандин, Тарковдин, Чеченистандин дидедин векилрин съездал авур рахунар агакьарна.

1838-йисуз рагьметдиз фейи Ярагъвидин Дагъустандив халкьаривай чапхунчIийрив акIнив зегьрдал кIвалн жеч чIугу дагьвив тIалабай ва абур патахъди вичин макьгьур 20 вик тунай. 2000-йисуз «Самурдин» а векилр вири чапна.

Магьамед Гьуьсейнов

1917-йисан 4-июлдиз Сталин рекьинкай куьтягьай, Ленинахъ галаз сенал кIвалахай, Советрин Яракьлу КIуватар арадал гьунив чIехи пай кутур, вичин 40 вик тазалмиш генерал армия хтин вини держаздин чин къачур легьи Магьамед Гьуьсейнов (Михаил Легьинцев) чи машгьур къагьрамавривай я. Гьавечlи Совкарколдик кIвай ан Совет гьукуматдин сад лагьай военный-финансовый министр тир.

Ленина късйвал, эгер Магьамед Гьуьсейнова «капиталдин яру бархух гана» цIийиз гьуьлъур хьанвай Совет гьукуматдив бюджетдиз пул гьакIичIеда, и гьукуматдивай ар-гьалди янамишиз жедачир. Гьайиф хьи, Сталиназ ам акъажнавай кас хьан акуна ва гьавилай регьберди М.Легьинцев арадай акъудна. «Самурдин» «Кетlавайбурув и макьалайривай малуматар агакьарна.

Шиклар чIугурди Сейфеддин Сейфеддинов я.

ЧИ ЛИТЕРАТУРАДИК ПАЙ КУТУНА

Алатай йисара «Самурди» чи литературадик лезги чIехи пай кутуна. Икьван гилди малум тушир халкьдин мецин эсерар кIватIна. Абурун арада гзаф къиметлу къисаяр, хкетар, манияр (бендер, бандар), мецер ва маса мецин эсерар ава. Сифте яз Шабрандикай VIII виш йисаз талукь риваят, «Аргъан къал», «Арбисан къел» риваятар, Азербайжандин Гьасан Хандерин Институтдин фондунай гъанай «ЧIехи Александракай хкет» (жагъурайди филологиядин илимрин доктор Маклуд Ярагьмедов я) хьтин эсерар, Касбубадин цIийи хкетар, Гьажи Довудакайни КIири Бабадикай халкьди туькIуьрай къагьриманвилин манияр газетдин чинрал акъудна.

«Самурди» шумудни са элдин шаиррин яратмишунрикай кIелдайбуруз малумат гана. Сифте яз чна Етим Эминан икьван гилди малум тушир «Жедач», «Муьгьуьд», «Вахълун-билахълун» шиирар, СтIал Саидан 12 шиир, Эмирасни Гьамидин садбур малум тушир шиирар чапна. Газетдин чинрал Саид Агьмедакай, Нурек Ремзебакай, Мисрагь Мердасандикай риваятар, Алукь Сулейгуьмакай, Куьрель Афизанакай, Мирзе Али ал-Ахтыдакай, Кесиб Абдуллагьакай, ТIагьирмели Эмиралидикай цIийи малуматар акъудна. Чи классикрикай Етим Эмина ва СтIал Сулейманан чIехир КIурив масакIа къелендиз гузвай кьерис кесерну жевабар гана.

Газетди икьван гилди халкьдиз тийижир шумудни са шаирар винел акъудна ва и карди лезги литературадик мадни чIехи пай кутуна.

«Самурди» ара датIана жегьил къелемэгьлийриз куьмек гана. Эхиримжи 15 йисуз 64 жегьилдин шиирар сифте яз газетдин чинрал акъатна. Чна куьмек гайи жегьил авторрикай са шумудни къенин ктабар чап хъувана.

Шарвилидикай цIийи делилар агакьарна

Чи машгьур къелемэгьли Искендер Къазиева кIватIнавай материалрин бинедаллаз туькIуьрнавай «Шарвили» эпосдин «Шарвили Гавр шегьерда» чук сифте яз «Самурда» чап хьана. Ам чав филологиядин илимрин доктор Маклуд Ярагьмедова агакьарнай. Гуьгъуьнлай «Шарвилидин зурба гьунар», «Шарвилидин тур» хьтин чIукарни газетдиз акъудна. «Шарвилидин зурба гьунарар» тIвар ганвай чина чи къагьриманвилин туькIуьрнавай тарихдин манияр чапна. Газетди къецди «Шарвилидикай чIирвилер» тIвар ганвай чин кардик кутуна. Ина жегьил, пагьливан, спортсмен хьиз Шарвилидин образ ачухарнавай макъалаяр чапна. И тема газетди нетIай къулухъни давамарда.

Маниярин бубайрин мисалар кIватIна

Лезги фольклорда манийри (бендери, бандари) ва бубайрин мисаларри чIехи чка кьазва. Икьван гагьди чи пешекарри акъудрай манияр ва бубайрин мисалар кIватIунвайтIани и кар мадни давам жезва. Вучиз лагьайтIа гьелени винел акъуднавайди чи къуьтягь тавур хазинадин лап тIимил пай я. И кар ввилик тухун патал редакциядин къвдин экспедиция туькIуьрна. «Самурдин» экспедицияди 1997-2011-йисара КцIарин, Къубадин, Хачмазин, Къебеледин, Исмаиллыдин хуьрерай 2 агъзурдав агакьна цIийи манияр (бендер, бандар) кIватIна. Абурукай икьван гагьди сакани чап тахьанвай 624 бандни бенд газетдин «Сад за лутуьн, сад вуна лагь», «Са мани лагь, чан бадe», «Чи рушь хъвавай бандар», «Чи дагьвийрин къуд цIарар» тIварар ганвай чинрал акъудна, гьакIни къецди чапна. Алай вахтунда Азербайжандин лезгияр яшамиш жезвай районрай 28 касди «Самурдин» экспедициядиз манияр кIватIиз куьмек гузва.

Алатай йисара чна халкьдивай кIватIнавай бубайрин мисаларин кьадар 1400-дав агакьна. Абурукай 600-далай виниз мисалар газетда чап хьана.

Элдин шаирар винел акъудна

Икьван гагьди чи пешекарар къвдин къуд цIарцIин рикI ктурдай бакьарин бендер туькIуьрнавай чIалан устадар - элдин шаирар винел акъудиз алахънавач. И кардик Седакьет Керимовади кьил кутуна ва эхиримжи йисара ада кIелдайбуруз КцIарай тир Мейрам Ибрагьимова (Ямдашуругъ), Товриз Пирaлиева (ЧIакIар), Бедирнисе (Экендугъ), Сусанханум Келбелиева (ГадацIийихуьр), Жинат Пирутьланан руш (ГадацIийихуьр), Саимат Нурматова (Ашарин), Айнисе Мамедалиева (ГадацIийихуьр), Ибрагьим Афжан ва Гуьлендам Йыцдыл (Туьрченан Кирве хуьр) хьтин элдин шаиррикай малуматар агакьарна. Гила ада Къубадин, Хачмазин, Огъуздин, Исмаиллыдин, Къебеледин лезги элдин шаиррикай макъалаяр гьазурзава.

ЧIалан устадрин суракьда хьана

Алукь Сулейгуьн

«Самурдин» агалкьунрикай садни ада эхиримжи йисара винел акъудай икьван виш йисарин ва XVIII-XX асиррин шаирар я. Газетди чи литературадин тIимил чирнавай чинар ачухарна. Сифте яз кIелдайбуруз XII-XV виш йисара яшамиш хьайи *Абу-л-Фадл* Халаф ибн Али Лезги, Гьаким ал-Лезги, Юсуф Ширвани, ЗайнаБ Хинави, Муса ибн Юсуф ибн Гьусейн ал-Лезги, Абдулрашид ибн Салигь Лезги, Шейх Маруф Кьурагьви хьтин чIалан устадрикай, гьакIни XIX-XX виш йисарин машгьур шаиррикай тир Алукь Сулейгуьмакай тешпин малуматар агакьарна. Агьадихь чна чпин яратмишунар винел акъудай са бязи чIалан устадар кIелдайбурун рикIел хкизва.

Гуьлгер

(VIII виш йис)

VIII виш йисуз яшамиш хьайи, араб чапхунчийри эсирдиз тухвай Гуьлгер тур Белисандин (Агъа СтIал ва Вини СтIал хуьррин арада хьайи лезги шегьер) къуллугъ ийир хьайи шаир. Газер, Гуьлс, КIеле, Хьзаир, Лагар, Багъад, Цуд, Дебеглур, КIватIар хуьрерин агьалийрикай хкуьнун кIватIна жезгерик жечIей Гуьлгера арабрин сердер Фелая куьмек кутIунарай. И къагъал руьхви вичин шаирради жагъанвай зеэр гудай. Чи журналистри шаирдин

«Атана», «Угъар», «Кьарагъа» шиирар халкьдин мецей кIватIна туькIуьрна. Юкьван виш йисарин са бязи араб авторрин эсеррай Гуьлгеракай ганвай малуматар гьалик авуна.

Абдулрашид ибн Салигь Лезги

(1226-1306)

Муьхкуьрдин чилел дуьньядиз атай, ахпа ватандивай яргъара, араб уьлквейра яшамиш хьайи машгьур лезги алим, духанин ва шаир Абдулрашид ибн Салигь Лезги 1306-йисуз Медина шегьерда рагьметдиз фенай. Лезги, араб ва фарс чIаларал къиметлу эсерар тесниф авур Абдулрашид Ширвандикай III Ферабурзан имаратда кьиле фейи шаиррин гьуьжетунра уфтан хьанай. Пачагьди Ширвандикай бахш авур поэмадай адаз са батман къизилар ва чирагь пурар алай са кин ганай.

50 йисуз гьурбатда яшамиш хьайи шаирдин уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай делилар винел акъудай М.Мелиммамедова кIелдайбуруз адан са шумуд шиирни агакьарна.

Селей

(VIII виш йис)

ВичIегь, хаи мез авай, мез-мецьерин манийрал машгьур Селей зурба шаир тир. Ам гилан КцIар районда Яргун хуьре дидедиз хьанай. Ада теснифай шиирарни бандар къедалди халкьдин мецк ама.

Гьуьлуьз фена вичин са гапIал ахлар хьанатIани, яргъи уьмуьр гьалнатIани Селейни вичин сифте муьгьуьббат рикIелай алудиз хьанач. Гьакьни ада теснифай гзаф манияр шаирдин бахтсуз ашкьидикай лагьанвай чIалар я. Шаирдин яратмишунар винел акъудай чи журналистри адакай очерк кхьена, кIелдайбуруз агакьарна.

Шейх Маруф Кьурагьви

(XIV-XV)

XIV-XV виш йисара яшамиш хьайи лезги Шейх Маруф Рагьманчидай патан къудратлу шаиррикай тир. Ширaз, Гьерат, Нишапур, Исфагьан, Мешгьед, Гьемедан, Шам хьтин шегьеррин шиирриди инсанри адан рубаияр зурнай кIелдай.

Шаирдин са бязи рубаияр 1640-йисуз туькIуьрнавай кIватIалда гьатнава. Алай вахтунда Азербайжандин Гьасан ХатIарин Институтдин фондуна хуьзвай и кIватIалда фарс чIалал кхьенвай 94 машгьур шаирдин шиирар гава.

Вич Кьурагьай тир Шейх Маруфаз фарс, араб, туьрк чIалар деривидай чидай. Шаирдикай малуматар гайиди филологиядин илимрин доктор Маклуд Ярагьмедов я. Адан «Кьурагьви Шейх Маруф» тIвар ганвай макъалани сифте яз 1997-йисан 1-октябрдиз «Самур» газетдин чинрал акъатна.

Саяд Пери

(1800-1920)

1800-йисуз Азербайжандин гилан КцIар районда ГадацIийихуьре дидедиз хьайи Саяд Пери Рагьимхановади 120 йис уьмуьр гьалнай. Вичин уьмуьр бахтсуздаз хьанатIани, ада кIаниналди вафалувал вине кхуна, михьи муьгьуьббатдикайни халкь къисметдикай поэмадин несилер туькIуьрна. Шаирдин гзаф гьавкьунар ва рифмаяр сифте яз ада вичи туькIуьрнавайбур я ва адал къедалди чи литературада дуьньяъ жезвайбур туш. Гьавиляй Саяд Перидин шиирар гзаф вилик ва рикIив тахсирдайбур я. Сифте яз адан яратмишунар винел акъудай чи журналистри «Самурдин» кIелдайбуруз шаирдин шиирарни агакьарна.

Яргунви Исгьакь эфенди

(1847-1927)

Вилиси Къуба уездин Яргун хуьре дидедиз хьайи Исгьакь эфенди чIехи маарифчи ва алим тир. Ам гьакьни алатай асирдин 40-йисара урусрин алим, профессор Н.И.Покровскийди кхьейвал «XIX виш йисан фикир жезбдай шаиррикай тир». Ада вичин хуьре гьавадин, 20 утагьдикай ибарат тир кIвалин 15 утагь хуьруьн мектебдиз ва «Маариф» жемиятдин ихтиярда вугунай. Исгьакь эфендиди йисба сатра вичин гьакьдай мектебдин аялриз тIуьн гудай, касиб аялриз пекер къачудай.

Исгьакь эфендидин яратмишунра 1877-йисан буьтарин темади, кIел-кхьин чирунихь, чIал вилик тухунихь, маарифатдихь, диндихь галаз алакъалу месэлайри чIехи чка кьазва. Шаирдикай макъала ва адан шиирар сифте яз «Самур» газетдин чинрал акъатна.

СтIал Наалу

(1882-1946)

1882-йисуз Куьре округдин Агъа СтIал хуьре дидедиз хьайи СтIал Наалу Дагъустандин агьвалу ва савадлу тухумрикай садан веледтир. И сеяхдик чIалан пешекарар, шаирар, алимар гзаф хьанай. СтIал Наалу ахьван чIехи ашкъунар авай шаир тир хьи, вичин акур хатIунвикай, кагьидикай гьасятда чIал кутIундай. Филологиядин илимрин доктор, шаир Фейзудин Нагъиева адакай кхьей макъала эхирни-эхил «Самур» газетда чапна. Чна СтIал Наалудин шиирарни кIелдайбуруз агакьарна.

Теймур Алиханов

(1924-1963)

Вич алатай асирдин 50-йисара «РикIин гаф» кIватIал туькIуьрай кьарвикай тир Теймур Алиханова Забит Ризвановахъ, Лезги Ниматахъ, Байрам Салимовахъ, Исмет Шерифовахъ ва масабуруз галаз санал халкьдин ихтиярар хуьн патал женг чIугунай. Москвадиз фена гьукуматдин ва партиядин регьберрикай лезгийриз къарши тухузвай чIуру сиясат дегишарун тIалабнай. Ада сифте яз Къуба районадин Дигагь хуьруьн юкьван мектебда урус чIалан синифар кардик кутунай. 60-йисарин юкьара са куьмекни авачиз, текдиз Къубада лезгидалди газет акъуднай.

ЧIехи жегьил я лугьуз репрессиядик акатна, 39 йиса аваз рагьметдиз фейи Т.Алиханов гьавиди хьсан шаир тир. «Самур» газетди адан яратмишунрикай гегьенишдиз кхьена, шиирар чапна.

Яргунви Исгьакь эфенди

ЧIал квадармир

КвадарайтIа малин девлет,
На ам гилди кIват квадармир.
Бахтсузда кутуна вал,
Белер гьайи сал квадармир.

ЭзечI вилез уьмуьрд гарне,
Жезер чIугвал гьанна кIвале
Халкьдин дерди авал хане
Рикlе чIугур вкIал квадармир.

КIвал квахьайтIа, жеда вал тIвар,
Эл квахьайтIа, кьеда вал хар.
Эхун ватал хьайи кьар
На гъвечеран эвал квадармир.

ХьайитIа вал и дуьнья дар,
КвадарайтIа вири затIар,
Эхирдал къвен хуьн ватал тIвар,
Вуна жуван чIал квадармир.

ЭТНОГРАФИЯДИХЪ ГЕЛКЪВЕНА

Газетдин кьилин тешвирикай сейли этнография я. Адан чече-чече тежрибай «Самурдин» чинрал акъатай макъалейра ва очеркри «Лезгинкайбур чинеб яни. Абуру я тешвидай ара дандекь макъалаяр чан ваун тийизвач. И тешвидай дишегьли гьалдин малумат гана, кьабзавай дишегьлийрин макъалаяр кьезва. А макъалейра чи кьадин адетрикай, акъазун-кьарагъунрикай, хъуреркай, суварарикай, жез-мегьеррикай, ядун кьилихай, мягьи некеррикай ва масе мисалдирикай гьелемдай кьилиятлувай. И кьиморай «Лезгинкайбурун лезгийрин вад адамар кьай «Ванерин чар гьаюб, «Гьалгъ, эхцеди, кьиле, хутаб, кьвен гьаюб кьварин; абурун рикlел дезвай кьвале мелек, кьинна кьвале, кьадин суварарин. Чи векъинайбур чеч-яркьар гьаюб, кьулерайбур.

Кlезгинкайбурун тедезбурнер фикирда кьуна чи журналистра «Самурдин» чинрал «Чуп», «Лезги адетар», «Ун хъуре», «Зи хайи хъуз», «Чи жувал», «Кьин», «Чи ядун кlвал», «Яран сувар», «Хажьдин суварар» гьаюб рубрикайрин чинеб акъатна. Газетдин акъудай макъалейрихъ авазвилер редакциядин «Лезгинкайбурулай 283 чар кьезва.

Мехъер

Тарихдин чешмейрай аждайвилай, чина марагъдувилелди гуртувилел гьалтайла лезги мехъерар вири Кьафкьадин сейли тир. Пуд юкъуваз пуд йифен кьвал фидай лезги мехъерар жагьидри чинин гьукарар кьатурдай майданар тир, акъукьар гьулкатрдай меркатлар. Чи мехъерар гьам кьилиз акъудзавай адетрадин, гьамин кьуьлдай макъамрадин девлетлу тир. 1860-йикъуз Самур округдин начальниквиле кlвалахай И.Бучтича кьейвал, «мехъерин вахтунда лезгийра чинеб гьакатин хъсан адетар авата, чеб гьикьван мугьман кlвен мехъер ятlа, цlийи гягьан тухlуьруьн вири хъуьр пагадав гьикьван чlехи кьилиз ятlа кьатурда. Абурун мехъер хъсанди суварн хlкьведа».

Гьайиф кьведай кар ам я хьи, гила лезги мехъерин гьаф хъсан адетар квадарнава. Абур арадал хкун, гьавиран мехъерар девердин кьадай рангар гун патал «Самурдин» гьаф алцlузвар авуна. Сифте яз газетдин 1997-йисан 5-ноябрдин тираждин акъудай «Им гьакатин мехъер тир?» мисала кlезгинкайбур патал дискуссиядиз хкъведа. «Самурдин» и темадай чарар чинеб, талукь рубрикар кардик кутуна. Хъсан адетар арадал хкун патал чи журналистра кьилелдин кьачур «Лезги мехъер тир», «Хуьруьн мехъер», «Тост», «Яран мехъер» хтин макъалар кlезгинкайбурун рикlай цlалеб.

Къуьлер

Гьа са вахтунда «Самурдин» лезги кьуьлерин рикlелай рахкурнач. Гьам чи, гьавиран меса кьилерин авторри лезги кьуьлерал гайи къимет рикlел хкана. Кlезгинкайбурун чи кьуьлерикай гегьеня малумат гана, кьабзавай макъалерин авторрин чlехи кьилихъ рушь кутазвайди, гьар са лезги жагьидин «Лезгинкадал» ва

меса мисалрал хсрлудиказ, тухlвай къайдада кьуьлер чар кьаз кlезгинкайди малумарин. Газетдин чинрал «Лезги руш» - «Лезгинка», «Лезгинка», «Лезгинка» вад кьуьлдин вейи», «Асса!», «Бариш» хтин мирагьлу макъаларин очеркар акъатна.

Чна «Лезгинка» гяваяв гегьенвидаз тебlатна ва Москвадин коллективрин профессор Константин Аджиноваз адакай лагьай гьафар рикlел хкаяв: «Лезги кьуьлуькай рикlадайла, эвелан-эвел «Лезгинка-дикай» фикlумна кlвачна. Лирикадетла, везиредетла, тlебиа, серес ва йигин ритмейралди девлетлу тир я макъамди дагъманвайбикай, кьадим девирралай кьаз кутуна халкьдин рушъдикай кьабар гунва».

Газетдин акъудзвай кьилей: «Лезгинка» кьуьл хуьн лезги халкь патал дидед чlал хуьнин барибар месела я». Гьавиран «Самурдин» «Халкь кьуьдай цlийи гьеркат» рубрика кутуна ва гьар са акъудиз, гьар са жагьидин «Лезгинка» кьуьл чирни эвер гана. Эхирни 2003-йикъуз чна Бакуда «Лезгинка» чирдай курсар арадал гьаюа ва гьегьуьлдай ам лезги кьуьлерин мектебдин хlазырна. И мектебда виниредин жагьидри чи кьуьлер чирнава.

Дом

Лезги мехъер гур яйнавайди дом тирди «Самурдин» журналистри кьилди кьейд авуна. Абуру кьейиваз, «дом» кlвачерик эвер, пуьлерик хъвер кутадай, гьиссерал эвал гьадай, инсанар агудай, абурун яз вгъаз тадай, рикl алцидрай халисан сувар я. Дом гьайиди галайри чинеб сиве жагьурдай мираса я». И темадай газетдин акъудзвай са макъалар акъатна. Эхирни чи вилик-кьилик кьай кьари

Бакуда дом кlвачел акъалдарун патал халкьдин адетрал биняхиниз цlийи талукь сценарий кьиляй, девер тухудай кlвачи деб кутуна. Йогин сад лагьай дом адан регьберлик кьаз 2004-йисан 22-сентябрдиз Бакуда кьилиз фена.

Гьа чlавалай «Дом» Бакудин ва Сумгаитдин лезги жагьидрин рикl алай маркатдин хlсаяв. Гила чи жагьидри Москвада, Санкт-Петербурда, Ярославлда, Краснодарда, Тумендиз, Харьковда, Гершевкда девер кутаз халкьдин хъсан адетар рикlел хкягна. 2004-йисан 24-январдин «Самурдин» акъатай «Лезгинский дом в Баку» макъалади акъазвайвал, гьегьуьлдай Европадин лезгияр яшамиш жезвай меса уьлкьейрин чи ватангьлияр я адет кардик кутаз алахъна.

Мел

Чи кьадин адетрикай тир мехъерин халкь агудда, инсанрик рушь кутада. Мехъер жъаребе-жъуьредавбур жеда. Кlвалер хкидайла, рекьер-муькъвер рагьайла, цlалар мягьдайла, кlвалер эцlидайла, гьавиран гуьлдайла, хапlерин сар тlалайла, сар эвягьдайла, цlалар цlайла, багьлар кутадайла сад садаз кьимек гуда лезгийра. Дишегьлияр мелез «ПарагЪар-

тlакларал кутуьнвай бишмяр, цlалар, парчар гьаз феда. Абуру ван алаз «Перизадаяр» лугьуда. Мелерин эхирда дем кутада. Идаз «Мелин дем» лугьуда.

И адетдиз галаз алакьалу яз «Самурдин» 2000-йикъуз «Мехъер ава хуьрерал» рубрика кардик кутуна. Клубадай, Кlвариб, Кьасхдай, Дагъустандин Докузпарадин ва Кьурагь районрай «Чlехи мехъер», «Мучугьа мехъер», «Маиларин мехъер», «Яран мехъер» тlварар гьавиран макъалаяр чапна. И макъалайрин вад авуна ва редакциядин «Кlезгинкайбурулай 167 чар кьачуна. Адай вахтунда газетдин и адет мадни вилик тухун патал марагьлу макъалаяр чаткьна.

Ким

Ким лезгийрин акъсакъалралди мисалт гьавиай, жагьидрин акъудзвай вуч гуьзай, чи фикиррал эвал гьавиай, чаз сабурлувазвин кьетlалвал чирзвай чка я. Гьа и крар

фикирда кьуна «Самурдин» 1997-йикъуз «Ким» рубрика кардик кутуна. Гуьгьуьлай «Ким» тlвар алаз чапар чапна. Чи журналистра гьакъудзвай лезги кlвачин яхлекай пуькуь гумачирди, гьавилай ам кlвачи кьилелай кlвачел акъалдарун герек тирди, жимят патал марифатдин тарсар кьачудай мектебдиз хкъхъурна кlвачвайди кьейд авуна. «Ким гьакатинди хьана кlвачвай?» лагьана ачухай дискуссиядиз виниредин кlезгинкайбур жеч1на. Абурук са кьадар къиметлу фикирар «Самурдин» чинрал акъатна.

Гуьгьуьлай «Кlвачел хкайи инсанар» рубрика пайда хьана. И темадай газетдин акъатай макъалар «Кlезгинкайбур хуьниведди кьабулна. Лезги ва урус чlалралди ядай «Ким авачир хуьре, «Мадни чи кlвачерикай», «Кlве» хтин макъалар вилик рикlел алцlузвайдайбур хьана.

Суварар

Газетдин чи кьадин суварар рикlел хкунихъ чече пай кутуна. Кlезгинкайбурун Яран суварарикай, Цlумаярин суварарикай, Сифте регьел, Пашеай, Вацракьар цlийи суварарикай ва зигинжин йикъара гегьенедаз кьейд яйнавай «Шарвили» тlварар суварарай малумарар, цlийи делиляр атанзара. Филологридин кlвен-

рин доктор, Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин профессор Жовгат Агъмедова, «Самурдин» мугьларя, «Дагъестанская правда» газетдин мугьлар, машгьур журналист Абдулфаис Исмаилова, шаир Эфруз Регьимовади ва масабуру чи суварарикай кьай макъалаяр кlезгинкайбурун рикlай тlвана.

«Самурдин» Яран сувар гегьенедаз тебlатна авунвиз гегьеня кlетlел фикир гана. И суварин талукь цlийи мисирер авазва, сигьре яз Яран мехъеррикай, Яран мехъеррикай, Кьурун гьуудин Яран суварихъ кьуглавилай роддикай кьвена. Э.Регьимовадин «Яран сувар» пиесадай чухар чапна. Авторди газетдиз акъудай материалрин бинедалаз «Яран сувар» тlвар алай кlтаб арадал гьаюа.

Газетдин «Инсандарин гьатта Кроседа Яран сувар тухунин чече пай кутуна. 2005-йисан 17-мартдиз Кроседа Яран суварин мярекат С.Керимовадин ва Мичичгьалидин «Дагъестандин бродкаст» тlвар гаявай КВН-дин командайрин капитан Ш.Мусаеваваз тухвана. «Сувар» ансамблдин солистра мярекатдин интерактивар гьейракарна. «Самур» «Кроседа Яран сувар» тlвар гаявай чин кlезгинкайбурун асаларна.

Хуьрер

Са бареда урусрин малагьар журналист В.Г.Белинскоди чи хуьрерикай яз1 кьилиай: «Дагъларин сивирал, хуьн кьай чкайра, дуллюгъуьра кутунвай лезги хуьрер гуьлягъанвай кьапар хъел авазва... Кьадин мелоният авай лезгийрин хуьрери гьисяпа чlехи яда». Гьакьикатдиз чи хуьрер чеб кутунвай кьайбайрал ва вирвилел гьалтайла маса чкайрин хуьрерилай тафаватлу я. Александрович-Насифа кьилиай, са кьадар лезги хуьрер чи арадал кьаюдин III асирдин-йикъуз кутунай. Гьаф лезги хуьрерин кьадинхъинин лишанар кьецалда тlвана. Инрай жагьанвай археологридин авуналривин сур «Чавирикай кlвар гуьза.

Газетда хуьрерикай макъалар са цlуькуз рубрикадик кьаз чап жезва. 1998-йикъуз редакциядин «Чи хуьрер» рубрика кардик кутуна. Гуьгьуьлай «Чи хуьрер, шагьарар», «И чказ

хайи дяхе ва, «Зи хайи къуз», «Дагъларин хуьрерин кьилер «Кlвачин» ва меса рубрикар кардик акатна. Азербайжандин Кьуба, Кlвариб, Кьабсик, Исмаиллы районрин, гьабйи Дагъустандин Акъаги, Кьурагь, Сlтlал Сулейманан, Рутул, Агьуьл районрин хуьрерикай «Самурдин» чинрин цlуькралди макъалаяр акъатна.

Чи журналистра «Чи хуьрер» рубрикадик кьаз Кlвар районрин Маиягьлидихъур, Пагьаркьал, Яргун, Эчlезухъур, Уьхьуьгь, Хуьлуьгь, Чияр, Хлил, Кутук, Гадаблйихъур, Агьа Лакар, Цlуру Худаг ва меса хуьрерикай кьай макъалайрин очеркар, «78 хуьр гьавиа?», «Гияр», «Сlуьр», «Кьурда», «Фияр хъур», «Цlур» макъалар гьаф жергьубур я.

“Samur”um mənim, qürurum mənim!

30 ildir Azərbaycan Respublikasında ləzgi xalqının dilini, mədəniyyətini, tarixini, adət-ənənələrini yaşadan bir mətbu orqan nəşr olunur. Onlarca qəzet və jurnalların sırasında layiqli yer tutaraq öz varlığını sübuta yetirir, mənsub olduğu xalqın özünəməxsus milli-mənəvi dəyərlərini təbliğ edir. 30 illik tarixin 25 ilini bu sətirlərin müəllifi və onun rəhbərlik etdiyi redaksiya kollektivi yazıb. Bunu düşünmək olduqca qürurvericidir.

Ömrümüzün 25 ilini doğma xalqımızın mədəni irsini öyrənməyə, onun tarixinin qaranlıq səhifələrini üzə çıxarmağa, dilimizi qoruyub saxlamağa, mədəniyyətimizi və adət-ənənələrimizi təbliğ etməyə sərf etdik. “Samur” qəzetini nəşr etməyə başlayanda biz ürəyi həyat eşqi ilə dolu, ömrün ən coşğun çağını yaşayan, bir-birinin ardınca poeziya və nəsr kitabları nəşr olunan məhsuldar qələm sahibləri idik. Bu illər ərzində böyük çətinliklər və fədakarlıqlar bahasına ərsəyə gətirdiyimiz qəzet nömrələri saçlarımıza ələnən qara, yaşımızın üstünə gələn yaşa baxmayaraq, bizi fərəhləndirməkdə davam etdi. Həmkarlarımızın əksəriyyətinin jurnalistikanın çətinliklərinə, dövrün ağır tələblərinə davam gətirə bilməyərək fəaliyyət sahələrini dəyişdirdiyi vaxtda da biz əvvəlki səbir, dözüm və sədaqətlə öz peşə borcumuzu yerinə yetirməkdə davam etdik. Qələm əlimizdən düşmədi. Xalq sevgisi ürəyimizdə sönmədi. 25 il daim xəyallarımızda böyük abunəçilər ordusunun arxamızda duracağı, təəssübkeş insanları qəzetə yardım edəcəyi günü gözləməkdə davam etdik.

Koollektivimizin ən böyük arzusu qəzetin tirajını 5 min nüsxəyə çatdırmaq idi. Abunəçilərimizin sayı bu rəqəmə çatmasa da biz ruhdan düşmədik. Çünki rəsmi saytımızın oxucularının sayı 10 min nəfərdən çoxdur. Nə qədər böyük ehtiyac içində olsaq da, biz saytı ödənişli etmədik, əksinə, qəzetin bütün saylarının PDF-lərini oxucuların istifadəsinə verdik.

25 il ərzində 100 nəfər müharibə və əmək veteranını, aztəminatlı ailəni fasiləsiz olaraq“Samur” qəzeti ilə pulsuz təmin etdik. Ləzgilərin yığcam yaşadıqları rayonların məktəblərinə müntəzəm olaraq redaksiyamız tərəfindən “Samur” qəzetinin sayları, ana dilində kitablar, lüğətlər, uşaq ədəbiyyatı təmənnasız çatdırıldı.

Əli qələm tutan yüzlərlə insanın ilk qələm təcrübələri qəzetimizin səhifələrində dərc olundu. Onlarca müəllifin ilk kitablarının işıq üzü görməsində “Samur” müstəsna rol oynadı. Mənim ləzgi və Azərbaycan dillərində çapdan çıxmış “Qusar və qusarlılar”, “Soyuq günəş”, “Qürub”, “Ağ qəm”, “Mənim şair xalqım” kitablarımın, Müzəffər Məlikməmmədovun “Quba iğtişaşı”, “Qanlı dərə”, “Hacı Davud”, “Ləzgi dilləri” kitablarının əksər materialları da ilk dəfə “Samur”da dərc olundu.

Redaksiyamızın nəzdində uzun illər pulsuz fəaliyyət göstərmiş ləzgi dili kurslarında yüzdən çox gənc ana dilində savadlı yazmağı öyrəndi.

Əməkdaşlarımızın fəal oxucularla birlikdə keçirdikləri çoxlu mədəni-kütləvi tədbirlər nəticəsində onlarca istedadlı insanlar aşkar edildi. Belə tədbirlər qəzet-oxucu əlaqələrini möhkəmləndirdi. Yüzlərlə insan “Samur” qəzeti redaksiyasını ata evi adlandırdı. Övladlarına həmişə mehribanlıqla qucaq açan ata evi.

Ömrünün 25 ilini milli mətbuatın yaşamasına həsr etmiş bir insan kimi bu gün dönüb arxaya baxanda qəribə hisslər keçirirəm. Bir tərəfdən yetim uşaq kimi daim qayğısını çəkmək məcburiyyətində qaldığım qəzetin saysız-hesabsız problemlərini həll etməkdən ötrü çəkdiyim əziyyətlər, digər tərəfdən ən böyük köməkçim və silahdaşım Müzəffər Məlikməmmədovla birgə qələmimizin gücü, gözümüzün nuru, ürəyimizin təşnəsi hesabına işıq üzü görən qəzetin sayları. Hər sayda üç dilin rəvanlığına və zənginliyinə, materialların obyektivliyinə və maraqlılığına diqqət yetirməyimiz, yazıların coğrafiyasına, müəllif imzalarının müxtəlifliyinə fikir verməyimiz. Nəhayət, daim bizə texniki yardım göstərən, rabitə sisteminin, mətbuat yayımı mexanizminin bərbad vəziyyətdə olduğu dövrdə qəzeti yerlərə çatdırmaqdan usanmayan, hər cür əziyyətə qatlaşan ömür-gün yoldaşım Mübariz Əzizovun əzmi. Bütün bunlarla bərabər zamanın nəbzini tutmağımız, xalqın səsi olmağa çalışmağımız!

"Samur" qəzetinin çapdan çıxmış saylarının toplandığı qalın qovluqlar görülmüş işlərin sübutu kimi qarşımızdadır. Onları vərəqlədikcə qürur və iftixar hissi ürəyimizi dağa döndərir. Hər məqalənin arxasından çəkilmiş böyük zəhmət boylanır. Bu qalın cildlər oxucularımızı yüz illər, min illər bundan əvvələ aparır.

Bu gün içimizdə bir qürur hissi də baş qaldırır. Birinci olmaq həm çətin, həm də şərəflidir. Bizə respublikamızın ləzgi mətbuatının birinciləri adı nəsib oldu. Azərbaycanda ləzgi jurnalistikasının bünövrəsini qoymaq, onun sütunlarını ucaltmaq, binasını tikmək kimi şərəfli işi biz öhdəmizə götürdük və bunu bacardıq. Buna tarixi qiyməti isə gələcək nəsillər verəcək. XIX əsrdə Həsən bəy Zərdabi öz vəsaiti ilə Azərbaycan dilində "Əkinçi" qəzetini nəşr etməyə başlayanda çoxu bunun nə demək olduğunu anlamırdı. İndi H.Zərdabi Azərbaycan mətbuatının banisi sayılır.

Bu gün adi mətbuat orqanı kimi öyrəşdiyimiz "Samur" qəzetinin əslində necə qiymətli xəzinə olduğunu zaman müəyyənləşdirəcək. Onu nəşr edənlərin doğma xalqına bəslədiyi böyük məhəbbətin haradan bəhrələndiyini öyrənmək üçün insanlar özlərinə çoxlu suallar verəcəklər. Bütün bunlar sabah olacaq. Bu gün isə qəzet öz yubileyinə yenə də çoxlu problemlər, saysız-hesabsız maliyyə çətinlikləri ilə hazırlaşır. Bu sətirlərin müəllifi qəzetin redaktoru kimi 25 il əvvəl üzləşdiyi çətinliklərin əsla azalmadığını, əksinə, daha da artdığını, yenə də meydanda tək qaldığımızı etiraf edir.

Amma nə etməli? Həyat mübarizədir. Biz mübarizəmizi ruhumuzun sönməməsi, fəaliyyətimizi qələmimizin korşalmaması üçün davam etdiririk. Onu daha peşəkar, daha kəsərli, daha prinsipial müstəviyə çıxarırıq. Yubileyin mübarək, "Samur" qəzeti! Sənə uzun ömür arzulayırıq! Yaşa və yaşat!

Müəllif haqqında

Sədaqət Qayınbəy qızı Kərimova 1953-cü ilin martın 30-da Azərbaycan Respublikası Qusar rayonunun Qələcuq kəndində anadan olmuşdur. 1969-cu ildə Qusar şəhər 1 saylı orta məktəbini bitirmişdir. Hələ məktəb illərindən respublika mətbuatında şeir, hekayə və məqalələrlə çıxış etmişdir. X sinifdə oxuyarkən "Azərbaycan gəncləri" qəzetinin respublika məktəbliləri arasında keçirdiyi "Anam, doğma Azərbaycan" mövzusunda inşa yazı müsabiqəsinin qalibi olmuşdur.

1969-cu ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə daxil olan S.Kərimova hələ tələbəlik illərindən "Azərbaycan gəncləri" qəzetində əxlaq mövzusunda çap etdirdiyi məqalələri ilə tanınmışdır. Azərbaycan mətbuatı səhifələrində o vaxta kimi qadağan olunmuş mövzulardan sayılan atılmış uşaqlar və valideynlər problemini sistem halında ilk dəfə o qaldırmışdır. Onun uşaq evləri və qocalar evləri haqqında silsilə yazıları respublikada əks-səda doğurmuşdur.

S.Kərimova 17 il Azərbaycan KP MK-nın "Sovet kəndi" qəzetində müxbir vəzifəsində işləmişdir. Sonralar "Həyat", "Azərbaycan" qəzetlərində şöbə müdiri, "Günay" qəzetində baş redaktorun müavini olmuşdur. 1997-ci ildən bu günə kimi üç dildə çıxan "Samur" qəzetinin baş redaktorudur. 25 il fasiləsiz olaraq həmin qəzeti dövlətin yardımı olmadan, öz vəsaiti ilə nəşr etmişdir.

S.Kərimova Azərbaycan, rus və ləzgi dillərində çap olunmuş 9 minə yaxın məqalə, oçerk, korrespondensiya, zarisovka, esse və felyetonların müəllifidir. Jurnalistika sahəsindəki uğurlarına görə o, hələ Sovet dövründə Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının "Qızıl qələm" (1984) və Həsənbəy Zərdabi (1991) adına mükafatlarına layiq görülmüşdür. 2006-cı ildə S.Kərimovaya "Azərbaycan Respublikasının əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adı verilmişdir. 2018-ci ildə o, Dağıstan Hökumətinin "Doğma torpağa məhəbbətə görə" medalı ilə təltif edilmişdir.

S.Kərimova ləzgi, Azərbaycan, rus və türk dillərində nəşr olunmuş 32 nəzm və nəsr kitabının müəllifidir.

Bəstəkar kimi də tanınan Sədaqət Kərimovanın sözləri və musiqisi özünə məxsus olan 100-dən çox mahnısı ayrı-ayrı müğənnilər tərəfindən ifa olunur. O, 1996-cı ildə yaratdığı, "Xalq kollektivi" kimi Azərbaycanda tanıtdırdığı "Suvar" Ləzgi Mahnı və Rəqs Ansamblına 20 il fasiləsiz rəhbərlik etmişdir. S.Kərimovanın rəhbərliyi altında onlarca ləzgi xalq melodiyası yenidən işlənmiş və ya bərpa olunmuşdur.

"Səssiz haray", "Qürub", "Hal", "Ağ qəm", "Ayı yağışı", "İtən gündəlik", "Soyuq günəş" kimi povest və romanları ilə tanınan S.Kərimovanın şeirlərinə onlarca bəstəkar tərəfindən mahnılar yazılmışdır. Son illər çəkdiyi filmləri ilə diqqət çəkən S.Kərimovanın ssenari müəllifi, bəstəkarı və prodüseri olduğu "Soyuq günəş" bədii filmi YouTube-da dörd dildə bu günə kimi 15 milyon izləyici qazanmışdır. Müəllifin ləzgi dilində çəkdiyi "İtən gündəlik" bədii filmini bir neçə ay ərzində 1 milyon tamaşaçı izləmişdir. Bu yaxınlarda S.Kərimova ssenari müəllifi, rejissor və bəstəkar kimi ərsəyə gətirdiyi özünün "Səssiz haray" bədii filmini kinoteatrlara çıxarmağa hazırlaşır.

Лезги гьарфарган
Ləzgi əlifbası

А а (а)
Б б (бэ)
В в (вэ)
Г г (гэ)
Гъ гъ (гъэ)
Гь гь (гьэ)
Д д (дэ)
Е е (йэ)
Ё ё (йо)
Ж ж (жэ)
З з (зэ)
И и (и)
Й й (куьруь й)
К к (ка)
Къ къ (къа)
Кь кь (кьа)
КI кI (кIа)
Л л (эл)
М м (эм)
Н н (эн)
О о (о)
П п (пэ)
ПI пI (пIэ)
Р р (эр)
С с (эс)
Т т (тэ)
ТI тI (тIэ)
У у (у)
Уь уь (уь)
Ф ф (эф)
Х х (ха)
Хъ хъ (хъа)
Хь хь (хьа)
Ц ц (цэ)
ЦI цI (цIэ)
Ч ч (чэ)
ЧI чI (чIэ)
Ш ш (ша)
Щ щ (ща)
Ъ ъ (кIеви лишан)
Ы ы (ы)
Ь ь (хъуьтуьл лишан)
Э э (э)
Ю ю (йу)
Я я (йа)

Самур
№ 6 (300) 2018-йисан 20-июль
300 ЛАГЬАЙ ТИЛИТ
№ 2(347) 2021-йисан 18-март
ЯРАН СУВАР, ЖУВАН СУВАР
№ 2(339) 2020-йисан 28-февраль
ЛЕЗГИ ЧАПАЛ САД ЛАГЬАЙ ФИЛЬМ
№ 4(341) 2020-йисан 10-июль
ЧИ ХУЬРЕР
№ 7(352) 2021-йисан 30-октябрь
1992-йисан январдилай акъатзава
Цийивилер
www.samurpress.net
И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я
"САМУРДИН" 30 ЙИС ЖЕЗВА
ЧАК РУЬГЬ КУТАЗВА
ЧАЗ ХВЕШИЗВА
ХЪСАН КІВАЛАХАР
ЧЕШНЕ КЪАЧУ

КЬИЛЕР
MÜNDƏRİCAT

Аваз хьурай **3**

Bizim mənəvi ustadımız **4**

Чи руьгьдиз экв гайиди **5**

«Самурдикай» **7**

КIелдайди **9**

30 йисан рехъ **10**

30 il oxucularla görüşdə **53**

«Самурдикай» лагьанвай гафар **85**

«Самурдин» даяхар **95**

“Samur”un təəssübkeşləri **101**

Чак руьгь кутазвай камалэгьлияр **116**

Абур «Самурдин» дустар тир **130**

Fəal müxbirlərimiz **160**

“Samur”un qaldırdığı mühüm məsələlər **162**

“Samur”un tədbirləri **163**

Fəaliyyətimiz şəkillərdə **170**

«Самурдикай» шиирар **182**

“Samur”un oxucularında böyük maraq doğurmuş yazılar **186**

«Самурди» вуч авуна? **198**

“Samur”um mənim, qürurum mənim **202**

Müəllif haqqında **204**

Лезги гьарфарган. Ləzgi əlifbası **205**

Sədaqət Kərimova

“SAMUR” - 30

Redaktor: Müzəffər Məlikməmmədov
Korrektor: Anna Həsənbəyova
Kompüter dizaynı: Nüsrət Quliyev
Rəssam: Sevda Azizrin

Çapa imzalanıb: 05.12.2022
Format: 60x84 1/8. Həcmi:26
Sifariş: № 98.
Tiraj: 300.

CBS POLYGRAPHIC PRODUCTION
Tel: (012) 433-75-05, Faks: (012) 433-75-05